

**2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ
OLMAK: BİR DELPHI ÇALIŞMASI**

Tuğçe Zehra KIZILGÖL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU
Temmuz, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ
OLMAK: BİR DELPHI ÇALIŞMASI

Hazırlayan
Tuğçe Zehra KIZILGÖL

Danışman
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Afyonkarahisar 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAK: BİR DELPHI ÇALIŞMASI” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/07/2022

İmza

Tuğçe Zehra KIZILGÖL

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Tuğçe Zehra KIZILGÖL
	Numarası	180628103
	Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Programı	Eğitim Programları ve Öğretim
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmak: Bir Delphi Çalışması	
Tez Savunma Sınav Tarihi	18.07.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	10:30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAK: BİR DELPHI ÇALIŞMASI

Tuğçe Zehra KIZILGÖL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Temmuz, 2022

Danışman: Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Bu araştırmanın amacı, bir sosyal bilgiler öğretmeninin 2050 yılında taşıması gereken yeterliklerin, sosyal bilgiler alanını oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) akademisyenler ve iki sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülen Delphi süreci sonucunda belirlemektir. Araştırmada karma yöntem kapsamında yer alan açıklayıcı (keşfedici) ardışık desen ve düzenlenmiş Delphi tekniği kullanılmıştır. Çalışma grubunun amaçlı örnekleme yöntemi kapsamında yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme ile belirlendiği araştırmanın birinci turunda 18 uzman, ikinci ve üçüncü turunda ise 16 uzman araştırmaya katılım sağlamıştır. Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Aydın, Bursa, Çanakkale, Giresun, Hatay, Edirne, Konya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Uşak ve Van illerinde görev yapan uzmanlar ile yürütülen Delphi süreci, COVID-19 pandemisi nedeniyle çevrimiçi gerçekleştirilmiştir. Üç Delphi turundan oluşan veri toplama sürecinin birinci turunda araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile nitel veriler, ikinci ve üçüncü turunda ise uygulanan “Delphi İkinci Tur Anketi” ve “Delphi Üçüncü Tur Anketi” ile nicel veriler elde edilmiştir. Elde edilen nitel veriler içerik analizi ile incelenmiş, nicel veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Uzlaşımın saptanmasında çeyrek değerler genişliği (IQR) değeri temel alınmıştır. Uzlaşım derecesinin belirlenmesinde ise standart sapma değeri kullanılmıştır.

Gerçekleştirilen analizler sonucunda katılımcıların “Bilgi” teması kapsamında 1, “Beceri” teması kapsamında 24 ve “Tutum” teması kapsamında 6 yeterlik üzerinde uzlaştıkları tespit edilmiştir. “Bilgi” teması kapsamında uzlaşım sağlanan tek yeterliğin bir Sosyal Bilgiler öğretmenin 2050 yılında “alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirme”si olduğu görülmüştür. “Beceri” teması kapsamında ise “amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlama, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturma, derslerinde programlama dillerini kullanma, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirme, eşitlikçi ve demokratik bir öğrenme ortamı oluşturma, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapma, bilişsel farkındalık becerilerini geliştirme, fütüristik düşünme becerisini geliştirme, yaşam ve düşünme becerilerini geliştirme, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etme, meslektaşları ile etkili iletişim kurma, öğrencilere etkili

rehberlik hizmetleri sunma, öğrencilerin öz-düzenlemeli öğrenmelerini destekleme, öğrencilerin sosyal becerilerini destekleme, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturma, öğrencilerle etkili iletişim kurma, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirme, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanma, paydaşlarla iş birliği yapma, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanma, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma, velilere etkili rehberlik hizmeti sunma ve Web araçlarını öğretim sürecine entegre etme” yeterlikleri üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. “Tutum” teması kapsamında uzlaşa sağlanan yeterliklerin ise “araştırmaya sürekli istek duyma, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyma, değişimleri takip etmeye istek duyma, kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunma, öğrencilere rol model olma ve yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterme” olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen yeterlikleri, Delphi tekniği, fütürizm, 2050.

ABSTRACT

BECOMING A SOCIAL STUDIES TEACHER IN 2050: A DELPHI STUDY

Tuğçe Zehra KIZILGÖL

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES

July, 2022

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Koray KASAPOĞLU

This study aims to identify the competencies that a social studies teacher should possess in 2050 as a result of the Delphi process, which was designed with the input of academicians from various disciplines (anthropology, art, communication, curriculum and instruction, economics, geography, history, law, measurement and assessment, philosophy, politics, psychology, social studies education, sociology, technology, and Turkish language and literature) and two social studies teachers. The exploratory sequential design and modified Delphi technique were used to design this mixed-method research. The maximum variation sampling method, one of the purposive sampling methods, was chosen to determine the study group. In this context, the first Delphi round included 18 participants while the second and third Delphi rounds included 16 participants. Due to the COVID-19 pandemic, the entire Delphi process was carried out online with participants teaching in Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Aydın, Bursa, Çanakkale, Giresun, Hatay, Edirne, Konya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Uşak and Van. In the first of three Delphi rounds, qualitative data were obtained using the “Semi-Structured Interview Schedule” developed by the researchers, and quantitative data were gathered through the “Delphi Round Two Questionnaire” and “Delphi Round Three Questionnaire” in the second and third rounds, respectively. The qualitative data were analyzed using content analysis, and the quantitative data were computerized, and the values for the mode, median, mean, range, standard deviation, and first and third quartiles were calculated. The consensus was determined based on the IQR (interquartile range) value. The standard deviation value was used to determine the degree of agreement.

In terms of the competencies that a social studies teacher should possess in 2050, it was found out that the participants agreed on one competency under the “Knowledge” theme, 24 competencies under the “Skill” theme, and six competencies under the “Attitude” theme. It has been demonstrated that a social studies teacher’s “integrating the knowledge of content, pedagogy, and technology” was the only competence agreed upon within the scope of the “Knowledge” theme. Within the scope of the “Skill” theme, “developing a measurement and assessment tool that is appropriate for the task, designing an egalitarian and democratic learning environment, incorporating programming languages into the lessons, enhancing students’ digital competence and productivity with digital teaching materials, creating a reliable and valid measurement and assessment process, fostering the development of cognitive awareness skills, fostering the development of futuristic thinking skills, and enhancing life and thinking skills, guiding students in their use of mass media, communicating effectively with

colleagues, providing students with effective guidance, supporting students' self-regulated learning, supporting students' social skills, creating learning environments that will allow students to engage in active learning, communicating effectively with students, enhancing the learning environment with virtual, augmented, and mixed reality applications (holograms), benefiting from interdisciplinary interaction in the teaching process, collaborating with stakeholders, effectively using social media platforms, using online teaching methods and techniques, using online measurement and assessment tools, providing parents with effective guidance, and integrating Web tools into the teaching process" were the agreed-upon competencies. "A constant desire to research, a desire to follow current developments, a desire to follow changes, an attempt to support personal development, serving as a role model for students, and demonstrating commitment to local, national, and universal values" were among the competencies agreed upon within the scope of the theme of "Attitude".

Keywords: Social Studies, teacher competencies, Delphi technique, futurism, 2050.

Hayallerimin mimarı sevgili anneme...

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgisi ve deneyimi ile yoluma ışık tutan, tez sürecimin her aşamasında fikirleri ve yönlendirmeleri ile tezime zenginlik katan, yüksek lisans eğitimim boyunca en büyük desteği sunan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU'na sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Görüş ve önerileriyle tezime değer katan değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY'a ve Dr. Öğr. Üyesi Rahime ÇOBANOĞLU'na sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansa başladığım günden itibaren üzerimde çok büyük emeği olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Gürbüz OCAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma sürecimde değerli görüş ve önerileri ile zenginlik katan Doç. Dr. Eray EĞMİR, Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY, Dr. Öğr. Üyesi Sibel AKIN SABUNCU ve Dr. Öğr. Üyesi Mahmut SAMİ KOYUNCU'ya vermiş oldukları destekler için gönülden teşekkür ederim.

Uzun ve zahmetli bir süreç olmasına rağmen katılım sağlamayı kabul ederek hedeflediğim tez çalışmasını gerçekleştirmemi sağlayan, etik ilkeler nedeniyle isimlerini paylaşamadığım çok değerli katılımcılarımıza sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan sevgili annem Keziban KARABULUT'a, varlıklarıyla hayatıma anlam katan biricik kardeşim Selahattin KIZILGÖL'e, babam Ali KIZILGÖL'e, yüksek lisans sürecimde değerli desteğini esirgemeyen dayım Mustafa KARABULUT'a ve aileme sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecinin bana kazandırmış olduğu çok değerli dostlarım Hilal ÇELİK, Derya UYAR, Ayşegül SARIKAYA ve diğer tüm arkadaşlarıma sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, çalışmama sağladığı değerli destek için Ulviye YER'e teşekkür ederim.

Tuğçe Zehra KIZILGÖL
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK DİSİPLİNLİ BİR YAKLAŞIMLA SOSYAL BİLGİLER

1. SOSYAL BİLİMLERİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	10
1.1. TARİH DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	11
1.2. COĞRAFYA DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	12
1.3. SİYASET BİLİMİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	12
1.4. SOSYOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	13
1.5. PSİKOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	13
1.6. ANTROPOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	14
1.7. FELSEFE DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	14
1.8. EKONOMİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	15
1.9. HUKUK DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	15
1.10. İLETİŞİM DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	16
1.11. TEKNOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	16
1.12. SANAT DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	17
1.13. EDEBİYAT DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

1. ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ.....	19
2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. ULUSAL ALANYAZIN ARAŞTIRMALARI.....	25
1.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ULUSAL ARAŞTIRMALAR.....	25
2. ULUSLARARASI ALANYAZIN ARAŞTIRMALARI.....	38
2.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR.....	38

3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YÜRÜTÜLEN ULUSAL VE ULUSLARARASI ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ	38
--	-----------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA DESENİ.....	41
1.1. KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI	41
1.1.1. Keşfedici Ardışık Desen	42
1.2. DELPHI TEKNİĞİ.....	43
1.2.1. Düzenlenmiş Delphi (Modified Delphi)	45
1.2.2. Delphi Tekniğinin Aşamaları	46
2. KATILIMCILAR	47
2.1. KATILIMCI SAYISININ BELİRLENMESİ	48
2.2. KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ	48
3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	51
3.1. BİRİNCİ DELPHI UYGULAMASI-YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	52
3.2. İKİNCİ DELPHI UYGULAMASI-ÇEVİRİMİÇİ (ONLINE) ANKET FORMU	53
3.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI UYGULAMASI-ÇEVİRİMİÇİ (ONLINE) ANKET FORMU.....	54
4. VERİLERİN TOPLANMASI	55
4.1. BİRİNCİ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI.....	57
4.2. İKİNCİ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI	57
4.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI.....	58
5. UZLAŞMA ÖLÇÜTÜ	58
6. VERİLERİN ANALİZİ	59
6.1. BİRİNCİ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ.....	59
6.2. İKİNCİ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ	60
6.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ.....	61
7. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK.....	62
8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. BİRİNCİ DELPHI TURU	66
1.1. BİLGİ	66
1.1.1. Alan ve Pedagoji Bilgisi.....	67
1.1.2. Genel Kültür Bilgisi.....	69
1.1.3. Öğretim Programı Bilgisi.....	70
1.2. BECERİ.....	71
1.2.1. Öğrenci Merkezli, Geçerli ve Güvenilir Ölçme ve Süreç Değerlendirme	72
1.2.2. Yaşam ve Üst Düzey Düşünme Becerileri	77
1.2.3. Öğretimde Teknoloji Kullanımı	81
1.2.4. Eşitlikçi ve Demokratik Düşünme	85
1.2.5. Derse İlgi Uyandırma	86
1.2.6. Kodlama	87
1.2.7. Dijital Öğretim.....	88

1.2.8. (Yabancı) Dil Becerileri	90
1.2.9. Fütüristik (Gelecekçi) Düşünme	92
1.2.10. Girişimcilik.....	93
1.2.11. Akademik Dürüstlük.....	94
1.2.12. Kitle İletişim Araçları Ve Medya Kullanımı.....	95
1.2.13. Etkili İletişim.....	97
1.2.14. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Öğretim	99
1.2.15. Rehberlik	101
1.2.16. Öz-Düzenlemeli Öğrenmeyi Öğretme.....	104
1.2.17. Sosyal Beceriler.....	105
1.2.18. Aktif ve Kalıcı Öğrenmeyi Sağlama.....	107
1.2.19. Kapsayıcı Eğitim.....	110
1.2.20. Karma Gerçeklik Uygulamaları (Hologramlar).....	113
1.2.21. Disiplinlerarası Öğretim	114
1.2.22. İş Birliği	116
1.2.23. Sosyal Medya Kullanımı	117
1.2.24. Uzaktan Öğretim	118
1.3. TUTUM.....	121
1.3.1. Araştıran ve Öğrenen Öğretmen	121
1.3.2. Değişim ve Çağdaş Gelişmeleri Takip Etmeye İstekli.....	123
1.3.3. Öğrencileri Seven.....	127
1.3.4. Yüksek Motivasyon Sahibi	128
1.3.5. Kişisel Gelişime İstekli	129
1.3.6. Rol Model	131
1.3.7. Yerel, Ulusal ve Evrensel Değerlere Bağlı.....	133
2. BİRİNCİ DELPHI TURU SONUCUNDA ELDE EDİLEN YETERLİK	
MADDELERİ.....	135
3. İKİNCİ DELPHI TURU	137
3.1. BİLGİ	137
3.2. BECERİ.....	140
3.3. TUTUM.....	150
4. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURU	153
4.1. BİLGİ	153
4.2. BECERİ.....	155
4.3. TUTUM.....	161
5. DELPHI SÜRECİNİN SONLANDIRILMASI.....	162
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	167
KAYNAKÇA	199
EKLER DİZİNİ	224
ÖZGEÇMİŞ.....	300

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	21
Tablo 2. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	22
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri	24
Tablo 4. Katılımcılara İlişkin Bilgiler.....	49
Tablo 5. Birinci Delphi Uygulaması- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	53
Tablo 6. Birinci Delphi Turu Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri	136
Tablo 7. Bilgi Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları	138
Tablo 8. Beceri Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları.....	140
Tablo 9. Tutum Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları.....	150
Tablo 10. İkinci Delphi Süreci Sonucunda Temalara İlişkin Uzlaşma Durumu	153
Tablo 11. Bilgi Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları	154
Tablo 12. Beceri Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları.....	155
Tablo 13. Tutum Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları.....	161
Tablo 14. İkinci Delphi Turunda Uzlaşılmayan Maddelere İlişkin Üçüncü Delphi Turu Sonucunda Elde Edilen IQR Değerleri	163
Tablo 15. Uzman Görüşleri Sonucunda Uzlaşmaya Varılmayan Yeterlik Maddeleri.....	164
Tablo 16. Delphi Süreci Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	165

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Sosyal Bilgileri Oluşturan Disiplinler.....	11
Şekil 2. Öğretmen Yeterliklerinin Kullanım Alanları.....	20
Şekil 3 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları.....	23
Şekil 4. Keşfedici Ardışık Desen Araştırma Süreci.....	43
Şekil 5. Delphi Tekniğinin Aşamaları.....	46
Şekil 6. Delphi Veri Toplama Süreci.....	56
Şekil 7. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Taşınması Gereken Yeterlikler.....	66
Şekil 8. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sahip Olması Gereken Bilgiler.....	67
Şekil 9. Alan ve Pedagoji Bilgisi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	69
Şekil 10. Genel Kültür Bilgisi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	70
Şekil 11. Öğretim Programı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	71
Şekil 12. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sahip Olması Gereken Beceriler.....	72
Şekil 13. Öğrenci Merkezli, Geçerli ve Güvenilir Ölçme ve Süreç Değerlendirme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	77
Şekil 14. Yaşam ve Üst Düzey Düşünme Becerileri Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	81
Şekil 15. Öğretimde Teknoloji Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	84
Şekil 16. Eşitlikçi ve Demokratik Düşünme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	86
Şekil 17. Derse İlgi Uyandıran Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	87
Şekil 18. Kodlama Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	88
Şekil 19. Dijital Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	90
Şekil 20. (Yabancı) Dil Becerileri Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	92
Şekil 21. Fütüristik (Gelecekçi) Düşünme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	93
Şekil 22. Girişimcilik Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	94
Şekil 23. Akademik Dürüstlük Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	95
Şekil 24. Kitle İletişim Araçları ve Medya Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	96
Şekil 25. Etkili İletişim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	99
Şekil 26. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	101
Şekil 27. Rehberlik Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	104
Şekil 28. Öz-Düzenlemeli Öğrenmeyi Öğrenme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	105
Şekil 29. Sosyal Beceriler Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	107
Şekil 30. Aktif ve Kalıcı Öğrenmeyi Sağlayan Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	110
Şekil 31. Kapsayıcı Eğitim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	113
Şekil 32. Karma Gerçeklik Uygulamaları ve Hologramlar Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	114
Şekil 33. Disiplinlerarası Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	116
Şekil 34. İşbirliği Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	116
Şekil 35. Sosyal Medya Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	118

Şekil 36. Uzaktan Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri.....	120
Şekil 37. 2050 Yılında Bir Sosyal Bilgiler Öğretmenin Sahip Olması Gereken Tutumlar....	121
Şekil 38. Araştıran ve Öğrenen Öğretmen Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri	123
Şekil 39. Değişim ve Çağdaş Gelişmeler Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri	127
Şekil 40. Öğrencileri Seven Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi	128
Şekil 41. Yüksek Motivasyon Sahibi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi	129
Şekil 42. Kişisel Gelişim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi	131
Şekil 43. Rol Model Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi	133
Şekil 44. Yerel, Ulusal ve Evrensel Değerlere Bağlılık Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi.....	135
Şekil 45. Delphi İkinci Tur/Bilgi Boyutu Uzlaşma Durumu	140
Şekil 46. Delphi İkinci Tur/Beceri Boyutu Uzlaşma Durumu	150
Şekil 47. Delphi İkinci Tur/Tutum Boyutu Uzlaşma Durumu	152
Şekil 48. Delphi Üçüncü Tur/Bilgi Boyutu Uzlaşma Durumu	155
Şekil 49. Delphi Üçüncü Tur/Beceri Boyutu Uzlaşma Durumu	160
Şekil 50. Delphi Üçüncü Tur/Tutum Boyutu Uzlaşma Durumu.....	162

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

Akt.: Aktaran

BÇS (%25): Birinci Çeyrek

BÇS (%75): Üçüncü Çeyrek

f : Frekans

IQR: Çeyrek Değerler Genişliği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS: National Council for the Social Studies

SS: Standart Sapma

TDK: Türk Dil Kurumu

TED: Türk Eğitim Derneği

TEDP: Temel Eğitime Destek Projesi

TPAB: Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi

Vd.: Ve diğerleri

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama

GİRİŞ

“Eğitimdir ki ulusu özgür, şanlı ve yüksek bir toplum olarak yaşatır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Bilim ve teknoloji alanında değişim ve dönüşümün hız kazandığı günümüzde, söz konusu değişim ve dönüşüm sürecinin dinamizmine uyum sağlamak büyük bir önem taşımaktadır. Yaşamın kaçınılmaz bir unsuru olarak gelişim sürecinin beraberinde getirdiği değişim süreci, bireyleri değişimle birlikte yaşamayı öğrenmek durumunda bırakmaktadır (Bodur ve Kaya, 2015). Söz konusu bu dinamizm, eğitim sistemini de etkilemekte ve eğitim sisteminde reformları gerekli kılmaktadır. Bu durum ise eğitime atfedilen önemin artmasını ve çağdaş bir toplum hedefinde olan ülkelerin bu alanda yatırımlara odaklanmasını beraberinde getirmektedir (Aşçı vd., 2021) çünkü eğitim hem bugün hem de gelecek için önemli bir toplumsal sistemi oluşturmaktadır (Kavak, 2011). Bu sistemin başarıya ulaşması eğitim sürecinin hem günümüzde hem de gelecekte başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlayacak planlamaları, bu planlamalar ise sürekli olarak ileriye bakmayı (Freestone, 2012) ve geleceği öngörmeyi gerektirmektedir.

Gelecek yapısı gereği belirsiz bir nitelik taşımaktadır (Evans ve Sommerville, 2007). Geleceğe yönelik kesin bilgilere ulaşmamızı engelleyen bu belirsizlik, bizleri geleceğe yönelik olasılıklarla karşı karşıya bırakmakta (Tunalı ve Kiraz, 2017) ve geleceğe yönelik tüm olasılıklara açık ve hazır olmayı gerektirmektedir (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2018). Böylece geleceğe yönelik düşünme ile birlikte önümüzdeki 10, 20 veya daha fazla yıldaki temel değişimleri yansıtmaya ile birlikte yarını değiştirme fırsatı da elde edilmektedir (OECD, 2006a). Söz konusu fırsatın elde edilmesi ise öncelikle gelecekte karşılaşılabilecek değişimlerin toplumun içinde bulunduğu fiziksel ve kültürel çevrenin nasıl şekilleneceğinin araştırılmasını (Jones vd., 2012) ve bu araştırmalar doğrultusunda uzun vadeli planlamaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Gelecekte karşılaşılabilecek değişimlere uyum sağlayacak çağdaş bir toplum hedefi, uzun vadeli planlamaların uygulanması sonucunda birey ve toplum odağında gerçekleştirilecek bir zihniyet dönüşümü ile mümkün görünmektedir (Ekinci, 2010).

Eğitimin birey ve toplum üzerindeki dönüştürücü etkisi, geleceğe yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesinde politikacılara ve eğitim yöneticilerine geleceğe yönelik

plan yapmaları noktasında önemli sorumluluklar yüklemektedir (OECD, 2006b). Söz konusu planlamaların hedeflenen başarıya ulaşması ise gelecek araştırmalarını gerekli kılmaktadır. Çağdaş yaklaşımlar doğrultusunda sürekli yenilenen eğitim programları ile dün, bugün ve yarının bir bütün olarak sunulması ve geleceğe yönelik perspektiflerin ortaya konulması (Gültekin, 2012) önem taşımaktadır. Bu noktada geçmiş bilgilerden hareketle gelecekte karşılaşılabilecek krizler ve sorunlar hakkında öngörü sağlama fırsatı sunması (Tunalı ve Kiraz, 2017), gelecek araştırmalarının eğitim programları açısından gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, “Ne yapmalıyız?” (Bell, 2001’den akt. Black, 2014) sorusu ile birlikte geleceğin eğitim beklentileri sorgulanarak bireylerin henüz yaratılmamış işlere, henüz icat edilmemiş teknolojilere ve gelecekte karşı karşıya kalabilecekleri her türlü soruna yönelik yetiştirilmesi (OECD, 2018) imkânı sunması da gelecek araştırmalarının eğitim açısından önemini açıkça vurgulamaktadır.

Yaşama dair birçok beceriyi kazandırmayı hedefleyen sosyal bilgiler, söz konusu değişim sürecinden en çok etkilenen dersler arasında yer alabilir. Sosyal bilgiler öğretim programı çok eski bir geçmişe dayanmasa da sosyal bilgiler kapsamında yer alan bazı disiplinlerin (tarih, coğrafya, vd.) öğretiminin oldukça eski bir geçmişe dayandığı bilinmektedir. İlk defa 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde bir program niteliği kazanan sosyal bilgiler kavramı, 1994 yılında NCSS (National Council for the Social Studies/Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi) tarafından müfredat standartlarının belirlenmesiyle önemli bir gelişim göstererek dünyadaki pek çok ülkede sosyal bilgiler öğretim programının gelişimini desteklemiştir (Bilgili, 2012; Yalçınkaya ve Uslu, 2015). Ülkemizde sosyal bilgiler adı altında bir dersin öğretim programında yer alması 1968 yılında gerçekleşmiştir. 1998 yılında 4-7. sınıflarda okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programı, 2005 yılında oluşturmacılığın etkisinde yeniden gözden geçirilmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Bireylerin geçmişi anlamlandırmalarını, içinde buldukları ana uyum sağlamaları için gerekli yeterliklerle donatılmalarını ve ileriye görmelerini destekleyen (Kottler & Gallavan, 2015) sosyal bilgiler, oluşturmacılık ışığında öğrencilerin sadece bilgiyi alıp özümsemelerinin ötesinde bir anlayışla ele alınmış (Dinç ve Doğan, 2010); öğrencilerin deneyimlerini, duygu ve inançlarını dikkate alarak ezberden uzak bir program niteliği kazanmıştır (Akkuş, 2014; Karadeniz vd., 2015).

Sosyal bilgilerin bir ders niteliği kazanmasında ve yenilikçi uygulamalarla geliştirilmesinde özellikle ABD ve Kanada öncü nitelik taşımaktadır (Bursa ve Çengelci Köse, 2017). ABD öncülüğünde bir program niteliği kazanan sosyal bilgiler, günümüzde ABD (Ütkür-Güllühan ve Bekiroğlu, 2022), Almanya (Bilici ve Bedirhanoglu, 2020), Estonya (Altay, 2021b), Fransa (Öztürk ve Kafadar, 2020), Finlandiya, Danimarka, Arjantin, Türkiye, Yeni Zelanda, İrlanda (Yazıcı, 2009), Kanada (Şeren vd., 2021; Zayimoğlu Öztürk ve Öztürk, 2013), Japonya (Kab ve Açıkalin, 2016), İran, İsveç, Mısır, Norveç, Pakistan ve Singapur (Yalçinkaya ve Uslu, 2015)'da okutulmaktadır. Bu kapsamda farklı ülkelerdeki sosyal bilgiler öğretim programlarına yönelik yürütülen çalışmalar (ABD, Estonya, Fransa, Kanada, Yeni Zelanda) incelendiğinde bazı farklılıklar olsa da temelde öğrenciyi aktif kılan oluşturmacı yaklaşımın benimsendiği anlaşılmaktadır (Altay, 2021b; Öztürk ve Kafadar, 2020; Zayimoğlu Öztürk ve Öztürk, 2013; Yazıcı, 2009; Yeşilyurt, 2020). Benzer şekilde Almanya, ABD ve Japonya'da sosyal bilgiler temelli derslerin yaşama entegre şekilde, öğrencileri aktif kılacak bir yaklaşımla yürütüldüğü görülmektedir (Kab ve Açıkalin, 2016). Ayrıca, sosyal bilgiler öğretim programlarında çoğunlukla etkili ve iyi vatandaş yetiştirme amacına odaklanıldığı görülmüştür (Alberta Education, 2005; Ütkür-Güllühan ve Bekiroğlu, 2022; Zayimoğlu Öztürk ve Öztürk, 2013). Bu doğrultuda dünyada sosyal bilgiler öğretimine yönelik yürütülen çalışmalar incelendiğinde; sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrencileri aktif kılan, oluşturmacı yaklaşımla şekillendiği ve bireyleri etkili bir vatandaş olarak yetiştirme hedefine odaklandığı görülmektedir. Etkili vatandaşlık hedefiyle donatılan bireylerin değişen yaşam koşullarına uyum sağlayarak her dönemde aktif ve çağdaş bireyler olmaları ise gelecek odaklı eğitim planlamalarını gerekli kılamaktadır.

Eğitim sürecinin uzun ve emek isteyen bir süreç olduğu, bir kuşağın en az 25-30 yıl içinde yetiştiği (Aşçı vd., 2021) düşünüldüğünde eğitim sürecini gelecek perspektifinde planlamanın önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte yapılacak bir hata, bireyin ve toplumun yaşamında geri dönülemez sonuçlara sebep olacaktır. Söz konusu olumsuz sonuçlarla karşılaşmamak için nitelikli eğitim süreçlerinin çağdaş bir bakış açısıyla sürekli olarak revize edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu noktada gerçekleştirilecek değişim, eğitim sürecinin temel aktörlerinden biri konumunda olan öğretmenlerin rollerine de yansiyacaktır (Yaşaroğlu, 2018). Öğreten merkezli bir anlayışın hâkim olduğu geleneksel eğitim sisteminden öğrenen merkezli, öğreneni aktif

kılan bir eğitim sistemine geçiş, söz konusu değişimin günümüz eğitim sistemindeki yansımalarını görmek açısından iyi bir örnek özelliği taşımaktadır. Geçmişte bilgiyi aktaran konumunda olan öğretmenler, eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun olarak revize edilmesi ile birlikte öğrencilere öğrenme süreçlerinde yol gösteren bir rehber, bir koç hatta bir mentör konumuna gelmiştir. Öğretmen rollerinde gerçekleşen bu değişim bile eğitim sisteminin statik bir özellik taşımadığını açıkça göstermektedir (Han ve Elçiçek, 2021).

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırmada, eğitim sürecinde önemli bir rol üstlenen öğretmen yeterliklerine odaklanılmıştır. Çok disiplinli yapısının sağladığı zengin içeriğin mevcut yenilikler doğrultusunda sürekli revize edilmesini gerektirmesi ise bu dersin yürütücüsü konumunda olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterliklerinin sürekli sorgulanmasını ve geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Böylece öğretmen, eğitim sürecinde bir yandan “Nasıl bir insan, nasıl bir meslek üyesi?” sorusuna yanıt arayıp mevcut yeterliklerini sorgularken diğer yandan da “Nasıl bir dünya, nasıl bir gelecek?” (Bodur ve Kaya, 2015) sorusu ile geleceğe dair uzgörü yaparak kendini geleceğe hazırlayabilmelidir. Bu nedenle çalışmada sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin fütüristik bir yaklaşımla belirlenmesi hedeflenmiştir çünkü günümüz, geleceğin inşasında önemli bir fırsattır. Gelecekte karşılaşılabilecek olumlu ve olumsuz durumların şimdiden öngörülmesi ve bu noktada gerekli hazırlıkların yapılması ise eğitim sürecinde rol alan tüm paydaşlar için önemli bir sorumluluktur (Gökırmaklı ve Bayram, 2018).

Altun (2020), bugün karşı karşıya kaldığımız sınırlılıkları, gereksinimleri ve eğilimleri geleceğin inşa edileceği boşluklar olarak ifade etmektedir. Bu noktada geleceğe yönelik yol haritası belirleme (Akboğa, 2021) hedefi taşıyan fütüristik bakış açısı, geleceğin eğitim sisteminin yapılandırılmasında önemli bir düşünce sistemini oluşturmaktadır. Fütüristik bakış açısı gelecekte gerçekleştirilecek dönüşümleri teknoloji odağında değerlendirmekte (Demir, 2021) ve teknolojiyi toplumsal dönüşümleri hızlandıracak bir etken (Akboğa, 2021) olarak benimsemektedir. Örneğin “EARTH 2050” isimli İnternet sitesinde (<https://2050.earth/>) 2030, 2040 ve 2050 yıllarına ilişkin gelecek tasvirlerine yer verilmekte, farklı ülkelerin yaşama dair pek çok konuda geçireceği değişimlere ilişkin gelecek tasvirleri, hazırlanan görseller eşliğinde okuyuculara sunulmaktadır. Eğitime ilişkin gerçekleştirilen tasvirlerde teknoloji

vurgusu yapılmakta, hatta robotlar, yapay zekâ teknolojileri ile okul dışı ortamlarda eğitim süreçlerinin sürdürüleceği tasvir edilmektedir. Ancak gelecekte gerçekleşecek dönüşümleri yalnızca teknoloji odağında düşünmek de gerçekçi olmayacaktır çünkü gelecek, siyasi, teknolojik, demografik, iklimsel vb. pek çok faktörü içermektedir (Gökırmaklı ve Bayram, 2018).

Geleceğe yönelik araştırmalar incelendiğinde 2050 yılında eğitim sürecini de doğrudan etkileyecek pek çok sorunla karşı karşıya kalınacağı görülmektedir. 2050 yılı odağında yürütülen araştırmalarda 2050 yılında karşı karşıya kalınması öngörülen bu sorunlar, küresel riskler, enerji sorunu, nüfus artışı ve insanın başkalaşımı (Karaçay, 2010), su sorununun (Küçüksakarya ve Göçmen, 2019) ve kuraklığın (Su Turan, 2018) ciddi boyutlara taşınması, su sorunu ve kurak iklim koşulları nedeniyle pek çok türün yeni şartlara yeterince hızlı uyum sağlayamayıp yok olması (Aksay vd., 2005) olarak ifade edilmiştir.

Geleceğe yönelik gerçekleştirilen tasvirlerden de anlaşılacağı üzere gelecekte değişimin getireceği olumlu etkilerin yanında pek çok sorunla da karşı karşıya kalınacağı açıktır. Bu süreçte teknolojide yaşanacak gelişmelerin yaşamı kolaylaştıracağı şüphesizdir. Ancak söz konusu dijital dönüşümün bireyler ve yaşanan dünya üzerindeki olumsuz etkileri öngörülemezdir. Ayrıca, gelecekte siyasal, sosyal, ekonomik, psikolojik ve diğer pek çok sorunun yaşanacağı da açıktır. Bu noktada gelecekte yaşamın her alanına etki edeceğine inanılan dijital dönüşümden en iyi şekilde yararlanmak ve olası sorunların etkilerini en aza indirmek temel hedef olmalıdır. Bu hedef doğrultusunda yürütülecek çalışmalar, ülkelerin gelecekteki konumunu belirleyecektir. Günümüz eğitim sürecinde yaşanan sorunlar ve belirsizlikler ile gelecekte ulaşılması beklenen hedeflerin gerçekleştirilemeyeceği açıktır. Bu nedenle günümüz eğitim sisteminde var olan sorunların çözümlenip gelecek odaklı bir eğitim planlamasının sağlanmasının gerekliliğine inanılmaktadır. Bu araştırma ile söz konusu sorunlardan ve dijital dönüşümden etkileneceğine inanılan sosyal bilgilere odaklanılmıştır. Bu noktada eğitim-öğretim sürecinin öğretmen yeterliklerinin niteliği ile doğrudan ilişkili olduğuna inanılması, mevcut araştırmanın öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi yönünde planlanmasını sağlamıştır. Sosyal bilgiler kapsamında yer alan disiplinlerden seçilen uzmanlar ile farklı disiplinlere ait bakış açılarıyla bir sosyal bilgiler öğretmenin 2050 yılında taşıması gereken yeterliklerin farklı açılardan değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, yürütülecek araştırma ile 2050 yılında

bir Sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklere ilişkin elde edilecek zengin ve kapsamlı sonuçlar ile öğretmen yeterliklerine ilişkin araştırma yapacak araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunmak ümit edilmektedir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Geleceğin inşasında hem birey hem de toplum açısından önemli bir etkiye sahip olan eğitim, bireylerin bugünü ve yarını şekillendiren önemli bir müdahaledir (Hesapçioğlu, 2011). Bu müdahalenin hangi yönde gerçekleşeceği ise bireye sağlanacak eğitimin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu doğrultuda eğitim sürecinin temel aktörlerinden biri konumunda olan öğretmenlerin yeterlikleri ayrı bir önem taşımaktadır çünkü öğretmen yeterlikleri, öğrencilerin öğrenmeleri ve öğrenmelerinin kalıcılığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Karacaoğlu, 2008). Zengin içeriği ile öğrencilere yaşama dair pek çok bilgiyi, beceriyi, tutum ve değerleri kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin de söz konusu nitelikleri kazandıracak yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle mevcut araştırmada sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine odaklanılmıştır.

Bu araştırmada 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) uzmanların ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırma sürecinin sosyal bilgilerin çok disiplinli yapısına uygun olarak farklı disiplinlerden uzmanlar ile yürütülmesinin sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine önemli katkılar sunacağına inanılmaktadır çünkü sosyal bilgiler dersi, kapsamı dâhilindeki pek çok disiplin ile değerlidir. Her bir disiplin sosyal bilgiler dersine ayrı bir bakış açısı ve nitelik kazandırmaktadır. Ancak ilgili alanyazında söz konusu bu değerlerin yeterince üzerinde durulmadığı görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine ilişkin yürütülen araştırmalarda her bir disiplinin yeterince temsil edilemediğine inanılmaktadır. Bu nedenle araştırma sürecinde belirlenen uzmanların her bir disiplini temsil edecek biçimde belirlenmesinin araştırmaya ayrı bir özgünlük katması umulmuştur. Ayrıca, araştırma sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerine yer verilmesi de sosyal bilgiler öğretmenlerinin temsilini sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmanın öğretmen yetiştirme ve geliştirmede referans olarak kullanılabilir bir araştırma olacağı düşünülmektedir. Bu noktada Tunalı ve Kiraz

(2017)'in da belirttiği gibi geleceğin ihtiyaçlarını karşılayacak, uzun dönemli ve sürdürülebilir eğitim politikalarının oluşturulabilmesi, eğitim süreçlerinin gelecek odaklı planlanmasını gerekli kılmaktadır. Gelecek odaklı yürütülen eğitim araştırmaları ise özellikle eğitim politikalarının oluşturulmasında yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Ek olarak öğretmen yeterliklerinin 2050 yılını temel alarak gelecek perspektifinde bir değerlendirmeye ele alınması da çalışmayı özgün kılmaktadır çünkü ilgili alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerini 2050 yılını referans alarak değerlendiren fütüristik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda ilgili alanda öncü bir araştırma olacağı öngörülmektedir.

Araştırma sürecinde farklı illerden uzmanların katılımının sağlanması ile araştırmaya çeşitlilik katılması sağlanmıştır. Her bir uzmanı sürece dâhil etme olanağı sunması ve mevcut araştırmanın yöntemine en uygun teknik olması nedeniyle araştırmanın Delphi tekniğine uygun olarak yürütülmesi tercih edilmiştir. Delphi tekniği ile farklı disiplinlerden ve üniversitelerden uzmanlara ulaşılabilecek olması, kapsamlı ve zengin veri elde edilmesine imkân tanımıştır. Ayrıca, araştırma süresince uzmanların gerçekleştirilen farklı Delphi turları ile görüşlerini yeniden değerlendirme olanağı bulmaları ise sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine zengin bir bakış açısı sağlamıştır.

Sonuç olarak, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırma sonuçlarının ve önerilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının gelişimlerinin takip edilmesine, geliştirmeye açık yönlerinin fark edilmesine yardımcı olacağına inanılmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) uzmanların ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda şekillenecek Delphi süreci ile belirlenmesi amaçlanmıştır.

PROBLEM CÜMLESİ

Bu çalışmada “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

SAYILTILAR

Katılımcıların görüşme sürecinde verdikleri yanıtların kendi düşüncelerini yansıttığı ve anket sorularını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 2050 yılı sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri ile sınırlıdır.
- 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 eğitim-öğretim yıllarında toplanan veriler ile sınırlıdır.
- Sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) 16 akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.
- Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Aydın, Bursa, Çanakkale, Giresun, Hatay, Edirne, Konya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Uşak, Van illerindeki üniversitelerde ve ortaokullarda görev yapan katılımcılar ile sınırlıdır.
- Veri toplama araçları, “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, “Delphi İkinci Tur Anketi” ve “Delphi Üçüncü Tur Anketi” ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci kapsamında inceleyen önemli bir ilköğretim dersidir (Doğanay, 2008).

Öğretmen Yeterlikleri: Öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için öğretmenlerin sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlardır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017a).

2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterlikleri: 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesinin hedeflendiği bu çalışmada, yürütülen Delphi turları sonucunda elde edilen yeterlik maddelerinin her biri, birer sosyal bilgiler öğretmen yeterliğini ifade etmektedir.

Delphi Tekniği: Önceden seçilmiş bir uzman grubuna posta yoluyla veya bilgisayarlı sistemler aracılığıyla gönderilen bir dizi ankettir (Günaydin, 2006). Tekniğe ilişkin detaylı açıklamaya “Yöntem” bölümünde yer verilmiştir.

Fütürizm: Yenilikçi ve stratejik öneriler geliştirerek yeni dünya tasarımlarına yön vermeyi amaçlayan bir düşünce sistemi ve bakış açısıdır (Akboğa, 2021).

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK DİSİPLİNLİ BİR YAKLAŞIMLA SOSYAL BİLGİLER

1.SOSYAL BİLİMLERİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

İçinde bulunulan çağda eğitim ile çağın gereklerini yerine getirecek çok yönlü, nitelikli, çağdaş bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedef ise okullarda öğrencilere verilen bazı disiplinlerarası dersler ile gerçekleştirilmektedir (Turan vd., 2019). Bu noktada çok boyutlu yapısı ve zengin içeriğiyle sosyal bilgiler dersi dikkat çekmektedir çünkü sosyal bilgiler, sosyal bilim alanlarına ait bilgi ve bulguların entegrasyonu ile oluşturulmuş çok disiplinli (Şimşek, 2004) bir yapıya sahiptir. İlk defa “1953 Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı” içinde yer alan sosyal bilgiler dersinin (Çiydem ve Kaymakçı, 2021) ilkokullarda sosyal bilgiler adıyla ortaya çıkışı ise 1968 yılında gerçekleşmiştir (Yılmaz vd., 2022).

4-7. sınıflarda uygulanan bir ders (Kaçar ve Bulut, 2020) olan sosyal bilgiler, bireylerin vatandaşlık yetkinliklerinin teşviki amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerin entegre edilmesiyle oluşturulmuştur (NCSS, 2022). Okul programı içinde sosyal bilgilerin antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinler ve beşeri bilimlerin uygun içeriğinden yararlanıp koordineli, sistematik bir çalışma sağladığı belirtilmiştir (NCSS, 2022). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için sosyal bilim disiplinlerinden yararlanan multidisipliner bir programdır (Turan, 2019). Sosyal bilgiler öğretim programı ile sosyal bilim dallarının sınırları kaldırılmış ve bütüncül bir program anlayışı benimsenmiştir (Doğanay, 2008; Kot ve Özcan, 2019). Bu noktada sosyal bilimler kapsamında yer alan tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, psikoloji, sosyoloji vb. (Tokcan, 2015) pek çok disiplinin sosyal bilgiler kapsamında yer aldığı görülmektedir. Bu disiplinlerin ve sosyal bilgiler ile ilişkisinin bilinmesinin sosyal bilgilerin yalnızca tarih ve coğrafya disiplinlerinden ibaret olmadığını (Keçe ve Merey, 2011) anlaşılması açısından büyük önem taşıdığına inanılmaktadır. Bu nedenle bu bölümde sosyal bilgiler öğretim sürecinde etkili olan disiplinlere ve bu disiplinlerin sosyal bilgiler ile ilişkisine ilişkin genel bir incelemeye yer verilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan disiplinler Şekil 1’de sunulmuştur:

Şekil 1. Sosyal Bilgileri Oluşturan Disiplinler

1.1. TARİH DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Sosyal bilgiler dersi çok disiplinli yapısı gereği çeşitli disiplinlerin temel kazanımlarından oluşmaktadır (Yeşilbursa, 2008). Bu disiplinlerden biri de sosyal bilgiler dersinde ciddi bir ağırlığa sahip olan tarih disiplindir (Er Tuna ve Mazman Budak, 2013). Bu noktada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının tarih odaklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kültür ve Miras öğrenme alanı ile “Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin” oluşturulmasının hedeflendiği belirtilmektedir. Söz konusu öğrenme alanından da anlaşılacağı üzere tarih dersi, kronoloji sıralaması veya geçici bellek dersinin ötesinde bir nitelik taşımaktadır (Metin, b.t). Ayrıca, tarih dersi Demircioğlu ve Tokdemir

(2008)'in de vurguladığı gibi değerlerin öğretilmesi ve yeni değerlerin oluşturulmasında da önemli bir özellik taşımaktadır. Özellikle sosyal bilgiler dersi ile bireylere kazandırılması hedeflenen “bağımsızlık, barış ve vatanseverlik” değerleri ile “değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, empati, mekanı algılama ve zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerinin tarih disiplini ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

1.2. COĞRAFYA DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

İçinde yaşanan çevreyi, ülkeyi ve dünyayı tanıma ve anlama olanağı sunan (Kantekin, 2018) coğrafya disiplininin erken öğrenme dönemlerindeki mihver dersinin sosyal bilgiler dersi olduğu bilinmektedir (Ablak vd., 2020). Bu noktada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) insan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının coğrafya odaklı beceri ve kazanımlara yer verdiği görülmektedir. Bu beceri alanı ile coğrafya disiplini ile ilişkili “araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama” becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, yaşama ilişkin konularla bağlantılı olması nedeniyle çağdaş dünyayı anlamaya ve yorumlamaya da yardımcı (Akınoğlu, 2006) olmaktadır. Bu noktada “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan “bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır” kazanımı, söz konusu yargıya verilebilecek güzel örneklerden biri olabilir. Ayrıca, bu örnek ile her bir öğrenme alanının odaklandığı bazı disiplinler olmakla birlikte öğrenme alanlarında sosyal bilimlerden birçok disiplinin izlerinin de yer aldığı görülmektedir çünkü sosyal olaylar bir bütündür. Coğrafya ise gerek sosyal bilimler gerekse sosyal bilgiler açısından bu bütünün önemli parçalarından biridir.

1.3. SİYASET BİLİMİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Sosyal bilgiler, bireyleri sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve tutumlarla donatmayı hedefleyen önemli bir derstir. Bireylerin etkili birer vatandaş olarak yaşama katılmalarını sağlamada önemli rol üstlenen sosyal bilgiler, etkili vatandaşlık idealini (Görmez, 2018) karşılama sürecinde siyaset disiplininden (Demir, 2019) yararlanmaktadır. Siyaset eğitimi ile bireyler “gündemi takip edebilmeyi, gündemle ilgili seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı olmayı, siyaseti anlamayı ve kullanmayı, siyasetle ilgili fikirlerini ifade edebilmeyi (Tarhan, 2019) birer yeterlik olarak kazanabilmektedirler. Ayrıca, ilköğretimden itibaren bireylere

sağlanacak politika eğitimi, gençlere seviyeli ve tutarlı tartışabilme ile birlikte farklı düşüncelere saygılı olmayı da öğretmektedir (Tarhan, 2015). Bu nedenle siyaset (politika) disiplinine ilişkin kazanımların sosyal bilgiler dersi aracılığıyla erken yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda özellikle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının siyaset odağında yürütüldüğü görülmektedir.

1.4. SOSYOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Sosyal bilgiler, çok yönlü yapısıyla bireylerin toplumsal yaşama hazırlanmasında (Karasu Avcı, 2016) ve dünya ölçeğinde bir vizyon edinmesinde (Şahin ve Güvercin Çetinoğlu, 2016) önemli rol üstlenmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde, “temel olarak “ben” ve “biz” olma süreçlerini içeren” “Birey ve Toplum” öğrenme alanında sosyoloji disiplinine odaklanıldığı görülmektedir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının geneli incelendiğinde sosyoloji disiplinine ilişkin “toplum, toplumsal değişim, toplumsallaştırma, toplumsal rol, toplumsal olay, toplumsal konu vb.” pek çok kavramın yer aldığı da görülmektedir (Selanik Ay vd., 2015). Bu noktada özellikle bireyin toplumsallaşmasının sağlanmasının sosyoloji disiplinine ayrı bir önem yüklediğine inanılmaktadır. Tuncay (2000)’ın da vurguladığı gibi toplumsallaşma süreci dışında kalınması, “yüksek idealler yerine, insanlara karışmaktan hoşlanmayan, çaresizlik içindeki psikolojik-ruhsal yapılarıyla kırılcılık, agresiflik, şiddet ve vahşet gibi” birey ve toplum açısından yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle bireyselliğin her geçen gün arttığı bir çağda bireylerin toplumsallaşma sürecine katılımını desteklemede önemli bir rol üstlenen sosyoloji disiplininin aynı hedefi taşıyan sosyal bilgiler dersi açısından büyük bir öneme sahip olduğu açıktır.

1.5. PSİKOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde, temel olarak ben ve biz olma süreçlerini içeren “Birey ve Toplum” öğrenme alanının psikolojiye ve psikoloji disiplininin alt disiplini olan sosyal psikolojiye odaklandığı görülmektedir. Bu noktada öğrencilere psikoloji disiplinine ve sosyal psikoloji alt disiplinine ilişkin bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasının bireyin yaşamında karşılaştığı pek çok sorunla baş edebilmesine önemli katkılarının olacağına inanılmaktadır. Psikoloji bilmeyen bireyin Cüceloğlu (2015)’nun da ifade ettiği gibi

toplumun kalıplaşmış yargılarının gölgesinde çözümler aramaktan başka fırsatı yoktur. Oysa içinde bulunulan çağdaş dünyada sorunlarının farkında, inovatif bir bakış açısına sahip, dogmalardan uzak ve yaratıcı bireylere gereksinim duyulmaktadır.

Psikoloji disiplininin sosyal bilgiler içindeki yeri düşünüldüğünde bu disiplinin yalnızca öğrencileri değil, öğretmenleri de yakından ilgilendirdiğine inanılmaktadır. Eğitim süreci bir bütündür ve bu süreçte bireyin öğrenmesini-gelişmesini etkileyen pek çok etken bulunmaktadır. Söz konusu etkenlerin öğretmenler tarafından bilinmesi ve kontrol altına alınması, eğitim-öğretim sürecinde gerçek bir başarıyı getirecektir. Bu nedenle bir sosyal bilgiler öğretmenin en azından eğitimle doğrudan ilişkili olan psikoloji alt disiplinlerine (gelişim psikolojisi, okul ve eğitim psikolojisi, sosyal psikoloji, bilişsel psikoloji, vd.) ilişkin gerekli yeterliklere sahip olabilmesi önemlidir.

1.6. ANTROPOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Antropoloji disiplininin insanı biyolojik ve kültürel yönleriyle ele alan bir disiplin özelliği göstermesi, bu yönüyle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) “kültür ve kültürel mirası ön plana çıkararak bir yapıya” sahip olan “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilişkisinin kurulabileceğini açıkça göstermektedir. Bu noktada Demir ve Oğuz Haçat (2018)’ın da “Kültür ve Miras” öğrenme alanının dolaylı olarak antropoloji disiplini ile ilişkili olduğunu belirttikleri görülmüştür.

1.7. FELSEFE DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmada dogmalardan uzak, inovatif bir düşünce yapısının gerekli olduğuna, bu düşünce yapısının geliştirilmesinde ise felsefenin eşsiz bir araç olduğuna inanılmaktadır. Dogmatikliği önleyen, özgür bir bakış açısının kazandırılması ise yalnızca eğitim ile olanaklı olmaktadır (Kale, 1994). Bu noktada felsefe eğitimi ile problemleri fark edebilen, bilinçli, olan bitene önyargısız bakabilen, bağımsız düşünebilen ve doğru değerlendirme yapabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (İlhan Tunç, 2017). Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için bireylere küçük yaşlardan itibaren felsefi düşünmeyi geliştirebilecekleri olanaklar sunulmasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Özkan (2020)’ın da vurguladığı gibi çocuklar zaten içinde buldukları dünyayı sorgulama ve keşfetme gibi özellikleri ile var olmaktadır. Eğitim sürecinde temel hedef ise çocukların bu keşfetme, anlama ve merak isteğini geliştirmelerini sağlayacak fırsatlar sunmak olmalıdır. Bu noktada sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı ve zengin içeriğiyle öğrencilerde felsefi

düşünmenin geliştirilebileceği düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) öğrencilerin sorgulama ve düşünmeye ilişkin kazanacakları birçok beceri ile donatılmıştır. Özellikle “eleştirel düşünme, kalıp yargıyı ve ön yargıyı fark etme, yenilikçi düşünme” becerilerinin geliştirilmesinin felsefe ile ilişkili olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca, eğitim sisteminin ve öğretim programının dayandığı bir felsefe olduğu dikkate alındığında söz konusu eğitim felsefesinin geliştirilmesi sürecinde de felsefeden yararlanıldığı bilinmektedir.

1.8. EKONOMİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Yaşanılan “dünyayı anlamayı ve içinde yaşamak için gerekli olan becerileri kazandırmayı” (Akhan, 2013: 7) hedefleyen sosyal bilgiler öğretiminin en temel amacı, etkili vatandaşlar yetiştirmektir (Safran, 2008). Bu noktada ekonomi disiplininin bireyin etkili vatandaş olarak yetiştirilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir çünkü Hayta ve Akhan (2014)’ın da belirttiği gibi, etkili bir vatandaşın önemli bir özelliği de ekonomi okuryazarı olabilmesidir. Bireylerin ekonomi okuryazarı olabilmelerini sağlayacak pek çok beceri ve değer ise ilköğretim çağındaki çocuklara sosyal bilgiler dersi ile kazandırılmaktadır. Özellikle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) “öğrencilerin girişimci ve bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmesi” hedefiyle yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının ekonomi odaklı bir yaklaşımla sunulduğu görülmektedir. Programda yer alan “finansal okuryazarlık ve girişimcilik” becerileri, doğrudan ekonomi disipliniyle bağlantılıdır. Bunun yanı sıra programda yer alan değerlerden tutumluluk değeri de finansal okuryazarlıkla doğrudan ilişkilidir. Böylece bireylerin karşı karşıya kaldıkları sorunları çözmeye “ekonomi bilgilerini, rasyonel, etkin ve yaratıcı bir şekilde kullanma” (Köroğlu, 2021: 26) yeteneğine sahip olmaları sağlanmaktadır.

1.9. HUKUK DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Hukuk okuryazarlığı, demokratik bir toplumun oluşumunda önem taşıyan haklarını ve sorumluluklarını bilme ve haklarını yasal süreçler yoluyla arayabilme yeterliklerinin kazandırılması açısından büyük bir öneme sahiptir (Çengelci Köse ve Bursa, 2020). Bireylerin hukuk ve adalet algılarının geliştirilmesinde (Alıcı ve Van, 2016) eğitim, küçük yaşlardan itibaren hukuk bilincinin kazandırılmasını (Sönmez ve Aycıl, 2018) gerekli kılmaktadır. İlköğretim düzeyinde hukuk disiplini ile bireylere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve tutumların sosyal bilgiler dersi konuları ile

paralellik gösterdiği görülmektedir (Oğuz Haçat ve Çakmak, 2018). Bu kapsamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının hukuk odaklı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile bireylere kazandırılması hedeflenen “hukuk okuryazarlığı” becerisinin ve “adalet, bağımsızlık, barış, eşitlik, özgürlük” değerlerinin de hukuk disipliniyle ilişkili olduğu görülmektedir.

1.10. İLETİŞİM DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

İnsanlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir nitelik kazanması ve bilginin sınırlarını genişletmesi (Menderes, 2019) etkili bir iletişim sürecini gerekli kılmaktadır. Etkili bir iletişim süreci ise iletişim sürecine dâhil olan bireylerin bazı temel becerilere sahip olması ile mümkün olmaktadır. Bireylerin toplumsallaşmasını hedefleyen sosyal bilgiler dersinin söz konusu iletişim becerilerinin kazandırılmasında önemli bir ders olduğuna inanılmaktadır. Mevcut Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) ile iletişim sürecinde gerekli olan pek çok beceri ve değer kazandırılması hedeflenmektedir. Özellikle programda yer alan “empati, iletişim, iş birliği, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerileri ve “saygı” değeri bu noktada önem taşımaktadır.

1.11. TEKNOLOJİ DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

İçinde bulunduğumuz çağda yaşanan teknolojik gelişmeler yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Eroğlu, 2014). Böylece kara tahtalarla yürütülen eğitim yerini uzaktan eğitim, sanal sınıflar (Aslan, 2022) gibi çağdaş yöntemlerin kullanıldığı yenilikçi eğitim süreçlerine bırakmıştır. Söz konusu teknoloji entegrasyonu ile eğitim süreçlerinin daha zevkli hale getirilmesinin (Taş ve Düz, 2016) yanında bireylerin teknolojik yeterliklerinin gelişiminin desteklenmesi de hedeflenmiştir. Günümüz dünyasında bilim ve teknolojiye hâkim, yenilikçi bireylere (Demirhan, 2012) duyulan gereksinim söz konusu hedeflerin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bireylerin etkili birer vatandaş olmasının hedeflendiği bir ders olan sosyal bilgiler dersinin teknolojiden ve onun getirdiği yeniliklerden bağımsız olmasının gerçekçi olmadığı açıktır. Böyle bir eğitim sürecinde teknoloji ile iç içe yetişen bireylere (Kaya ve Aydın, 2011) ulaşılamayacağı da açıktır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretim sürecinde teknoloji entegrasyonunun

gerçekleştirilmesi ile bireylere programdaki teknoloji odaklı hedeflerin kazandırılmasının daha etkili olacağına inanılmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinin doğrudan teknoloji ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, bireylere kazandırılması gereken temel beceriler arasında yer alan “dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, yenilikçi düşünme” becerileri ile “bilimsellik” değerinin teknoloji disipliniyle ilişkili olduğuna inanılmaktadır.

1.12. SANAT DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Bilim, teknoloji ve teknik, insan yaşamının vazgeçilmez üç ögesini oluşturmaktadır. Bu nedenle söz konusu üç alanda bilgi birikimine sahip olmak, çağdaş bireylerin yetiştirilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır (Çakır İlhan, 1994). Bilimin ışığında çok yönlü, çağdaş bireylerin yetiştirilmesinin eğitimin temel hedeflerinden biri olması gerektiğine inanılmaktadır çünkü ancak bu şekilde bilimi ve teknolojiyi kullanan değil, söz konusu yenilikleri üreterek içinde bulunulan çağa yön veren bir toplum hedefi mümkün olabilecektir. Bu hedefin gerçekleştirilmesinde bireylere yaratıcı düşünme, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini kazandıran sanat eğitimi önemli fırsatlar sunmaktadır (Ülger, 2015). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde sanat disiplini ile doğrudan bağlantılı bir öğrenme alanının yer almadığı görülmektedir. Ancak öğrenme alanları kapsamında sanat disiplinine ilişkin değer ve becerilere yer verildiği anlaşılmaktadır. Özellikle yenilikçi düşünme becerisi ve estetik ve duyarlılık değerlerinin sanat disiplini ile ilişkili olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar (MEB, 2018: 10) başlığı altında “uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.” ifadesi de sosyal bilgiler dersinin sanat entegrasyonu ışığında yürütülmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer verilen “kültürel farkındalık ve ifade” anahtar yetkinliği de doğrudan sanat ile sosyal bilgilerin ilişkilendirilmesine yönelik bir yetkinliktir. İlköğretim düzeyinde öğretim sürecine sanat entegrasyonunun sağlanması ile çocukların diğer kültürleri öğrenmeleri sağlanırken aynı zamanda kendilerine yönelik daha derin bir anlayış geliştirmeleri desteklenmektedir. Sosyal bilgiler öğretim sürecinde sanatın kullanılması ile birlikte öğrencilerin bağlantısız kavramları, kelimeleri ve içerikleri daha iyi anlamlandırmalarını

destekleme fırsatı da elde edilmektedir (Selanik Ay, 2021). Ayrıca içinde bulunulan küresel dünyada mülteci/sığınmacı ya da ana dili farklı öğrencilerin öğretim sürecinde daha fazla yer aldığı düşünüldüğünde, öğretim sürecinde sanatın kullanımı ile bu öğrencilere kendilerini ifade edebilecekleri farklı alanlar sunulmasına da olanak tanınmaktadır (Burnstein & Knotts, 2010'dan akt. Selanik Ay, 2021). Bu nedenle sanat disiplininin sosyal bilgiler öğretim sürecine entegrasyonunun büyük bir gereklilik olduğuna inanılmaktadır.

1.13. EDEBİYAT DİSİPLİNİNİN SOSYAL BİLGİLER İÇİNDEKİ YERİ

Birçok türü ile sözlü ve yazılı iletişimin sağlanmasının yanı sıra “insanları eğiterek onlara bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırmayı” (Kaymakçı, 2013) da hedefleyen edebiyat disiplininin öğrencinin eğitim-öğretim yaşamının tümüne etki etme ve dersin hedeflerinin gerçekleştirilmesini (Çelik, 2016'dan akt. Öztürk Demirbaş ve Yıldırım, 2021) destekleme gibi önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Çeşitli disiplinleri destekleyen yapısı edebiyat disiplinini, sosyal bilgiler dersi açısından da önemli bir noktaya taşımaktadır. Fredericks (2007'den akt. Beldağ ve Aktaş, 2016) sosyal bilgiler dersinde edebî ürünlerin kullanımının ulaşılmak istenen hedefleri desteklediğini belirterek sosyal bilgiler dersinde edebî ürünlerin kullanımına dikkat çekmiştir. Ayrıca, iki disiplinin de insanı odağa alan bir anlayışa sahip olması da edebiyat disiplininin sosyal bilgiler dersine farklı açılardan katkı sunmasını sağlamaktadır (Ünlü, 2016). Bu katkılardan bazıları Kaymakçı (2013) tarafından “öğrencilerin konuyla ilgili bilgilerini artırma”, “eleştirel düşünme, empati kurma, çoklu bakış açısı, dili güzel kullanma, iletişim, zaman ve kronoloji” olarak ifade edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” (MEB, 2018) başlığı altında edebî metinlerin öğretim sürecine entegre edilmesinin gerekliliğine değinildiği görülmektedir. Söz konusu entegrasyonun nasıl sağlanacağı programda “efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak sosyal bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, efsane ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir.” olarak belirtilmiştir. Öğretim programında yer alan açıklamadan da anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler öğretim sürecinde güzel sanatların önemli bir kolu olan edebiyattan yararlanmak bir seçenek değil, gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

1. ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

“Bir işi etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerleri” (MEB, 2017a) ifade eden yeterlik, eğitim sisteminin başarısının artırılmasında (Akarsu vd., 2020) önemli bir etkidir. Eğitim sürecinde başarının sağlanabilmesi için sürece dâhil olan her bir unsurun gerekli niteliklere en üst düzeyde sahip olması, önemli bir gerekliliktir. Ancak öğrencilerin eğitiminden sorumlu en önemli paydaş olmaları (Taşkaya, 2012), öğretmenlere bu noktada ayrı bir önem atfetmekte ve öğretmenlerin belirli yeterlikleri kazanmış olmalarını gerekli kılmaktadır (Yılar ve Cüce, 2021) çünkü öğretmen, Dağlıoğlu (2010: 72)’nun da belirttiği gibi “stratejilerle eğitim programında yer alan davranışların öğrenciler tarafından kazanılmasında önemli rol oynayarak öğrenci niteliklerinin artmasını” üstlenen önemli bir aktördür. Bu rolünü başarılı bir şekilde yerine getirebilmesi için ise öncelikle kendisinin bu niteliklerle donanmış olması gerekmektedir. Söz konusu bu nitelikler ise öğretmen yeterliklerinin temelini oluşturmaktadır (MEB, 2017a).

Öğretmenlik mesleğine ilişkin yeterlikler, “öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için öğretmenlerin sahip olması gereken, Bakanlıkça belirlenmiş bilgi, beceri, tutum ve değerleri” (Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Performans Değerlendirme ve Aday Öğretmenlik İş ve İşlemleri Yönetmeliği Taslak, b.t) ifade etmektedir ve “öğretmenin neleri yapabileceğinin davranış düzeyinde ayrıntılarını” içermektedir. Öğretmenliğin yüksek yeterlikler gerektiren bir meslek (MEB, 2017a) olması, mesleğe başlayacak her öğretmenin bu yeterlikleri kazanmış olmasını (Taşgın ve Sönmez, 2013) gerektirmektedir. Ancak eğitim sürecinde yer alan her öğretmenin tüm bu yeterliklerle donanmış olmasını beklemek ütopyik bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca, eğitimde her zaman daha iyiye ulaşma (Zayımoğlu Öztürk, 2013) isteği, öğretmenlere söz konusu yeterlikleri geliştirebilmeleri noktasında sürekli bir desteğin sağlanmasını (Seferoğlu, 2004) gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, hedeflenen öğretmen yeterliklerine ulaşılabilmesi için pek çok alanda çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu çalışmaların daha iyi anlaşılabilmesi için öğretmen yeterliklerinin kullanım

alanlarının incelenmesi gerekir. Bu nedenle MEB (2017a), tarafından ifade edilen öğretmen yeterliklerinin kullanım alanları Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Öğretmen Yeterliklerinin Kullanım Alanları

Kaynak: MEB, 2017a: 9.

Şekil 2’de de görüldüğü gibi, öğretmen yeterliklerinin kullanım alanı çok geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Söz konusu kullanım alanlarının her birinin öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi noktasında büyük önem taşıdığı düşünülmekte ve bu alanlardan birinde yaşanacak bir aksamanın diğer kullanım alanlarını da olumsuz etkileyecebileceğine inanılmaktadır. Eğitim çok yönlü bir süreçtir ve söz konusu süreçte sistemin tüm parçalarının sorunsuz çalışması gerekmektedir. Bu nedenle hizmet öncesi ve hizmet içi dönemde öğretmen yeterliklerinin kazandırılmasına ilişkin çalışmalar MEB ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliğiyle yürütülmektedir (Taşkaya, 2012). Öğretmen niteliklerinin yükseltilmesi hedefinin gerçekleştirilmesi, “öncelikle öğretmenlerin sahip olması gereken genel ve özel alan yeterliklerin bilinmesi, daha sonra, bu yeterliklerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla, öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kazandırılması” ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle MEB ve YÖK tarafından öğretmen yeterliklerinin yükseltilmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar süreklilik göstermektedir (MEB, 2006).

MEB ve YÖK işbirliğiyle öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi hedefiyle yürütülen çalışmalar arasında yer alan “Öğretmen Yeterlikleri İle İlgili Türkiye’de Millî

Eğitimi Geliştirme Projesi” ile Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü ve Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından öğretmen yeterliklerine ilişkin yürütülen çalışmalar ve beş ülkeye (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Seyşel Adaları, Avustralya ve İrlanda) ait dokümanların incelenmesi sonucunda öğretmen yeterliklerinin Avrupa ülkeleriyle uyumlu olarak belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen çalıştaylar sonucunda “6 ana yeterlik alanı, bu yeterliklere ilişkin 39 alt yeterlik ve 244 performans göstergesi” belirlenmiştir. 21-25.06.2004 tarihinde ilgili komisyonca gerçekleştirilen değerlendirmeler sonucunda ise “alt yeterlik alanları 31’e, performans göstergeleri de 221’e düşürülmüştür.” Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi hedefiyle yürütülen proje sonucunda elde edilen yeterlik alanları ve alt yeterlikler Tablo 1’de sunulmuştur (MEB, 2006: 2-3).

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ GENEL YETERLİKLERİ	
Yeterlik Alanı	Alt Yeterlik
A- KİŞİSEL VE MESLEKİ DEĞERLER- MESLEKİ GELİŞİM	A.1-Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme
	A.2-Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma
	A.3-Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme
	A.4-Öz Değerlendirme Yapma
	A.5-Kişisel Gelişimi Sağlama
	A.6-Mesleki Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama
	A.7-Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama
	A.8-Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme
B- ÖĞRENCİYİ TANIMA	B.1-Gelişim Özelliklerini Tanıma
	B.2-İlgi ve İhtiyaçları Dikkate Alma
	B.3-Öğrenciye Değer Verme
	B.4-Öğrenciye Rehberlik Etme
C-ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİ	C.1-Dersi Planlama
	C.2-Materyal Hazırlama
	C.3-Öğrenme Ortamlarını Düzenleme
	C.4-Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme
	C.5-Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme
	C.6-Zaman Yönetimi
	C.7-Davranış Yönetimi
D- ÖĞRENMEYİ, GELİŞİMİ İZLEME VE DEĞERLENDİRME	D.1-Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme
	D.2-Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme
	D.3-Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama
	D.4-Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme
E- OKUL, AİLE VE TOPLUM İLİŞKİLERİ	E.1-Çevreyi Tanıma
	E.2-Çevre Olanaklarından Yararlanma
	E.3-Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme
	E.4-Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkide Tarafsızlık
	E.5-Aile Katılımı ve İş birliği Sağlama
F. PROGRAM VE İÇERİK BİLGİSİ	F.1-Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri
	F.2-Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi
	F.3-Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme

Kaynak: MEB, 2006’dan uyarlanmıştır.

Öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir diğer önemli düzenleme de MEB (2017a) tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğretmen yeterliklerinin çağın gereksinimlerine uygun olarak belirlenmesi amacıyla çok sayıda paydaşla iş birliği yapılmış, uluslararası kuruluşların öğretmenlikle ilgili belgeleri ve farklı ülkelerin yeterlik belgeleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda “mesleki bilgi”, “mesleki beceri”, “tutum ve değerler” olmak üzere birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan üç yeterlik alanı ile bunlar altında yer alan 11 yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 gösterge belirlenmiştir (MEB, 2017a). Süreç sonunda öğretmen yeterliklerini ifade etmek amacıyla belirlenen üç yeterlik alanı ile bunlar altında yer alan 11 yeterlik Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

Yeterlik Alanı	Yeterlik
Mesleki Bilgi	Alan Bilgisi
	Alan Eğitimi Bilgisi
	Mevzuat Bilgisi
	Eğitim Öğretimi Planlama
Mesleki Beceri	Öğrenme Ortamları Oluşturma
	Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme
	Ölçme ve Değerlendirme
	Milli, Manevi ve Evrensel Değerler
	Öğrenciye Yaklaşım
Tutum ve Değerler	İletişim ve İş birliği
	Kişisel ve Mesleki Gelişim

Kaynak: MEB, 2017a: 13-16.

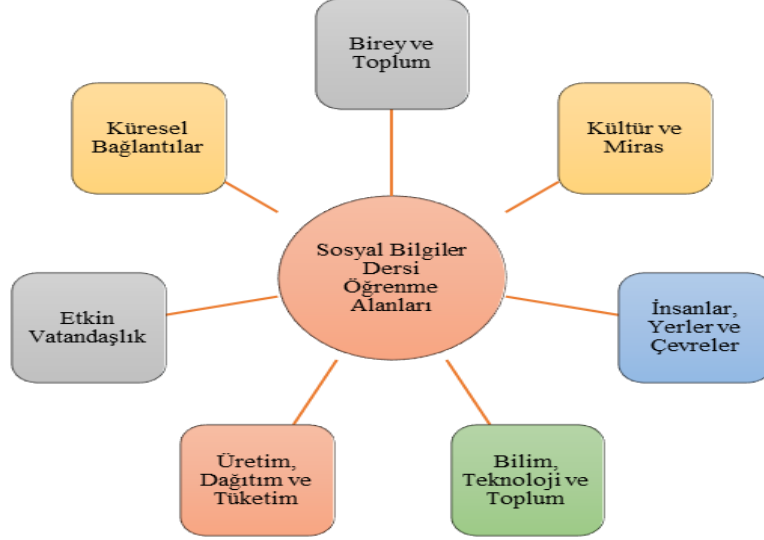
Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda elde edilen yeterliklerden de anlaşılacağı üzere günümüz dünyasında öğretmenlerden ders kitabının aktarıcılığının ötesinde bir yaklaşımı benimsemeleri beklenmektedir (Türk Eğitim Derneği [TED], 2009). Söz konusu yeterliklerin her biri öğretmenlik mesleğinin uzmanlık gerektiren bir meslek olduğunu açıkça göstermektedir. Bu yeterliklere sahip olduğunda olumlu sonuçlar sürekli olarak (Tuğluk ve Kürtmen, 2018) alınacak ve belirlenen amaçlara ulaşılabilecektir.

2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

Sosyal bilgiler, “sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının düzeyine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinlerarası bir yaklaşımla verildiği bir programı” (Tay ve Öcal, 2008: 16) ifade etmektedir. Tanımda da ifade edildiği üzere, sosyal bilgiler dersi, öğrencilere zengin içeriğiyle değer katan önemli bir derstir. Yaşama dair pek çok konunun yer aldığı sosyal bilgiler dersi, sahip olduğu çok disiplinli içerik ile öğrencilerin çok yönlü gelişimini desteklemektedir. Sosyal bilimler kapsamında yer alan pek çok disipline ait içeriğin bütüncül bir bakış açısıyla Sosyal

Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 7 öğrenme alanı ile (MEB, 2018) öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir. Söz konusu öğrenme alanları Şekil 3'te sunulmuştur:

Şekil 3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları

Kaynak: MEB, 2018'den uyarlanmıştır.

Sosyolojiden tarihe, felsefeden psikolojiye ve daha birçok disipline ait bilgi, beceri ve tutumun öğrencilere kazandırılması hedefi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu noktada mesleki yeterlik düzeylerini geliştirip bunları derslerinde en iyi düzeyde sergilemelerini (Koçoğlu, 2013) gerekli kılmaktadır. Söz konusu disiplinlerin dinamizmi ve çağın gereklerinin her geçen gün değişmesi ise bu yeterliklerin sürekli olarak geliştirilmesinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının beceri ve değer kazanımı açısından zengin bir içeriğe sahip olması da söz konusu beceri ve değerleri kazandıracak öğretmenlerin bu noktada da nitelikli olmasını ve sosyal bilgiler dersi kapsamında kazandırılması hedeflenen beceri ve değerlere ilişkin yeterliklere yüksek düzeyde sahip olmasını gerektirmektedir. Öğretmenliğin profesyonellerce yürütülen bir meslek (Dağlıoğlu, 2010; Yeşil, 2009) olması da öğretmenlerin bu yeterlikleri kazanmasının gerekliliğini açıkça desteklemektedir. Bu nedenle söz konusu yeterliklerin belirlenmesi ve sürekli olarak gelişiminin sağlanması önem taşımaktadır.

Dünyada sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesinde NCSS (2018) tarafından yayımlanan standart alanları önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Nitelikli bir sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirilebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikler NCSS (National Council for the Social Studies/Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi) tarafından yayımlanan "Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi Sosyal

Bilgiler Öğretmenlerinin Hazırlanması için Ulusal Standartlar” başlıklı belgede beş standart alanı kapsamında sunulmuştur. NCSS (National Council for the Social Studies/Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi) tarafından yayımlanan bu standartların her biri nitelikli sosyal bilgiler öğretiminin bir yönünü ifade ederek sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine ışık tutmaktadır. NCSS (2018) tarafından beş başlıkta kategorilendirilen temel standartlar şunlardır:

Standart 1. Alan Bilgisi

Standart 2. Planlama Yoluyla İçeriğin Uygulanması

Standart 3. Öğretim ve Değerlendirmenin Tasarımı ve Uygulanması

Standart 4. Sosyal Bilgiler Öğrenenler ve Öğrenme

Standart 5. Mesleki Sorumluluk ve Bilinçli Eylem

Ülkemizde bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikler MEB (2017b) tarafından belirlenerek “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri” kapsamında sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterliklere ilişkin alanlar ve yeterlikler Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri

Yeterlik Alanı	Yeterlik
Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme	Öğretim sürecini planlayabilme
	Öğrenme ortamlarını düzenleyebilme
	Öğretim sürecine uygun materyaller ve kaynaklar kullanabilme
Öğrenme-Öğretme Süreci	Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel öge ve süreçler ile kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi bilincini kazandırabilme
	Öğrencilerin, insan, yer ve çevre etkileşimini algılamalarını sağlayabilme
	Ekonomik faaliyetler ve gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkisini kavrayabilme
	Demokratik yönetim anlayışını, insanların doğuştan ve toplum içinde kazandığı haklar ile kişilere, topluma, insanlığa karşı sorumlulukları olduğu bilincini kazandırabilme
	Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile Türk inkılabının tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişimine etkilerini ve önemini kavrayabilme
	Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme
	Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının amaçlarını belirleyebilme
İzleme ve Değerlendirme	Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme
	Öğretim sürecinde uygulanan ölçme aracından elde edilen verileri değerlendirebilme
	Öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duyacağı konularda geliştirilmesinde ailelerle iş birliği yapabilme
Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma	Öğrencilerin ulusal bayram ve törenlerin anlam ve önemini farkına varmalarını ve törenlere aktif katılımlarını sağlayabilme
	Ulusal bayram ve törenlerin yönetim ve organizasyonunu yapabilme
	Okulun kültür ve öğrenme merkezi haline getirilmesinde toplumla iş birliği yapabilme
	Toplumsal liderlik yapabilme
Mesleki Gelişimi Sağlama	Mesleki yeterliklerini belirleyebilme
	Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini sağlayabilme
	Mesleki gelişimine yönelik uygulamalarda bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilme

Kaynak: MEB, 2017b: 174-183

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öğretmen yeterlikleri ve sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırmalara yer verilmiştir.

1. ULUSAL ALANYAZIN ARAŞTIRMALARI

1.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ULUSAL ARAŞTIRMALAR

Gelen (2002) tarafından yürütülen araştırmada ilköğretim 4. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde düşünme becerilerini öğrencilere hangi düzeyde kazandırdıklarını betimlemek ve öğretmenlerin branş, cinsiyet, mesleki kıdem ve mezun oldukları okul türünün bu becerilerin öğretilmesinde ne derece etkili olduğunu belirlemek hedeflenmiştir. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen Antakya merkezdeki 30 ilköğretim okulundaki 4. sınıf öğrencilerini okutan 97 öğretmene anket uygulanmış ve bunların içinden random seçilen 24 öğretmen gözlemlenmiştir. Tarama modeline uygun olarak yürütülen araştırma sonucunda ise öğretmen eğitiminde, düşünme becerileri ile ilgili ders okutulmaması, programda bu becerilerin kazandırılması ile ilgili herhangi bir düzenleme olmaması, eğitimin öğrenciyi merkeze almaması ve öğretmenlerin kendilerini geliştirme çabası içinde olmamaları gibi nedenlerle bu becerilerin sınıfta istenen düzeyde kazandırılmadığı belirlenmiştir.

Akar (2007), yürüttüğü tez araştırması ile Uşak Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine verdikleri değer ve yeterliğin en üst düzeye çıkması amacına ulaşmayı engelleyen nedenleri tespit ederek öğretmen adaylarının bu problemleri ortadan kaldırmak için neler yapmaları gerektiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda veriler, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Uşak Üniversitesi Halil Kaya Gedik Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında okuyan 150 öğrenciden, üç bölümden oluşan bir anket ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının teknolojik gelişmeleri ve gündemi sürekli takip ettikleri, sosyal olaylara duyarlı oldukları, kendilerini geliştirip uzmanlaşmak istedikleri ve geçmiş yıllardaki öğretmenlere nazaran çağ

yakalayabildikleri ifade edilmiştir. Ayrıca, araştırmada 150 öğrencinin sadece %3,3'ünün, “Sosyal bilgiler öğretmeni olmak hayatımda tek hedefti.” yanıtını verdikleri ve öğretim sürecinde klasik ders anlatım yöntemlerini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşil (2008), tarama modeline uygun olarak yürüttüğü araştırmada, sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf içi öğretim sürecinde sorulardan yararlanma yeterliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda çalışma grubunu oluşturan, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı son sınıfta öğrenim gören ve 2007-2008 eğitim-öğretim yılında “Öğretmenlik Uygulaması” dersine katılan 187 öğretmen adayına “soruların niteliği”, “soru sorma” ve “geribildirim verme” alt boyutlarından oluşan ve üçü değişken sorusu olmak üzere toplam 37 sorudan oluşan “gözlem ve değerlendirme formu” uygulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda aday öğretmenlerin özellikle nitelikli soru hazırlama konusunda önemli eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Aday öğretmenlerin sorulardan yararlanma alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunduğu, sorulardan yararlanırken öğrencilerin zihinsel gelişmişlik ve bilgi düzeylerini dikkate almadıkları görülmüştür. Ayrıca, bir ders sürecinde en etkin yararlanılabilen soru sayısının, 16-20 olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin, öğretimde sorulardan yararlanma konusunda eğitim ihtiyaçları bulunduğu ifade edilmiştir.

Yeşil (2009) tarafından yürütülen araştırmada eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının sınıf içi öğretim yeterliklerini ne düzeyde kazanabildiklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Tarama modeline uygun olarak tasarlanan araştırmaya, Ahi Evran Üniversitesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinden, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Öğretmenlik Uygulaması dersini alan toplam 192 öğretmen adayları katılım sağlamıştır. Çalışma için gerekli veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Gözlem Formu” ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmen adaylarının sınıf içi öğretim becerilerinde belirli yetersizliklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının sınıf düzeyi yükseldikçe öğretim becerilerini gösterme yeterliklerinin de iyileştiği saptanmıştır.

Akpınar vd. (2012) tarafından yürütülen araştırmada uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip oldukları öğretmen yeterlikleri hakkındaki düşüncelerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu nitel araştırma, 2009-2010 eğitim-

öğretim yılında YÖK Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (fakülte-okul) iş birliği çerçevesinde Trabzon il merkezinden dört ve Akçaabat ilçe merkezinden beş olmak üzere toplam dokuz uygulama ilköğretim okulunda görev yapan 13 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli veriler ise gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının genel bir bakışla; özellikle öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanma ve ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler hazırlama konularında büyük oranda yeterli oldukları saptanmıştır. Öğretmen adaylarının yöntem-teknik seçimi, alan bilgisi, sınıf yönetimi ve iletişim becerileri konularında ise yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Deneyimsizlikleri, isteksizlikleri ve uygulama okulunda geçirdikleri sürenin kısıtlılığı ise mevcut yetersizliklerin sebebi olarak ifade edilmiştir.

Dilci ve Yıldız (2012), yürüttükleri araştırmada Cumhuriyet Üniversitesi ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının mesleki yeterlik düzeylerini kendi görüşleri doğrultusunda ortaya koymayı amaçlamışlardır. İlişkisel tarama modelinde tasarlanan araştırmanın örneklemi, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan ve seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi ve Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde son sınıf düzeyindeki Sınıf Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ana bilim dallarında öğrenim gören 107 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veriler 52 soru, 11 alt boyuttan oluşan bir anket ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ise öğretmen adaylarının mesleki yeterlik açısından kendilerini “oldukça yeterli” gördükleri saptanmıştır. Ayrıca, gerçekleştirilen değerlendirmeler sonucunda, öğretmen adaylarının yeterlik algılarının cinsiyete, öğrenim gördükleri üniversiteye, öğretim türüne (I-II. öğretim) göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Devam edilen bölüm açısından anlamlı bir farklılığın görülmediği de ortaya çıkan sonuçlar arasında yer almıştır. Araştırma sonucunda planlama, alan bilgisi, yöntem bilgisi, genel öğretmenlik yetisi, beden dili ve iletişim boyutlarında öğretmen adaylarının yeterlik algılarının anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Menzi vd. (2012) yürüttükleri araştırmada öğretmen adaylarının teknoloji yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Tarama modelinin benimsendiği araştırmaya 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Niğde

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği programlarında öğrenim görmekte olan 642 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırma sürecinde veriler, ölçek ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının temel bilgisayar ve kelime işlemci kullanım becerilerinde kendilerini yeterli; İnternet ağı, telekomünikasyon, hesap tablosu, kurulum, bakım, sorun giderme ve medyalı iletişimde yeterliye yakın; veri tabanları ve sosyal, yasal ve etik konularda az yeterli olarak gördükleri tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının teknoloji yeterliklerinin erkek öğretmen adayları ve bilgisayar ve İnterneti profesyonel amaçlı kullanan adaylar lehine anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümler açısından bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenliği programı öğrencilerinin en düşük yeterlik düzeyine sahip olması dikkat çekmektedir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının teknoloji kullanımında henüz yeterli düzeye gelmedikleri, temel bilgisayar kullanımında yeterli olmalarına karşın veri tabanları ve sosyal, yasal ve etik konular gibi daha ileri düzey konularda ise yeterli olmadıkları ifade edilmiştir.

Yeşilyurt (2012) tarafından yürütülen araştırmada öğretmen adaylarının bilişsel alanla ilgili sınama durumu soruları yazma yeterliklerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Tarama modelinin benimsendiği araştırma, 2009-2010 akademik yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde dördüncü sınıf düzeyinde, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Sınıf, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği lisans programlarında öğrenim gören 175 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sürecinde veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen "Başarı Testi" ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen adaylarının en yüksek düzeyden en düşük düzeye doğru bilgi, uygulama, sentez, kavrama, analiz ve değerlendirme basamaklarına ilişkin sınama durumu sorusunu doğru yazdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının düşük bilişsel seviyeli yani bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarının geneline yönelik sınama durumu sorusu yazma yeterliklerinin, üst düzey bilişsel seviyeli yani analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarının geneline yönelik sınama durumu sorusu yazma yeterliklerinden daha fazla olduğu da görülmüştür.

Çalışkan vd. (2013) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin yeterlik düzeylerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında beş

farklı üniversitenin (Afyon Kocatepe Üniversitesi (AKÜ), Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ), Gazi Üniversitesi (GAZİ), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ), Sakarya Üniversitesi (SAÜ)) fakültelerinde öğrenim gören ve daha önce ölçme ve değerlendirme dersini almış olan 423 sosyal bilgiler öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Çalışma sürecinde veriler ise ölçek kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme yöntemlerine ilişkin kendilerini orta düzeyde yeterli buldukları tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet ve öğretim türüne göre ölçme-değerlendirme yöntemlerine ilişkin yeterliklerinin anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme yöntemlerine ilişkin genel yeterlik ve alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine ilişkin yeterlik düzeylerinin ise öğrenim gördükleri üniversitelerin eğitim fakültelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının diğer üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim görenlere göre kendilerini daha yeterli algıladıkları görülmüştür. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının geleneksel ölçme-değerlendirme yöntemleri açısından kendilerini alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerine göre daha yeterli bulmaları da yine elde edilen sonuçlar arasında yer almıştır.

Koçoğlu (2013) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerine ilişkin öğrenci algılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği araştırmada katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda araştırma süreci Diyarbakır, Elazığ ve Malatya il merkezlerinde yer alan ortaokullarda 7. sınıfta öğrenim gören 60 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veriler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Elde edilen nitel verilerin çözümlenmesi sonucunda, çalışma grubunu oluşturan öğrenciler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde bireysel farklılıklar ilkesini dikkate alarak birtakım etkinlikler yaptıklarını, öğrenci merkezli strateji, yöntem ve teknikler kullandıklarını ifade ederek öğretmenlerin sınıf içi yeterlik düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerine karşı değer algılarının yüksek olduğunu ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersin başında öğrencilerin dikkatini çekmek, hedeften haberdar etmek, motivasyon düzeyini yükseltmek için birtakım etkinliklere yer verdiklerini belirttikleri görülmüştür.

Polat ve Kılıç (2013), araştırmaları ile okkltrllk, Türkiye’de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde ğretmen yeterlikleri üzerine bir alanyazın taraması yapmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimde çok kültürlülüğe ilişkin programların olmadığı ve bu durumun bilgi eksikliğine neden olduğu görülmüştür. Çokkültürlü yeterliklere sahip öğretmenlerin ise karşılaşacağı farklılıklar karşısında daha özgüvenli ve donanımlı olacağı, bunun da özellikle öğretmenliğin ilk yıllarında ğretmeni birçok alanda rahatlatacağı belirtilmiştir.

lger ve Yel (2013) tarafından yürütülen araştırmada İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi (İHVE) ara disiplin alanı ile ilgisi bulunan ilköğretim ğretmenlerinin (dokuz branş) İHVE bağlamında ğretmen yeterlikleri ile ilgili görüşlerinin/algılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya Kırıkkale ilinde görev yapan 520 ğretmen katılım sağlamıştır. Tarama modelinin tercih edildiği araştırmada veriler “Anket Formu” kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin büyük bir kısmının kendisini İHVE konusunda yeterli gördüğü ve etkinliklerini planlarken “İHVE ilkelerini” dikkate aldığını düşündüğü saptanmıştır. Ancak araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri dışındaki öğretmenlerin çoğunun, İHVE ile ilgili yayınları yeterince takip etmediği ve İHVE ile ilgili proje ve etkinliklere katılım sağlamadığı görülmüştür. Diğer branşlardan farklı olarak sınıf ve sosyal bilgiler ğretmenlerinin İHVE ile ilgili üniversitede yeterli eğitimi almadığını düşünmesi ise dikkat çekici bir sonuçtur.

Atik Kara ve Sağlam (2014) tarafından yürütülen araştırmada öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ğretmen adaylarına öğrenme-öğretme sürecine (planlama-uygulama-değerlendirme) yönelik yeterlikleri kazandırması yönünden değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Durum çalışmasına uygun olarak desenlenen araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki yedi öğretmenlik programının her birinden dördüncü sınıfında olan ve ğretmenlik Uygulaması dersini alan 14 ğretmen adayı ve aynı fakültede Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapan ve “ğretmenlik Meslek Bilgisi” derslerini yürüten sekiz ğretim elemanı ile yürütülmüştür. Araştırma sürecinde veriler, doküman incelemesi, yarı yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmamış görüşmeler ve gözlem ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ilgili performans göstergelerini karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada ğretim elemanlarının da öğrenme-öğretme sürecine yönelik performans göstergelerinin derslere yansadığını düşündükleri görülmüştür. Ayrıca,

araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının öğrenme-öğretme sürecine yönelik performans göstergelerinin yaklaşık yarısını kazanmış oldukları da tespit edilmiştir.

Çelikkaya ve Koç (2015), araştırmalarında sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin drama yöntemini uygulama yeterliliklerini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Tarama yönteminin tercih edildiği araştırmanın örneklem grubunda, Kırşehir Milli Eğitim Müdürlüğünde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni olarak görev yapan 219 öğretmen yer almıştır. Araştırma sürecinde veriler, ölçek ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin “dramayı planlama yeterliği”, “dramayı gerçekleştirme yeterliği” ve “dramayı değerlendirme yeterliği” boyutlarında kendilerini çoğu zaman yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Farklı yerlerde görev yapan öğretmen grupları arasında drama sürecini değerlendirme yeterliliği açısından ise istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı görülmüştür.

Coşkun (2016) tarafından yürütülen tez araştırması ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi düzeylerinin belirlenmesi ve teknolojik pedagojik alan bilgilerini derslerine entegre edebilme yeterliklerinin çok yönlü incelenmesi hedeflenmiştir. Karma yöntemin benimsendiği araştırmanın nicel boyutu, 2015-2016 eğitim- öğretim yılı güz döneminde Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı son sınıfta öğrenim gören 36 öğretmen adayı ile nitel boyutu ise 14 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırma sürecinde veriler, ölçek, kişisel bilgi formu ve görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik bilgileri ile pedagojik bilgileri arasında düşük düzeyde ilişki bulunurken teknoloji bilgileri ile alan bilgileri arasında orta düzeyde ilişki bulunmuş, alan bilgileri ile pedagojik bilgileri arasında yüksek düzeyde ilişki bulunduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgilerinde cinsiyet, aktif bilgisayar kullanımı, aktif İnternet kullanımı ve mezun olunan ortaöğretim kurumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Yaylacı ve Aksoy (2016) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olma durumlarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Tarama modelinin benimsendiği araştırma, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Ankara’nın merkez ilçelerinde (Keçiören, Yenimahalle, Çankaya) görev yapan 102 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma sürecinde veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan 35 maddelik

“Kaynaştırma Eğitimi Yeterlilikleri Anketi” ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda kaynaştırma eğitimi konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecini planlama ve düzenlemede yeterli bilgi ve beceriye sahip oldukları saptanmıştır. İzleme ve değerlendirme süreci ile mesleki gelişim sağlamada ise yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimini destekledikleri fakat kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli görmedikleri görülmüştür.

Ünlü vd. (2017) tarafından yürütülen araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) düzeylerinin belirlenmesi ve teknolojik pedagojik alan bilgilerini derslerine entegre edebilme yeterliliklerinin çok yönlü incelenmesi hedeflenmiştir. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmanın nicel boyutunda 81, nitel boyutunda ise 14 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırma sürecinde veriler ölçek, görüşme formu ve kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, teknolojik bilgileri ile pedagojik bilgileri arasında düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Teknolojik bilgi ile alan bilgisi arasında orta düzeyde ilişki bulunurken, alan bilgisi ile pedagojik bilgi arasında ise yüksek düzeyde ilişki saptanmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgileri, cinsiyet, aktif bilgisayar kullanımı, aktif İnternet kullanımı ve mezun olunan ortaöğretim kurumu değişkenlerine göre anlamlı değişmemiştir. Yürütülen araştırmadan elde edilen nitel bulguların da mevcut bulguları destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Kardaş (2018) tarafından yürütülen araştırmada Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin yeterlikleri ve bu yeterliklerin bazı değişkenlerle ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Medya Okuryazarlığı dersi kapsamında okullarda eğitim veren 222 Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenin örneklem dahil edildiği araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve ölçek ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda eğitim kurumlarında medya okuryazarlığı eğitimi veren Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı yeterlik başarı puanı ortalamalarının 86.56 ile “kısmen yeterli” düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamında yer alan değişkenlerden “meslekteki kıdem”, “hizmet verilen yer”, “medya okuryazarlığı dersini alma” değişkenleri ile medya okuryazarlığı eğitimi becerisi/yeterliği arasında

istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunurken; “cinsiyet”, “branş”, “eğitimde kullanılan kaynaklar”, “yaş”, “mezun olunan eğitim kurumu” değişkenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi/yeterliği ile ilişkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız Durak ve Şahin (2018) tarafından yürütülen araştırmada programlama eğitiminin öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin gelişmesine katkısının belirlenmesi hedeflenmiştir. Karma araştırma yöntemine uygun olarak yürütülen araştırmanın nicel boyutunda tek gruplu yarı deneysel desen kullanılırken nitel boyutunda ise yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Araştırma, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Batı Karadeniz’de bulunan bir devlet üniversitesinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1. sınıfında okuyan 70 gönüllünün katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde veriler ölçek, 6 maddelik “Kişisel Bilgi Formu” ve 3 soruluk “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda ise katılımcıların yaşam boyu öğrenme yeterlik puanlarının kodlama eğitimi süreci sonunda arttığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda en çok artışın dijital yeterlik boyutunda gerçekleştiği görülürken, öğrencilerin programlama öğretim süreci sonrasında elde edilen yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin cinsiyete ve bölüme göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırma sürecinde elde edilen nitel bulguların da belirtilen bulguları desteklediği belirtilmiştir.

Akcan (2019) yürüttüğü tez araştırması ile sosyal bilgiler ve sınıf öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine yönelik TPAB düzeyleri ve bu düzeyler (TB, PB, AB, TPB, TAB, PAB ve TPAB) arasındaki ilişkileri çok yönlü incelemeyi hedeflemiştir. Tarama modelinin benimsendiği araştırmaya, Gaziantep Eğitim Fakültesi ile Nizip Eğitim Fakültesinde Sınıf ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan 400 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırma sürecinde gerekli olan verilerin elde edilmesinde ise ölçek tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük bir bölümünün kişisel bilgisayarının bulunmadığı ve öğrenim gördükleri yükseköğretim kurumunda ihtiyaç duydukları teknolojiye ulaşamadıkları saptanmıştır. Ayrıca, daha önce teknolojiye yönelik herhangi bir eğitim almadıkları görülmüştür.

Kaya (2019) tarafından yürütülen tez araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik eğitim yeterlilikleri ve akıllı tahta kullanımı öz-yeterliliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Karma yönteme uygun olarak yürütülen

araştırma, Afyonkarahisar/Merkez ilçede 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 58 ortaokulda görev yapmakta olan 101 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde gerekli olan veriler, “kişisel bilgi formu”, “ölçek” ve “görüşme formu” ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik eğitim yeterlikleri açısından kendilerini ileri düzeyde yeterli gördükleri saptanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına yönelik öz-yeterliklerinin ise “katılıyorum” düzeyinde olduğu ve öğretmenlerin bu noktada kendilerine güven duydukları tespit edilmiştir.

Demirezen ve Keleş (2020)’in yürüttükleri araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin TPAB yeterlilikleri, çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Tarama modeli doğrultusunda yapılandırılan araştırma, Ankara ilinin farklı ilçelerinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan ve rastgele seçilen sosyal bilgiler dersine giren 91 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde veriler ölçek ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun çalıştıkları okulda ihtiyaç duydukları teknolojiye ulaşabildikleri ve teknoloji kullanma konusunda kendilerini yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Araştırmada cinsiyet ve hizmet süresi, görev yaptıkları kurumda ihtiyaç duydukları teknolojiye erişme imkanı değişkenlerine göre TBAP yeterliklerinin anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Bunun yanı sıra, çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaş gruplarına göre teknoloji bilgisi, teknolojik alan bilgisi, pedagojik alan bilgisi, teknolojik pedagoji bilgisi ve teknolojik pedagojik alan bilgisi yeterlik düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak öğretmenlerin pedagojik bilgi yeterlik düzeyi alt boyutunda 23-28 yaş grubu lehine anlamlı fark tespit edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karadağ ve Özdemir Özden (2020) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterliklerini çeşitli değişkenler açısından incelemek hedeflenmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kapsamında yer alan tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırmada küme örnekleme yöntemi tercih edilmiş olup her coğrafi bölgeden ikişer olmak üzere 14 üniversiteden toplam 591 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırma sürecinde veriler ölçek ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının orta düzeyde çokkültürlü deneyim ve özyeterliğe, yüksek düzeyde çokkültürlü tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyimlerinin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı ve

aile ile yaşanan yerin niteliği değişkenlerine göre; çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının cinsiyet, yaş ve aile ile birlikte yaşanan coğrafi bölge değişkenlerine göre; çokkültürlü eğitime yönelik özyeterliklerinin ise kardeş sayısı ve aile ile birlikte yaşanan coğrafi bölge değişkenlerine göre anlamlı değiştiği saptanmıştır. Öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyimleri ile çokkültürlü eğitime yönelik tutum ve özyeterlikleri arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür.

Uslu vd. (2020), yürüttükleri araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim tekniklerini seçme yeterliklerine ilişkin algılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Tarama modeline uygun olarak yapılandırılan araştırmada veriler, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim görmekte olan 247 öğretmen adayından elde edilmiştir. Araştırma sürecinde veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve ölçek ile elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitim-öğretim sürecinde kullanmayı düşündükleri öğretim tekniklerini seçmede olumlu bir algı düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

Ağbal (2021) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih alan bilgileri konusundaki yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören 120 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile yürütülen çalışmada veriler, ölçek ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih yeterlik algılarının oldukça yeterli olduğu belirtilmiştir.

Altay (2021a) tarafından yürütülen araştırmada salgın sürecinde uzaktan eğitimin sosyal bilgiler öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleki yeterliliklerini nasıl etkilediğine ilişkin görüşlerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Nitel yönteme uygun olarak tasarlanan araştırmada durum çalışması tercih edilmiştir. Araştırma süreci, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü 4. sınıfında öğrenim gören 24 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının salgın sürecinde alan yeterliliklerini ve mesleki becerilerini yeterince geliştiremedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmen

adaylarının salgın sürecinde EBA TV Sosyal Bilgiler dersini kendileri için faydalı bulduklarını, genel olarak oyun ve etkinliklerle bu platformun daha verimli hale gelebileceğini ifade ettikleri görülmüştür.

Kayran ve Tunç Şahin (2021) tarafından yürütülen araştırmada öğretmenlik mesleki yeterliliklerine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Durum çalışması deseninin tercih edildiği araştırmada katılımcılar kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya Batı Karadeniz’de yer alan bir üniversitenin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı 4. sınıfında öğrenim gören 15 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırma sürecinde veriler “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öğretmenden; yeterli alan bilgisine sahip olmasını, mesleki becerilere yönelik donanımlı olmasını, mesleğin gerektirdiği tutum ve değerlere sahip olmasını bekledikleri görülmüştür. Ayrıca, öğretmenin öğretim sürecini ve uygulamalarını; bireysel farklılıkları gözeterak farklı yöntem ve tekniklerle, etkili materyaller kullanarak, süreç odaklı ölçme-değerlendirme yaklaşımıyla planlaması ve uygulamasının önemi üzerinde durulmuştur.

Yılar ve Cüce (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin lisans eğitimi bağlamında incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma süreci, ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden mezun olup farklı illere atanmış 12 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Nitel yöntemin benimsendiği araştırmada veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin en güçlü yeterlik alanlarının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma (ÖÖSABK); en zayıf yeterlik alanlarının ise Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma (OA ve TİY) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, yürütülen araştırma sonucunda özel alan yeterliklerini kazandırmada en etkili lisans derslerinin öğretmenlik uygulaması, özel öğretim yöntemleri ve okul deneyimi gibi uygulamalı dersler olduğu fakat çeşitli nedenlerle ölçme-değerlendirme, topluma hizmet uygulamaları, iletişim gibi derslerin ise verimsiz dersler olarak nitelendirilmesi dikkat çekici sonuçlar arasında yer almıştır.

Yusufoğlu ve Gençtürk Güven (2021), yürüttükleri araştırma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi yeterliliklerini farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Tarama modeline uygun olarak

yürütülen araştırmada çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 2020-2021 eğitim-ğretim yılında 13 farklı üniversitede öğrenim gören 1. ve 4. sınıf 640 Sosyal Bilgiler ğretmen adayından oluşmuştur. Araştırma sürecinde veriler “lek” ve “Demografik Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Online olarak gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda ğretmen adaylarının kendilerini tüm alt boyutlarda (TB, PB, AB, TAB, PAB, TPB ve TPAB) “yeterli” olarak algıladıkları saptanmıştır. Teknolojik Bilgi boyutunda farkın cinsiyet değişkeni açısından erkek ğretmen adayları lehine olduğu ve 4. sınıf ğretmen adaylarının Teknolojik Bilgi düzeyinin 1. sınıf ğretmen adaylarınınkinden daha yüksek olduğu da görülmüştür. Elde edilen bulgular doğrultusunda TPAB ve tüm alt yeterliklere teknoloji içerikli ders almanın anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ancak yürütülen araştırma sonucunda teknolojiye yönelik ilginin artmasıyla ğretmen adaylarında TPAB yeterliklerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Kalemkuş ve Bulut zek (2022), yürüttükleri araştırma ile ğretmenlerin “Tekno Pedagojik İçerik Bilgisi (TPİB)” yeterliliklerinin incelenmesini, TPİB’e yönelik farkındalık sağlanması ve öğrenme-öğretme ortamlarında etkili “bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT)” entegrasyonuna katkıda bulunulmasını amaçlamışlardır. Araştırma, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenen, 2018-2019 eğitim-ğretim yılında Kars ili Merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ortaokullarda görev yapan 203 ğretmen ile yürütülmüştür. Tarama modelinin tercih edildiği araştırmadan elde edilen bulgular ışığında uygulanan ölçek ve alt boyutlarının (TB, TİB, TPB ve TPİB) ğretmenlerin cinsiyetleri, branşları ve kıdem yıllarına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılırken; TİB açısından farkın görev yaptıkları okulda ihtiyaç duyduğu teknolojiye erişim sağlayabilen öğretmenlerin lehine olduğu, TPİB açısından farkın teknoloji ile ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine olduğu, TB ve TİB açısından farkın BİT ortam ve araçlarını derslerinde kullanabilen öğretmenler lehine olduğu, TB, TİB, TPB, TPİB açısından farkın BİT kullanma bilgi ve becerisi ileri düzey olan öğretmenlerin lehine olduğu ve TB, TİB, TPB, TPİB açısından farkın dersleri ile ilgili güncel teknolojileri takip eden öğretmenlerin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. ULUSLARARASI ALANYAZIN ARAŞTIRMALARI

2.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR

Boikhutso vd. (2013) tarafından yürütülen araştırma ile Botswana'da ortaokullardaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin vatandaşlık yeterliklerini ve becerilerini geliştirmede oynadığı role ilişkin algıları incelenmiştir. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma dokuz ortaokuldan seçilen toplam 41 katılımcı ile yürütülmüştür. Araştırma için gerekli veriler ise açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı anketler ile elde edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen verilerin analizi sonucunda ilgili sosyal bilgiler müfredatının vatandaşlık becerilerinin kazandırılmasını teşvik etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri ile eylemleri arasında da kopukluk olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda vatandaşlık becerilerinin başarılı bir şekilde kazandırılabilmesinin iyi yetişmiş sosyal bilgiler öğretmenlerini gerekli kıldığı belirtilmiştir.

Al Bataineh ve Anderson (2015) tarafından yürütülen araştırmada Ürdünlü sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında teknoloji kullanımına ilişkin yeterliklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırma sürecinde veriler 221 katılımcıya uygulanan ölçek yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda teknoloji kaynaklarının yetersizliği ve zaman eksikliği öğretmenleri engelleyen olası nedenler olarak belirtilmiştir.

Adeyemi (2016), yürüttüğü araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin oyun yoluyla öğretim yöntemini kullanmadaki yeterliklerini incelemiştir. Araştırma 156 öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin oyun yoluyla öğretim yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Nganga (2016), yürüttüğü araştırma ile sosyal bilgiler alanında kültürlerarası yetkinliği teşvik eden uygulamaları incelemiştir. Araştırma sürecine 92 öğretmen adayı dahil olmuştur. Araştırma sürecinde veriler, katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular ile elde edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların çevrimiçi bazı tartışmalara katılımı sağlanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, çocuk edebiyatının küresel odaklı kullanımının, devam eden etkinliklere katılmanın yanı sıra dişli tartışmaların ve derin düşünmenin temel kültürlerarası bilgileri edinmede katılımcılara en çok yardımcı olan yeterlikler olduğu belirlenmiştir.

Miguel-Revilla vd. (2020), ytttkleri araştırma ile TPACK-21 modelinin sosyal bilgiler eğitimcilerinin dijital yeterlikleri ve 21. yüzyıl yeterlikleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Nicel yaklaşımın benimsendiği araştırmada veriler, İspanya’da görev yapan 50 öğretmene uygulanan ‘‘TPACK-21 anketi’’ (Valtonen vd., 2017) ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda TPACK-21 modelinin sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ukpokodu (2020) tarafından yürütülen araştırmada, ‘‘ğretmen eğitimi programları neden öğretmenleri küresel yeterlilik ve küresel bakış açıları pedagojisine hazırlamıyor?’’ sorusunu keşfetmek amaçlanmıştır. Nitel yönteme uygun olarak yürütülen araştırma, durum çalışmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ğretmen eğitimi programlarının önemine dikkat çekilirken, sosyal bilgiler ğretmenlerinin küresel yeterliklerini geliştirmelerine yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Appau vd. (2022), yürüttükleri araştırma ile sosyal bilgiler ğretmenlerinin, duyuşsal alandaki öğrenmeleri değerlendirme yeterliklerini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırma süreci 40 sosyal bilgiler ğretmeni ile yürütülmüştür. Anket ile elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler tercih edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında, sosyal bilgiler ğretmenlerinin doğrudan duyuşsal sonucu neredeyse hiç öğretmediği ve değerlendirmediği, dolayısıyla konunun öğretilmesinde duyuşsal alanın ihmal edildiği saptanmıştır.

3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÜZERİNE YÜRÜTÜLEN ULUSAL VE ULUSLARARASI ARAşTIRMALARA GENEL BİR BAKIş

Sosyal bilgiler ğretmen yeterlikleri üzerine yürütülen ulusal ve uluslararası araştırmalar incelendiğinde, sosyal bilgiler ğretmen yeterliklerinin farklı boyutlarda ele alınarak incelendiği görülmüştür. Araştırmaların genellikle tek bir yeterlik alanına yönelik olarak yürütüldüğü ve bu noktada özellikle teknolojik yeterliklere odaklanıldığı dikkat çekmiştir. Bu noktada teknopedagojik alan/içerik bilgisi ve teknopedagojik eğitim yeterliklerinin çalışıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, yürütülen araştırmalarda sosyal bilgiler öğretmeninin; tarih alan bilgisi, ölme ve değerlendirme, drama, İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi, oyun yoluyla ğretim, çok kültürlü eğitim, yaşam boyu öğrenme, medya okuryazarlığı, ğretim sürecinde sorulardan yararlanma, sınıf içi ğretim yeterlikleri ve ğretim tekniklerini seçme yeterliklerinin incelendiği görülmüştür.

Benzer şekilde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlik gelişimlerini engelleyen nedenlerin tespiti ve mesleki ve özel alan yeterliklerinin incelenmesinin hedeflendiği araştırmalara da rastlanmıştır. Ancak ilgili literatürden de anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerini sosyal bilgilerin geniş alan yaklaşımı odağında inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Yürütülen araştırmalarda örneklemin/çalışma grubunun genellikle öğretmenlerden, öğretmen adaylarından oluştuğu görülmüştür. Eğitim sürecindeki en önemli paydaşlardan biri konumunda olan öğretmenlerle gerçekleştirilen araştırmalar bu noktada çok değerli bilgiler sunmaktadır. Ancak öğretmen yeterliklerinin belirlenmesinde öğretmen ve öğretmen adaylarına odaklanmanın tek başına yeterli olmadığı düşünülmektedir çünkü bazen içinde bulunulan süreçte resmin tamamı görülememektedir. Bu nedenle özellikle sosyal bilgiler gibi multidisipliner yapıya sahip, çok yönlü bir derse, katılımcı seçiminde söz konusu multisipliner yapının kazandıracağı zenginlikten faydalanılması ile daha nitelikli sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir. Bu hedef doğrultusunda yürütülen bu araştırmanın birçok noktada özgün bir nitelik taşıdığına inanılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırma ile 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) uzmanların ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda şekillenecek Delphi süreci ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, araştırmanın bağlamı, veri toplama araçları, veri toplama süreci, uzlaşma ölçütü, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

1. ARAŞTIRMA DESENİ

1.1. KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI

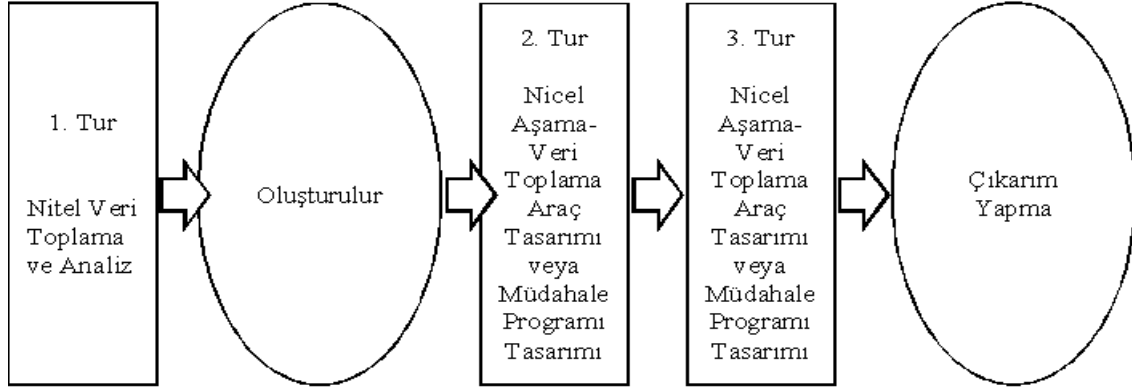
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklere ışık tutmayı hedefleyen bu araştırma, karma yöntem kapsamında yer alan keşfedici ardışık desene (Creswell & Plano-Clark, 2017) uygun olarak tasarlanmıştır. Pragmatik paradigmaya dayanan (Tuğan, 2022) karma yöntem araştırmaları, araştırma probleminin anlamlandırılmasında nitel ve nicel verilerin bütünleştirilmesinin sağladığı avantajlar ile sonuçlar çıkarılmasına olanak tanıyan bir araştırma yaklaşımı (Creswell, 2019) özelliği göstermektedir. Nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yönlerini kullanarak mevcut sınırlılıkları dengeleme olanağı sunması (Aydın-Çakır ve Türkeş-Kılıç, 2021); karma yöntem araştırmalarının nitel ve nicel yöntemlerin basitçe birleştirilmesinin ötesinde (Eğmir, 2019; Fırat vd., 2014) bir boyut kazanmalarını sağlamaktadır. Böylece karmaşık (Alkan vd., 2019) ve bütüncül (Katıtaş, 2019) bir özellik taşıyan karma yöntem araştırmalarını yürüten bir araştırmacı, araştırma sürecinde istatistikler ve ilişkilerden yararlanırken aynı zamanda bu istatistik ve bağıntıların arkasında yatan dinamikleri keşfedebilmekte (Eğmir, 2019), tek bir yöntemin zayıflığının giderilmesine, bütün bir resmin görülebilmesine, sayısal ve sözel değerlerin beraber kullanımı ile açıklamanın anlam gücünün artmasına yardımcı olmakta ve araştırmanın sonucunda farklı yöntemlerle desteklenmiş güçlü delillere ulaşabilmektedir (Butgel Tunalı vd., 2016). Araştırmacılara sağladığı tüm bu olumlu katkılar ise disiplinlerarası çalışmalarda her geçen gün daha fazla tercih edilmesini (Yıldırım ve Şimşek, 2018) ve özellikle psikoloji ve eğitim bilimleri gibi disiplinlerde sıklıkla kullanılmasını sağlamaktadır

(Tuğan, 2022). 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırmada da karma araştırma yönteminin sağladığı tüm bu olumlu katkıların araştırma sürecine zenginlik katacağına, araştırma sonucunda güçlü ve desteklenmiş sonuçlar elde edileceğine inanılmıştır. Ayrıca, tek başına nicel ya da nitel yöntemin kullanımının mevcut araştırma problemini çözümlenmede yeterli olamayacağına karar verilmiştir. Bu noktada Alkan vd. (2019)'nin karma yönteme karar vermek için önerdikleri “‘Neden nitel ve nicel veri topluyorum?’, ‘Araştırmanın nitel ve nicel yaklaşımları arasındaki ilişki nedir?’, ‘Nitel ve nicel veriler nasıl ilişkilendirilir?’” sorularına verilen yanıtlar da mevcut araştırma için en iyi yöntem olarak karma yönteme işaret etmiştir. Bu nedenle mevcut araştırma sürecinin karma yöntem araştırmasına uygun olarak tasarlanması hedeflenmiştir. Araştırma sürecinin yapılandırılmasında ise keşfedici ardışık desen ve Delphi tekniği temel alınmıştır. Bu bölümde Keşfedici ardışık desen ve Delphi tekniğine ilişkin detaylar sunulacaktır.

1.1.1. Keşfedici Ardışık Desen

Karma yöntem araştırması kapsamında yapılandırılan bu araştırma, keşfedici ardışık desen yaklaşımına uygun olarak tasarlanmıştır. Keşfedici ardışık desene uygun olarak şekillenen araştırmalarda süreç, nitel verilerin toplanıp çözümlenmesiyle başlarken nicel verilerin toplanıp çözümlenmesiyle devam etmektedir. Nitel veri toplama ve analiz sürecinin ön planda yer aldığı desende bulgular her iki türden verilerin bütünleştirilerek yorumlanmasıyla sunulmaktadır (Oral ve Süer, 2017). Mevcut araştırmada 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla öncelikle sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanların ve öğretmenlerin ilgili konuya ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi, sonrasında ise elde edilen tüm bulguların nicel veriler ile desteklenerek bütüncül bir bakış açısıyla sunulması amaçlanmıştır. Bu nedenle keşfedici ardışık desen yaklaşımının araştırma süreci için en uygun araştırma deseni olduğuna karar verilmiştir. Bu doğrultuda araştırma Şekil 4'te de sunulan keşfedici ardışık desen araştırma süreci işlem basamaklarına uygun olarak şekillendirilmiştir:

Şekil 4. Keşfedici Ardışık Desen Araştırma Süreci

Kaynak: Creswell, 2019: 42.

1.2. DELPHI TEKNİĞİ

Delphi tekniği, ismini Delphes isimli antik kentten almıştır. Olaf Halmer ve Norman Dalkey tarafından geliştirilen teknik (Ducos, 1983'ten akt. Adıgüzel, 2016), ilk defa 1950'lerde RAND Araştırma ve Geliştirme Şirketi tarafından kullanılmıştır (von der Gracht, 2008; RAND Corporation, 2022). İlgili alanyazında Delphi tekniğine ilişkin farklı tanımlar olmakla birlikte temelde tekniğin amacına bağlı olarak belirlenmiş uzman grubunun yeterli ve güvenilir fikir birliği oluşturabilmesi (Powell, 2003) için kontrollü geri bildirimle desteklenmiş (Shields vd., 1987) yazılı ya da bilgisayar teknolojileri ile iletilerek yürütülen (Dalkey, 1967) bir dizi anketi ifade (Günaydin, 2006) etmektedir. Anketler önceki anketin sonuçlarına dayalı olarak geliştirilmekle birlikte temelde fırsatlara, sorunlara, çözümlere veya tahminlere odaklanma hedefiyle tasarlanmaktadır (Skulmoski vd., 2007). Yaygın anketler “ne olduğunu” belirlemeye çalışırken Delphi tekniğinde “ne olabileceği/olması gerektiği”ne (Miller, 2006'dan akt. Hsu ve Sandford, 2007) odaklanılması, Delphi tekniğini geleceğe yönelik tahminlerle ilişkili bir konuma taşımaktadır (Bowles, 1999). Mevcut araştırmada da bir sosyal bilgiler öğretmeninin 2050 yılında taşıması gereken yeterliklerin “ne olabileceği/olması gerektiği”nin belirlenmesinin hedeflenmesi, bu çalışmada Delphi tekniğinin tercih edilmesinde önemli bir etken olmuştur.

Sosyal bilimlerde uzgörü yapılmak istendiğinde başvurulabilecek etkili bir yöntem (Özer, 2021) olarak görülen Delphi tekniği, günümüzde de yaygın olarak kullanılmaktadır (Gordon, 1994). Tekniğin eğitime yönelik standart oluşturma ve eğilimleri tahmin etme gibi katkılar sağlaması (Green, 2014) bu araştırmada da olduğu gibi geleceğe yönelik gerçekleştirilen eğitim araştırmalarında bu tekniğin tercih edilmesinin nedenidir. Ayrıca, tekniğin eğitim programlarını geliştirme ve tasarlama

sürecinde de özellikle programa dönük gereksinimlerin saptanmasında (Adıgüzel, 2016) kullanılması, başarılı bir eğitim-öğretim süreci için büyük bir önem taşıyan program geliştirme ve tasarlama sürecinde zengin ve nitelikli sonuçlar elde edilmesine olanak tanımaktadır. İhtiyaç belirlemenin “kişi ve kurumlara çeşitli konularda gerekçelendirilebilir bilgiler sunarak değişime ve gelişime yön veren döngüsel bir süreç” olduğu düşünüldüğünde, gereksinimleri saptamaya yönelik çalışmaların yapılması ve yapılacak planlamaların elde edilen bu gereksinimler doğrultusunda yapılandırılması (Kılıç vd., 2019) belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli görülmektedir. Bu nedenle ihtiyaç belirleme teknikleri arasında yer alan (Demirel, 2015) ve araştırma sürecine önemli katkılar sunan Delphi tekniği, sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine uzgörüşel bir bakış açısıyla ışık tutmayı amaçlayan bu araştırmada da tercih edilmiştir çünkü ihtiyaçları belirlemeye yönelik çok çeşitli yöntem ve teknikler olmakla birlikte bunlardan en kapsamlı olanı Delphi tekniğidir (Sezer vd., 2020).

Yüz yüze etkileşim olmadan (Stone Fish ve Busby, 2005) birbirinden bağımsız ve habersiz uzman görüşlerinden ortak görüşlere ulaşılması (Özdemir, 2015) hedefine dayanan Delphi tekniğiyle, uzmanlara sağlanan geri bildirimler ile bireysel yanıtlarını ekleme, değiştirme veya sürdürme fırsatı verilmektedir. Tüm bu sürecin etkin bir şekilde yürütülebilmesi, Delphi tekniğinin temelinde yer alan bazı özelliklerin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu özellikler ilgili alanyazında; anonimlik, kontrollü geri bildirim (Turan Bektaş, 2020), yineleme (von der Gracht, 2008) ve istatistiksel grup yanıtı (Dalkey, 1967; Rowe ve Wright, 2001) olarak yer almaktadır. Teknik, katılımcı kimliklerinin gizli kalmasını ifade eden anonimlik özelliği sayesinde farklı ve yaratıcı düşüncelerin ortaya çıkmasına (Şahin, 2001) imkân tanımaktadır. Ayrıca, anonimlik özelliği ile birlikte çalışma sürecinde katılımcıların, gruptaki diğer üyelerin gözünde itibar kaybetme korkusunun (Rowe ve Wright, 2001) ve baskın bireylerden, sosyal faktörlerden (Shields vd., 1987) etkilenmelerinin önüne geçilmektedir. Dünya çapında tanınan bir uzmanın kimliğini bilmek göz korkutucu olabilmekte ve bu korku katılımcıların araştırma sürecinde fikirlerini paylaşmalarına ve detaylandırmalarına engel teşkil edebilmektedir (Renzi ve Freitas, 2015) Çalışma sürecinin katılımcıların birbirlerini tanıma ya da bir araya gelmelerini gerektirmemesi ise katılımcılar arasında sözlü bir çatışma yaşanması ihtimalini ortadan kaldırmaktadır (Adıgüzel, 2016). Böylelikle her bir katılımcıdan bireysel ve öznel yanıtlar alınması sağlanmaktadır

(Dalkey, 1967). Ayrıca, yeni, toplu bilgilerle orijinal yanıtlarını yeniden değerlendirme şansı da (Grime ve Wright, 2016) tekniğin uzmanlara sağladığı önemli bir avantaj olarak dikkat çekmektedir. Ancak tekniğin belirtilen tüm olumlu yönlerinin yanında bazı sınırlılıklarının olduğu da bilinmektedir. Tekniğe ilişkin en büyük sınırlılık ise ardışık anketler içerdiği için (Sak, 2017) uzun zaman gerektirmesidir (Gordon, 1994). Bu nedenle yürütülen Delphi çalışmasının başarılı bir şekilde sonuçlandırılabilmesi için büyük bir zaman ayırmak gerekmektedir (Turan Bektaş, 2020) Ayrıca, araştırma sürecine katılan uzmanların süreç içinde tutulması her ne kadar büyük bir önem taşısa da tekniğin doğası gereği aldığı büyük zaman ve emek nedeniyle bazı katılımcılar Delphi sürecinden ayrılabilir. Ancak tekniğin yapısında var olan tüm bu sınırlılıklar tekniğin araştırma sürecine katacağı olumlu katkılar düşünüldüğünde kolayca tolere edilebilmektedir.

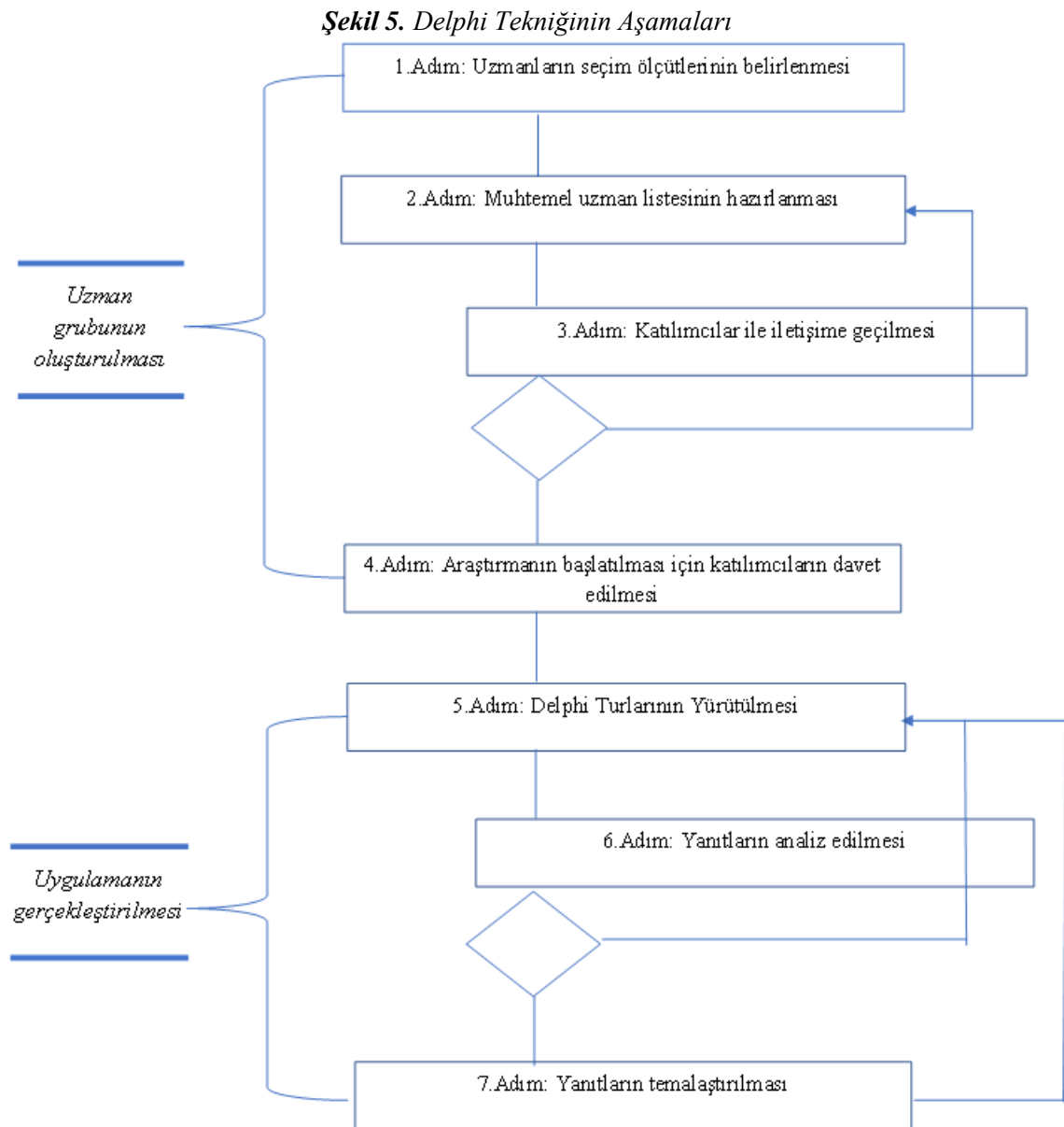
1.2.1. Düzenlenmiş Delphi (Modified Delphi)

Delphi tekniğinde görülen uygulama farklılıkları (Adıgüzel, 2016), farklı Delphi türlerini de beraberinde getirmiştir. Ancak en çok kullanılan türler: Geleneksel Delphi (Conventional/Classical/Original Delphi), Politika Yapıcı Delphi (The Policy Delphi) ve Düzenlenmiş Delphi (Modified Delphi)'dir. Bu çalışmada ise Düzenlenmiş Delphi (Modified Delphi) tekniği tercih edilmiştir. Temelde Geleneksel Delphi tekniğine benzeyen Düzenlenmiş Delphi tekniği, ilk turda gerçekleştirilen bireysel ya da odak grup görüşmeleri ile Geleneksel Delphi tekniğinden ayrılmaktadır. Tekniğin en önemli üstünlüğü “yanıt oranının artmasının sağlanması ve daha önce yapılan çalışmalar doğrultusunda araştırma için daha sağlam bir temel oluşturulması” olarak görülmektedir (Kılıç vd., 2019: 268). Özellikle araştırma için daha sağlam bir temel oluşturulması olanağı tanınması, Düzenlenmiş Delphi tekniğine karar vermede önemli bir etken olmuştur çünkü 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin belirlenebilmesi için sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanların konuya ilişkin görüşlerinin kapsamlı bir şekilde incelenerek diğer süreçlerin bu doğrultuda şekillendirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle birinci Delphi turunda araştırma sürecine dâhil olan tüm uzmanlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek uzmanların 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle birinci turda elde edilen kapsamlı veriler ile ikinci ve üçüncü Delphi turlarının daha sağlam temellere dayandırılması ve süreç sonunda daha nitelikli sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

Çevrimiçi yürütülecek Delphi sürecinin birinci turunda uzmanlara yöneltilecek açık uçlu sorulardan oluşan anketin konunun derinlemesine incelenmesinde yetersiz kalacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, Düzenlenmiş Delphi tekniğinin mevcut araştırma için en doğru teknik olduğuna inanılmaktadır.

1.2.2.Delphi Tekniğinin Aşamaları

Delphi tekniği, uzman grubunun oluşturulması kapsamında dört aşama, uygulamanın gerçekleştirilmesi kapsamında ise üç aşama olmak üzere toplam yedi aşamadan oluşmaktadır. Ekionea vd. (2011'den akt. Adıgüzel, 2016: 113) tarafından belirtilen bu aşamalar, Şekil 5' te detaylı olarak sunulmuştur:

Kaynak: Ekionea vd., 2011'den akt. Adıgüzel, 2016'dan uyarlanmıştır.

2. KATILIMCILAR

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin belirlenmesinin hedeflendiği bu araştırmanın çalışma grubunu, Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Aydın, Bursa, Çanakkale, Giresun, Hatay, Edirne, Konya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Uşak ve Van illerinden birinde görev yapan 16 akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sürecine dâhil edilen 16 akademisyenin antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı disiplinlerinden en az birinde uzmanlığa sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrenme alanlarında tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konularının disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alındığı ifade edilmiştir (MEB, 2018). Benzer şekilde Bilgili (2012)'nin sosyal bilgiler dersine ilişkin tanımında tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk disiplinlerine değindiği görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubu, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk disiplinlerinden uzmanlara ek olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinden de oluşturulmuştur. Belirlenen disiplinlere ilişkin eğitim programları ve öğretim alanında bir uzmandan (tez danışmanı) alınan görüş doğrultusunda eğitim programları ve öğretim ve ölçme ve değerlendirme alanlarından uzmanların da sürece dâhil edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, bir alan eğitimcisinin de görüşlerine başvurulmuş, bu doğrultuda çalışma grubuna iletişim, sanat, teknoloji, Türk dili ve edebiyatı disiplinlerinden uzmanların da dâhil edilmesi sağlanmıştır. Söz konusu uzmanların seçiminde Türkiye'nin her bölgesinden katılımcılara yer verilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle katılımcıların seçileceği üniversite ve okulların belirlenmesinde bölge kriteri de dikkate alınmıştır.

Araştırma sürecinde katılımcıların seçiminde amaçsal (amaçlı) örnekleme kapsamında yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sürecinde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin derinlemesine incelenmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle çalışma grubunun belirlenmesinde “bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına” (Büyüköztürk vd., 2011: 89) imkân sunan amaçlı örnekleme yöntemi

tercih edilmiştir. Araştırma sürecinde sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden katılımcılara yer verilerek sosyal bilgilerin çok disiplinli yapısının sunduğu zengin içeriklerden yararlanma isteği de amaçlı örnekleme yöntemi seçiminde etkili olmuştur. Ancak bilindiği üzere amaçlı örnekleme yöntemi kapsamında yer alan farklı örnekleme yöntemleri bulunmaktadır. Mevcut araştırmada Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan akademisyen ve sosyal bilgiler öğretmenlerine yer verilerek çeşitliliğin sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanlara yer verilmesi çeşitliliği oluşturacak bir kriter olarak görülmektedir. Bu nedenle amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin çalışma için en doğru yöntem olduğu düşünülmektedir. Genelleme amacı taşımayan maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde oluşturulacak küçük bir örneklem ile araştırma problemi kapsamında yer alan bireylerin çeşitliliğini en iyi derecede yansıtmak ve “çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların veya benzerliklerin var olduğunu bulmak” (Yıldırım ve Şimşek, 2018) olarak ifade edilen amaçlar, mevcut araştırmanın hedefleriyle paralellik göstermektedir.

2.1. KATILIMCI SAYISININ BELİRLENMESİ

Delphi araştırmalarında sürece dâhil edilecek uzman sayısının araştırmaya önemli etkilerinin olacağı açıktır. Bu noktada ilgili alanyazın incelendiğinde katılımcı sayısına ilişkin net bir sayının bulunmadığı görülmektedir çünkü katılımcı sayısı, Adıgüzel (2016)'in de ifade ettiği gibi araştırma konusunun amacına, kapsamına, ulaşılabilecek hedef kitle büyüklüğüne ve seçilen yönteme bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ancak ideal grup büyüklüğüne ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Şahin (2001) bu büyüklüğün en az yedi olması gerektiğini vurgularken grup büyüklüğünün 10-20 uzmandan oluşmasının ideal olduğunu belirtmiştir. Rowe ve Wright (2001) ise araştırma kapsamının 5 ila 20 arasında uzmandan oluşmasının yeterli olduğuna değinmişlerdir. Bu doğrultuda mevcut araştırmada katılımcı sayısı 18 olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu sayının araştırma probleminin amacına ve yöntemine de uygun olduğuna inanılmaktadır.

2.2. KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Delphi araştırmalarında katılımcıların belirlenmesi önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır çünkü Powell (2003)'in de vurguladığı gibi, bir Delphi çalışmasının başarısı katılımcıların uzmanlığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle uygun

alan bilgisine sahip uzmanların (Rowe ve Wright, 2001) seçimi büyük önem taşımaktadır. Araştırma sürecine dâhil edilecek uzmanlar, değerli fikirlere katkıda bulunabilmeli (Gordon, 1994), uzman görüşlerini yansıtacak nitelikte olmalı ve deneyimleri ve nitelikleri sonucunda araştırma konusuna derin bir bakış açısı (Şahin, 2001) sağlayabilmelidirler. Mevcut araştırmada katılımcı seçiminde bu ölçütlerin sağlanmasına ayrıca özen gösterilmiştir. Özellikle uzmanlık noktasında araştırma sürecine dâhil edilen her bir uzmanın, temsil edeceği disipline ilişkin gerekli uzmanlığa sahip olmasına önem verilmiştir. Bu ölçütün sağlanabilmesi için araştırmaya davet edilecek uzmanların uzmanlık alanları ve öğrenim bilgilerine YÖK AKADEMİK (2022) veri tabanı üzerinden 15.12.2019-01.02.2020 tarihleri arasında ulaşılarak gerekli incelemeler sonucunda çalışma için gerekli ölçütleri sağlayan 175 uzman belirlenmiş, uzmanlara davet mektupları e-posta aracılığıyla iletilmiştir. Böylece araştırma sürecine dâhil edilecek 18 katılımcı belirlenmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Değişken	Değer	1.Tur	
		f	%
Cinsiyet	Kadın	3	16.7
	Erkek	15	83.3
	Toplam	18	100
Yaş	26-30	2	11.1
	31-35	4	22.2
	36-40	5	27.8
	41-45	3	16.7
	46-50	2	11.1
	51-55	1	5.6
	56+	1	5.6
	Toplam	18	100
Görev Yapılan Bölge	Akdeniz Bölgesi	2	11.1
	Doğu Anadolu Bölgesi	2	11.1
	Ege Bölgesi	7	38.9
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1	5.6
	İç Anadolu Bölgesi	2	11.1
	Karadeniz Bölgesi	1	5.6
	Marmara Bölgesi	3	16.7
	Toplam	18	100
Görev Yapılan İl	Afyonkarahisar	3	16.7
	Ağrı	1	5.6
	Aksaray	1	5.6
	Aydın	1	5.6
	Bursa	1	5.6
	Çanakkale	1	5.6
	Giresun	1	5.6
	Hatay	1	5.6
	Edirne	1	5.6
	Konya	1	5.6
	Manisa	1	5.6
	Mardin	1	5.6
	Mersin	1	5.6
	Muğla	1	5.6
	Uşak	1	5.6

Tablo 4 (Devamı). Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Değişken	Değer	1.Tur	
		f	%
	Van	1	5.6
	Toplam	18	100
Uzmanlık Alanı	Antropoloji	1	5.6
	Coğrafya	1	5.6
	Eğitim Programları ve Öğretim	1	5.6
	Ekonomi	1	5.6
	Felsefe	1	5.6
	Hukuk	1	5.6
	İletişim	1	5.6
	Ölçme-Değerlendirme	1	5.6
	Psikoloji	1	5.6
	Sanat	1	5.6
	Siyaset Bilimi	1	5.6
	Sosyal Bilgiler	3	16.7
	Sosyoloji	1	5.6
	Tarih	1	5.6
	Teknoloji	1	5.6
	Türk Dili ve Edebiyatı	1	5.6
	Toplam	18	100
Kıdem	1-10	10	55.6
	11-20	4	22.2
	21-30	3	16.7
	31+	1	5.6
	Toplam	18	100
Unvan	Prof. Dr.	2	11.1
	Doç. Dr.	2	11.1
	Dr. Öğr. Üyesi	8	44.4
	Arş. Gör.	4	22.2
	Öğretmen	2	11.1
	Toplam	18	100

Tablo 4'ten de anlaşılacağı üzere araştırma sürecine birinci turda 18, ikinci ve üçüncü turda ise sosyal bilgiler eğitimi alanında görev yapan bir akademisyen ve bir sosyal bilgiler öğretmeninin araştırma sürecinden ayrılması nedeniyle 16 uzman katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılım sağlayan uzmanların çoğunlukla erkek katılımcılardan oluştuğu görülmüştür (Kadın = %16.7, Erkek = %83.3). Araştırma sürecinde en fazla katılımı “36-40” (%27.8) ve “31-35” (%22.2) yaş aralığındaki uzmanlar sağlarken en az katılım sağlayan uzmanların yaş aralığının ise “51-55” (%5.6) ve “56+” (%5.6) olduğu belirlenmiştir. Uzmanların görev yaptıkları bölgeler incelendiğinde ise en fazla katılımın Ege (%38.9) ve Marmara (%16.7) bölgelerinden sağlandığı görülürken en az katılımın Güneydoğu Anadolu (%5.6) ve Karadeniz (%5.6) bölgelerinden sağlandığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan uzmanların görev yaptıkları iller, Afyonkarahisar (%16.7), Ağrı (%5.6), Aksaray (%5.6), Aydın (%5.6), Bursa (%5.6), Çanakkale (%5.6), Giresun (%5.6), Hatay (%5.6), Edirne (%5.6), Konya (%5.6), Manisa (%5.6), Mardin (%5.6), Mersin (%5.6); Muğla (%5.6), Uşak (%5.6) ve Van (%5.6) iken uzmanı oldukları alanlar ise antropoloji (%5.6), coğrafya (%5.6), eğitim programları ve öğretim (%5.6),

ekonomi (%5.6), felsefe (%5.6), hukuk (%5.6), iletişim (%5.6), ölçme-değerlendirme (%5.6), psikoloji (%5.6), sanat (%5.6), siyaset bilimi (%5.6), sosyal bilgiler (%16.7), sosyoloji (%5.6), tarih (%5.6), teknoloji (%5.6) ve Türk dili ve edebiyatı (%5.6) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, araştırma sürecine katılım gösteren uzmanların kıdemleri incelendiğinde en fazla katılımı 1-10 (%55.6) yıllık kıdeme sahip uzmanların sağladığı görülürken en az katılımı ise en az 31 yıllık (%5.6) kıdeme sahip uzmanların sağladığı anlaşılmıştır. Uzman grubunun unvan bilgileri incelendiğinde ise en fazla katılımı doktor öğretim üyeleri (%44.4) sağlarken en az katılım sağlayan grubun profesör (%11.1), doçent (%11.1) ve öğretmenlerden (%11.1) oluştuğu belirlenmiştir.

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikleri belirlemek amacıyla yürütülen bu çalışmada veriler, birinci Delphi turunda araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, ikinci ve üçüncü Delphi turlarında ise yine araştırmacılar tarafından oluşturulan Delphi İkinci Tur Anketi ve Delphi Üçüncü Tur Anketi kullanılarak elde edilmiştir. Delphi çalışmalarının ilk turu genellikle tartışılan konunun araştırılmasıyla karakterize edilmekte ve burada Delphi sürecine katılan her bir katılımcının konuyla ilgili olduğunu düşündüğü ek bilgilerle katkıda bulunarak (Linstone ve Turoff, 2002) konuya ilişkin kendi görüşlerini yansıtmaları beklenmektedir. Bu nedenle mevcut araştırmanın ilk turunda veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanarak uzmanların konuya ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi sağlanmıştır. Böylelikle, uzmanlar ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklere ilişkin uzmanların bakış açıları belirlenmiş ve ikinci Delphi turuna zemin hazırlanmıştır. Sürecin devamında ise katılımcılara Delphi İkinci Tur Anketi ve Delphi Üçüncü Tur Anketi uygulanarak katılımcıların belirlenen yeterliklere ilişkin uzlaşma sağlanmaları hedeflenmiştir çünkü birinci Delphi turu sonucunda katılımcılardan fikir birliğini değerlendirmek veya kazanmak için deneklerden bu ifadeleri kabul etmeleri, reddetmeleri veya derecelendirmeleri (Stewart, 2001) beklenmektedir. Bu bölümde, araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. BİRİNCİ DELPHI UYGULAMASI-YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Yürütülen Delphi çalışmasının birinci turunda veriler, her bir katılımcı ile bireysel olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Görüşme sürecinde ise araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İhtiyaç analizi sürecinde sıklıkla tercih edilen (Demirel, 2015) görüşme, araştırma problemine ışık tutacak ilgili kişinin araştırılan konuya ilişkin görüş, ilgi, tutum ve inançlarını (Ocak, 2019), duygu ve düşüncelerini (Sönmez ve Alacapınar, 2019) belirlemek amacıyla kullanılan etkili bir tekniktir. Mevcut araştırmada da 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanların görüş ve düşünceleri doğrultusunda belirlenmesinin hedeflenmesi nedeniyle birinci Delphi turunda görüşme tekniği tercih edilmiştir. Ayrıca, görüşme tekniğinin uzman görüş ve düşüncelerinin derinliğine ulaşmaya ve görüşmecinin karşılaştığı her karanlık noktayı anında soracağı sorularla çözüme ulaştırmasına imkân sunması (Karasar, 2020), mevcut araştırmanın ilk turunda görüşme tekniğinin seçiminde önemli bir etken olmuştur. Bu noktada seçilecek görüşme türünde de benzer şekilde ilgili konuda derinliğe ulaşma imkânı veren bir görüşme türünün kullanımı hedeflenmiştir. Böylece araştırma sürecinde sabit seçenekli yanıtla ile birlikte araştırılan konuyu derinlemesine inceleme fırsatı sunan (Büyüköztürk vd., 2011) yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir.

Delphi sürecinde kullanılan görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Araştırmanın hedefleri doğrultusunda araştırma problemi belirlenmiş ve bu doğrultuda konuya ilişkin detaylı bir alanyazın taraması yapılmıştır. Gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda araştırma problemleri ile bağlantılı olarak soru yazımı gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularının hazırlanmasında Yıldırım ve Şimşek (2018)'in belirttikleri kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular ve sondalar hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı bir biçimde düzenleme, soruları geliştirme ilkeleri dikkate alınmıştır. Hazırlanan görüşme formu eğitim programları ve öğretim alan uzmanı (tez danışmanı) tarafından incelenerek formun uygunluğu değerlendirilmiş ve görüşme formunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sürecin devamında ise hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, tezinde Delphi tekniğini kullanan üç araştırmacı ve Delphi tekniği ile

İlgili tez danışmanlığı yapan iki akademisyen ile paylaşarak görüşme formunun uygunluğuna ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen dönütler sonrasında görüşme formunun uygunluğuna karar verilmiştir. Oluşturulan görüşme formunun uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunların belirlenmesi için eğitim programları ve öğretim alan uzmanı ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda gelen dönütler doğrultusunda görüşme formunun süre ve içerik açısından istenilen özellikleri taşıdığı belirlenmiştir. Böylece 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterlikleri belirlemeye yönelik gerçekleştirilecek görüşme süreci başlatılmıştır. Görüşme sürecinde uzmanlara yöneltilen sorulara Tablo 5'te yer verilmiştir:

Tablo 5. Birinci Delphi Uygulaması- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Soru Türü	Görüşme Sorusu
Giriş Soruları	1. Lütfen kendinizi kısaca tanıtır mısınız (Görev yeri, kıdem, unvan, uzmanlık alanı, yaş, vs.)?
İçerikle İlgili Sorular	1. Uzmanlık alanınızın 2050 yılında ne tür değişimler geçireceğini düşünüyorsunuz? Neden?
	2. Uzmanlık alanınızı dikkate aldığımızda 2050 yılına uyum sağlayacak bir bireyin / insanın sahip olması gereken temel özellikler sizce neler olmalıdır? Neden?
	3. Uzmanlık alanınızın geçireceği değişim dikkate alındığında, 2050 yılında belirttiğiniz özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken temel yeterlikler sizce nelerdir? Sonda: Öğretim sürecini planlama ve düzenleme ile ilgili? Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili? İzleme ve değerlendirme ile ilgili? Okul, aile ve toplumla işbirliği yapma ile ilgili? Mesleki gelişimi sağlama ile ilgili? Bunların dışındakiler ile ilgili?
	4. Mevcut öğretmen yetiştirme programının yukarıda belirttiğiniz öğretmen yeterliklerini kazandırmada yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
	5. Belirttiğiniz yeterliklere sahip bir sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmek için neler yapılabilir? Sonda: Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programları açısından? Hizmet içi öğretmen yetiştirme programları açısından?

3.2. İKİNCİ DELPHI UYGULAMASI-ÇEVİRİMİÇİ (ONLINE) ANKET FORMU

Birinci turda sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) 16 akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 18 uzman ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, üç tema altında gruplandırılmıştır. Bu temalar; Bilgi,

Beceri ve Tutum olarak adlandırılmıştır. Uzmanlardan elde edilen veriler ışığında birinci temada üç, ikinci temada 32 ve üçüncü temada dokuz yeterli maddesi oluşturulmuştur. Böylece birinci Delphi turunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken 44 yeterli maddesi belirlenmiştir.

Delphi sürecinin ikinci turunda, birinci turdan elde edilen yeterli maddeleri ile Delphi İkinci Tur Anketi oluşturulmuştur. Anket, çevrimiçi (online) form olarak tasarlanmış olup katılımcılara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Katılımcılardan maddelere katılım düzeylerini (1) Kesinlikle Katılmıyorum ve (5) Kesinlikle Katılıyorum aralığında derecelendirmeleri istenmiştir. Ayrıca, maddelerde değiştirilmesini/düzenlenmesini istedikleri noktaları belirtebilecekleri yanıt alanları oluşturulmuştur. Oluşturulan anket maddeleri ve anket formu, eğitim programları ve öğretim alan uzmanı (tez danışmanı) tarafından incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, elde edilen anket maddeleri ve anket formu üç uzman (ölçme-değerlendirme uzmanı, alan eğitimcisi ve öğretmen eğitimcisi) ile paylaşılarak görüş alınmıştır. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda anket maddelerinin uygunluğuna karar verilmiş olup uygulama sürecine geçilmiştir. Uygulama sürecinde kullanılan Delphi İkinci Tur Anketinde yer alan örnek soru görünümüne ilişkin ekran görüntüsü Resim 1’de sunulmuştur:

Resim 1. İkinci Delphi Turu Online Formu Örnek Soru Görünümü

1-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

3.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI UYGULAMASI-ÇEVİRİMİÇİ (ONLINE) ANKET FORMU

Yürütülen ikinci Delphi turu sonucunda Bilgi temasında iki, Beceri temasında 17 ve Tutum temasında beş maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı belirlenmiştir. Bu nedenle üçüncü Delphi turunun oluşturulmasına karar verilmiştir. İkinci Delphi turunda uzmanların uzlaşa sağlayamadıkları 24 madde ile üçüncü tur anketi oluşturulmuştur. Delphi İkinci Tur Anketi ile benzer nitelikte olan Delphi Üçüncü Tur Anketi çevrimiçi

(online) form olarak tasarlanmış olup katılımcılara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Katılımcılardan maddelere katılım düzeylerini (1) Kesinlikle Katılmıyorum ve (5) Kesinlikle Katılıyorum aralığında derecelendirmeleri istenmiştir. Ayrıca, maddelerde değiştirilmesini/düzenlenmesini istedikleri noktaları belirtebilecekleri yanıt alanları oluşturulmuştur. Oluşturulan anket maddeleri ve anket formu eğitim programları ve öğretim alan uzmanı (tez danışmanı) tarafından incelenmiş, gerekli düzenlemelerin yapılması sonucunda uygulama sürecine geçilmiştir. Uygulama sürecinde kullanılan Delphi Üçüncü Tur Anketindeki örnek soru görünümüne ilişkin ekran görüntüsüne Resim 2’de yer verilmiştir:

Resim 2. Üçüncü Delphi Turu Online Formu Örnek Soru Görünümü

3-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır. *

Yeterlik Maddesi	Önceki Yanıtınız	Mod	Medyan	$\bar{x}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.	5	4.00	4.00	3.81	4.00	1.16	3.00	5.00	2

Yalnızca bir şıkki işaretleyin.

1   2   3   4   5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

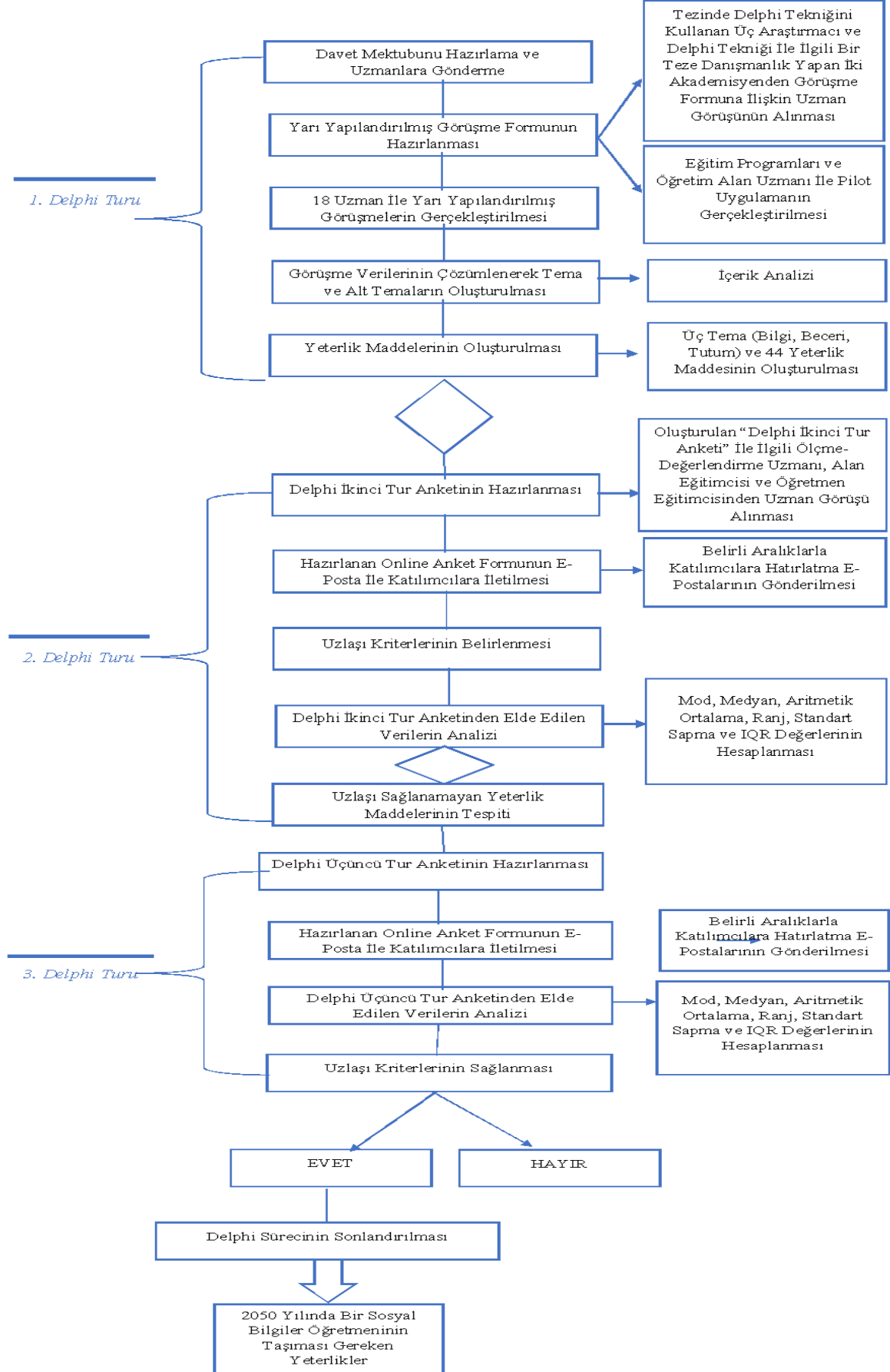
---

4. VERİLERİN TOPLANMASI

COVID-19 pandemisi nedeniyle çevrimiçi (online) olarak gerçekleştirilen bu araştırmada veriler, gerçekleştirilen üç Delphi turu ile elde edilmiştir. Delphi çalışmalarında tur sayıları farklılık göstermekle birlikte (Atasoy vd., 2021) genellikle üç turun sonunda uzlaşma sağlandığı görülmektedir (Kılıç vd., 2019; Rowe ve Wright, 2001). Delphi turları, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklere ilişkin kararlılık düzeyine ulaşılmaya kadar sürdürülmüştür (Rowe ve Wright, 2001). Mevcut yanıtların üçüncü Delphi turunda hedeflenen kararlılığa ulaşıldığına karar verilmesi ile Delphi süreci sonlandırılmıştır. Araştırmaya ilişkin veri toplama süreci bu bölümde detaylandırılmıştır. Ayrıca, yürütülen Delphi veri toplama süreci Şekil 6’da sunulmuştur:

Şekil 6. Delphi Veri Toplama Süreci

Kaynak: Kılıç vd., 2019: 269'dan uyarlanmıştır.

4.1. BİRİNCİ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI

Yürütülen Delphi araştırmasında birinci Delphi turunun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle sürece dâhil edilecek uzmanların belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle araştırma için gerekli ölçütleri taşıyan uzmanlara “Katılımcı Davet ve Bilgilendirme Mektubu” e-posta ile iletilerek hem araştırmaya davet edilmeleri hem de araştırma süreci hakkında bilgi edinmeleri sağlanmıştır. “Katılımcı Davet ve Bilgilendirme Mektubu”na gelen dönütler sonrasında ise araştırma sürecine katılım sağlayan 18 uzman belirlenmiştir. Sürecin devamında sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) 16 akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 18 katılımcı ile seçtikleri bir çevrimiçi (online) toplantı uygulaması (Skype, Zoom, WhatsApp, Jitsi) üzerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler mevcut veri kayıplarının önüne geçebilmek amacıyla katılımcıların da izni ile kayıt altına alınmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen 1. görüşme 23 dakika, 2. görüşme 28 dakika, 3. görüşme 22 dakika, 4. görüşme 33 dakika, 5. görüşme 50 dakika, 6. görüşme 32 dakika, 7. görüşme 37 dakika, 8. görüşme 76 dakika, 9. görüşme 58 dakika, 10. görüşme 32 dakika, 11. görüşme 51 dakika, 12. görüşme 50 dakika, 13. görüşme 50 dakika, 14. görüşme 82 dakika, 15. görüşme 77 dakika, 16. görüşme 60 dakika, 17. görüşme 25 dakika, 18. görüşme 82 dakika olmak üzere toplam 14 saat 28 dakika sürmüştür. Ortalama 48 dakika süren görüşmelerin ardından 18 uzmandan elde edilen görüşme kayıtları, araştırmacı tarafından yazıya geçirilerek çözümlenmiştir.

4.2. İKİNCİ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI

Delphi sürecinin ikinci turunda, birinci turdan elde edilen yeterlik maddeleri ile araştırmacılar tarafından oluşturulan ve 44 yeterlik maddesinden oluşan Delphi İkinci Tur Anketi katılımcılara e-posta yoluyla iletilmiştir. Katılımcılardan maddelere katılım düzeylerini (1) Kesinlikle Katılmıyorum ve (5) Kesinlikle Katılıyorum aralığında derecelendirmeleri istenmiştir. Ayrıca, maddelerde değiştirilmesini/düzenlenmesini istedikleri noktaları belirtebilecekleri yanıt alanları oluşturulmuştur. Çevrimiçi (online) anket formunu doldurmaları için 18 katılımcıya belirli aralıklarla hatırlatma e-postaları gönderilmiştir. Böylece 18 uzmanın tamamının ankete katılımının sağlanması

hedeflenmiştir. Ancak iki katılımcının ankete geri dönüş sağlamaması üzerine ikinci Delphi turu, 16 katılımcıdan elde edilen veriler doğrultusunda tamamlanmıştır.

4.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURUNDA VERİLERİN TOPLANMASI

İkinci Delphi turu sonucunda Bilgi temasında iki, Beceri temasında 17 ve tutum temasında beş maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı belirlenmiştir. Bu nedenle üçüncü Delphi turunun oluşturulmasına karar verilmiştir. İkinci Delphi turunda uzmanların uzlaşma sağlayamadıkları 24 madde ile Delphi Üçüncü Tur Anketi oluşturulmuştur. Oluşturulan ankette katılımcıların Delphi İkinci Tur Anketine verdikleri yanıtlar ve her bir madde için hesaplanan mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanarak her bir maddeye tablolar hâlinde eklenmiştir. Delphi Üçüncü Tur Anketi, uzmanlara e-posta ile ulaştırılmış olup farklı zamanlarda hatırlatma e-postaları gönderilerek tüm uzmanların sürece dâhil olması sağlanmıştır. Bu turda katılımı hedeflenen 16 uzmanın geri dönüşü ile üçüncü Delphi turu sonlandırılmıştır. Süreç sonunda uzlaşma sağlanamayan maddelerde uzlaşma ölçütünü karşılayacak düzeyde bir değişimin olmadığı saptanmıştır. Gerçekleştirilecek dördüncü Delphi turunda da bu maddeler lehine bir değişim olmayacağı öngörülerek 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerin belirlenmesi hedefiyle gerçekleştirilen Delphi süreci, üçüncü Delphi turu ile sonlandırılmıştır.

5. UZLAŞMA ÖLÇÜTÜ

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşınması gereken yeterliklerin belirlenmesi hedefiyle yürütülen ikinci ve üçüncü Delphi turunda uzmanlardan elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Delphi çalışmalarında uzlaşma ilişkisi kesin bir ölçüt bulunmaması nedeniyle yürütülen çalışmalarda farklı uzlaşma ölçütleri tercih edilmektedir. Mevcut araştırmada uzlaşma ölçütü olarak IQR (çeyrek değerler genişliği) değeri temel alınmıştır. Bu noktada Lang (1994'ten akt. Bahar ve Somuncu Demir, 2021)'in da Delphi çalışmalarında uzlaşma ölçütü olarak IQR (çeyrek değerler genişliği) değerinin dikkate alınmasını önerdiği görülmüştür. Delphi çalışmalarında sıklıkla tercih edilen bir ölçüt olması ve “uzlaşmanın belirlenmesinde objektif ve titiz bir yol” (Kılıç vd., 2019) olarak görülmesi, mevcut çalışmada uzlaşma ölçütü olarak IQR (çeyrek değerler genişliği)

değerinin tercih edilmesini sağlamıştır. Gerçekleşen uzlaşının derecesinin belirlenmesinde ise standart sapma değerleri dikkate alınmıştır. Böylece çalışma sonucunda, uzmanların, yeterlik maddelerine ilişkin uzlaşma durumları, uzlaşma dereceleri ile birlikte değerlendirilerek sunulmuştur.

6. VERİLERİN ANALİZİ

Karma yöntem araştırma yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada nitel ve nicel verilerin çözümlenmesinde farklı analiz teknikleri kullanılmıştır çünkü karma araştırmalarda veri analizi araştırmacının süreç boyunca önemli kararlar almasını gerektirir (Katıtaş, 2019). Araştırmacıların veri analizi sürecinde aldığı bu kararlar ve veri analiz sürecine ilişkin detaylı açıklamalara bu bölümde yer verilecektir.

6.1. BİRİNCİ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikleri belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırmanın birinci turu ile araştırmanın temelini oluşturacak nitel verilere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda 18 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi (online) olarak gerçekleştirilen görüşme sürecinde araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Her bir katılımcı ile bireysel olarak gerçekleştirilen görüşme sürecinde katılımcıların gizliliğine ayrıca dikkat edilmiştir. Görüşme sürecinde oluşabilecek veri kayıplarının önüne geçebilmek için ise görüşmeler katılımcıların izni ile kayıt altına alınmıştır. İlgili görüşmelerin çözümlenebilmesi için 18 katılımcıyla gerçekleştirilen ve toplam 14 saat 28 dakika süren görüşme kayıtları, araştırmacı tarafından hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüştür. Görüşme dökümlerinin elde edilmesi sonucunda ise veri analiz sürecine geçilmiştir.

Birinci Delphi turunda elde edilen nitel veriler, “verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya” (Yıldırım ve Şimşek, 2018) imkân tanıyan içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin irdelenmesini gerekli kılan bu teknikte analiz süreci, verilerin kategorileştirilmesi ve alt/üst sınıflamaların yapılması (Sönmez ve Alacapınar, 2019) yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen görüşme dökümlerinin çözümlenmesi sonucunda veriler, tümevarımsal kodlama ile kodlanmış ve ilişkili kodlar uygun tema ve alt temalara ayrılarak gruplandırılmıştır. Böylece çalışma sürecinde betimsel analizde keşfedilemeyen kavram ve temaları keşfedebilme (Yıldırım ve Şimşek, 2018) olanağı

bulunarak araştırma sonuçlarının derinlemesine incelenmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda ilgili analizin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle araştırmacı tarafından yazıya dökülen görüşme verileri yine araştırmacı tarafından incelenerek gerekli kodlamalar yapılmıştır. İlgili kodlamalara yönelik gerçekleştirilen incelemeler sonucunda ise mevcut kodları ifade edebilecek temaların bulunması hedeflenmiştir. Böylece ilgili kodları ifade edebilecek nitelikte olduğuna inanılan üç ana tema (Bilgi, Beceri ve Tutum) belirlenmiştir. Sürecin devamında ise uzmanlardan elde edilen görüşme verileri bu üç ana tema kapsamında incelenerek alt temalar oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde gerekli kodlamaların yapılması, tema ve alt temaların belirlenmesi adımlarının her biri eğitim programları ve öğretim alan uzmanından (tez danışmanı) alınan dönütler doğrultusunda şekillendirilmiştir.

Birinci Delphi turu sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda oluşturulan tema ve alt temalar kapsamında yeterli maddelerinin belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. Uzmanlar tarafından ifade edilen ve önemli görülen noktalar, tema ve alt temalar kapsamına dâhil edilerek uzmanlar tarafından tekrarlanma sıklıkları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gerektiğine inanılan Bilgi teması kapsamında üç, Beceri teması kapsamında 32 ve Tutum teması kapsamında dokuz olmak üzere toplam 44 yeterli maddesi oluşturulmuştur. Oluşturulan yeterli maddeleri, araştırma raporunda dâhil oldukları tema ve alt temalar kapsamında detaylandırılarak açıklanmıştır. Ayrıca, ilgili veriler katılımcılardan alınan doğrudan alıntılarla desteklenerek ve oluşturulan şekillerle görselleştirilerek sunulmuştur. Doğrudan alıntılara yer verme sürecinde ise katılımcı gizliliğinin sağlanabilmesi amacıyla katılımcılar, farklı isimlerle kodlanmıştır.

6.2. İKİNCİ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

Birinci Delphi turu sonucunda elde edilen nitel verilerin çözümlenmesi sonucunda oluşturulan Delphi İkinci Tur Anketinin sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden 18 uzmana iletilmesi ile Delphi ikinci tur uygulaması başlatılmıştır. İlgili ankete dönüş sağlayan 16 uzman ile sürecin sonlandırılması sonucunda ise uzmanların uzlaşma durumlarını belirlemeye yönelik analiz sürecine geçilmiştir. Bu doğrultuda Delphi İkinci Tur Anketinden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Çeyrek değerler genişliği (İnterquartile Range) (IQR) değerinin Delphi çalışmalarında uzlaşmanın belirlenmesinde objektif ve titiz bir

yol olarak görüldüğü bilinmektedir (Kılıç vd., 2019). Bu nedenle uzlaşma ölçütü olarak çeyrek değerler genişliği (IQR) referans alınmıştır. Üçüncü çeyrek ile birinci çeyrek arasındaki farkı ifade eden çeyrek değerler genişliğinde aradaki farkın az olması görüş birliğine, yüksek olması ise görüş ayrılığına işaret etmektedir (Şahin, 2001). Mevcut araştırmada uzlaşmanın sağlanabilmesi için 1 ya da daha düşük IQR değeri yeterli görülmüştür (Ökmen vd., 2019). Uzlaşma derecesinin belirlenmesinde ise “bir dizi ölçümde, ölçümlerin ortalamadan olan farklarının bir ortalaması” (Can, 2018) olarak tanımlanan ve en yaygın kullanılan merkezi dağılım ölçüsü (Güler, 2017) olarak bilinen standart sapma değeri temel alınmıştır. Uzlaşma derecesinin belirlenmesinde ise $SS \leq 1$ = yüksek dereceli uzlaşma, $1 < SS \leq 2$ = orta dereceli uzlaşma ve $SS > 2$ = düşük dereceli uzlaşma aralıklarını (Kılıç vd., 2019) ifade eden standart sapma değerleri dikkate alınmıştır. Elde edilen nicel bulgular tablolar ile sunulmuş olup katılımcıların maddelerin açıklama bölümüne ekledikleri ifadeler doğrudan alıntılarla aktarılmıştır.

6.3. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURUNDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

İkinci Delphi turu sonucunda Bilgi temasında iki, Beceri temasında 17 ve Tutum temasında beş maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı belirlenmiştir. Bu nedenle üçüncü Delphi turunun oluşturulmasına karar verilmiştir. İkinci Delphi turunda uzmanların uzlaşma sağlayamadıkları 24 madde ile Delphi Üçüncü Tur Anketi oluşturulmuştur. Anket, uzmanlara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Çevrimiçi (online) anket formu uzmanlara farklı zamanlarda hatırlatma e-postası ile gönderilerek tüm uzmanların sürece dâhil olması sağlanmıştır. İlgili ankete dönüş sağlayan 16 uzman ile sürecin sonlandırılması sonucunda ise uzmanların uzlaşma durumlarında yaşanan değişimleri belirlemeye yönelik analiz sürecine geçilmiştir çünkü yürütülen üçüncü Delphi turu ile çeyrekler arasındaki azalma durumu incelenerek (Şahin, 2001) ikinci Delphi turunda uzlaşma sağlanamayan maddelerde uzlaşma yönelik bir gelişmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek hedeflenmiştir. Bu nedenle yürütülen Delphi süreci sonunda katılımcılardan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Üçüncü turda da uzlaşmanın belirlenmesi için 1 ya da daha düşük IQR değeri yeterli görülmüştür. Uzlaşma derecesinin belirlenmesinde ise standart sapma değerleri referans alınmıştır. Bu doğrultuda uzmanların ikinci Delphi turunda uzlaşma sağlayamadıkları yeterlik maddelerinin IQR ve standart sapma değerleri ile bu yeterlik maddelerinin üçüncü Delphi turu sonucunda aldıkları değerler

karşılaştırılarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen incelemeler sonucunda uzmanların bazı yeterlik maddelerinde bir önceki turdan farklı görüşte oldukları belirlenmiştir. Böylece 11 yeterlik maddesi uzlaşma sağlanan maddeler kapsamına dâhil edilmiştir. Süreç sonunda uzlaşma sağlanamayan maddelerde ise uzlaşma kriterini karşılayacak düzeyde bir değişimin olmadığı saptanmıştır. Gerçekleştirilecek dördüncü Delphi turunda da bu maddeler lehine bir değişim olmayacağı öngörülmüştür. Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi hedefiyle gerçekleştirilen Delphi süreci, üçüncü Delphi turu ile sonlandırılmıştır.

7. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikleri belirlemek hedefiyle gerçekleştirilen bu araştırmada nitel ve nicel veri toplama süreçleri bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın birinci turunda nitel verilere ulaşılrken ikinci ve üçüncü turlarında ise nicel verilere ulaşılarak çalışma süreci sonlandırılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunu oluşturan birinci Delphi turu sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklere ilişkin zengin ve kapsamlı verilere ulaşıması hedeflenmiştir. Yürütülen nitel sürecin doğası gereği kişilerin görüşleri, deneyimleri, algıları ve duyguları gibi öznel verilere yönelmesi (Baltacı, 2019), mevcut sürece ilişkin geçerlik ve güvenilirlik boyutlarına ayrı bir önem kazandırmaktadır. Bu nedenle araştırma süresince elde edilen nitel verilerin geçerlik ve güvenilirlik kriterlerine uygun olarak gerçekleştirilmesine önem verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın nitel boyutunda aktarılabiliirliğin (transfer edilebilirlik), inandırıcılığın, tutarlılığın ve teyit edilebilirliğin araştırma süreci boyunca gerçekleştirilen birtakım stratejilerle üst düzeyde sağlanabilmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda geçerlik ve güvenirliğin artırılması noktasında da birtakım önlemler alınmıştır. Araştırma sürecinde geçerlik ve güvenirliği sağlamak adına atılan adımlar bu bölümde detaylı olarak açıklanmıştır.

Nitel araştırma sürecinde birçok şeyin araştırmacının bakış açısıyla şekillendiği (Büyüköztürk vd., 2011) düşüncesi, yürütülen araştırmada hedeflenen geçerlik ve güvenirliğe ulaşabilmek için araştırmacının tarafsız kalabilmesini ve araştırma sürecinin her bir aşamasını açık, anlaşılır ve detaylı bir şekilde ortaya koymasını gerekli kılmaktadır (Ocak, 2019). Bu nedenle yürütülen Delphi sürecinin her bir işlem basamağı araştırmacı tarafından açık, anlaşılır ve detaylı bir dille araştırma raporuna yansıtılarak ayrıntılı betimlenme stratejisi uygulanmıştır. Ayrıca, oluşturulan çalışma

grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri tercih edilerek çalışmanın aktarılabilişirliğinin (transfer edilebilirlik) sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırma sürecinde verilerin inandırıcılığının artırılması noktasına da ayrıca önem verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile başlayan veri toplama sürecine ikinci ve üçüncü turda uygulanan anketler ile devam edilerek veri toplama sürecinde çeşitlemeye gidilmiştir. Veri toplama sürecinde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklere ilişkin zengin ve nitelikli verilere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu nedenle veri toplama süreci derinlemesine bir bakış açısıyla yapılandırılarak derinlik odaklı veri toplama stratejisi temel alınmıştır. Tüm bu süreçte farklı noktalarda uzman görüşlerine başvurularak uzman incelemesi stratejisi uygulanmıştır. Ayrıca, araştırmanın tasarlanması, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, elde edilen verilerin analizi, sonuçlandırılması ve raporlaştırılması noktalarında düzenli olarak eğitim programları ve öğretim uzmanı (tez danışmanı) ile toplantılar düzenlenerek alınan dönütler doğrultusunda sürecin yapılandırılması sağlanmıştır (Erlandson vd., 1993'ten akt. Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Yürütölen veri toplama süreçlerinin tamamında katılımcıları yönlendirmekten kaçınılmış ve tüm sürecin şeffaf bir şekilde yürütölmesine özen gösterilmiştir. Bu noktada özellikle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında her bir katılımcıya aynı ses tonu ile aynı sorular sorularak ilerleme sağlanmıştır. Ayrıca, gerçekleştirilen görüşmeler katılımcılardan alınan izin doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı tarafından yazıya dökölen görüşme kayıtlarının analizine ilişkin örnek kodlama tablosu Ek 9'da sunulmuştur. Böylece araştırmanın tutarlılığının sağlanması hedeflenmiştir. Benzer şekilde alınan kayıtlar ve bu kayıtlardan hiçbir değişiklik yapılmadan oluşturulan görüşme dökümleri araştırmacı tarafından saklanarak verilerin teyit edilebilirliği desteklenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi hedefiyle yürütölen araştırmada nicel verilerin güvenilirliğinin de araştırma açısından büyük bir öneme sahip olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle yürütölen ikinci ve üçüncü Delphi turlarında güvenilirliği artıracak birtakım önlemler alınmıştır. Bu doğrultuda gerek katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşme sürecinde gerekse çevrimiçi (online) anket formlarının uygulanması sürecinde gizliliğın sağlanması hususu üzerinde titizlikle durulmuştur. Süreç boyunca katılımcıların birbirinden haberdar olmaları engellenmiştir. Ek olarak, birinci Delphi turu sonucunda tasarlanan Delphi İkinci Tur

Anketinin eğitim programları ve öğretim uzmanı (tez danışmanı) tarafından incelenmesinin ardından anket formu üç uzman (ölçme-değerlendirme uzmanı, alan eğitimcisi ve öğretmen eğitimcisi) ile paylaşılarak görüş alınmıştır.

8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ

Yürütülen üç aşamalı bir Delphi çalışması ile hazırlık ve analiz süresi de dâhil olmak üzere en az üç ila dört aylık süreci (Gordon, 1994) beraberinde getiren Delphi tekniğinin zor ve uzun soluklu bir süreci gerektirmesi, araştırmayı yürüten araştırmacıya önemli sorumluluklar yüklemektedir çünkü bazı katılımcılar süreci tamamlamadan araştırmadan ayrılabilir. Bu durum ise araştırma açısından birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir (Sak, 2017). Bu sorunun yaşanmasını engelleyebilmek amacıyla araştırma süreci öncesinde katılımcılarla paylaşılan “Katılımcı Davet ve Bilgilendirme Mektubu” ve bilgilendirme e-postaları ile tüm katılımcılara yürütülmesi planlanan Delphi süreci hakkında detaylı bilgilendirme, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu sürece katılmayı kabul eden katılımcıların süreçten uzaklaşmalarını engelleyebilmek için ise her bir katılımcıya belirli aralıklarla hatırlatma e-postaları gönderilmiştir. Ayrıca, Delphi süreci boyunca katılımcılardan gelen sorulara gerekli tüm geri bildirimler de yine araştırmacı tarafından sağlanmıştır.

Delphi sürecinde Grime ve Wright (2016)’ın da belirttiği gibi, “yanıtları toplamak, düzenlemek ve sentezlemek ve ardından grubun konumunun bir toplamını yansıtan bir ifadeye döndürmek araştırmacının temel sorumluluğudur.” Mevcut araştırmada da bu adımlar araştırmacı tarafından izlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikleri belirleyebilmek amacıyla gerekli verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Hedeflenen verilerin elde edilebilmesi için öncelikle nitel verilerin toplandığı birinci Delphi turunda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler her bir katılımcı ile bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler süresince sorular her bir katılımcıya aynı ses tonuyla sorulmuş ve yönlendirici herhangi bir soruya yer verilmemiştir. Araştırma sürecine katılan 18 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu da yine araştırmacı ve eğitim programları ve öğretim uzmanı (tez danışmanı) tarafından geliştirilmiştir. Görüşme sonucunda elde edilen görüşme dökümleri araştırmacı tarafından hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya

dökülerek mevcut bulgular elde edilmiştir. Böylece araştırmacının varsayımlarının, inançlarının ve önyargılarının veriyi etkilemesinin önüne geçilmiştir.

Delphi çalışmalarında gizlilik büyük bir önem taşımaktadır. Araştırma sürecinde katılımcıların bir araya gelmemeleri ve/veya birbirlerini tanımamaları (Adıgüzel, 2016) tekniğin gereklilikleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle gerek görüşme sürecinde gerekse çevrimiçi (online) anketin uygulanması sürecinde gizlilik, araştırmacı tarafından sağlanmıştır.

Gerçekleştirilen ikinci ve üçüncü Delphi turlarında kullanılan Delphi İkinci Tur Anketi ve Delphi Üçüncü Tur Anketi de yine araştırmacı ve eğitim programları ve öğretim uzmanı (tez danışmanı) tarafından oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesi ve sonuçların özetlenerek katılımcılarla paylaşılması görevi de araştırmacı tarafından yerine getirilmiştir. Ayrıca, yürütülen Delphi sürecinin çeşitli adımlarında uzmanlarla iletişime geçilerek uzman görüşüne başvurulması sağlanmıştır. Araştırmacının mevcut araştırmayı yürütebilecek nitelikleri taşıdığına inanılmaktadır. Katıldığı bilimsel toplantılar ve yaptığı bilimsel çalışmalarda nicel ve nitel yöntemleri deneyimleme fırsatı bulmuştur. Öğrenimi süresince yürüttüğü araştırmalarda görüşme deneyimi edinmiştir. Bu nedenle Delphi süreci boyunca kullandığı veri toplama araçları hakkında bilgi sahibi olduğuna inanılmakta, bu deneyimlerin ise araştırma sürecinin daha verimli yürütülmesine etki ettiği düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikleri, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanların görüşleri doğrultusunda belirlemek amacıyla yürütülen üç Delphi turu sonucunda elde edilen nitel ve nicel bulgulara yer verilmiştir.

1. BİRİNCİ DELPHI TURU

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi hedeflenerek Birinci Delphi turu tasarlanmıştır. Birinci Delphi turunda veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanlar ile çevrimiçi (online) olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte veri kaybının önlenmesi için görüşmeler katılımcıların izni ile kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtlarının yazıya geçirilmesi ile birlikte veri analiz sürecine geçilmiştir. Elde edilen bulgular üç ana tema altında gruplandırılmıştır. Bu temalar, (1) Bilgi, (2) Beceri ve (3) Tutum olarak belirlenmiştir. Birinci Delphi turundan elde edilen bulgular her bir tema kapsamında yer alan alt tema ile sunulmuştur. Elde edilen bulgular uzmanlardan elde edilen doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Elde edilen tema ve alt temalar doğrultusunda 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterliklere ilişkin yeterlik maddeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan yeterlik maddeleri ise her bir alt tema sonunda yer alan şekillerle belirtilmiştir. Birinci Delphi turu sonucunda elde edilen temalar Şekil 7’de sunulmuştur.

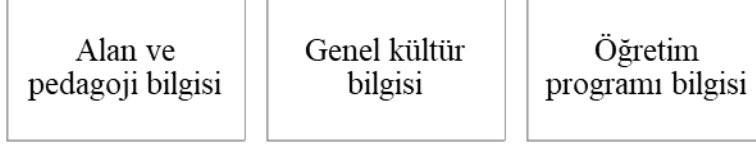
Şekil 7. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Taşımaya Gereken Yeterlikler

1.1. BİLGİ

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken bilgiler, uzmanlardan elde edilen bulgular ışığında, alan ve pedagoji bilgisi, genel kültür bilgisi ve öğretim programı bilgisi olarak Şekil 8’deki gibi kategorilendirilmiştir.

Şekil 8. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sahip Olması Gereken Bilgiler

1.1.1. Alan ve Pedagoji Bilgisi

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken alan ve pedagoji bilgisine ilişkin uzman görüşleri incelendiğinde, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin alan bilgisine, pedagoji bilgisine ve tekno-pedagojik alan bilgisine yüksek düzeyde sahip olmasının gerekliliği, uzmanlar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Uzmanlar, sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan bilgisine sahip olmasının gerekliliğini aşağıdaki gibi dile getirmişlerdir:

“... Bakın bir öğretmen alan bilgisine sahip olmak zorunda, bilmek zorundasın. Yani bir öğrenci senden fazla bilemez. Ben her zaman mantığım şudur yani bir öğretmen her zaman alan bilgisini sosyal bilgiler neyden oluşuyor? Tarih var içerisinde, coğrafya var içerisinde bir bakıyorsunuz sosyoloji oluyor içerisinde. İşte bir bakıyorsunuz örnek veriyorum ekonomi bile giriyor içerisine. Bunları bir kere öğretmen olan bir kişi bu alan bilgisine sahip olmak zorunda. Öncelikle bu.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Şimdi planlama işte burada devreye giriyor yani bir kere öğretmenin öğretim programını planlayabilmesi için ekonomik anlamda yetkin olması, ekonomi ve finansı yetkin bilebilmesi ve bunun pedagojik alan bilgisine sahip olması gerekiyor. Yani hem ekonomiye hakim olması gerekiyor en azından ekonomi ile ilgili temel kavramlara... Dolayısıyla önce bu konuda yetkin olması, bu sürecin pedagojisini iyi bilmesi gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

“Öğretmen olmadan önce daha çok felsefe okuması gerekir bence ... Yani felsefe okumasını çok isterim ama hizmetten sonra da okuduklarını uygulamasını isterim tabi ki.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

Öğretmenin alan bilgisi konusunda kendisini zayıf hissetmesi dersin verimini düşürmektedir:

“Dolayısıyla bizim eğitim-öğretim sürecini etkin yürütebilmemiz için kesinlikle ve kesinlikle teknoloji konusunda yetkin bireyler olması da lazım. Bu ekonomi içinde geçerli, tarih içinde geçerli. Çünkü sosyal bilgilerin içeriği sosyal bilim disiplinlerinin hepsini kapsamı itibari ile içeriği etkili bir şekilde aktarabilmesini bekliyorsak öğretmenin 1-içeriğe hakim olması gerekiyor. Daha önceki ifademde vurguladığım gibi içerik konusunda yetkinlik sağlaması gerekiyor. Çünkü araştırmalar gösteriyor ki mesela ekonomiye hakim değil de bir öğretmen, ekonomi konusunda kendisini zayıf hissediyorsa bu tutumlarını da etkiliyor, derse yönelik tutumlarını da etkiliyor. Yani ekonomi örneğin öğretmen şimdi 5. Ünite oldu

eskiden 4. Üniteydi eski programda şimdi 4. Üniteye kadar gayet her şey güzel yürüyor 5'te ekonomi ile ilgili bir üniteye geliyor sıra şimdi öğretmen ekonomi konusunda yetkin olmadığı için 5. Ünite konusuna, ekonomi içeriğine de önyargılı yaklaşıyor. Kendini bu konuda yetersiz hissettiği içinde olumsuz negatif tutumlar dersini etkili yürütmesini de olumsuz etkiliyor haliyle. Dolayısıyla öğretmen bu konuda verimli olamıyor. Demek ki birincisi ne akademik yetkinlik,” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan bilgisinin yanında pedagoji bilgisine de sahip olabilmelidir:

“Yani pedagojide yani özellikle okutmuş olduğunuz öğrenci seviyelerini, öğrenci grubunun psikolojisini anlayabilecek düzeyde bir pedagojiye herkesin ihtiyacı var.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Diğer nokta pedagoji. Yani pedagojide yani özellikle okutmuş olduğunuz öğrenci seviyelerini, öğrenci grubunun psikolojisini anlayabilecek düzeyde bir pedagojiye herkesin ihtiyacı var...” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Bir de şunu söyleyeyim bu Pedagojik Formasyon olayı var ya pedagoji denilen olay yani bir şeyi öğretme kısmı, Sosyal Bilgiler öğretmeni işte derse girdiğinde bir şeyler öğretiyor ve pedagojik boyutu var...” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

Ekonomi alanındaki uzman ise “Öğretmenlerimizin ekonomik ve finansal anlamda uı hem akademik anlamda hem pedagojik anlamda hani bu şöyle bir kavram vardır ya tekno-pedagojik alan bilgisi ben derslerimde de buna vurgu yaparım... (Öğretim Üyesi Doruk)” sözleriyle tekno-pedagojik alan bilgisine dikkat çekerek 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın teknopedagojik alan bilgisine sahip olmasının gerekliliğine ilişkin şu ifadelerle yer vermiştir:

“Sosyal bilgiler eğitimcisiyiz diyoruz kendimize dolayısıyla sosyal bilimler konusundaki okumalarımızı akademik anlamda güçlendirmemiz gerekiyor ve bunu öğrenirken de pedagojik bilgi ile de harmanlamamız gerekiyor. Bunu yapmazsak yani gelecek açısından düşündüğümüzde biz etkili bir sosyal bilgiler öğretimi yürütemeyiz, yürütemeyiz. Ve hepsinin odağında bu var aslında yani bu konuda hem teknolojiyi bilen hem de sosyal bilimler konusunda zengin bir akademik altyapıya sahip, kendini güçlü hisseden öğretmenlere ihtiyacımız var. pedagojik anlamda da desteklenmiş bir öğretmen eğitimine ihtiyacımız var en başta bizim.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Bilgi” teması, “Alan ve Pedagoji Bilgisi” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050

yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi, Şekil 9’da sunulmuştur:

Şekil 9. Alan ve Pedagoji Bilgisi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.

1.1.2. Genel Kültür Bilgisi

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenleri genel kültür düzeylerini yükseltmeye önem vermelidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel kültür düzeylerinin önemi uzmanlar tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Genel kültür düzeyinde belli bir seviyede olmalı.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Diğer nokta genel kültür. Bilmek zorundasın ya. Dünyanın değişen çevresinin içerisinde kendini yetiştirmek zorundasın. Kendi kültürün ile ilgili bilgileri bilmek zorundasın. Yani hayatın içerisinde eğer bir öğrenci genel kültür olarak senden eğer üstte ise senin o sınıfın içerisinde hiçbir özelliğin kalmayacaktır... Çünkü dersin, 40 dakikalık bir dersin içerisinde 40 dakika uuu bir bilgi düzeyinde, bir kavrama düzeyinde işin yok senin. Ya bir bakıyorsun öğrenci farklı bir örnek veriyor, günlük hayatın içerisinde örnek veriyor. Bunları takip etmek zorundasın.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, başka kültür ve medeniyetlere merak duyabilmelidir:

“Mesela merak yok, merak olması lazım ... Yani başka kültürleri, başka medeniyetleri, başka ülkeleri merak ediyor olması lazım ama böyle bir şey yok. İlgi yok yani bir ilgisizlik var... Çok böyle özenli değil öğrenciler. Her şey not almak için, dersi geçmek için, diplomayı almak için yapıyor ama yani diploma bir insanı öğretmen yapmıyor sonuçta. Yani sizin 4 sene boyunca kendi şeyinizi kişisel gelişiminizi sağlamanız lazım. İçinizi doldurmanız lazım yani bir anlamda.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Dünyanın pek çok milleti ile pek çok toplulukla hemhal olunabiliyor. Dolayısıyla perspektifini geliştirerek aşağı yukarı pek çok şeyden haberdar olan bir insan modeli olmalı kesinlikle. Çünkü sosyal yapı dediğimiz şey artık tekdüze cemaatvari veyahut da topluluk diye bizim nitelendirdiğimiz o geleneksel toplum tipinden çok farklı bir hale geldi özellikle 1960’lardan sonra dünyada. Şu anda oturduk burada seninle konuşabiliyoruz. Aynı şeyi yabancı ülkedeki bir insan için de yapabiliriz.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel ve kültürel değerlere de duyarlı olabilmelidir:

“Ya bulut geliyor yağmur gelecek Yörük demiş ki oradan bize yağmur gelmez. Gerçektende diyor o bulutlar başka yere gitti hocam diyor. Bunu meteoroloji mühendisleri bilmez. Çünkü 40 yıllık, 100 yıllık, 1000 yıllık şey var orada, gözlem var. Bu gözlemleri biz çöpe atıyoruz teknoloji ile beraber.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

“Biz bu öğretmen adaylarını yetiştirirken sanki hepsi aynı yerde öğretmenlik yapacakmış gibi yetiştiriyoruz. Ama Türkiye’de farklı yöreler, farklı kültürler, farklı inançlar, farklı dünya görüşleri bir sürü farklı şey var ve biz buna yönelik hiçbir şey yapmıyoruz. Kişinin yerel ve kültürel değerler eğitimi alması lazım.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Bilgi” teması, “Genel Kültür Bilgisi” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin genel kültürünü geliştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi, Şekil 10’da sunulmuştur:

Şekil 10. Genel Kültür Bilgisi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.

1.1.3. Öğretim Programı Bilgisi

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken alan ve pedagoji bilgisine ilişkin uzman görüşleri incelendiğinde, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim programı bilgisine sahip olmalarının önemi uzmanlar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Öğretim programının önemine ilişkin uzman görüşleri şu şekildedir:

“... Önce bu konuda yetkin olması, bu sürecin pedagojisini iyi bilmesi gerekiyor... Öğretim programını bilmezse bir öğretmen ders kitabı ile öğretim programı arasındaki ilişkiyi de kavrayamaz. Dolayısıyla dersini de sağlıklı planlayamaz. Öğretim programına hakim olması, kazanımlar ile konular arasındaki o ilişkiyi mesela yeni programa baktığımızda beceriler ve değerler ile kazanımlar arasında bir ilişkilendirmeden bahsedilir. Bunu iyi bilmesi gerekir. Yani programda beceri ve değerlerin kazanımlar ile nasıl ilişkili olduğunu iyi bilmesi gerekiyor. Bir kere zaten planlama sürecinin ilk adımı budur. Siz dersi planlarken konunuz ile ilgili kazanım nedir, kazanım neye atf yapıyor değere mi atf yapıyor bir beceriye mi atf yapıyor önce buna karar vereceksiniz. Bu bağlamı çözümledikten sonra gerisi geliyor zaten. Nasıl gerisi geliyor? Örneğin kazanım diyor ki ben ekonomi için örnek vereyim öz denetim becerisine vurgu yapıyor örneğin 4. Sınıflarda ya da girişimcilik. Dolayısıyla senin çocuğa o konu ile kazandırmanı isteyen programın senden istediği ne o beceriyi kazandırman. Girişimcilik becerisinin odağında o kazanıma

odaklanman gerekiyor. Buran sonrası kolay öğretmen diyecek ki ben bu beceriyi kazandıracam.... Dolayısıyla burada öğretmenin dersi planlarken önce programa hâkim olması, o kazanımlar ile beceri, değer ve kavram ilişkisini iyi çözümlenip önce oradan süreci başlatması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

Benzer şekilde başka bir uzman, başarılı bir öğretim süreci için 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğretim programının öğelerini (kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) bilmesi gerektiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

“... Öğrenme ve öğretme sürecinin tabi kendi iç dinamikleri var işte sınıf yönetimidir, işte konunun ne kadar uzun sürede anlatılması gibi bir sürü iç dinamikler var ama bu boyutuda var. Yani iyi bir sosyal bilgiler öğretmeni iyi bir şekilde öğrenme ve öğretme sürecini gerçekleştirebilmesi için mutlaka sahip olması gereken yeterlikler işte ölçme ve değerlendirmenin ne olduğunu bilmesi gerekiyor, içerik nedir onu bilmesi gerekiyor ve hangi hedefler var yani u biliyorsunuz biz hedefleri anlatırken şey diyoruz işte ilk önce en küçük hedeften başla, öğrenciye bir şey öğret. Sonra işte birazda okulun hedefi okuldan iyi öğrenciler çıksın, sonra işte ilin hedefleri sonra ülkenin hedefleri, sonra işte bütün toplumların hedefleri. Yani buna uygun birey yetiştirebiliyor muyum? Hedefler buna uygun mu? İçerik buna uygun mu? Bunun mutlaka muhakemesini yapabilen öğretmen öğrenme ve öğretme sürecini de gerçekleştirir.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Bilgi” teması, “Öğretim Programı Bilgisi” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi, Şekil 11’de sunulmuştur:

Şekil 11. Öğretim Programı Bilgisi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.

1.2. BECERİ

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken beceriler; uzmanlardan elde edilen veriler ışığında, (1) öğrenci merkezli, geçerli ve güvenilir ölçme ve süreç değerlendirme, (2) yaşam ve üst düzey düşünme becerileri, (3) öğretimde teknoloji kullanımı, (4) eşitlikçi ve demokratik düşünme, (5) derse ilgi uyandırma, (6) kodlama, (7) dijital öğretim, (8) (yabancı) dil becerileri, (9) fütüristik

(gelecekçi) düşünme, (10) girişimcilik, (11) akademik dürüstlük, (12) kitle iletişim araçları ve medya kullanımı, (13) etkili iletişim, (14) okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim, (15) rehberlik, (16) öz-düzenlemeli öğrenmeyi öğretme, (17) sosyal beceriler, (18) aktif ve kalıcı öğrenmeyi sağlama, (19) kapsayıcı eğitim, (20) karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar), (21) disiplinlerarası öğretim, (22) iş birliği, (23) sosyal medya kullanımı ve (24) uzaktan öğretim olarak Şekil 12'deki gibi kategorilendirilmiştir.

Şekil 12. 2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sahip Olması Gereken Beceriler

Öğrenci merkezli, geçerli ve güvenilir ölçme ve süreç değerlendirme	Yaşam ve üst düzey düşünme becerileri	Öğretimde teknoloji kullanımı	Eşitlikçi ve demokratik düşünme
Derse ilgi uyandıran	Kodlama	Dijital öğretim	(Yabancı) Dil Becerileri
Fütüristik (gelecekçi) düşünme	Girişimcilik	Akademik dürüstlük	Kitle iletişim araçları ve medya kullanımı
Etkili iletişim	Okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim	Rehberlik	Öz-düzenlemeli öğrenmeyi öğretme
Sosyal beceriler	Aktif ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan	Kapsayıcı eğitim	Karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar)
Disiplinlerarası öğretim	İşbirliği	Sosyal medya kullanımı	Uzaktan öğretim

1.2.1. Öğrenci Merkezli, Geçerli ve Güvenilir Ölçme ve Süreç Değerlendirme

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken ölçme ve değerlendirme becerisini uzmanlar, öğrenci merkezli, niteliklerle ifade edilen ve tüm sürecin değerlendirilmesini temel alan, geçerli ve güvenilir bir ölçme ve değerlendirme süreci oluşturabilmek olarak ifade etmişlerdir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterliklerden birinin ölçme-değerlendirme becerisi olduğunu vurgulayan uzmanlar, görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Öğretmenlerde bu noktada her bireyi nasıl değerlendireceğini yani sadece tek bir değerlendirme seçeneği değil birçok değerlendirme seçeneği ile değerlendirme yapması

gerektiğini düşünüyorum. 2050'de de ölmezsek göreceğiz yani çok daha ileri boyutlu değerlendirme aşamaları çıkacak. Sadece bir kağıt parçasını öğrencinin eline vererek tamam seni değerlendirdik işte sen bu kazanımı aldın almadın diye değil daha spesifik daha hani daha karışık değerlendirme yöntemlerinin olacağını düşünüyorum.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“İuu müfredatlar nasıl yani şu önemli bir öğretmen adayını gerek ölçme değerlendirme açısından, ölçme değerlendirme, süreç yönetimi, öğrenci ile verileri toplama bunları kullanıp uyarlama, gereğini yapma bu konularda da eğitim alması gerekiyor. Şu anda yeterince aldığını düşünmüyorum... Yine ölçme değerlendirme konusu sadece sınav yapmak değil uu öğrencinin gelişim sürecini takip etme uu hem bunu değerlendirme hem bu sürece göre eksikliklerini giderecek şekilde onu yönlendirebilme. Bunlar çok önemli uu bu tür şeylerin kazandırılması gerekiyor Eğitim Fakültelerinde.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Şimdi yapılan araştırmalara baktığımızda Türkiye’de özellikle branş fark etmeksizin tüm öğretmenlerin özellikle ölçme ve değerlendirme okuryazarlığı çok düşük. Yani ölçme ve değerlendirme yani bir programın temel unsurlarından biri olan bir kavramın çok düşük olduğunu görüyoruz... (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapabilmelidir:

“Öğrenciyi durum belirlemesi yaparken adil ve geçerli bir puanlama sistemini oluşturabilme becerisi diyoruz biz buna. Yani her öğretmenin buna minimum düzeyde sahip olması gerekiyor... Çünkü sizin öyle bir puanlama anahtarı hazırlamanız gerekiyor ki öğrencinin, çünkü açık uçlu biliyorsunuz öğrencinin kendi yapılandığı ve daha özgün olan bir cevap gerektiren sorular. Öğrencinin puanlanması öyle bir hassas olmalı ki yani 5 puan alanla 6 puan alan arasında mutlaka bir fark oluşturabilmeli.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Bir diğeri ölçme sonuçlarını alıyoruz, öğrenci yanımıza geliyor veya paydaşlar yanımıza geliyor ya işte bu derste bu öğrenciler niye kaldı niye geçti şeklinde. Biz bunun iyi bir ölçme değerlendirmesini yapamadığımız için iyi bir şekilde de iletemiyoruz, karşıya aktaramıyoruz. Bizim işte öğrenci paydaşımız olsun, veli paydaşımız olsun işte bakanlık, kurum paydaşımız olsun onlara iletebilme becerimizde düşüyor doğrudan ölçme değerlendirme becerimiz düştüğü için. yani veya bu öğrenci yüksek aldı da niçin aldı bilmiyoruz veya düşük aldı veya kaldı. Bunu tam güvenilir ve geçerli bir şekilde yapamadığımız için aynı şekilde bunu da iletemiyoruz. Dolayısıyla öğretmenin gerçekten yaptığı ölçme sonucunun iyi bir şekilde iletebilme becerisine de sahip olması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni farklılıklara duyarlı ölçme-değerlendirme yapabilmelidir:

“... biz işte madde yazımında şunu diyoruz siz diyelim ki soru yazdığımızda işte kendi uyguladığımız grubun içinde hedef alınan kişiler olmaması lazım. Yani etiksel olarak bu uygun değil. İşte veya bir milleti bir dini hedef almamanız gerekiyor. Çünkü o millete o dine tabi olan bir öğrenci o soruyu yapmak istemez ki. Etik değil çünkü ahlaki değil. Dolayısıyla u bütün insanların sahip olması gerekiyor da etiksel ilkelere, bir öğretmen, birey yetiştiren, sermayesi öğrenci olan bir kişinin etik ve ahlaki kuralları yani yaptığı ölçme ve değerlendirmenin etik ve ahlaki kurallar çerçevesinde olmasına özen göstermesi gerekiyor ve bunun farkında olabilmesi gerekiyor. Buda önemli bir yeterlik bence.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapabilmelidir:

“Şimdi mesela biz şu an bizim ülkemizdeki değerlendirme süreci direkt sınav, sınav odaklı. Bizim öğretmenlerimizde şu an için 2021 yılı itibari ile işte 2 sınav yapıyoruz ve çıktılarımızı alıyoruz. Dünyadaki sürece baktığımız zaman şu an 21. Yy’ın gerektirdiği şeyler daha çok her öğrencinin kendi özel portfolyo dosyasının olduğu, kendi özel yetenekler ile çıktı aldığı, her bireyin aynı şekilde değerlendirilmediği bir süreci yaşıyor. 2050 yılında da böyle bir süreç olacağını düşünüyorum. Hatta daha ileri seviyedeki her birey özelinde özelleştirilmiş çıktılarının alındığı bir sürece doğru gideceğiz...Yani bireysel değerlendirmenin daha ağır bastığı, her öğrencinin aynı şeyle değerlendirilmediği bir sürece gideceğimizi düşünüyorum.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Yani öğrencileri tabi sadece sınava tabi tutarak belirli bir not veriyorlar ama o notlar bazen öğrenci bakımından... dersten uzaklaştırıyor öğrenciyi. Aldığı nota göre derse olan ilgisini kaybedebiliyor. Anlatabiliyor muyum? Yani belirli bir not veriyor öğretmen, belki kalabalıkta İuu çok fazla sınavın olduğu bir döneme denk geldi. Sevdiği bir dersten düşük bir not aldı. Bu durumda derse olana ilgisini kaybedebilir. O yüzden bazen diyorum hani notlandırmalar bilmiyorum neyi yansıyor hani gerçekten o anki sınav performansını mı yoksa genel olarak tüm yıllardaki emeğini mi karşılıyor? Sadece tek bir sınava bağlı kalınmamalı. Bu yazılılar, sözlüler bilmiyorum bunlar gerçekten öğrencinin mesleki, o alana yönelik şeyini katlettirebiliyor ilgisini, merakını.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“...öğrenci gelişimini izlemedir. O anlamda hani sürece yaymak olayı, sadece başarıdan ibaret olmaması.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

“Her öğrencinin performansı, özellikler farklı olabilir. bunun için sürecin takibi önemli. Sadece işte ara sınav ya da finalle birkaç soru sorup ölçme gerçekte o öğrencilerin başarısını ya da u kendisine kattığı donanımı, bilgi beceriyi ölçmekte yetersiz kalabilir.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Ölçme değerlendirmede de artık test yönteminin ve yani veya sınav yönteminin tek başına yeterli olmadığını görüyoruz. Süreci test etmek gerekiyor yani öğrencinin süreçte ne öğrendiğini görmek gerekiyor daha fazla ...” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Genelde olabildiği kadar etkinlik vardır, deneyim vardır, sınıf dışı, okul dışı ıı öğrenme ortamlarını sürece dâhil etme vardır. Dolayısıyla bunları dâhil ettiğinizde sizin süreci de gözlemleme, süreci de değerlendirme zorunluluğunuz var. Dolayısıyla bu gelecek projeksiyonundan baktığınız zaman öğretmenin izleme ve değerlendirme konusundaki sorumluluğu da artıyor. Bu konuda alternatif uygulamalar, alternatif ölçme değerlendirme araçlarına hakimiyet ııı hakim olası gerekiyor. Bu konuda yetkinliğinin arttırılması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

“... 3 aşamada değerlendirmemiz gerekiyor. Birincisi ne kadar bunu istiyor ne kadar yapıyor, süreç içerisinde nasıl bir yol izledi? ... kötü bir üründe ortaya koyabilir. Nasıl bir süreç izlediği, bu sürecin sonunda kişinin sahip olmuş olduğu backgroundunu da göz önünde bulundurmak lazım. Yani aile içi şiddet gören bir öğrenciniz ile annesi ve babası bir arada ve çok güzel bir hayatı olan bir öğrencimizi aynı şeyle değerlendirmemiz doğru olmaz. Biz samimi olacağız. Biz dürüst bir şekilde yaklaşacağız, biz işi sevmeyi öğreteceğiz, elinden geleni yapması gerektiğini söyleyeceğiz. O elinden geleni yapacak. Koyduğu üründen sonra bütün süreci göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapmamız gerekiyor. Yani ille de birisi iyi birisi kötü olmak zorunda değil. İkisi de iyi olabilir. Birisi çok güzel bir resim koymuştur ortaya, biri çok güzel bir resim koyamamıştır ortaya ama onu çok güzel ifade eder. Birisi sanatçı olur, diğeri sanat eleştirmeni olur. Ama diğeri açıdan baktığınız zaman birinin resmi iyi buna iyi bir değerlendirme yaparsınız, öbürü kötü dersiniz onun potansiyelini düşürürsünüz. Halbuki o sanat eleştirmeni olacak. Öbürü de sanatçı olacak yani.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarını (e-portfolyo, tanılayıcı dallandırılmış ağaç, performans görevi, vs.) kullanabilmelidir:

“Şimdi artık bizim ııı zaten en büyük problemimiz aslında bizim ölçme... Yani biz öğrenciyi bir dönemi yazılı, bir sözlü ya da bir kanaat notu ... sığdıramam. Burada bizim alternatif ölçme metotları geliştirmemiz gerekiyor. Bunlardan en önemlisi işte dönem içindeki portfolyolardır. Yani öğrencinin yaptığı projeler, ödevler, öğrencinin ıı katılım becerileri hatta bana göre sosyal sorumluluk becerileri... Yani ben ölçmeyi sadece artık sınavlardan ve kağıtlardan örüntülü bulmuyorum. Eğer böyle bir öğretmen modeli de zaten bu çağa ayak uyduramayacak diye düşünüyorum. Çünkü artık istesekte bunu alamayız mümkün değil. Dolayısıyla artık olayı birazcık alternatif modellere geçirmek zorundayız. Öğrencinin okul içindeki davranışı artık okulda yok şu anı konuşuyorum. Öğrencilerin sosyal ilişkileri, sosyal davranışları burada kriter olmalı diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Diyoruz ki tamamlayıcı ölçme değerlendirme yani öğretmen geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerini bilsin tamam bu yeterlikleri bilsin ama şimdi artık işte e-portfolyo sistemlerimiz var, elektronik portfolyo siz öğrenciyi dâhil ediyorsunuz orada

sunumlar yapıyor, videolar paylaşıyor, canlı işte paylaşımlar yapıyor. Tüm bunların artık bilinmesi lazım ve artık bu e-portfolio sistemini nasıl değerlendirecek? Bunun puanlamasını nasıl yapacak? Veya performans görevi veriyor bunun nasıl yapacak? İuu işte kavram haritaları, tamamlayıcı dallandırılmış ağaçlar gibi tamamlayıcı ölçme değerlendirme becerisine de öğretmenin mutlaka sahip olması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Artık eski klasik sınavla değerlendirmeyeceğiz öğrencileri. Proje bazlı değerlendirmeler çok önem taşıyacak diye düşünüyorum ben. İu bir de şu var tabi özellikle yazılı sınavlarda bizim yaptığımız birçok yerde yapılan sınavlarda u tabi bir ezberin taşınması karşımıza çıkıyor... Oysa bu acaba özümsemiş bir bilgi midir yoksa akılda kalan bir bilgi midir, aktarılan bir bilgi midir bunu anlama olanağımız çok yok. İşte bunu uygulama ile anlayabiliriz. Hem öğretirken hem değerlendirirken yani ekip çalışması, proje bazlı çalışmaların ben çok önem taşıyacağını düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, niteliklerle ifade edilen bir ölçme değerlendirme süreci tasarlayabilmelidir:

“ İuu artık insan hayatları o kadar komplike olmuş ki eğitim sistemlerimizde buna dâhil uu önümüzdeki dönemlerde daha çok niteliğe yönelik ölçme değerlendirmenin yapılacağı ve performans tabanlı bir eğitimin temel alınacağını düşünüyorum... Bilgiyi ne kadar bildiği değil bunu ne kadar kullanabildiği, bilgisiyile harmanlayıp ne kadar ortaya çıkarta bildiği önemli olduğu için uu önümüzdeki işte 2050 yılında performans tabanlı bir ölçme değerlendirme ve daha çok dediğim gibi sayısal olarak ifade değil de niteliklerle ifade edilen bir ölçme değerlendirme yapılacak. ” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Öğrenciyi de daha iyi ölçebilmek, onun ne bildiğini, neyi nasıl kullanabildiğini daha iyi anlayabilmek ve bir de ona tabi özgürlükler tanıyabilmek için yani öğrencinin gerçekten çalışmak istediği, merak ettiği, ilgi duyduğu bir alanda onu uu bazıları için ortak çalışmalara katarak onu bir anlamda özgürleştiriyoruz ve daha yararlı olmasını ve daha keyifli bir eğitim öğretim sürecini de aslında gerçekleştirmiş oluyoruz diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

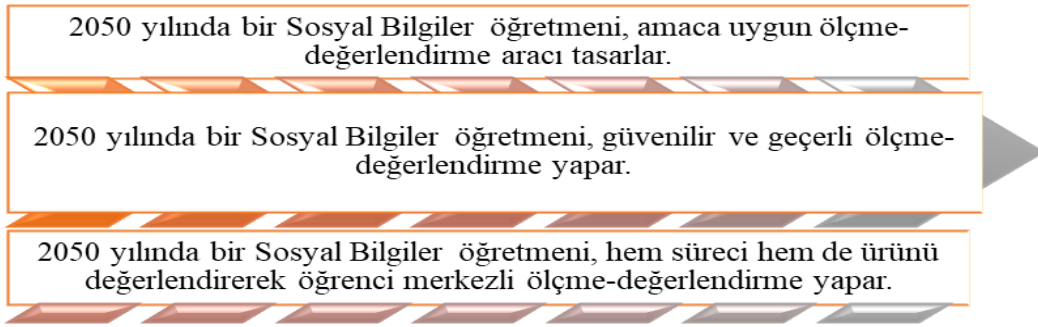
Ayrıca, ölçme ve değerlendirme alanındaki uzmanın da belirttiği gibi, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim içeriğine uygun ölçme değerlendirme aracı da tasarlayabilmelidir:

“... içeriğe uygun ölçme-değerlendirme tekniğini bilmesi lazım. Buna yönelik soru yazması lazım ve ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerini kullanması gerekiyor diye düşünüyorum. Bu şunu getiriyor hemen beraberinde beceriyi, bir yeterliği getiriyor, eğer bir öğretmen içeriğe uygun ölçme-değerlendirme tekniğini seçebiliyorsa aynı zamanda bir

öğretmen içeriğe uygun, dersin içeriğine uygun ölçme-değerlendirme aracı geliştirebilir, ölçme aracı geliştirebilir.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Öğrenci Merkezli, Geçerli ve Güvenilir Ölçme ve Süreç Değerlendirme” alt teması kapsamında üç yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlaması, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapması ve hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapmasının gerektiğini savunan yeterlik maddeleri Şekil 13’te sunulmuştur.

Şekil 13. *Öğrenci Merkezli, Geçerli ve Güvenilir Ölçme ve Süreç Değerlendirme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri*

1.2.2. Yaşam ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklere ilişkin uzmanlar, yaşam ve üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empatik düşünme vs.) ve bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) dile getirmişlerdir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden birinin yaşam ve üst düzey düşünme becerileri olduğunu savunan uzmanlar, görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“... diğer çok önemli şey de 21. Yy becerilerinin uu tam olarak anlaşılması. Yani 21. Yy becerileri bence 2000’li yılların ortalarına kadar başka beceri türleri çıkmazsa eğer yeni beceri türleri sonuçta ben 1971 doğumluyum 21. yy. becerisi diye bir beceri bizim eğitim zamanımızda yoktu. İu belki de 22. Yy’a doğru farklı beceriler işin içine girecek ama en önemli şey 21. Yy becerilerinin uu belirli bir oranda, yüksek oranda sahip olması gereken bir şey.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

“ İu bence işte bir öğretmenin mesleki yeterliğinin yüksek olması için az önce konuştuğumuz beceriler vardı ya 21. Yy becerileri, yani yaşadığınız çağa uyum

sağlayabilme becerilerine mutlaka sahip olmak zorundasınız... bu yy 'da kazanmamız gereken beceriler belli işte empati yapabiliyor mu öğretmen işte iletişim becerisi yüksek mi, öğretmen iyi anlatı mı, öğretmenin eleştirel düşünme becerisi yüksek mi, problem çözmeye odaklı bir öğretmen mi bu tarz şeylerin öğretmen bunları mutlaka kendinde gerçekleştirmesi lazım. İşte örnek veriyorum, öğretmenin diyelim ki empati becerisi düşük. Empati becerisini yükseltecek faaliyetlerde bulunması lazım mesleki deneyiminin de artması için, becerisinin artması için. Dolayısıyla bu yy'ın bizden beklediği ortada. Hangi becerilere sahip olmamız gerektiğide ortada. İşte teknoloji becerisi yüksek olacak, iletişim becerisi yüksek olacak. Tüm bunlara sahip olan bir öğretmenin mesleki becerisinde yüksek olduğunu söyleyebiliriz.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eleştirel düşünebilmelidir:

“... Bilme isteği olan bütün insanlar işinin ilkeleri üzerinde düşündüğünde felsefe yaparlar. Dolayısıyla felsefe hayatımızın her alanında ve hiçbir zaman gitmeyecektir ama benim beklentim 2050 yılında uuu tıpkı Platon ve Sokrates'te olduğu gibi ya da 17. Yy'da olduğu gibi septisizmi, şüpheciliği tanıtırıp sonra onu aşabilecek yeni araçlarla insanlığın daha güzel bir uuu bilme zemini hazırlaması.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

“Eleştirel olarak olaylara bakabiliyor muyuz? Biz buna İngilizcede Critical Thinking diyorlar yani eleştirel düşünce. Tabi Türkiye'de eleştirel düşünce dediğiniz zaman kişi diyor ki ben seni niye eleştireyim? Sadece olumsuz yaptığımız için bu işi bizde böyle algılanıyor ama eleştiri 2 yönlüdür; olumlu ve olumsuz... Yani mutlaka bir öğretmenin sahip olması gereken işte dedi ki, okul yönetimi dedi ki böyle yapalım, öğretmenin onu olduğu gibi kabul etmeyip daha iyi bir alternatif sunması, eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirebilmesi gerekiyor. Buda önemli bir beceri bence eleştirel düşünme becerisi.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Yine hangi bilginin gerekli hangi bilginin gereksiz olduğunu ayırmasını öğretmenin yönlendirmeleri ile vakıf olacakları için öğretmenin bu anlamda bir özel tutum sergilemesi lazım. Biz buna da aynı zamanda Critical Thinking adını veriyoruz yani kritik düşünme. Öğrencilere demek ki sadece artık 60'ların 70'lerin, 80'lerin bugün 2000'lerde bile hala deva eden bilgiyi veririm dersimi anlatır çıkarım. Ne lisans düzeyindeki öğretim elemanlarının ne Milli Eğitimde sosyal bilgiler dersine giren sosyal bilgiler öğretmenlerinin artık bu bakış açısını sergilememeleri gerekiyor 2030, 2040 hele ki 2050'de. Dediğim gibi bu Critical Thinking becerisini, muhakeme becerisini, bir şeyleri ayırt etme, hangileri faydalı hangileri faydasız bunları öğrencilerine aşılama yeteneğine sahip olmaları gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Yani sırf eleştirmek için, sırf birisine hakaret etmek için değil, nefret söylemi içerisinde değil daha u topluma fayda sağlayacak, iyileştirici, bir şeyleri düzelterek bakış açısı...” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, psikoloji alanındaki uzmanın da vurguladığı gibi, empatik düşünmemelidir:

“Kişinin sabırlı olması ondan sonra empati yeteneğinin yüksek olması, dinleme becerisinin yüksek olması vs. bunlar tabii ki default hali içimizde olması gereken...” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, algoritmik düşünme becerisini geliştirebilmelidir:

“Diğer bir unsur da Algoritmik düşünme becerisi. Algoritmik düşünme becerisi ne demek günlük bir problemi çözme aşamalarında yaklaşılması gereken adımların planlanması. Bir yazılımcı mantığı ile değil ama yapacağımız işi çok kaliteli yapabilmek için oluşturacağımız adımları çok iyi sentezlemek, analiz etmek ve bir sonraki adımda atacağımız adımı u döngülerinin çıktılarının ne olacaklarını çok iyi ortaya koyacağımız yaklaşımlar sergilememiz lazım. Bunu da ancak robotik kodlama eğitimi ile şu anda sizin u Dönemde robotik kodlama dersi devreye girdi öğretim üzerine ... Buradaki amacımız onları yazılımcı yapmak değil aslında bu düşünme becerisini geliştirmek. U bunu destekleyebilmesi için de yine 21. Yüzyıl becerilerinden 21. Yüzyıl becerilerinin çok iyi olması gerekir. O nedenle ben önümüzdeki 10-20 belki de 30 yıl içinde 21. Yüzyıl becerileri, bu becerileri destekleyen Algoritmik düşünme becerisinin u çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yenilikçi düşünmemelidir:

“Ya öncelikle şimdi genelde eğitimciler bazında bakarsak biraz değişime dirençli bir kitle var. Hani u sürekli alıştığı şeyleri yapmaya çalışsan, hep aynı şeyler etrafında dönen, aynı konuları anlatmaya alışmış işte haftalık ders programı u 7. Sınıflara hep aynı şeyi 8. Sınıflara hep aynı şeyi ne bileyim üniversite hocası ise aynı şeyi. Dönüp dolaşp belirli standart işte biz bir kere slayt hazırlayıp mesela ilk başladığı yıllarda onu sürekli kullanan hatta Slayt bozulduğunda, unuttuğunda paniğe kapılan mesela hani öğretmenlere alıştık. Öğretmen özelinde söyledim şimdi ama genel olarak insanlara genelleyeceğim. Bence en önemli şey yeniliğe açıklık. Çünkü hani dün ve bugün arasında çok farklı şeyler olabiliyor... Hani bence en önemli beceri bu. İnsanlar bazında da eğitimciler olarak da yeniliğe açıklık.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

“Sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili gelişmeleri yine takip edebilmeli akademik anlamda. Çünkü artık kendi eğitimi geride kalmadı hayat boyu bir eğitim öğrenimi var ve bunu kendi branşı açısından da yenilikleri takip ettirerek devam ettirebilmeli. Dolayısıyla bir öğretmen mesleğe girdikten sonra hem öğrenciliği devam eder hem de öğretmendir. Yenilikleri takip edip, gelişmeleri takip edip öğrendiğini kendine adapte edip öğrencilerine yine bunu aktarabilmeli.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“İu bir de her zaman olduğu gibi bir Şeyi yapılanı tekrar etmekten ziyade özgün bir Şey ortaya koyabilen kişiler, öğrenciler veya psikoloji alanındaki uzmanlar başarılı olacak. Yani yepyeni bir Şeyler ortaya koyabilen, farklı açıdan bakabilen uu kişiler başarılı olacaktır.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“... bir kere öğretmen kesinlikle her Şeye açık olmalı. 2050 yılına geldiğimiz zamanda öğretmen kesinlikle işte ben bunu bildim ya da mezun oldum dememeli.” (Öğretim Üyesi Kemal, Öğretmen)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yaratıcı düşünebilmelidir:

“... yaratıcılık seviyesinin yüksek olması lazım. Yani buradaki yaratıcılıktan kastımız Şu, özgün ürün ortaya koyabiliyor mu? Kendinden olan, kendisine ait olan katma değeri yüksek ürünler ortaya koyabiliyor mu? Yani bunun için işte yeni bir sistem geliştiriyor mesela diyelim ki gittin uu çok zor şartlarda bir okulda öğretmensen o zor imkanları kullanıp iyi bir fırsata çevirebiliyor mu öğretmen?” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Yine son olarakta bu Critical Thinking ile birlikte 3 tane daha C var tabi İngilizcelerden yola çıkarak bu 3 C’yi biz alanda kullanıyoruz. Bu 3 C de çok önemli biri benim kendi alanım Cominication yani iletişim diğeri Colloboration iş birliği, üçüncüsü de Creativity yani yaratıcılık. Hem iş birliğinden hem iletişimden hem de yaratıcılıktan lisan eğitimlerinden, hizmet öncesi dönemlerden o lisans eğitiminden hizmet içi eğitimlere gerek artık örgün eğitime, sosyal bilgiler eğitimine varıncaya kadarki tüm süreçte öğretici konumunda olan kişinin bu kavramlar ile dersine yaklaşması yine teknik bilgilerden ziyade çocukların, alıcıların o öğrenen kitlenin sosyal hayatında öğrendiklerini kullanmasına dönük adımlar atması lazım... Yine son olarak da yaratıcılığın çok önemli olduğunu creativity adı verilen uu sosyal bilgiler öğretmenlerinin içselleştirmesi gerekiyor. ” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, hayatta kalma (survival) becerisine sahip olabilmelidir:

“İuu bir Şeye daha sahip olması gerekir uu burada ‘survive’ diyorlar. ‘Survive eğitimi’ yani hayatta kalma, sorunlarla başa çıkma, kendini idare etme. Bu hoca olarakta düşünülebilir, bu hoca yani öğretmen adayımız öğrencilerine de bunu aktarabilir.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sanat alanındaki uzmanın da belirttiği gibi, gözlem yapabilmelidir:

“Yani öğretmen zaten gözlemleyebilmeli. Gözlemlemiyorsa zaten öğretmenlik yönü eksiktir. Yani yoksa eğitimci olamaz.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirebilmelidir:

“Öğretmeninde bunları organize edecek beceriye sahip olması yani sosyal ilişki, iletişim becerisi, dil kullanımı açısından uı gereklidir.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Öğrenme öğretme sürecinde şu var uı bir kere öğretmenin sınıf yönetimi becerisi çok önemli.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

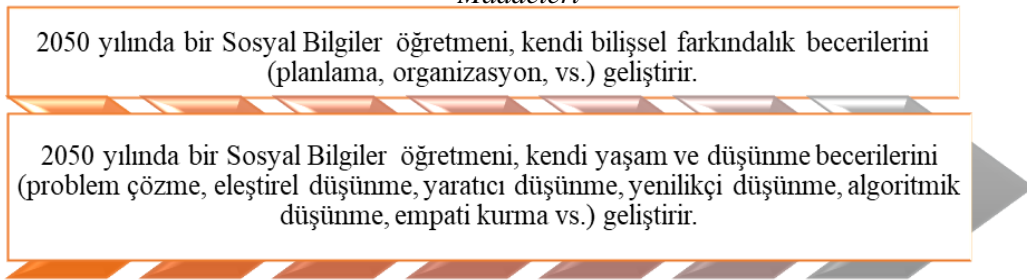
Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, planlama ve düzenleme becerisine sahip olabilmelidir:

“... bence mutlaka bir öğretmenin, bir sosyal bilgiler öğretmenin uı iyi bir planlama ve düzenleme becerisine de sahip olması gerekiyor...Yani planlamayı ve yönetmeyi iyi yapabiliyor olması şart.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Bir kere bizim öğretmen adayımız plan yapamıyorsa, program yapamıyorsa zaten sınıfı yönetemez, yürütemez. Bu eğitimin bir plan, program dâhilinde olması lazım. Bunun içinde plan, program eğitimi olması şart.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Yaşam ve Üst Düzey Düşünme Becerileri” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) ve kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirmesine değinen yeterlik maddeleri Şekil 14’te sunulmuştur.

Şekil 14. Yaşam ve Üst Düzey Düşünme Becerileri Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

1.2.3. Öğretimde Teknoloji Kullanımı

Uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken önemli yeterliklerden biri de öğretim sürecinde teknoloji kullanımıdır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeni yenilikçi teknolojileri ve çeşitli program ve yazılımları öğretim sürecine entegre edebilmelidir. Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi teknoloji yatkınlığını geliştirirken aynı zamanda teknolojinin olumsuz

etkilerini de fark edebilmelidir. Uzmanlar, öğretimde teknoloji kullanımına ilişkin şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Biz teknolojiyi kullanan, bilişim sistemlerini kullanabilen, yazılım sistemlerini kullanabilen uı teknolojiyi transfer edebilen, teknolojiden aldığı bilgileri çevirebilen-uyarlayabilen, günlük yaşantısına entegre edebilen bireylerden bahsediyorum. Bu tip bireylerin artık ön planda olabileceğini düşünüyorum. Burada zaten deminde söylediğimiz gibi uı çağın gerekliliği artık bu olacak.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Biz bu süreçte bu dönemde önümüzde uzaktan eğitim var uı şunu gördük aslında biz uzaktan eğitimde çok aciziz eğitimciler olarak. Dolayısıyla iyi bir ölçme değerlendirme yapabilmesi için öğretmenin bence iyi bir teknolojiye bilmesi gerekiyor. Teknoloji yatkınlığı dediğimiz bir beceriye de sahip olması gerekiyor. Bu ekstra bir boyut ama şu an görüyoruz ki olmazsa olmazlarımız gibi görünüyor. Dolayısıyla teknolojik yeterlik sıfır olduğu zaman siz nasıl soru hazırlayacaksınız? İşte güvenli geçerli bir ölçme uygulaması yapmak istiyorsunuz öğrencilere bunu nasıl yapacaksınız? Ancak bunlar teknoloji ile açıklanabilecek şeyler. Mutlaka teknolojiyi de yine buraya entegre etmesi gerekiyor diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Şimdi 2050 yılına kadar kişide olması gereken özelliklere baktığımızda bir kere ne olursa olsun çağ değişiyor. Dijital hayat bizim her alanımıza girdi. Yani eğer bu dijital hayatın içerisinde var olmak istemiyorsan zaten seni sitem dışarıya atacaktır ve hiçbir şekilde başarılı olamayacaksın. Yani dijital sisteme ayak uydurmak zorundayız.” (Öğretim Üyesi Ozan, Öğretmen)

“... kesinlikle teknolojiyi çok iyi kullanabilmeli. Yani bir kere u evet teknoloji artık günlük hayatın bir parçası olacak. Bunu çok iyi kullanabilmesi gerekiyor. Bu sadece bir uzman değil uı geleceğin toplumlarında yaşayan her bireyin zaten taşıması gereken bir özellik.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yapay zeka ve veri madenciliği uygulamalarını eğitim sürecine entegre edebilmelidir:

“Yapay zekanın daha çok işin içine gireceğini düşünüyorum ve özellikle de veri madenciliği. Yani yapay zekanın, veri madenciliği ile yapay zekâ biraz paralel giden unsurlar, eğitimin içine de katılacağını düşünüyorum ... O nedenle bizim alanımız, uzmanlık alanı olduğumuz bilgisayar destekli eğitim IT - Instructional technology uı büyük bir ivme kazanarak u eğitimin en önemli parçalarından biri olacak diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, tabiatı, insanı, ekolojii, ekosistemi, ekosistemin kurallarını teknoloji ile bağdaştırarak düşünebilmelidir:

“... teknoloji ile tabiatı, işte insanı, ekolojii, ekosistemi, ekosistemin kurallarını bağdaştırabildiğimiz ölçüde biz geleceğe daha emin bakabiliriz.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, coğrafya alanındaki uzmanın da vurguladığı gibi, teknolojinin olumsuz etkilerinin farkında olabilmelidir:

“Çok her şey hızlanacak. Her şey soframıza gelecek. Bu iyi mi? Ben bunun tamamen iyi bir şey olduğunu düşünmüyorum. Hazırcılık. Görmemiz lazım, gitmemiz lazım, tatmamız lazım...” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

“Onun için tabiatın gerçekleri değişmez. İklim bozulur efendim kuraklık olur, insanoğlunun büyük çoğunluğu ölür, tabiat tekrar sıfırdan tekrar başa döner. Tabiat yenilmez yani. Onun kurallarını koyan koymuş. Güneş her gün batıyor, doğuyor. İşte yer dönüyor, yer kabuğu hareket ediyor, depremler, volkanlar vs. Bunu teknoloji değiştiremez. Değiştirirse zaten evren alt üst olur. Esas kurallar bunlar. O yüzden biz teknolojiyi çok abartmamamız lazım. Bilgiyi çok abartmamamız lazım. Evet yararlanacağız. Mahsurlarını her zaman bir kenarda tutacağız.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, metin veri tabanlarının etkin kullanımı ve veri saklama yöntemleri noktasında kendini geliştirebilmelidir:

“Medya okuryazarı olmak dedim, dijital yetkinliğe sahip olmak dedim yani bunlar önemli. Nasıl erişmeleri gerektiğini öğrencilerine kendileri de bilerek kitle iletişim araçlarına aktarmaları, bu erişilen bilgilerin ne şekilde kullanılacağını veya saklanacağını bir de bu kısmı var. Bazı verilerin saklanması ve arşivlenmesi noktasında da özen göstermesi gerekebilir bireylerin.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Bugün artık uı metinlerin belirli şekillerde depolanarak uı o metinlerden daha kolay yararlanma yolları açılıyor. Iuu bir kavramın, bir sözcüğün hangi kaynaklarda geçtiğini bulabilmek için uı yüzlerce esere tek tek bakmamız gerekmiyor. Bugün de öyle bunun ileride daha da gelişeceğini ve artık birçok metnin bu şekilde bir ekrana sığdırılarak yüzlerce binlerce metnin sizin önünüze geleceğini düşünüyorum. Bu konuda çalışmalarda var. Metin veri tabanları ileride çok etkin olacak.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Yine uı şey olarak bu kapsamda araştırmacıların özellikle internet kaynaklarına ulaşabilmeleri için bu alana yabancı olmamaları yani bilgisayar teknolojisine hakim olmaları öncelikle yani bir veriyi nasıl arayabilirim, nereden arayabilirim, nereden edinebilirim? Bu hem teknik olarak hem de yöntem itibarıyla yani hangi kaynağı nerelerde bulabilirim? Örneğin hangi kurumun hangi bölümünden, hangi alt biriminden böyle bir bilgi isteyebilirim şeklinde hem bunu bilmeleri hem de buna ilişkin bilgisayar altyapısına, teknolojik altyapıya sahip olmaları gerektiğini düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin dikkatini çekmek için teknolojiyi kullanabilmelidir:

“... bir diğeri teknoloji konusunda bu 2050 projeksiyonundan baktığımız zaman gelecekte belki uzaktan eğitim ana gündemimizden bir tanesi olacak uı birçok alternatif uygulamalar var derste öğrencileri uı çünkü öğrenciler artık, günümüzde öğrenciler bir de şey bir de bu bağlamdan düşünebiliriz. Öğrencilerin hem hazır bulunuşluluğu açısından hem de derste dikkatlerini canlı tutabilme açısından öğretmenin en önemli problemi de bu. Öğretmen dersinde öğrencilerin dikkatini canlı tutabilmesin için birçok alternatif yöntem kullanabilme yetkinliğine sahip olması gerekiyor. Bu noktada teknoloji yetkinliği çok önemli. Teknolojiyi yetkin bir şekilde kullanıp ders öğretim programı içerisine bunu dâhil edip iyi bir şekilde organize edebilirse sürecide sağlıklı yürütecektir. Öğrencilerinde dikkatlerini canlı tutabilecektir. Süreci sağlıklı bir şekilde yürütebilecektir, hedefine uygun bir şekilde yani öğretim planına uygun bir şekilde dersini yürütebilecektir.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni Web araçlarını (Edmodo, Kahoot, vs.) öğretim sürecine entegre edebilmelidir:

“Bunun dışında yine eğitim fakültelerinde çok sık kullanıldığını bildiğim farklı yazılımlar, programlarda var ...Buldum Kahoot. Kahoot diye bir program ile bizi test yapmıştı yine Edmodo yani bir sürü program aslında iletişim bilimleri ile doğrudan paralel değil ama bilgi iletişim teknolojileri ile bağlantılı. Sosyal bilgiler öğretmenin bu anlamda kendi okuryazarlığını geliştirmesi önemli.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Sürekli gelişen şeyler var işte programlar var uı işte teknoloji ile ilgili hep birlikte kullanabileceğimiz hem derslerde kullanabileceğimiz hem kendi çalışmalarımızda kullanabileceğimiz şeyler var.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Öğretimde Teknoloji Kullanımı” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin Web araçlarını (Edmodo, Kahoot, vb.) öğretim sürecine entegre etmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 15’te sunulmuştur.

Şekil 15. Öğretimde Teknoloji Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahoot, vb.) öğretim sürecine entegre eder.

1.2.4. Eşitlikçi ve Demokratik Düşünme

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken becerilere yönelik uzmanlar, sosyal bilgiler öğretmeninin eşitlikçi ve demokratik bir bakış açısına sahip olması gerektiğini ifade etmişlerdir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin eşitlikçi ve demokratik bir bakış açısına sahip olmasının gerekliliğine uzmanlar şu şekilde değinmişlerdir:

“İşte u şöyle diyelim özgürlük, eşitlik, adalet bunlar nedir, ne olmalıdır, neyi gerektirir gibi sorular dün de aynı şekilde tartışılıyordu, bugün de 2050 yılında da tartışılacak. Çünkü insanlığın en temel sorunları ve hala tam anlamı ile çözüm bulunabilmiş konular değil bunlar.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Yani bu insanı da mümkün olduğu kadar aklın şekillendirdiği daha özgür değerler ile ifade edebileceğimiz şekilde, herhangi bir dine, herhangi bir ırka, herhangi bir coğrafyaya bağlı kalmadan u eşit bir şekilde yaklaşabileceği irfanı geliştirmesi gerekir. Çocuklardaki yeterlikler konusunda çok ciddi farklılıklar vardır. Özellikle bu farklılıklar konusundaki hassasiyetlerini mümkün olduğunca geliştirmesi gerekir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

“... eşitsizlikler başladı. Türkiye'nin ya da dünyanın her alanında eşitsizlik söz konusu. Nedir mesela bunlar? İşte bilgiye ulaşabilme eşit değil, gıdaya ulaşabilme eşit değil hani .... tanımındaki gibi sınırsız insan ihtiyaçlarına karşı sınırlı kıt kaynakları kullanmaya çalışıyoruz. Sınırlı kıt kaynaklar da belirli bir zümrenin içinde kalıyor. Şimdi mesela uzaktan eğitimi mesela konuşuyoruz bir bakıyorsunuz şanslı olan çocuklar yine işte maddi olarak belirli bir seviyenin, sosyal statü olarak belirli bir seviyenin üstünde olan çocuklar. Şanssız olan çocuklarımız kimler işte bu seviyenin altında kalan çocuklar.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

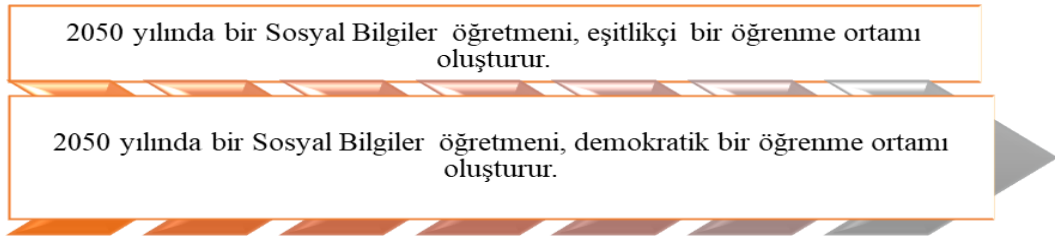
Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencileri kendi görüşleri doğrultusunda yönlendirmekten kaçınabilmelidir:

“Sosyal bilgiler özelinde bakarsak birazcık sosyal bilgiler istediği zaman Tarih, coğrafyayı da içine aldığı için u daha böyle kültürümüze yönelik bilgilerde veren bir alan olması dolayısıyla işte öğretmen ne yapıyor? Dünya görüşünü de biraz öğrencilere şey yapabiliyor yani yansıtabiliyor. Ne bileyim ondan farklı görüşte olan öğrenciyi dışlayabiliyor. Hani bunu herkes yapmaz, yapmamaya çalışır ama ister istemez kendinden olanı insan daha u yakın görüp böyle farklı davranabiliyor farkında olmasa bile. Ona dikkat etmesi gerekiyor bence hani o anlamda sosyal bilgiler öğretmeni olarak. Yani kendi fikrini sabote etmek u yani bir öğrenciyi ne bileyim yönlendirmek onu siyasi olarak, bir de özellikle sosyal bilgiler olarak düşünürsek yaş grubu da küçük u öğretmenlerin hitap ettiği. Onların böyle dünya görüşüne en ufak bir etki etmeye çalışmak vs. bunlar biraz daha siyasete giriyor mesela. O anlamda bir özelliği olması gerekiyor bence o tarz bir öğretmenin ileride.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

“Tamamen bireysel farklılıklara saygı, düşünceye saygı hani onu da deriz ya zaten bizim değerlerimiz arasındadır o hoşgörü vs. hani herkesi eşit kabul etmek. O sosyal bilgilerde bir tık daha öne geçiyor. Bir matematiğe göre bu tarz derslerde Türkçede, Sosyalde hatta Sosyalde bence daha fazla İuu biraz daha ön planda oluyor. Çünkü ciddi anlamda hani sen ders anlattım zannederken bir anda orada siyasi görüşünü çocuğa aktarmış olabiliyorsun ve çocukta seni çok hayranlıkla izleyen bir çocuksa senden etkilenip ona yönelebiliyor veya sana zıt gidiyorsa o fikre zıt gidebiliyor. Ya da uu tam olarak uyuşmuyorsa öğretmen farklı davranabiliyor.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Eşitlikçi ve Demokratik Düşünme” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin eşitlikçi ve demokratik bir öğrenme ortamı oluşturmasına vurgu yapan yeterlik maddelerine Şekil 16’da yer verilmiştir:

Şekil 16. Eşitlikçi ve Demokratik Düşünme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

1.2.5. Derse İlgi Uyandırma

Sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni derse ilgi uyandırabilmelidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derse ilgi uyandırmasının önemi uzmanlarca şöyle belirtilmiştir:

“... Bir şekilde önce bir şok etkisi yaratıp çocukların ilgisini bir şekilde yüksek tutmamız lazım .... Yoksa bir körlük içerisinde sen istediğin kadar müfredata bu saydığım dersleri koy çok da amaç hasıl olmayabilir. Bazen çünkü bizim işlerimiz kağıt üzerinde kalıyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

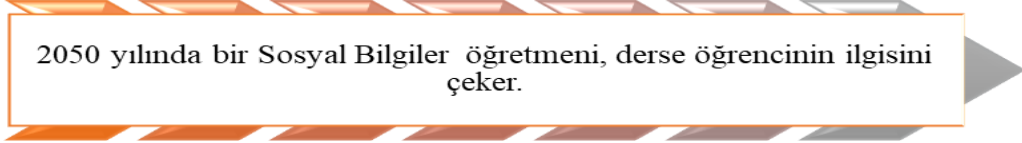
“Şimdi Tuğçe hocam, bir kere öğrenciye bizim bir şeyi sevdirmemiz lazım. Sevdiği şeyi yaparsanız isteyerek yapar. Elinden geleni yapar... Biz samimi olacağız. Biz dürüst bir şekilde yaklaşacağız, biz işi sevmeyi öğreteceğiz, elinden geleni yapması gerektiğini söyleyeceğiz. O elinden geleni yapacak.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

Ayrıca, edebiyat alanındaki uzmanın da ifade ettiği gibi, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin öğrenmenin zevkli yanını keşfetmelerini sağlayabilmelidir:

“Herkes aslında sadece öğretmenler değil çünkü bir şey öğrenmek çok keyif veren bir duygu. Bunu eğer biz verebilirsek öğrenciye yani öğrenmenin zevkli yanını, bir şey öğrenmenin zevkli bir şey olduğunu uı bunu biri ile paylaşmanın insana haz verdiğini uı bu duyuguyu verebilirsek birçok sorunu çözebiliriz diye düşünüyorum. Çünkü bizde genellikle işte müfredat bu benim öğreteceğim bu bunun dışında bir şey bilmeme de çok gerek yok şeklinde anlayışlar var birçok öğrencide hepsinde olmasa da. Bunu kırmamız lazım. Öğretmen özellikle buna son derece açık olmalı.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Derse İlgi Uyandırma” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin derse öğrencinin ilgisini çekmesine vurgu yapan yeterlik maddesi Şekil 17’de sunulmuştur:

Şekil 17. Derse İlgi Uyandırma Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

1.2.6. Kodlama

Sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden uzmanlara göre, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin programa dillerini kullanması, içinde bulunulacak olan teknoloji odaklı çağa uyum sağlayabilmek için bir gereklilik olarak ifade edilmektedir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin programlama dillerini kullanabilmesinin önemi uzmanlarca şu şekilde dile getirilmiştir:

“Uı yine diğer bir faktör de kodlama denilen olay değil mi? Artık yani insanlar şey bilmeli yani git gide yapay zekalar, yapay zeka alanı gelişmeye başladı. Yani ikinci bir dil bilmek gerekiyor. Bu ikinci dil derken yani konuştuğumuz konuşma dilleri haricinde kodlama dillerini bilmemiz gerekiyor artık. Medleb denilen ondan sonra Ar denilen, Python denilen farklı farklı kodlama dilleri oluştu ve artık biliyorsun ilkokullarda da ilkokul öğretmenleri bile küçük küçük görevler veriyor işte öğrencilere kodlama ile ilgili zemin oluşsun diye.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Özellikle dijital oyun falan bunlar çok önemli. Dijital içerik üretme, bu da çok önemli bir şey. Kodlama falan, kodlama biraz daha sayısal bir konu ama bunlara da öğretmenlerin biraz daha ağırlık vermesi, bir şeyler yapabilme boyutuna gelmeleri gerektiğini

düşünüyorum...Farklı platformları kullanabilmeli, dijital içerik üretebilmeli.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Kodlama” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin derslerinde programlama dillerini kullanması gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 18’de sunulmuştur.

Şekil 18. Kodlama Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır.

1.2.7. Dijital Öğretim

Uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital yeterliklerini geliştirebilmeli ve öğrencilerin dijital yetkinlik kazanmalarını destekleyebilmelidir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken dijital yeterliklere ilişkin doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Genelde ben derslerimde teknoloji konusuna çok değinirim, zeka oyunlarını dâhil ederim. Teknolojik, pedagojik alan bilgisi yani uu sosyal bilgiler içeriği nasıl etkin bir şekilde yürütülebilir? Iu sosyal bilgilerin pedagojisini nasıl oluşturabiliriz? Yani dolayısıyla burada öğrenme öğretme sürecini öğretmenin kurgulayabilmesi için bir de 2050 projeksiyonu bağlamında bakıyoruz bir kere teknoloji konusunda yetkinliğin artması gerekiyor... Şimdi bakın şöyle bir durum var öğrencilere soruyorum bazen mukayese ettiklerinde diyor ki bir öğretmen dersini daha monoton yürütüyor, uzaktan eğitimden bahsediyoruz diğeri biraz daha öğrencileri canlı tutuyor diyor. Şimdi çocuklara şunu soruyorum ya dersini monoton yürüten bir öğretmen gerçekten iyi bir öğretmen değil midir? ya da kötü bir öğretmen midir? Değildir aslında yani bu birazda bizi getirdiği nokta bağlamında dar bakıştan baktığımız için böyle. Belki o öğretmen teknolojiye bağımlı olmasa uu sınıfında çok daha güzel çok da etkili bir şekilde dersi yürütüyor olabilir. işte burada böyle bir sorun karşımıza çıkıyor. Teknoloji bize bunu adeta dayatıyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

“Yine kendini artık bu dijital evrenin içerisinde bulan insan için dijital teknolojinin boyutları da çok önemli. Mutlaka ve mutlaka bunu söyleşimiz boyunca tekrar da edebilirim, bireylerin dijital yetkinliklerinin artırılması gerekiyor ... Aksi halde iletişim süreçlerinden tamamen kopuk, iletişim teknolojilerinden tamamen bir haber vaziyette birbirlerine karşı sıkıntılı bir iletişim süreci ortaya çıkabilir.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“İu dolayısıyla öğretim tasarımı günün teknolojilerini kullanacak bir şekilde yapılandırmanız lazım. En önemli yeterlik bence buradan başlıyor. Öbür türlü normal bir ders anlatımını yapmak mümkün olabilecektir ama öğretim sürecini özellikle bu 21. yy becerilerini uzaktan eğitim dediğim zaman karma öğrenim süreçlerine girmesi gerekiyor bir öğretmenin. Nedir bu karma? Bazen yüz yüze bazen online... yani canlı ve cansız olarak planlamaların yapılması yani öğretme-öğrenme sürecini planlanması uzaktan eğitimi kapsamalı. Ama uzaktan eğitimi derken de aslında öyle demeyeyim de bilgisayar destekli eğitimi kapsamalı.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sanat alanındaki uzmanın da vurguladığı gibi, dijital içerik üretme noktasında kendisini sürekli geliştirebilmelidir:

“Üçüncüsü, teknoloji eğitimi alması gerekir. Şimdi biz dedik ki dersin teorik kısmı olacak, görsellerle bunu videolarla, görsellerle bunu şey yapacak dedik sunumunu yapacak. Yani buradan kastım benim Power Point değil yani. Ya da işte Google’a gir oradan işte bir video indir onu öğrencilerle paylaş değil. Kendileri bir şeyler üretecek. Hani biz dedik ya ders öncesi en az dersin 2 katı derse hazırlık yapması lazım. İşte öğretmen burada ne yapacak, o teknoloji eğitiminde aldığı eğitim ile bir şeyler üretecek, farklı bir şeyler üretecek. Kendi öğrencilerinin ihtiyacına yönelik bir şeyler üretecek. Burada teknoloji eğitimi çok önemli.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital vatandaşlık yetkinliklerini taşıyabilmelidir:

“Yine 30 yıl sonra büyük ihtimal öğrenciler daha da yalnızlaşacak, bireyler daha da yalnızlaşacak. Bu anlamda şu anda kullandığımız bir E-Devlet mekanizması var ama dijital vatandaşlık yetkinlikleri olması gerekiyor. Sosyal bilgiler çünkü öğretmenliği vatandaşlık bilgisini de içeren bir eğitim. Bu anlamda evlerinde oturarak bireylerin o çocukların arık, eğitim alan gençlerin bir şekilde bu yeni kavramlarımız var alana dâhil olan ve 30 yıl sonra hayatın merkezine girecek bu kavramlar.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere dijital okuryazarlığı özendirilmelidir:

“Yani bilgi iletişim okuryazarlığı veya dijital okuryazarlık. Okuryazarlık kavramı burada A, B, C, D değil. İlgili alanın asgari kurallarını öğrenme. Bilmiyorsanız çok hata yaparsınız.... Onun içinde dijital okuryazarlığı bizim özendirmemiz lazım. Veya temel dijital okuryazarlık, iletişim okuryazarlığı, medya okuryazarlığı bunu diğerleri ile çevrelememiz lazım.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, açık veri (open data) ve siber zorbalık gibi dijitalleşme ile yaşamımıza giren kavramlara merak duyabilmelidir:

“Büyük veri mesela ‘big data’, Open data açık veri işte siber zorbalık, dijital vatandaşlık buna benzer kavramlar ile mutlaka bu peyderpey ilk 10 yıl ikinci 20 yıl bu 30 yıla giden süreçte tanıştırılması gerekiyor. Yani bizim vatandaşlığımızda aslında bilgi ve iletişim teknolojileri ile birlikte evrilip dönüşüyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları olumsuz etkileyebilecek oyun ve dijital içerikleri tanıyabilmelidir:

“2050 yılındaki çocuğun bir derse hazırbulunuşluluğunun içerisinde o gün izlediği bir filminden, oynadığı bir oyundan veyahut da başka bir etkiden dolayı u çok ciddi bir şekilde etkilenebileceğini öngörebilmeli bir sosyal bilgiler öğretmeni ve kendisi de bunlardan haberdar olmalı. Dolayısıyla kendini dünyaya mümkün olduğu kadar açabilmiş insanlar olmalı.” (Öğretim Üyesi Emir, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eğitim programları ve öğretim alanındaki uzmanın da değindiği gibi, teknoloji okuryazarlığına da sahip olabilmelidir:

“... Bu teknolojik okuryazarlık hani o da en önemli şeylerden birisi. Artık vazgeçilmez yani bu saatten sonra teknoloji önemini kaybedecek, çok fazla kullanılmamaya başlayacak falan gibi bir şey diyen var mıdır? Zannetmiyorum. Daha da artacak daha da artacak. Boyutları küçülüyor işte her geçen gün. Kapasiteleri büyüyor. Bu şekilde devam edecek büyük ihtimalle. Aklımızın almadığı yenilikler gelecek ama teknoloji yok oldu, bitti u tekrar her şey manuel hale geldi gibi bir şey söz konusu olmayacak. O yüzden u çok fazla değişime dirençli olmamız ve teknoloji okuryazarı olmamız gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Dijital Öğretim” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 19’da sunulmuştur.

Şekil 19. Dijital Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir.

1.2.8. (Yabancı) Dil Becerileri

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken temel yeterliklerden biri de dil becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma,

yazma) geliştirmesinin ve en azından bir yabancı dili bilmesinin önemini sıklıkla vurgulamışlardır. Bu bulguyu destekleyen doğrudan alıntılar şu şekildedir:

“Ve bunların içerisinde özellikle dilide ben çok önemsiyorum şahsen. Çünkü birbirimizi anlamamız, sosyal açıdan anlaşılır hale gelebilmenin en önemli argümanı, yolu dil. Bunu en iyi şekilde kullanabilen bir öğretmen adayının her dönemde 2050 yılında da daha öncesinde de daha sonrasında da iyi bir noktada olabileceğini mesleki yaşamında düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

“Mesleki yeterlik olarak üniversiteden mezun olduğumuz zaman bizi sadece ölçüp, belirli bir sınıfa derse girmemizi yeterli gören şey sadece sınav. Yani KPSS sınavı. Bunu yaptığımız zaman isterseniz iletişim becerileriniz sıfır olsun, isterseniz hiç anlatmayı başaramayın, iki kelimeyi bir araya getirmenize gerek yok sınıfa girip öğretmen olabiliyorsunuz. Mesleki gelişim olarak üniversitelerinde bu noktada bence kendilerinin de dönüştürmeleri gerekiyor...” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

Ayrıca, uzmanların vurguladığı gibi, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yabancı dil öğrenimine önem verebilmelidir:

“İyi yani işte bence dil bilmek önemli. Tarih alanından örnek verirsek dil bilmek önemli...” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Dil bilsin ve İngilizce muhakkak da İngilizce kaynak okumak. Bence bu çok önemlidir... Yani dil öğrenmesi ve yabancı kaynak okuması. Türkçe 'de sıkışıp kalarak hiçbir şey olmaz. Mümkün değil.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

“... dünya küçüldü. Zaten 20. yy'ın son çeyreğinden itibaren hep küreselleşmeden bahsedildi. İşte o küreselleşmenin etkileri şimdi çok daha fazla hissediliyor teknolojik gelişme ile beraber. O zaman şu çok ön plana çıkacak, mutlaka çok iyi derecede en az evrensel olan yabancı dil şu anda İngilizce en az 1 yabancı dil, evrensel olan, en çok kullanılan ama mümkünse bunun yanına 1-2 tane daha ilave çok önemli olacak.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Şimdi öncelikle tabii alanımızla ilgili iyi çok yoğun yabancı kaynaklar var. yabancı kaynakların çok yabancı araştırmacıların uzun yıllar öncesinden bugüne gelen hatta bugün de devam eden tabii yine aynı şekilde bu ilerde de böyle olarak, çalışmalarını var. bunları takip edebilmek için iyi yabancı diller dilde değil aslında birkaç dil bilmek gerekir.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Yine İngilizce bilmek karşımıza çok özel bir beceri olarak çıkıyor. Yani İngilizce eğitimi bu anlamda artırılabilir çünkü iyi şunu düşün akademik çalışmaların birçoğu İngilizce olarak gerçekleştiriliyor... Dolayısıyla o dili bilmek onları direkt birinci kaynaktan karşına geldiğinde okuyabilmek ve bunu derslerde bahsedebilmek öğrencilerde büyük katkı sağlayacaktır.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Dördüncüsü, yabancı dil eğitimi olası lazım. Bizim eğitim sistemimizin aksak tarafını görmek için bu çok önemli bir noktadır. 4. Sınıftan üniversite 1. Sınıfa kadar İngilizce eğitimi verilir ama hiç kimse Türkiye’de İngilizce konuşamaz. Çünkü sistem yanlış. Çünkü kişiye gramer dayatılır. Bir kişiye gramer dayatırsanız 100 sene konuşamaz. Kişinin dil eğitiminin olması gerekir. Yani eğer farklı bir ülkede ise misal eğer kişi dili İngilizce ise bunun yanında Almanca öğrenebilir. Çünkü Alman literatürünü tarar. Ama genelde literatür İngilizce üzerine olduğu için İngilizce bildiği zaman kendi ihtiyacını çok basit bir şekilde bulur, siteleri araştırır, oradan bazı şeyleri mix, uuu bir araya getirir ve kendi ihtiyacına yönelik bir şey oluşturur. Ama eğer ki İngilizcesi, dil eğitimi eğer ki yetersizse ne olacak? Basite kaçacak. Hazır bilgileri sadece kullanacak.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “(Yabancı) Dil Becerileri” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 20’de sunulmuştur.

Şekil 20. (Yabancı) Dil Becerileri Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.

1.2.9. Fütüristik (Gelecekçi) Düşünme

Uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünebilmelidir. Fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme, uzmanlarca aşağıdaki gibi dile getirilmiştir:

“Dünyada eğitim süreçleri artık yüz yüze eğitimden tamamen o işte ‘distance education’ adı verilen uzaktan eğitime kaydı. Hatta şöyle komplo teorileri var, üniversitelerde dâhil olmak üzere pek çok uuu eğitim aşaması artık zaman içerisinde temelli uzaktan eğitime kayacağını, okulların ortadan kalkıp herkesin evinden eğitim alacağı bir sistemin 2040’ta 2050’de gerçekleşeceğini ve bununla provasının aslında şuanda pandemi döneminde yapıldığına dair komplo teorileri var ki şunu biliyorum seninle de paylaşmak isterim belki bakmışsındır bu Eart 2050 diye bir Web sitesi var Earth 2050 bakmadıysan lütfen oraya da bak orada 2030, 2040, 2050 ile ilgili tasavvurlar var fütüristlerin yaptığı. 2050 yılındaki bir sınıfın görüntüsünü gördüm orada tamamen öğretmen çocuk evinde duvara bakıyor, duvarda bir ekran oluşmuş durumda ve o ekranda öğretmenin hologramını görüyor. Bizim illüstrasyon adını verdiğimiz sana benzeyen bir şey ama sen değilsin. Bir canlıda yok ortada. Anlatıyor bir şekilde her şeyi. O ışınlanma vardı eskiden Uzak Yolu filmlerinde vs.

farklı bilim kurgu filmlerinde aslında bunun gerçekleşeceğine dair bir tasavvurda var şu anda, böyle bir öngörüde var.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, bireylerin gelecekle ilgili projeksiyonlarına da yön verebilmelidir:

“Sosyal bilgiler öğretmenliği çok, sosyal bilimlerle alakalı tüm bölümler çok önemsenmelidir. Dikkat et mesela Tuğçe Batıda hiç siyahi sosyal bilimci yoktur. Çok korunmuş bir alandır, çok entelektüel bir alandır. Toplumun hassasiyetlerine dikkat eden bu noktada rehberlik eden, insanların gelecekle alakalı projeksiyonlarına yön veren kimselerdir Sosyal Bilimciler.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, gelecekte karşılaşılabilecek krizler (kıt kaynaklar, çevre sorunları, su krizleri, çöp, ülkeler arası problemler) hakkında düşünebilmelidir:

“Hani 30 yıl sonrasında bahsettiğimiz için uu şu an aklıma ilk olarak insanların kıt kaynakları, çevre sorunları, su krizleri ondan sonra çöp, bazı çöplükler ile ilgili şeyler, ülkeler arası problemler çıkıyor. Bunlar ileride çok daha ciddi boyuta ulaşılacağı hani teknolojik gelişmelerle beraber özellikle bir krize dönüşeceği, dünyanın hani kıt kaynakları açısından. Bunlarında insan hakları ve özgürlükler bakımından daha az refaha yani ulaşılabilceği öngörüsü bulunuluyor.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Fütüristik (Gelecekçi) Düşünme” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesine Şekil 21’de yer verilmiştir:

Şekil 21. *Fütüristik (Gelecekçi) Düşünme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi*

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir.

1.2.10. Girişimcilik

Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikler arasında girişimcilik becerisinin de yer alması gerektiğini dile getirmişlerdir. Girişimcilik becerisini, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri olarak gören uzman görüşü şu şekildedir:

“Hani öğrenciyi yetiştirebilmesi için kendisini de yetiştirmiş olması gerekiyor. Yani öğretmen ne kadar dinamikse, girişkense ondan sonra biraz daha aktarmaya hani, mesela bazı öğretmenler var hani gündemi taşıyabiliyor sınıfa yaşları kaç olursa olsun.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Girişimcilik” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, kendi girişimcilik becerisini geliştirmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesine Şekil 22’de aktarılmıştır:

Şekil 22. Girişimcilik Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.

1.2.11. Akademik Dürüstlük

Uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni akademik dürüstlüğü benimsemelidir. Akademik dürüstlük ile ilgili en çok vurgulanan nokta ise ölçme-değerlendirme sürecinde intihal programlarının kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin akademik dürüstlüğü benimsemesine ilişkin uzman görüşleri şöyledir:

“... ben bilgi hırsızlığının çok artacağını düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanabilmelidir:

“Çünkü bizim öğrencilerimizin çoğunun yaptığı ödevler hep başka yerlerden alınma. Yani çok böyle kendisinden bir şey eklemiyor öğrenci, hep oradan biraz buradan biraz yani kendi cümleleri ile bile yazmıyor yani bu tarz intihal programları yayınlarsa yani teknoloji biraz daha gelişirse, ekonomik imkanlar artarsa u bunlar işte yani bizim en azından değerlendirmemizde daha bir ölçüt olur diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Bildiğim kadarı ile bütün Amerika’daki u üniversitelerde de kullanılıyor. Türkiye’de de bazı liselerde, ortaokullarda başladığını duydum. Turnitin var mesela. Öğrenciler ödevlerini hazırladığı zaman o işte benzerlik raporları alarak bir sonuç elde ediyor. Tabi ki onu da iyi irdelemesi gerekiyor bir öğretmenin. Çünkü orada yüksek çıkan bir benzerlik oranı yapılan bir ödevin hazırlanmasındaki teknik bir hata ile aslında içerik özgün olmasına rağmen yüksek bir benzerlik oranı çıkması gibi bir şeyle de karşı karşıya kalınabiliyor. Bunlara da dikkat ederek u böyle bir u daha sağlamcı daha kontrol altında

olan, takip edilen ve öğrenciye de bunun takip edildiğini anlatan bir değerlendirme yönteminin olması gerektiğini düşünürüm.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Akademik Dürüstlük” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanması gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 23’te yer sunulmuştur:

Şekil 23. Akademik Dürüstlük Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.

1.2.12. Kitle İletişim Araçları Ve Medya Kullanımı

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklere ilişkin uzmanlar, kitle iletişim araçları ve medya kullanımı noktasında öğretmenin kendini geliştirmesi ve öğrencilere medya okuryazarı olabilmeleri için rehberlik etmesi gerektiğini vurgulamışlardır. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin kitle iletişim araçları ve medya kullanımı yeterliklerine sahip olması gerektiğini belirten uzman görüşleri şu şekildedir:

“Yine hangi kanalları, hangi kitle iletişim araçlarını takip edip etmediklerine dair testler yapılabilir, sorular sorulabilir. Bu anlamda medyaya ilişkin bilgilerin ne oranda olduğu ölçülebilir.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Yine şunu söyleyebilirim, dijital medya okuryazarlığı u okuryazarı olmaları gerekir dedim, dijital yetkinliğe sahip olmalılar dedim. Bu anlamda derslerinde de eğer bu beceriyi, bu yeteneği kazanırlarsa interaktiviteye yani o karşılıklı etkileşim kurma düzeyindeki eğitim öğretime daha rahat yönelebilirler. Yine izleyicilerinde birer içerik üreticisi olduğunu yani öğrencilerinin de yeri geldiğinde içerik üreterek kamuoyuna, topluma farklı zenginlikler katabileceğini onlara açılama şansları olabilir hatta derslerde buna benzer uygulamalar dahi yapabilirler.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin medya okuryazarı olmalarını da amaçlayabilmelidir:

“... eğitim teknolojisinin diğer bir boyutu medya, medya okur yazarlığı bugün mesela bizim için çok önemli. Derslerde mesela ders anlatırken en çok karşılaştığımız sorun u bilgi kirliliğidir. Çocuğa bir bilgi veriyorsun mesela çocuk sana diyor ki ben böyle bir haber

okudum diyor. Muhtemelen bu haberi nereden okumuş oluyor sosyal medyada. Dolayısıyla medya okuryazarlığı artık işin bir boyutu.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“İkincisi üretilen bu bilgilerin, bize sunulan, arz edilen bu bilgilerin nasıl kullanılacağına dair de bazı çıkarımlarda bulunması gerekiyor bugün de gelecekte de bireylerin. Hangi bilgiler kendileri için daha faydalı, hangi bilgiler kendileri için görece daha az faydalı bunun ayrımını yapabilir düzeyde yaklaşılması gerekiyor. Burada aslında devreye giren kavramda sende eğitim aldığın dönemlerde karşılaşmışsındır lisansta medya okuryazarlığı kavramı. Medya okuryazarlığı dersi belki yani bunu son konulara doğru yine konuşuruz dijital medya okuryazarlığı dersine dönüşecek bir 10 sene sonra, 20 sene sonra 30 sene sonra bambaşka bir duruma evrilebilir medya okuryazarlığı dersi... Bu anlamda muhakkak 2050 yılına gelindiğinde bir bilgiyi üretme, bilgiyi anlama, bilgiyi bir şekilde aktarma gibi becerilerin toplum tarafından, bireyler tarafından kazanılması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, medya içeriklerinde öğrencilerin karşılaşabilecekleri sübliminal iletilerin farkında olabilmelidir:

“Yani izleme ve değerlendirme noktasında demek ki birincisi eleştirel, sorgulayıcı bir izleme yapacağız. Değerlendirirken de çeşitli zararları olabileceğini, bunun sübliminal mesajlar verebileceğini, arka planda bambaşka kitle iletişim araçlarından yayılan iletilerin, mesajların problemlere yol açabileceğini dikkat ederek değerlendireceğiz ve geri bildirimlerimiz esnasında da bunun bilinçli bir şekilde, dikkatli bir şekilde yapılması gerektiğini fark etmemiz gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, örtülü reklam uygulamalarını fark edebilmelidir:

“En çok yapılan hatalardan biri mesela gizli reklam, örtülü reklam, ürün yerleştirme adı da verilir product placement.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Kitle İletişim Araçları ve Medya Kullanımı” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etmesine değinen yeterlik maddesi Şekil 24’te sunulmuştur:

Şekil 24. Kitle İletişim Araçları ve Medya Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.

1.2.13. Etkili İletişim

Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken temel yeterliklerden birinin etkili iletişim becerisi olduğunu belirtmişlerdir. Uzmanlara göre 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenciler, meslektaşları ve veliler ile etkili iletişim kurabilmelidir. Etkili öğretimin gerçekleştirilebilmesi için önemli bir yeterlik olarak ortaya çıkan etkili iletişim becerisi, uzmanlarca şu şekilde ifade edilmiştir:

“İletişim becerisinin çok yüksek olması lazım özellikle öğretmenin. Çünkü yapılan çalışmalar şunu gösteriyor uuu eğitimde başarının %25'i, %25 çok büyük bir parçadır, varyanstır uu öğrenci ile iletişimi arasındaki faktörden kaynaklanıyor. Dolayısıyla öğretmen eğer yani iletişim becerisi yoksa işte kendi bildiğini aktaramıyorsa, kişi ile iletişime giremiyorsa isterse bütün sosyal bilgiler kitabını öğrenmiş olsun bir şey ifade etmiyor.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Uuu iletişim becerilerini artırabilirler. Çünkü yeni Z kuşağı dediğimiz nesil gittikçe farklılaşan bir nesil. 2050'de çok çok daha teknolojik anlamda ya da kafa yapısı olarak çok daha farklı bireyler göreceğiz. Bundan kuşku yok yani bence yani. çünkü şimdiki nesil böyle ise 2050'de neler nelerle karşılaşılacak. Tahmin etmesi çok zor. Bu yüzden hani özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik anlamında teknolojik gelişmeleri, iletişim becerileri bu tür alanlarda kendilerini çok geliştirmeleri gerektiğini düşünüyorum.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“... kişinin iletişim kurabilme ve beden dilin eğitimi alması lazım. Biz iletişim kurmada zorluk çekiyoruz.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurabilmelidir:

“Öğrenci yetiştiriyorsun. Öğrenci ömür boyu seni hatırlar eğer iyi bir örneksen. Kötü bir örneksen de hatırlar ama. Yani o yüzden o yaştaki çocuklara karşı biraz daha yaklaşıma... yani ailelerinde tabi şeyi var, bilmiyorum aileler tabi etkiliyor sizi. Veli toplantılarıyla falan öğrenci velileri ile görüşüyorsunuz ama bu dersin diğer derslerden daha farklı olduğunu bir şekilde öğrencinin idrak etmesi gerekiyor. Bunu işte sizin sağlayabilmeniz gerekiyor. Bir genel kültür dersi gibi görmek gerekir.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“Hi çocuğu izleme değil mi? Öğrenciyi izliyor. Ya çocuğu böyle eli sopalı böyle siz onları çok daha iyi bilirsiniz yani böyle şey yapmadan hani Bayan Rottenmeier olmadan öğretmen olabilmek biraz daha.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

“Bu çocuğun bir öğrencisini ne bileyim bir öğretmenini önemsemesi mümkün değildir. Çünkü onunla ortak paydası veyahut da paylaşacağı şeylerin olması sayıca çok azalıyor. Onun için işte teknolojiyi takip etmek hocalar açısından önemli. Yani yaşadığı dünyaya adapte olabilmek.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

“Yani iletişim becerisi tabi ki çok önemli. Sağlıklı bir iletişim becerisi en önemli şey olarak karşımıza çıkıyor değil mi? Aile ile gerektiğinde görüşebilmesi işte öğrencilerle iyi iletişim kurması veya öğrenme çıktılarını topluma sunması yani sadece ders içeriğinde değil bunu yaymalı da değil mi aynı zamanda. Veya uygulamaya ağırlık vererek çocukları toplumun içine sokabilmeli öğrencilerini toplumun içinde de ele almalı.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

Yine, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurabilmelidir:

“... paydaşlarla yani paydaş kabul ettiğimiz kişilere ilişkisinin çok iyi olması gerekir.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Tabi yani öğretmenin elbette şimdi tabi bu işin birçok ayağı var aslında. Tabi aile çok önemli bir parça yani bu çocuğun hazır bulunuşluluğu açısından özellikle. Orada edinilen birçok bilgi veya buna benzer özellik okula taşınıyor. İuu aile ile iletişim halinde olması gerektiğini düşünüyorum özellikle belirli sınıflar için.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Yani kişinin yüz, mimik hareketleri, el kol hareketi yani vücut dilini nasıl kullanacağı eğitimini alması lazım. İnsanlarla nasıl sağlıklı bir iletişim kurabilir? Bunun eğitimini beraber alması gerekir.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

“Ya mesela ben öğretmenlik yaptığım için şunu söyleyebilirim uu gerçekten bu çok önemli bir konu uu sosyal bilgiler öğretmenleri aslında buldukları okulların 2. Bir rehber öğretmeni gibi yani. hatta o okulda rehber öğretmeni yoksa bir nevi aslında uu fahri bir rehber öğretmeni gibi. Yani ben bulunduğum okullarda hep böyle sanki onu hissettim. Böyle bir sorumluluk hissettim ve öyle çalıştım. Kesinlikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin aile ile çok etkili bir iletişim kurmalarını gerekli buluyorum. Çünkü niye?.. Oysaki aslında çocuğun kazanacağı beceriler, yetkinlikler, topluma adapte olması, toplumsallaşması sürecinde çocuğun güçlü bireyler olarak yetişmesi açısından baktığınızda çok zengin bir içeriğe sahip yani eşsiz bir içeriğe sahip sosyal bilgiler. İuu burada öğretmenin aile ile olan iletişimi çok önemli. Öğretmen sosyal bilgilerin ne kadar değerli bir ders olduğunu aile ile olan sağlıklı iletişiminde bunu vurgulaması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

“Bunların içerisinde bakın özellikle okul, aile, toplum iş birliğinde en önemli şeylerden bir tanesi iletişimidir...bu diyalogu samimi bir şekilde karşı tarafa aktardığımızda her türlü problemlerin üstesinden gelebiliriz. Okulun içerisinde idareciler, öğretmenler iletişim kurmadıktan sonra kesinlikle başarılı olunmuyor... Ne kadar iletişimin güçlü olursa okul, aile, çevre bununla ilgili her türlü geri dönüşü rahat bir şekilde alabiliyorsun ama iletişim yoksa zaten dediğim gibi ne okulla ne veli ile ne de yaşamış olduğu çevre ile ilgili geri dönüşler maalesef olmuyor. Bu da problemleri çözemiyor. Problemleri çözemedikten sonra da orada başarı hiçbir şekilde gelmiyor.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

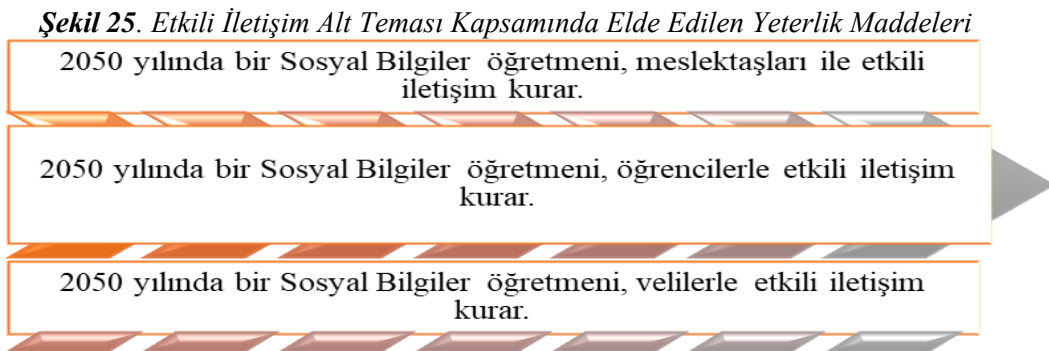
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, veli ile iletişimde çevrimiçi toplantı araçlarını da kullanabilmelidir:

“İuu iletişimin şekli değişecek bence. Yoksa istediğimiz şey tabi ki velileri işin içine katmak. Onlara hani siz karışmayın biz hallediyoruzdan ziyade karışmaları güzel ama fazla karıştıklarında da hani velileri biliyoruz. Hani benim çocuğum yapmaz, benim çocuğum mükemmeldirci çok fazla veli var. Bu da öğretmeni çok zorlayabilen bir şey zaman zaman ama yine de velinin öğrencinin ne durumda olduğunu bilmesi ve ona göre bir yol izlemesi gerekiyor. Bunda da öğretmenlere iş düşüyor tabi bunu paylaşmak adına. İletişim hani iş birliği uu paylaşım yani öğrenci gelişimini paylaşma bunlar sosyal bilgiler öğretmeninde olması gereken beceriler ve iletişim kuracakları platform hakkında da bilgi sahibi olmak tabi ki. Eğitimse eğitim almak...” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eğitim programları ve öğretim alanındaki uzmanın da ifade ettiği gibi, meslektaşları ile etkili iletişim kurabilmelidir:

“Okuldaki öğretmenlerde aa ben işte bunu hiç tanımyormuşum ya ilk defa bu eğitimde bu kadar yakınlaştık, çok iyi biriymiş alında falan gibi. Onların arasındaki o iletişimi de güçlendirecek şeyler yapılması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütölen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Etkili İletişim” alt teması kapsamında üç yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, meslektaşları ile etkili iletişim kurması, öğrencilerle etkili iletişim kurması ve velilerle etkili iletişim kurması noktalarına değinen yeterlik maddelerine Şekil 25’te yer verilmiştir:

1.2.14. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Öğretim

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de uzmanlardan elde edilen veriler ışığında, okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim

olarak belirlenmiştir. Okul dışı öğrenme ortamlarında öğretimi, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterlikler arasında ifade eden uzman görüşleri şu şekildedir:

“... Birincisi öğretim sürecini planlarken kesinlikle olayı sınıfın içinde tutmamalı artık. Sınıf içinde planlanan bir öğretim programı çağın çok gerisinde kalıyor. Yani bizim ‘outdoor learning’ dediğimiz okul dışı öğrenme ortamları öne çıkıyor. Yani öğrenci tamamen yaparak-yaşayarak ‘living learning’ dediğimiz yaparak-yaşayarak öğrenmeye adapte eden öğretmenle.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sanat alanındaki uzmanın da vurguladığı gibi, alan ziyaretlerini (müze, tarihi yapı, vs.) öğretim sürecine entegre edebilmelidir:

“Uygulama yapıldıktan sonra eğer bir alan ziyareti yapılması gerekiyorsa gidip o alan ziyaret edilmeli. Oraya gidilmeli. Bu bir müze olabilir, tarihi yapı olabilir, coğrafi bir yer olabilir. İmkanlar dâhilinde eğer ki ziyaret edilmiyorsa, saha önce çekilmiş videoları bir şeyleri varsa bunların kullanılması gerekir.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını (outdoor learning) etkin olarak kullanabilmelidir:

“Kendi dersindeki birtakım konular veya birtakım farklı şeylerin anlatımı, öğretimi içinde yine bunları oraya taşımak örneğin öğrencileri müzeye götürebilmek, onları bir tiyatro eserine götürebilmek mesela derste anlattığı bir eserin filmine götürebilmek, tiyatrosuna götürebilmek uuu orada belki orada bunu izletip tartışmak gibi şeylerle biraz daha uygulamalı canlı bir şey...” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin doğayı dokunarak, koklayarak, tadararak, gözlemleyerek keşfetmesini de sağlayabilmelidir:

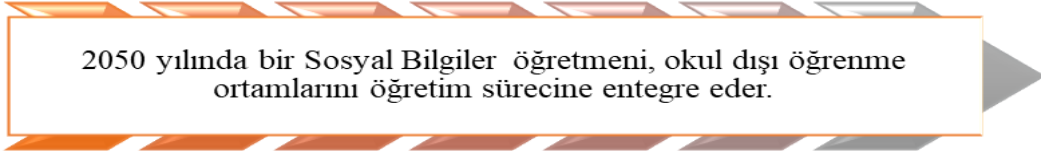
“Dolayısıyla bu tür yani eğitimde zaten örneklerini görüyoruz; bilim merkezleri var şu anda, uzay uydu merkezleri var. öğrencilerini götürüyorlar filan. Kamp yaptırıyorlar. Okullar belki ona dönüşecek. Her sınıf bir tüp gibi düşünün. Orada en teknolojik aletlerle çocukları yaşatacaklar. Ben yine de okul dışı, sınıf dışı etkinliklerin tamamen devre dışı kalacağını düşünmüyorum. Hangi teknoloji gelirse gelsin. Karıncayı çocuğun tabiatla görmesi lazım. Kelebeği uçarken yani sanal değil gerçeğini görmesi lazım. Bir müzeye gidip, sanal müze gezileri yapıyorlar şimdi... Olmaz yani olmaz. Bu bir teknolojidir. Belki bazı şeyleri kolaylaştırır, hiç gidemeyecek olanların ayağına getirir falan. Ama asla bir müzedeki gezi ile izlediğiniz şey aynı olmaz. Mümkün değil. Orada dokunuyorsun ona. Bir tane heykeli yarım saat anlatıyor adam.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

“Şimdi uydu fotoğraflarıyla tespit etmekle arazide gezmenin farkı şu; arazide çam kokusunu alıyorsunuz başka şeyler de görüyorsunuz sincapta görüyorsunuz, kaplumbağa

görüyorsunuz, keklik görüyorsunuz filan... Artırılmış gerçeklikle daha yakına getirebilirsiniz ama taşa dokunmakla bu aynı şey değil. Onun için ben teknolojiye biraz bu anlamda şey bakıyorum uuuu yani çok soyut bir ortam. Yani gerçek bilgi ile hâlâ örtüşmeyeceğini düşünüyorum. Yani mutlak suretle dokunmak, tatmak, görmek işte kokusunu hissetmek...Yani insanın ruhuna hitap edebilmesi için toprağa dokunmak, ağaca dokunmak, hayvana dokunmak, tabiata dokunmak. Aslında bunu şöyle de yapabiliriz, öğrenciye dokunmak.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Öğretim” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre etmesine vurgu yapan yeterlik maddesi Şekil 26’da sunulmuştur:

Şekil 26. *Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi*

1.2.15. Rehberlik

Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilere ve velilere etkili rehberlik hizmeti sunabilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterlikler arasına etkili rehberliği dâhil eden uzman görüşleri şöyledir:

“Aynı şekilde veliler ile etkileşimi ile veli gözünde öğrencinin artışı ne eksisi ne becerisi ne yeteneği ne eğilimi ne bunu da teyit edebilir ve yine öğrenci ile, öğrencinin gelişimini yakından takiple az önce söylediğim aktif danışmanlık sistemi ile kendi öğrenci ile ilgili gözlemlerini de dikkate alarak çok daha şöyle öğrenci açısından yani öğrenciyi mesleki ve diğer gerekli donanımlar ile yetiştirmek çok daha kolaylaşabilir. Onun için temelde şunu söyleyebilirim, paydaşlar ile çok iyi etkileşimin olması ve feedback alması gerekir.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Şu an itibariyle bizim de hayatımızı kolaylaştıran yeni bir sistem içerisindeyiz. Biz daha çok rehber konumuna geldik şu an. Yani öğrenciye bilgiyi vermektense öğrenciye bilgiye nasıl ulaşılabilirliği hissettirmeye çalışıyoruz ve bunu yaptığımızda öğrenmenin de daha kalıcı olduğunu ve devamlılığın olduğunu biz bunları hissettik. Yani bu şekilde 2050 yılının da bu şekilde devam edeceğini düşünüyorum. Yani öğretmen pozisyonundan ziyade, bilgiyi aktaran pozisyonundan ziyade daha çok rehber konumunda olacak ve bu rehber

konumunda olması öğrenci üzerinde daha etkili oluyor. Öğrenmelerin daha kalıcı olduğunu görüyoruz. Çünkü artık öğrenci bazı şeylerin zorluklarının farkında. Yani sadece okuyayım, ezberleyeyim, yapayım mantığı artık bitti onu söyleyebilirim. Yani artık dediğim gibi öğrenci, biz dediğim gibi öğrenmeyi öğretiyoruz çocuğa.” (Öğretim Üyesi Ozan, Öğretmen)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere mesleki rehberlik yapabilmelidir:

“Toplumun mümkün olduğu kadar ufkunun açılması, dünyadan haberdar olması gerekir. Günümüzdeki elektronik ortam bunu sağlıyor zaten. Yani artık çocukların bu dünyayı genişletmesi onların ileride yöneleceği mesleklerde de geniş bir perspektife sahip olmalarını sağlayacaktır.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

“Öğrenciler ile grup çalışmaları olur ya da bireysel anlamda farklı türden ödevler verilebilir. Yani kişilerin keşfedilebilmesi için, doğru mesleği seçebilmesi için.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere gelişimsel özellikleri hakkında rehberlik edebilmelidir:

“O yaş gruplarına kendileri de zaten ergenlik süreci geçirdikleri için kendilerinin değişeceğini bilmeliler. Yani ben mesela küçükken çok daha girişken bir çocuktum. Sınıf başkanı olurdum vs. işte kompozisyonlar yazardım, sürekli bir şiir okurdum falan yaş geçtikçe hani öğrencinin de ergenlik ile beraber değiştiğini de öğrencilerin bilmesi gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, bilgiye ulaşma noktasında öğrenciye rehberlik edebilmelidir:

“Yani bilgiyi araştırma ile ilgili bir uzmanlaşma aktarmaları öncelikli şey olacaktır muhtemelen. Çünkü pek çok şey elektronik ortamlarla gerçeklik kazanacağı için bilgiye ulaşma noktasında bizim hocalarımızın bize işte git şu kitaba bak, git şu şeye bak dediği şeyler şu an günümüzde gir işte şu siteye bak, şu forumdan bir şeyi takip et ya da git şu şeyi download et falan gibi bir sürece büründü.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

“Birincisi bilgide seçici olması gerekiyor. Bilgi önemlidir. Hangi bilgi olursa olsun önemlidir. Az önce söylediğim söz gibi nasıl ki bir ders bizim alan için önemli değilse bizim için önemli olmuyorsa, önemli olduğu halde; bilgi eğer ki o ders kapsamındaki bilgi eğer biz mezun olup atandıktan sonra bizim işimize yaramayacaksa o bilgiye bizim ihtiyacımız yok. O bilgi gereksiz bilgidir. O bilgi yüküdür.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukların teknoloji kullanımı noktasında aileye rehberlik edebilmelidir:

“Öğrenci, öğretmen, okul ve aile. O zaman aile ile iş birliği yapacağımız noktalarında çok iyi olması gerekiyor. Teknoloji kullanma sürelerinin ayarlanmasında aile ile olan iletişim. Benim eşim MEB’de öğretmen mesela çok yoğun bir şekilde WhasApp kullanıyorlar. Hani bunu sohbet için keyif için değil de gerçekten sınıfı yönetmek için kullanıyorlar. Ödevlerinin kontrolüydü, aile ile iletişimdi u bu durumda ailenin de bu teknolojiyi kullanacak deneyime sahip olması lazım.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

“Yine aileye şöyle baktığımızda anne babalar ile bir hafta mesela bir araya gelinerek bu dönem başında ve dönem sonunda iki kerede yapılabilir başta rica eder öğretmen çocuklarınızın keşke cep telefonu olmasa 4, 5, 6, 7’de ama artık bu çok engellenebilecek, önüne geçilebilecek bir durum değil. Alıyor anne babalarda iletişim kurmak adına çocuklarına sadece ne yapıyor internet kotasını çok sınırlı tutuyor veya takip ediyor kontrollü bir şekilde kullanmasını sağlıyor. Çocuklarınız ne oranda telefonu ile meşgul ne oranda televizyon izliyorlar, bilgisayar karşısında ne kadar vakit geçiriyorlar sizlerden bunu takip etmenizi istiyorum diyebilir. Bunun şu anda yapıldığını hiç sanmıyorum ama belki 2030’da 2040’ta buna mecbur kalacak sosyal bilgiler öğretmeni çünkü öğrencilerin bireysel bir şekilde ne yaptığının da takip edilmesi gerekecek. İu okuduklarımda şunu görmüştüm 2050’ye ilişkin bir verilerle yaşam tarzıda var. Artık verilerin hayatımızda egemen olduğu bir döneme gireceğiz. Öğrencilerinin bireysel kullanım verileri, medyadan bireysel yararlanma verileri öğretmeninde aslında sosyal bilgiler eğitiminde iletişim ile ilgili konulara ne oranda temas etmesi gerektiğini ona bir rehber şekilde söyleyecek.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Ama dışarıdan u bunların ne kadar tehlike saçtığını mesela bir çocuğa tablet verdiğiniz zaman eğer nasıl kullanması gerektiğini bilmiyorsa o tamamen hiç istenmeyen yerlerle vaktini doldurur. İnterneti de o yolda harcar, tableti de o yolda eskitir. Onun için birçok aile ben şunu biliyorum işte süzgeç koyduruyorlar İnternete. İnternet dağıtımında bu var. Yani şu şu şu sitelere erişemesin. Kota koyduruyor. Çünkü her an çocuğunun başında değil. Başında olsa da çocuğun ne yaptığını bilecek...” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sivil toplum oluşumunda çevresine rehberlik de edebilmelidir:

“Biz sivil toplumu oluşturamadık henüz. Sivil toplumu oluşturmakta da ... ne demek sivil toplum tam da senin söylediğin şey aslında işte okul aile birliğinin toplumun geri kalanı ile ilişki kurabilmesidir. Nasıl ilişki kurabilirler? Bir şey düzenlerler esnafta da çağırırlar mesela. Ya da atıyorum muhtarlığa haber verirler orada bir esnaf odası varsa onlarda gelir falan filan.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

“İşbirlikli problem çözüme yani problem çözüme zaten vardı hayatımızda ama bir de bunun iş birliği şeklinde problem çözebiliyor musunuz buna yönelik bir beceri eklediler. Evet siz tek başınıza belki problem çözebiliyorsunuz ama bir grup içinde olduğunuz zaman bunu birlikte çözebiliyor musunuz? Yani bu da neyi gerektiriyor işte grupta yöneticilik yapmayı

gerektiriyor, görev paylaşımını gerektiriyor, bir sürü beceriyi ekstra ekstra gerektiren bir olay işbirlikli problem çözmeye. Evet bunun mutlaka olması lazım. Öğrenci hepimizin paydaş noktası, biz bütün paydaşlar olarak veli, öğretmen, kurum, bakanlık birlikte bu problemi nasıl aşabiliriz? Yani öğrencilerimizi 21. yy'a ve daha sonrasına nasıl hazırlayabiliriz problemini birlikte aşabiliyor muyuz? Yoksa herkes kendi telinden mi çalıyor? dolayısıyla bu da yine önemli bir beceri.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

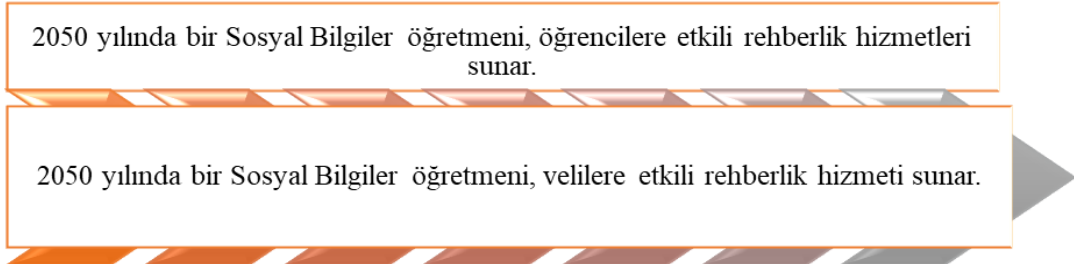
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretmenlerin saygınlığını artırma noktasında da çevresine rehberlik edebilmelidir:

“Maalesef şöyle bir algı oluştu toplumda, yani hiçbir şey kazanamazsan öğretmenliği kazanırsın. Yani böyle bir algı var.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Hani eskiden biraz da öğretmenlere saygı duyulan bir profilden şimdi herkes öğretmen oluyor zaten profiline geçtiğimiz için o yıllarda ailelerin öğretmene bakışı farklılaşır diye düşünüyorum ama onun için öğretmenin yeterlik kazanması gerekir.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Rehberlik” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunması ve velilere etkili rehberlik hizmeti sunması noktalarına değinen yeterlik maddelerine Şekil 27’de yer verilmiştir:

Şekil 27. Rehberlik Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

1.2.16. Öz-Düzenlemeli Öğrenmeyi Öğretme

Uzmanlara göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere öz-düzenlemeli öğrenmeyi öğretebilmelidir. Bu bağlamda öğrencilerin mevcut potansiyellerini geliştirmelerini sağlayabilmeli ve kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini teşvik edebilmelidir. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken önemli bir yeterlik olarak değinilen öz-düzenlemeli öğrenmeyi öğretmeye ilişkin uzman görüşleri aşağıdaki gibi dile getirilmiştir:

“Çünkü süreç git gide artık kendi kendince öğrenmeye başladık yani kendimiz u internetten araştırıp bir şeyler öğreniyoruz, yeni programları öğreniyoruz. İnternet bu anlamda çok etkili olmaya başladı. Kendi başına öğrenebilme becerisi ön plana çıkmaya başladı.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Öz-Düzenlemeli Öğrenmeyi Öğretme” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) desteklemesine vurgu yapan yeterlik maddesi Şekil 28’de sunulmuştur:

Şekil 28. Öz-Düzenlemeli Öğrenmeyi Öğrenme Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.

1.2.17. Sosyal Beceriler

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de uzmanlardan elde edilen veriler ışığında, öğrencilerin sosyal becerilerinin desteklenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulguyu destekleyen doğrudan alıntılar şu şekildedir:

“Diğer bir boyut sınıfta öğrenci ile her ne olursa olsun eğitim sürecini tasarlarlarken öğrenciyi de sınıfta bunu içine alabilmek. Yani şimdi şöyle bir gerçek var bu da işin tek olumsuz taraflarından biri aslında, şimdi tablet meslek var. Z kuşağı dediğimiz bir kuşaktan kaynaklanıyor bu da. Çocuk bire bir sözlü iletişim kuramıyor. Bulunan en büyük sıkıntısı sözlü iletişim kurabilmek u ama sosyal medyada yazabiliyor, mesela mesaj dilini kullanabiliyor, emoji kullanabiliyor ama sınıfta konuşamıyor. Dolayısıyla öğrencilerin öğretmenlerin her zaman için öğrencilerine vermesi gereken önemli yeterliklerden biri de yine sosyal becerilerdir. İu yani iletişim kültürünü kopartmamak üzerinedir.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Yani aslında ben bu, aslında şöyle bir şey daha var u u şu an bizim, biz aslında şu an sosyalleşebilecek şeyleri çok kullanıyoruz. İletişim araçlarını çok kullanıyoruz. Ancak tam aksi yönde sosyal yönümüzü kaybediyoruz. Yani nasıl söyleyeyim u, 2 arkadaş u şeye gittiğinizi düşünün bir yerde kahve içmeye gittiğinizi düşünün. Siz başka bir yerdeki arkadaşınıza WhatsApp’tan mesaj yazıyorsunuz, öbür arkadaşınızda başka yerdeki arkadaşına mesaj yazıyor. Aslında siz beraber oturmak için, vakit geçirmek için beraber gitmişsiniz ama yanınızda olmayan insanlar ile vakit geçiriyorsunuz. Böyle bir şey söz

konusu. Benim düşüncem sosyal yönü güçlü kişiler yetiştirmek gerekiyor. Bu bir ihtiyaç. Yani hazır bulunulan ortamda sosyalleşebilecek, iletişime geçebilecek, sosyal bağlar kurabilecek bir nesle ihtiyaç var. Ben bunu söylemedim.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

“... Yine teknik bilgilerden ziyade çocukların, alıcıların o öğrenen kitlenin sosyal hayatında öğrendiklerini kullanmasına dönük adımlar atması lazım. Yani iletişimin çok önemli olduğunu u iş birliği yapmaları gerektiğini, yeri geldiğinde olumsuz kanaatlerini karşı tarafa iletmeleri yeri geldiğinde de beğenilerini iletmeleri mesela bu da hiç üzerinde durulmayan bir şeydir.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Yeni nesil maalesef Z kuşağı dediğimiz nesil asosyal olarak yetişen bir nesil. Daha çok sanal platformda yetişen bir nesil... u şu an 2021 yılındayız. 30 yıl sonrası için toplum bir kere sanal bir toplum olacak. Bireyin bu asosyalliği üzerine bence çalışmalar yapılmalı. Birey bir kere sosyal olayı öğrenebilmeli. Sadece sanal ortamda sosyal olmakla uuu sosyal olunamayacağını, toplumsal yapı içerisinde de kendini ifade edecek konuşma düzeyine, iletişim düzeyine erişebilmeli... uu sosyolojik anlamda toplumla uyumlu bireyler olmalı. Çünkü bizim Z kuşağımız maalesef şu an kendi içinde buldukları sosyolojik ortama taban tabana zıt bir durum içerisindedir. Aileler ile çok problem yaşıyorlar. Çünkü aileler bu dönemin insanları değil ve değişimde zorluk yaşıyorlar. Bu açıdan işte Z kuşağının o dönem veli olacak, ebeveyn olacak. Bu yönde bireyler işte kendini geliştirmiş, teknolojiden anlayan, asosyal değil sosyal olan, iletişim becerileri gelişmiş bireyler olmalı.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, toplumla uyumlu bireyler yetiştirilmesini teşvik edebilmelidir:

“Yani zaten amaç şu Sosyal Bilgiler dersinde amaç kişiyi, öğrenciyi diyeyim ya da bireyi diyeyim yani tamamen toplumun içerisine hazır hale getirebilmek ve bunu yaparken de daha çok bizler rehber olma konusunda ne yapıyoruz devam ediyoruz.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler alanındaki uzmanın da değindiği gibi öğrencilerin sosyal sorumluluk becerilerini geliştirmelerini teşvik edebilmelidir:

“Bugün bir lise öğrencisi veya bugün bir üniversite öğrencisi uu şu süreçte şu salgın sürecinde eğer yan komşusunun, yaşlı bir yan komşusunun eczaneden gidip ilacını alıp getirebiliyorsa ve onu kendine bir görev olarak adledebiliyorsa.... doğayı, dünyayı kendisinden başka canlılarla paylaşmanın gerekliliğine inanıyorsa işte bu benim için önemli bir ölçme kaynağıdır.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması,

“Sosyal Beceriler” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin sosyal becerilerini desteklemesine vurgu yapan yeterlik maddesi Şekil 29’da sunulmuştur:

Şekil 29. Sosyal Beceriler Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.

1.2.18. Aktif ve Kalıcı Öğrenmeyi Sağlama

Uzmanlara göre aktif ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken önemli yeterliklerden biridir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin aktif ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmesinin gerekliliğine ilişkin uzman görüşleri şu şekildedir:

“Sadece bir ders kitabı ile sınırlandırmamak gerek. Öğrencinin o kitaptan ibaret olmadığı o bilgilerin. Mesela sosyal bilgiler de aslında keyifli bir ders. Yani mesela Türkiye’deki okullarda bu konular daha keyifli okutulabilir ... sizin yaratıcılığınızı u taşıyabilmeniz, yaratıcı bir fikir edinmeniz gerekir.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“... şimdi bizim programda biliyorsunuz yapılandırmacı bir anlayışla 2005’ten beri kurgulanıyor. Şimdi burada da çocukların, öğretmenlerin planlayabilmesi için etkin ve öğrenci merkezli yapılandırmacı ders planları nasıl kurgulanıyor buna da hakim olması gerekiyor. Bu konuda örneğin mesela standart ders programlarından bağımsız 5 öğrenme döngüsü dediğimiz bir bağlamda hazırlanan der planları var. yani öğretmenlerin yapılandırmacı anlayışa, öğrenci merkezli anlayışa uygun u ders planlama, hazırlama becerisinin, yetkinliğinin de olması gerekiyor. Bizim bunu da kazandırmamız gerekiyor. Bundan sonrası zaten beraberinde gelecek. Bu konuda bir yetkinliği varsa öğretmen bu bağlamda dersini planlayacak eğer beceri öğretiyorsa stratejilerini buna göre belirleyecek u işin içerisine etkinlik katacak, farklı alternatif şeyler katacak velhasıl böyle yürüyecek.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, her bir bireyin öğretim sürecine etkin katılımını destekleyebilmelidir:

“...Yani buradaki mevzu bütün öğrencileri o haftanın konusu ile ilgili okumaları yaptırıp konuşturabilmek, onlardan yorum almak. Yani hepsinin konuşmasını sağlamak.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde görsel materyal kullanmaya da özen gösterebilmelidir:

“Daha bir görsellik daha bir önemli hale gelmeye başladı artık. Yani oturup böyle insanlar sayfalarca kitap okumaktansa işte 3-5 dakikalık video izleyip bir konuyu öğrenmek istiyorlar artık öyle bir hale geldi dünya.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Tabi görsellik artık çok önemli oldu. Görsel ders anlatma yani bunu sadece basit slayt gösterisi şeklinde düşünmeyelim. İuu artık işte öğretim faaliyetlerinde filmlerin, kısa filmlerin, çizgi filmlerin, karikatürlerin, buna benzer bir takım dijital imkanların kullanılması çok yararlı sonuçlarda verdi. Bunlara hakim olabilmeli diye düşünüyorum uu bu süreçler çerçevesinde ve bunları sınıfta tabi öğrencileri de içine katarak onların da bu çalışmaların bir paydası olarak algılayarak, onları bir ortağı yaparak daha doğrusu uu böyle bir karşılıklı görüş alışverişine, fikir alışverişine dayalı bir eğitim-öğretim planı uygulamalarını tabi gerekli görüyorum aslında.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Bilgi verilirken kesinlikle sözel, yazınsal uu yani ders anlatma aşamasını söylüyorum sözel ve yazınsal ne kadar azsa o kadar iyi. Daha çok görseller, videolar olması gerekir. Yani şöyle söyleyeyim, biz dersi 4'e bölelim. Teorik kısmı, eleştiri soru-cevap kısmı, uygulama kısmı ve alan deneyimi kısmı. Şimdi teorik kısmında az önce söylediğim gibi, ifade ettiğim gibi kesinlikle sözel veya yazınsal ifadeleri elimizden geldiğince azaltmamız lazım. Çünkü o unutulur. Çünkü o akılda kalmaz. Onun kalıcılığı azdır. İnsan bir kere gördüğü şeyi belki 10 kere duymaktan daha etkilidir.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, ezberden uzak bir öğretim süreci oluşturabilmelidir:

“Ya şimdi kendi öğretmenim aklıma geldi. sosyal bilgiler öğretmeni bir tane hocamız vardı yani yüksek geçmiştim sosyal bilgileri ama hakikaten çok ezberciydi mesela. Kitabımızı çıkartırdık hoca altını çizdirirdi uu savaşlar vs. nedenler, sonuçlar klasik bir metot. İyi bir insandı, iyi niyetli bir insandı ama şöyle bir şey yapıyordu, hepimiz alırdık elimize kalemleri kitabın altını çizerdik. Sadece çizirdiği yerlere çalışırdık mesela. Yani böyle bir profilde insan sadece o çizdiği satırlardan sorumlu olduğunu bilerek hani kalan satırları okuma ihtiyacı duymuyor.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“Mesela ben en basitinden şunu söyleyebilirim, özellikle İnkılap Tarihi derslerinde öğrencilere mesela diyorum ki ezber hayır, ezber yok. Evet dersimizin normalde mantığı ezber üzerine, bilgi üzerine ama tamamen bunu öğrenmen, ezberlemen bunu belirli bir süre sonra kaybetmene sebep olacaktır. Ama çocuğu yönlendirdiğimizde, çeşitli kodlamalar yapmasını da hissettiriyorum. Konuları hissettiriyoruz. E bununla ilgili örnek veriyorum romanlar, örnek veriyorum işte hikayeler, örnek veriyorum filmler, örnek veriyorum belgeseller bunları hayatın içerisine, öğrenmenin içerisine biz dâhil ediyoruz ve öğrenme bu şekilde daha kalıcı oluyor. Ve çocuk artık hissedebiliyor. Yani biz eskiden artık öğrencinin beynine hitap ederken bilgi konusunda söylüyorum şu an biz öğrencinin duygu kısmına da hitap etmeye başladık. Duygu kısmına da hitap ettiğimizde öğrenme hem daha kaliteli oluyor hem daha kalıcı oluyor.” (Öğretim Üyesi Ozan, Öğretmen)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, interaktif öğrenme ortamları oluşturabilmelidir:

“... ders interaktif olmalı. Yani şu uygulamadan zaten vazgeçilecek, vazgeçilmesi gerekiyor öğrencide kendi hazırlığını yapacak hoca da kendi hazırlığını yapacak ve iki tarafta hazır geldiğinde interaktif bir ortamda konular tartışılacak aynı zamanda. En iyi metot etkileşim yoluyla, karşılıklı görüş alışverişi ile öğretme metodu, interaktif metot.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“İkincisi öğrenme sürecini tasarlarken artık uı tekdüze öğrenme araçlarından faydalanmayarak teknolojiyi kullanabilen, eğitim teknolojilerini kullanabilen öğretmen adayları, öğretmenler daha doğrusu.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Bir parantezde bu sosyal medya mecralarına açalım çünkü sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman zaman iletişim alanındaki artık dijital yetkinliklerini artırmaları ile beraber ne yapmaları gerekecek daha interaktif bir ders anlatım yöntemi belirlemeleri, daha interaktif bir öğrencileri ile iletişim kurma becerisi kazanmaları gerekecek.” (Öğretim Üyesi Yağz, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenebilecekleri öğrenme süreçleri tasarlayabilmelidir:

“Yani bunun klasik derslerle olacak bir iş olmadığı zaten aşağı yukarı 20 yıldır ortada. Bunları biz çocuklara bilgisayar vererek yapmaya çalışıyoruz şu anda ama Köy Enstitüleri döneminde hayatın içine girerek verme gibi güzel bir gelenek vardı. İşte duvar ustalığı işte ne bileyim müzik eğitimi pek çok farklı şeyi o dönemin şartlarına göre oldukça gelişmiş diye düşünebileceğimiz veyahut da şehirleşmeye adaptasyon için kullanılan bazı yetenekler kazandırılmaya çalışılıyor bu çocuklara. Klasik bir ders anlatımı ile bir insanın dikkati günümüzde 20 dakika diye şekillendiriliyor ama insanların bir şeyi dinleyerek öğrenme gibi bir şeyi yok artık. Yani kendi kanaatleri, kendi tecrübeleri bilgi edinme noktasında yegâne uı önkoşul sağlıyor. Dolayısıyla çocukların mümkün olduğunca birinci elden tecrübe kazanacağı koşullarda uı eğitim sürecine dâhil etmek gerekiyor ki bu yüz yüze eğitim devam ederse ... Ama yüz yüze gelindikçe mümkün olduğu kadar hayatı yakından müşahede edebilecekleri tecrübeler aktarmaları gerektiğini düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim tekniklerini etkin bir biçimde kullanabilmelidir:

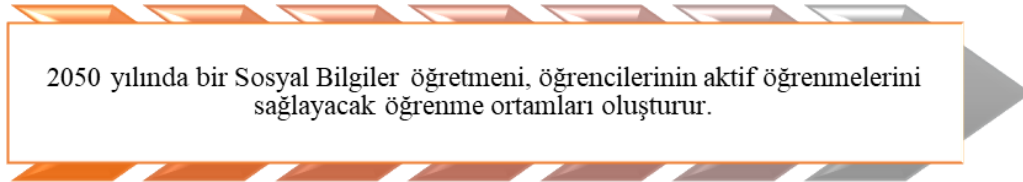
“Yani bu öğretim tekniklerine yani işte bu bireyin sınıftaki davranışlarına vs. bunlara hakim olması lazım. Ama işte bunlar bunlarla ilgili dersler veriliyor şimdi, bunlar çok şey yapılıyor böyle çok geçiştiriliyor. Yani yarım dönemde 2 güne sıkıştırıp eğitim dersleri veriliyor mesela şimdi üniversitelerin çoğunda. Yani oradaki amaç uı bir an önce işte o şeyi almak, sınavları geçmek. O işin çok derinine ben nüfuz edildiğini zannetmiyorum

eğitimle ilgili olan verilen derslerde. Yani dediğim gibi bu şeylere sahip olması lazım.”
(Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Şimdi hani öğrenme yöntem ve teknikleri kapsamında oluşturulmuş kuramlar bazında yöntemler var bildiğim kadarı ile. Dolayısıyla buradaki süreçler ile ilgili olarak işin içine dijital gelişmeleri de katarak u belki yani etkileşimli öğretim metotları, bizde bunu mesela yapmaya çalışıyoruz burada. Üç boyutlu gösteriler yaparak mesela, slaytlarla öğrencilere ben konuları anlatırken örnek veriyorum bir anatomiyi anlatırken hani her boyutu ile evirip çevirip, detaylarına girip ve her birinin de telefonuna o işte anatomi uygulamasını yükleterek u evde veya çalışma ortamında o bilgiyi taşımalarını ceplerinde sağlayacak bir yönlendirme yapmaya çalışıyorum. Bunun her düzeydeki, her sınıfta her düzeyde artarak devam edeceği bir öğretim sürecinin olacağını düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Aktif ve Kalıcı Öğrenmeyi Sağlama” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturmasına değinen yeterlik maddesine Şekil 30’da yer verilmiştir:

Şekil 30. *Aktif ve Kalıcı Öğrenmeyi Sağlayan Alt Teması Kapsamında Elde Edilen yeterlik Maddesi*

1.2.19. Kapsayıcı Eğitim

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken temel yeterliklerden biri de kapsayıcı eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bireysel farklılıkların desteklenmesi uzmanlar tarafından sıklıkla vurgulanan bir noktadır. Kapsayıcı eğitime ilişkin uzman görüşleri aşağıdaki gibidir:

“... insan dediğimiz varlık inanılmaz karmaşık ve hala inanılmaz bireysel farklılıklar olacaktır. 2050 yılında da insanlar arasında inanılmaz bireysel farklılıklar olacak.”
(Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Bireysel farklılıkları ortaya koyamıyoruz.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

“Bireylerinde, toplumlarında artık farklı ihtiyaçları gündeme gelecek. Bununda yine sosyal bilgiler eğitiminde dikkate alınması lazım. Bu anlamda eğitim ortamlarının artık salt bilgi

aktaran bir ortamdan çıkıp ne yapması lazım bireysel farklılıkları da gözeten, ihtiyaçları da dikkate alan bir yapıya sahip olması lazım.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim etkinliklerinin oluşturulmasında bireysel farklılıkları dikkate alabilmelidir:

“Öğretme yeteneklerini gittikçe geliştirmeli, farklı teknikler uygulayabilmeli. Her bireyin özel olduğundan yola çıkarak her bireye farklı bir teknik, farklı bir yöntem uygulayabilmeli. Gittiği farklı her ilde farklı şeylere yönelik çalışmalar yapabilmeli.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyonu için gerekli düzenlemeler yapabilmelidir:

“O günün Türkiye’si böyle çok yalın bir toplumsal yapı olmayacaktır. Yani bir sürü Siyahi insan olacaktır, Arap olacaktır. Yani bu Suriyelilerin kaç tanesi geri dönecektir? Mesela Ukrayna ile çok ciddi ilişkilerimiz var. Bulgaristan, Romanya mesela buralardan da nüfus çekebiliriz biz. Çünkü Avrupa’da da Almanya dâhil çok ciddi şeyler var yani ekonomik sıkıntılar çekiyor dünyadaki pek çok ülke. Çünkü kapitalizm ciddi bir sona yaklaşıyor ... bizim toplumsal yapımız özellikle artan suç istatistikleri göz önüne alındığında okullardaki şiddetle alakalı olaylarında çok fazla arttığı göz önüne alındığında, sosyal bilgiler öğretmenliğinin bu çok kültürlülük ve şiddetle alakalı çok daha farklı rollerinin olabileceğini düşünebiliriz.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencileri tanımanın önemini bilebilmelidir:

“O yüzden öğretmenin orada yine o yaş bazında öğrenciyi iyice bir keşfetmesi gerekiyor. Gerçekten öğrencinin girişimci mi yoksa içe dönük mü hani meslek seçiminde hangi karakter bazında hani tavsiye verilebilir bunu anlaması gerekiyor. Zor bir şey. Hani belki bilmiyorum devlet okullarında kalabalık öğrenciler ile belki zor bu dediğim şey ama hani mümkün mertebede öğrencinin doğru yönlendirilebilmesi için, hangi alanlara meyilli olduğunu anlayabilmek için, çocuğu hani erkenden tanıyabilmek ve kendisini, çocuğun kendisini tanıyabilmesi için öğretmene yani daha böyle proaktif hani roller düşüyor. O yüzden sadece müfredatta sunulan bilgiler bunu sağlamaz diye düşünüyorum açıkçası.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“İyi bir öğretmenin işte öğretme-öğrenme sürecini gerçekleştirebilmesi için bireyleri tanıması gerekiyor. Biz bunları işte dersler ilk başladığımızda anlatıyoruz işte hazırbulmuşluk testleri vardır, siz öğrenciyi bununla ölçersiniz ne kadar hazır olduğunu söylersiniz. Ya da test mi yapamadınız belirli sorular sorarsınız.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Bu anlamda günümüz kuşağının özelliklerini bilmekte çok önemli bir özellik olarak karımıza çıkıyor yani günümüz çocuklarının, neslinin özelliklerini bulmak, bilmek. Z kuşağı şu an tam olarak ismini bilmiyorum ama emininki önceki kuşaklardan çok daha farklı. Bunu kötü anlamda söylemiyorum bu arada. Her kuşağın bir sonraki kuşağı kötülemek gibi bir özelliği vardır işte babalarımız bize derki işte ya bu çocuklarda ne oldu böyle, biz bizden sonraki çocuklara. Her kuşağın böyle bir kötü özeliği vardır. Aslında çocuklar değişen dünyaya adapte oluyor ve bizde değişen dünyaya olan bu çocuklara bizde adapte olmak zorundayız yoksa eğitiminde bir anlamı kalmıyor. Yani hala old fasion (?) böyle eski sisteme dayalı eğitim anlayışları ile eğitim yöntemleri ile ilerleyemiyoruz.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinin planlanmasında bireylerin eğitimine etki eden tüm bileşenleri de (ailevi sıkıntılar, sosyoekonomik durum, beslenme, uyku, vs.) dikkate alabilmelidir:

“Eğitim öğretim ile ilgili tabi beslenme eğitimin bir parçasıdır aslında. Çocuk uykusunu iyi almışsa, sabah kahvaltısını iyi yapmışsa o çocuk ailede de bir sıkıntı yoksa; tartışma, kavgı dövüş vs. ekonomik sıkıntı o çocuk öğrenmeye çok aç olarak gelir derse. Ve onunla ders yapmak daha zevkli olur. Hatta aynı anda iki şeyi birden cevaplayabilir. Onları yaşadım ben. Gördüm. Bu kadar süre içerisinde okullara öğrenci götürdük. Öğretmenlik yapmadım ama yani çok geniş bakmak lazım. Çünkü eğitimin bileşenleri işte aileden, gıdadan, teknolojiden, bilimden, eğitim teknolojilerinden, öğretim yöntemlerinden uuu çok şey olduğu için, kompleks bir yapı olduğu için sadece bilimsel gelişmeleri dikkate alarak yorumlarsak eksik olur... öğrencinin ailesinin sosyoekonomik durumu çok belirleyicidir. Onu mutlaka ölçerler.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, göçmen öğrencilerin eğitim sürecine entegrasyonunu destekleyebilmelidir:

“2050 diyorsun ya şu an için konuşmuyoruz ya göçmenler ile birlikte düşünüyoruz. Sınırlar oynamaya başladı. Bir belkide daha büyük bir ülke olacağız. Belki de daha küçük bir ülke olacağız bilmiyoruz. Ne olacağını bilmiyoruz ama bildiğimiz şey şu sınırlar oynayacak. Bence öyle. Sınırlar oynayacaksa o zaman orada yaşayan insanları da düşünmek durumundayız. İçeri alacaksak da dışarıda bırakacaksak da... İkincisi bunu uuu sınırı düşünerek, sınırın ötesini düşünerek, bir Suriyeliyi düşünerek, onun entegrasyonunu da düşünerek... Dolayısıyla göçmenleri pozitif olarak düşünebilmesi gücünde yattıyor bence böyle.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütölen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Kapsayıcı Eğitim” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate

olarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer vermesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 31’de sunulmuştur:

Şekil 31. Kapsayıcı Eğitim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.

1.2.20. Karma Gerçeklik Uygulamaları (Hologramlar)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirmesi önemli bir yeterlik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulguyu destekleyen doğrudan alıntılar şu şekildedir:

“Aslında uzmanlık alanımın 2050 yılındaki değişimlerini bugünden de görmek birazcık aslında mümkün oldu. En azından bir ön seziler oluştu günümüzde. Bu ön seziler genel olarak şu izlenimi verdi; bütün dünyanın içinde bulunduğu, ülkemizin de bundan payını aldığı pandemi, salgın sürecinde uı artık insanların uı insan faktörünün azalıp daha çok böyle yapay zeka, bilişim yazılım, uzaktan eğitim, teknolojiyi kullanma, teknolojiyi hayatın her safhasına yayma işte alışverişten tut da eğitim, alışveriş, sosyal hayat gibi alanlara sarf edilmesinden sonra anlıyoruz ki 2050 yılında artık sosyal bilgiler eğitimi eğer kalırsa yani bu program değişmezse, böyle bir isimde bir program devam ederse ve biz öğretmen yetiştirme adına bu program üzerinden devam edersek bunda artık daha çok uı uzaktan teknoloji destekli ve tabi yeterlikleri de bu yönde çevirebileceğimiz, güçlendirebileceğimiz bir program olabileceğini düşünüyorum. Yeterliklerden kastım artık nedir işte teknolojik araç ve gereçleri en iyi şekilde kullanabilen bireyler uı bunlarla ilgili veri ve bilgi alışverişini sorunsuz yapabilen öğrenciler, sorunsuz aktarabilen öğretmenler ve tabi ki teknolojinin gelişmesi ile birlikte artık uı bazı yeterliklerin de ortadan kalkması.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, hologramlar ile daha gerçekçi bir öğretim deneyimi yaşatabilmelidir:

“2050 yılında belki doğrudan hologramı ile sunucu insanların evinde var olacak. Öyle durumlar iletişim alanında gerçekleşebilecek. Eğitim, öğretim süreçlerinde de yine hocaların belki hologramları ile derslerin anlatıldığı bir ortam ile karşı karşıya kalacağız. Yani demek istediğim öz cümle, özetle mutlaka ve mutlaka dijital yetkinlik düzeyinin 2050 yılına gelindiğinde bireyler ve toplum tarafından dikkate alınarak belirli bir seviyeye çıkartılması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecini sanal gerçeklik uygulamaları ile zenginleştirebilmelidir:

“Bu sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik olayları artırıyor. Yani gidilemeyen yerleri biz şimdi de mesela 1991’de ben doktorayı bitirdim. O zaman uçaktan çekilmiş fotoğraflar vardı yeryüzü şekilleri ile ilgili. Uydu fotoğrafları yoktu Türkiye’de, uçak fotoğrafları vardı. Bir de topoğrafya haritaları vardı. Şu anda hiç gitmediğimiz, gidemediğimiz yerleri uuu normal işte arazideymiş gibi sanal olarak gezebiliyoruz. Tabii artırılmış gerçeklikle beraber uuu mesela deprem konusu işleniyor, İngiltere’de öyle bir laboratuvar var uuuu volkan püskürüyor, deprem oluyor, ayağınızın altındaki zeminde sallanıyor. Orada işte volkanları canlı canlı görüyorsunuz. Dolayısıyla Etna’ya, Vezüv’e veya şeydeki uuu neydi o İzlanda da ki yanardağların kenarına gitmeye gerek yok. Her şeyiyle hissettiriyor artık.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

“Yani bu artırılmış gerçeklik işte canlandırmalar vs. onlar herhalde biraz daha devreye girer diye düşünüyorum 2050 yılında. Yani bir konuyu anlatırken o konu ile ilgili atıyorum bir savaş veya bir şeyi anlatırken uu onunla ilgili herhalde tahtada onu direk canlandırabileceğimiz bir şey olur. Yani bu artırılmış gerçeklik gibi sistemler daha yaygın kullanılır diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Yani bence bu artırılmış gerçeklik çok fazla kullanılacak diye düşünüyorum. Yani bir tarihi bir olayı 2 saat 3 saat yine belki anlatacaksınız ama onu 5 dakikalık bir video ile o görseli onlara gösterebildiğinizde daha kalıcı olacak diye düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Karma Gerçeklik Uygulamaları (Hologramlar)” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirilmesi gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 32’de sunulmuştur:

Şekil 32. Karma Gerçeklik Uygulamaları ve Hologramlar Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.

1.2.21. Disiplinlerarası Öğretim

Uzmanlar göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, disiplinlerarası bilgiyi kullanarak çıkarımlarda bulunabilmeli, disiplinlerarası etkileşimi destekleyebilmeli ve bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalara katılma noktasında gönüllü olabilmelidir. Disiplinlerarası öğretimin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterlikler arasında olduğunu savunan uzmanların görüşleri şu şekildedir:

“Çok boyutluluk önemli. Ki sosyal bilimler dediğimiz zaman işin içine neler giriyor yani coğrafya, tarih işte sizde saymışsınız orada sosyoloji, antropoloji giriyor. Dolayısıyla bu branşların tamamına dair bir farkındalığın en üst düzeyde olduğu diğer disiplinlerden bence u nazaran en üst düzeyde olduğu alan Sosyal Bilimler öğretmenliği.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

“Tabi şimdi şöyle bir değerlendirme yapabiliriz aslında, u günümüzde artık bilim dalları için alanlar arası kavramı son derece önemli. Yani tek başına bir alanda uzman olmak, o alan dışında başka alanları tanımamak u elbette çağın gereklerine uyan bir durum değil. Özellikle sosyal bilimlerde bu son derece belirgin.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“... özellikle dijitalleşmenin getirdiği bir küresel ortam ile birlikte bu çok boyutluluğun ve bu disiplinlerde çalışma imkânında bu vesile ile çok daha fazla artacağını öngörüyorum yani 2050 yılına kadar.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

“Kendi alanı ile ilgili destekleyici başka alanların kaynaklarını takip etmeli u bu ben alanım içinde konuşuyorum mesela tarih, coğrafya, kültür ve benzeri alanlarla ilgili konuşmamın başında ifade etmiştim bunları takip edebilmeli, bunlarla ilgili dergilere mesela abone olma, kitap takip etme ve buna benzer şeyler.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, disiplinlerarası çalışmalara katılmaya gönüllü olabilmelidir:

“... biliyorsun git gide alanlar bir iç içe geçmeye başladı dediğim gibi psikoloji, sinirbilim, sosyal bilgiler alanı da aslında senin tezinle de ilgili. Birlikte çalışma ihtiyacı git gide artmaya başladı. Değil mi? Alanlar artık birbiri ile çalışabilmeli ve birbiriyle birlikte çalışmalar yapabilmeli. Bununla ilgili yeni alanlar oluşacağını düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Yani yine daha önce de kısmen değindim ben. Alanlar arası dikkat etmeli, alanlar arası çalışmalara dikkat etmeli. Onlardan ve teknik bir takım tabi imkanlarla bilgi edinme sürecine gitmeli kendisi.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, antropoloji alanındaki uzmanın da vurguladığı gibi, disiplinlerarası bilgiyi kullanarak çıkarımda bulunabilmelidir:

“Yetkinlik olarak da birden fazla bilim alanının konusu içine giren bilgileri bir araya getirerek çıkarım yapabilme becerisinin, bu anlamda farkındalığının kuvvetli olan bir birey olması u gerektiğinde veya bunun çok ön planda beklenil bir özellik olarak karşımıza çıkacağını öngörüyorum 2050 yılına kadar.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması,

“Disiplinlerarası Öğretim” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanmasına vurgu yapan yeterlik maddesine Şekil 33’te yer verilmiştir:

Şekil 33. Disiplinlerarası Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.

1.2.22. İş Birliği

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerden biri de paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapabilme olarak belirtilmiştir. Bu bulguyu destekleyen doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

“İş birliği beceriniz yüksek mi? bu önemli. Bundan sonra iletişim beceriniz yüksek mi? Tüm bunlar şu an önemli hale gelmiş ve biz onları sisteme entegre edemiyoruz maalesef.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Yani okulunda öğretmeninde başka kurumlarla başka kendi çerçevesinde veya başka alanlardaki kurumlarla ilişki içerisinde olması yeni olanaklar sağlaması açısından öğretmene yararlıdır. Burada tabii cesur olmayı öğretmemiz gerek aslında.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“Milli Eğitim Bakanlığı hizmet içi eğitimleri gittikçe artırıyor. Hani bu noktada haklarını yememek lazım. Şu an günümüzde yapılmaya çalışılan şey doğru ama yeterli mi kesinlikle değil. Çok daha fazla eğitim alanları, üniversiteler ile iş birliği yaparak bunu daha genişletmek gerekiyor. Yani sadece Milli Eğitim Bakanlığının verdiği bir şey değil her ilde hemen hemen üniversite var ki her ilde hemen hemen eğitim fakültesi var. Çoğu üniversitenin eğitim enstitüleri var. Bunlar ile ortaklaşa çalışma yaparak öğretmenlerin özellikle iletişim becerileri, teknolojik becerileri bunları geliştirmeye yönelik birçok çalışma yapılabilir.” (Kemal Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “İş Birliği” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapması gerektiğini savunan yeterlik maddesine Şekil 34’te yer verilmiştir:

Şekil 34. İş Birliği Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.

1.2.23. Sosyal Medya Kullanımı

Uzmanlara göre sosyal medya uygulamalarının etkin kullanımı, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken önemli yeterliklerden biridir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken temel yeterlikler arasında sosyal medya uygulamalarının etkin kullanımının gerekliliğini savunan uzmanların ifadeleri şu şekildedir:

“Bir Facebook, bir Instagram, bir Twitter ne bileyim bir Pinterest, Scope, Snapchat bir sürü sosyal medya mecrası var. özellikle genç kitlenin uzun süre vakit harcadığı bir şekilde yeme içme gibi temel alışkanlıklarından biri haline dönüştürdüğü ve bu konularda bir sosyal bilgiler öğretmenin de belirli düzeyde okuryazarlığı olması gerekiyor. Yani bu kavramlar, bu mecralar nedir, ne işe yarar, eğitim öğretim süreçlerinde bunlardan ne oranda yararlanılabilir veya yararlanılamaz bunlara bakmak gerekir.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alanı ile ilgili sosyal medya uygulamalarını da takip edebilmelidir:

“Bir de artık sosyal medyada sürekli bir bilgi bombardımanı var her alandan. İşte sosyal bilgiler öğretmeniysen mesela o alanla ilgili şeyleri takip ediyorsun. Karşına sürekli senin Facebook’unda, Tiwitter’ında sürekli o alanla ilgili şeyler çıkıyor. Ama bunların birçoğu emin olun İngilizce. Dolayısıyla o dili bilmek onları direk birinci kaynaktan karşına geldiğinde okuyabilmek ve bunu derslerde bahsedebilmek öğrencilerde büyük katkı sağlayacaktır.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, özellikle gençler tarafından sıklıkla takip edilen sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanabilmelidir:

“Çünkü öğrenciler bunları takip ediyorsa hocalarında bunları takip etmesi gerekecektir. Yoksa aralarındaki dünyada bir eşleşme olmaz. Bir kere o dünyanın nasıl bir şey olduğunu, ben bile arada giriyorum. Yani 13 yaşındaki çocuklar küfrediyordur bana büyük ihtimalle çünkü beceremiyorum oyun oynamayı ama merak ediyorum yani nasıl bir dünyaları var. İu muhtemelen bu merakı koruyabilecek bir şeyi biraz önce de söyledim onu gerçi geliştirebilecek bir insan profili yetiştirilmeli. Yani sosyal bilgiler öğretmenliği çok, sosyal bilimlerle alakalı tüm bölümler çok önemsenmelidir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal medya bağımlılıkları noktasında öğrencilere rehberlik edebilmelidir:

“... Lisans eğitimine zaten göndermede bulunduk. Özellikle hocanın dersin önemini, sosyal bilgiler öğretmenin önemini, eğitiminin önemini vurgulaması ve iletişim teknolojilerinden hem yararlanarak hem de sadece güzellmeler yapmadan beraberinde çok ciddi

bağımlılıklara, sorunlara da yol açabileceğini bu kitle iletişim araçlarının, sosyal medya mecralarının vurguladığı bir ders olması gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Sosyal Medya Kullanımı” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanmasına değinen yeterlik maddesi Şekil 35’te sunulmuştur:

Şekil 35. Sosyal Medya Kullanımı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.

1.2.24. Uzaktan Öğretim

Dijitalleşmenin öğretim sürecine entegrasyonu ile öğretim sürecinin önemli bir parçası hâline gelen uzaktan öğretim, 2050 yılında teknolojinin etkisini giderek artıracığı öngörüldüğünde önemli bir yeterlik olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulguyu destekleyen uzman ifadeleri şu şekildedir:

“... tabi bu arada şunlarda lazım değil mi, uzaktan eğitim nasıl yapılmalı? Bunlar önemli tabi her öğretmen için değil mi? Bak neyin içine düştük. Bundan sonra da şey olmayacak yani Tuğçe hadi eski normale geri dönelim olmayacak. Ben de hocayım veriyoruz dersler, bundan sonra derslerin bir kısmı böyle olacak.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

“... artık yüz yüze eğitim şu anda biz onun provasını da yapıyoruz belki yüksek lisans düzeyinde daha fazla okuma yapıldığı için senin de sorgulamaların vardır, pandemi döneminin böyle bir şeye de kapı açtığını görüyoruz. Dünyada eğitim süreçleri artık yüz yüze eğitimden tamamen o işte distance education adı verilen uzaktan eğitime kaydı.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, Web tabanlı öğretim süreçlerini kullanabilmelidir:

“... artık daha çok uuu uzaktan teknoloji destekli ve tabi yeterlikleri de bu yönde çevirebileceğimiz, güçlendirebileceğimiz uuu bir program olabileceğini düşünüyorum. Yeterliklerden kastım artık nedir işte teknolojik araç ve gereçleri en iyi şekilde kullanabilen bireyler uuu bunlarla ilgili veri ve bilgi alışverişini sorunsuz yapabilen öğrenciler, sorunsuz aktarabilen öğretmenler uuu ve tabi ki teknolojinin gelişmesi ile birlikte artık uuu bazı yeterliklerin de ortadan kalkması.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Uuu dolayısıyla teknoloji ile sizin kadar aramız iyi olmadı ama 2050 uuu bugün bakacak olursak son 10 yılda teknoloji hayatın her alanına giriyor tabi eğitime de giriyor. Özellikle

bu pandemi sürecinde zorlandığımız bir durum var uuu bu eğitim içinde çok daha fazla geçerli işte uzaktan eğitim ile ilgili bir takım yol ve yöntemler geliştirmek. Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz 2020 yılındayız 2021 yılına gireceğiz 2050’de u muhtemelen bu nesil yani gelecek nesil, 2050’de eğitim verecek olan neslin teknoloji ile tabi ki çok daha iç içe olması beklenir. Belki de u hem çalışma hem de eğitim tamamen uzaktan olacak.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan eğitim konusunda kendini geliştirebilmelidir:

“Yani artık klasik anlamda bir eğitim öğretim söz konusu olmayacak ileride de bugün de işte bu salgın hastalık döneminde gördük işte uzaktan eğitim artık hayatımıza girdi. İnternet üzerinden ders anlatıyoruz. Mesela şu anda bizim yaptığımız şey u artık böyle bir sisteme dönüşeceğini bilmeli ve bundan sonra da u bu tabi benim kişisel yorumum bu uzaktan eğitim bizim hep hayatımızın içinde olacak diye düşünüyorum. Yani artık okullar ileride açılrsa da bu hastalık tamamen ortadan kalksa da yine belirli işler için belkide, yüz yüze eğitimin yararı tartışılmaz ama uzaktan eğitim bizim hep hayatımızda olacak. Bu bunları öngörmesi, birincil olarak bunu önemsiyorum ben. Yani artık böyle bir süreç dünyanın girdiğini ve bundan artık dönüşün olmayacağını ve öğretmenin kendisinin de bu ve buna benzer niteliklerle donanmış olması gerektiğini ileride böyle bir artık eğitim anlayışının olacağını bilmesi gerekir.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“U kesinlikle uzaktan eğitim sürecini bir kere çok iyi kavramalı ve öğrencileri bu anlamda u uzaktan eğitim sürecine hakim olmalı bir kere.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Yani dediğim gibi bu noktada özellikle mesleki gelişim olarak Milli Eğitim hizmet içi eğitimlere önem verebilir. Öğretmenlerin dönüşümünü sağlayabilir. Mesela Fatih Projesi ile beraber işte öğretmenlere Fatih Kuru verildi. İşte akıllı tahta falan. Sadece işte çoğu noktada çok şey olmadı işte sınıfta 2-3 saat ders anlatıldı ha tamam çay, çorba içelim. Yani bunun üzerinde çok durulmadı. Ya da uzaktan eğitim ile ilgili eğitimler şimdiye kadar verilebilirdi. Ciddi eğitimler verilebilirdi, hibrit modeller tanıtılabilirdi uuu mesela sürekli deniliyor eğitim teknolojiye entegre edilecek. Belki uzaktan eğitim Bakanlığında söylediği şu an devam edecek diyor. Ani pandemi bitse bile, salgın bitse bile devam edecek diyor. Bu bitecekse o zaman öğretmenleri bu noktada dönüştürmek gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Kemal, Öğretmen)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde dersten kopmasını engellemek için gerekli düzenlemeler yapabilmelidir:

“Nedir e-okur yazarlık, u yani e okur yazarlık bir, bilgi teknolojilerini kullanabilme becerileri gibi beceriler. Yani bunları, teknolojiyi kullanabilen öğretmen artık çok önemli. Çünkü sınıfın karşısına 30 dakika minimum veya 40 dakika bir ders süresini bilgisayar başında işleyebilmek ve o öğrenciyi bilgisayar başında tutabilmek u gerçekten büyük bir eziyet. Öğretmenin burada rolü çok büyük. Yani öğretme u gerek çok boyutlu süreçlerle

öğrenciye verebilmek. Yani mesela şu da çok sıkıcı bir mevzu yani işte 30 dakika öğretmen işte bir televizyonda veya bir hizmet, sosyal hizmet sağlayıcısında bu işi yapıyor ve dolayısıyla öğrenci onun ne kadarını alabiliyor? Aslında u öğretmenin burada rolü şu, yani bunu yaparsa, yaparken bile u şeyi verebilmek öğrenciye yani sen ekranda kal, sakın kopma, bu çok zevkli. Yani işte sanki bir çizgi film izlercesine ya da sanki zevkle sevdiği bir diziyi veya bir programı izlercesine sen her sabah bu dersi veya bu etkinliği merak et, bu etkinliğin gelmesini dört gözle bekle gibisinden. O da tabi ki u ne ile sağlanacak? Hani sadece işte ders kitabını çıkartıp sunmak değil. Dersten çıkartılan bir Power Point veya bir Prezi dosyasını sunmak değil. İşte olayı hikayeleştirerek, dijital öyküleme yaparak veya story c... dediğimiz u yine dijital olarak filimler ve müzikle belki ya da tiyatro metinleri ya da örnek olaylarla, parodilerle uzaktan eğitimin tıpkı yani canlı bir şekilde ders işliyormuşçasına zevkli hale getirme.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

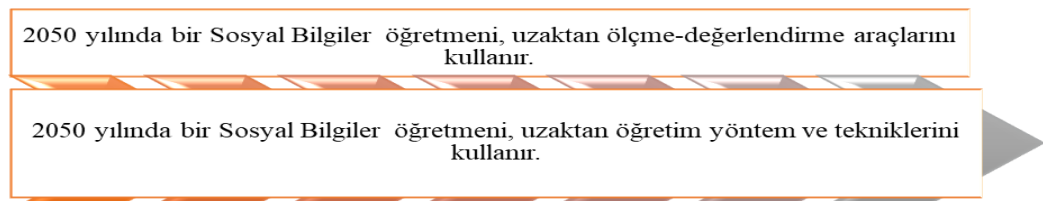
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını da kullanabilmelidir:

“Tamamen e u u e üzerinden e-ölçme yani e değerlendirme dediğimiz bir şey haline gelir. sosyal bilgiler öğretmenin de tabi ki buna hani ben bilgisayardan anlamam u ben bildiğimi yaparım cılığı bırakıp onları bilmesi ve birtakım eğitimler alması gerekecek.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

“Uu şu anda dünyanın çözemediği bir sıkıntı var biliyorsun uzaktan eğitim sürecinde sınav nasıl yapılabilir? herkesin kafasında bu problem var. Yani okulda üniversitedeki toplantıların hepsinde hocalardan şöyle bir eleştiri geliyor yani genel kendi şeylerimide akademisyenleri de eleştireyim bu anlamda işte öğrencileri nasıl test edeceğiz, öğrencileri nasıl sınav yapacağız işte uzaktan yapınca öğrenciler kopya çekecek işte yanındakine gösterecek öyle yapacak böyle yapacak genel böyle bir endişe var ve şuna bakıyoruz teknoloji o kadar gelişmesine rağmen bu anlamda buna hazırlıklı değiliz.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Beceri” teması, “Uzaktan Öğretim” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanmasına ve uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmasına vurgu yapan yeterlik maddelerine Şekil 36’da yer verilmiştir:

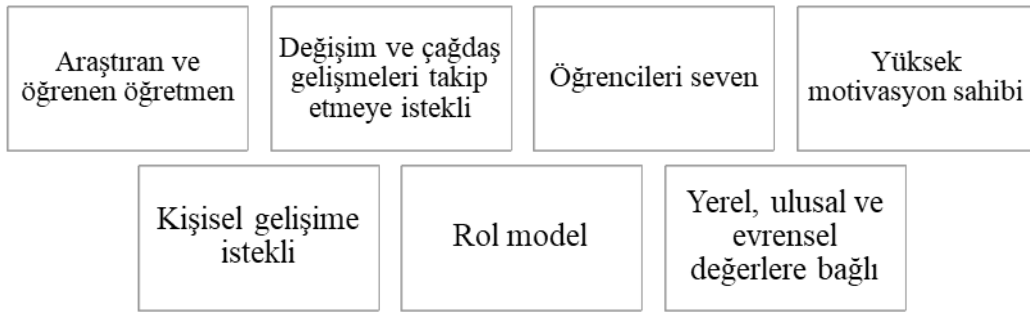
Şekil 36. Uzaktan Öğretim Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

1.3.TUTUM

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken tutumlar, elde edilen veriler ışığında, (1) araştıran ve öğrenen öğretmen, (2) değişim ve çağdaş gelişmeleri takip etmeye istekli, (3) öğrencileri seven, (4) yüksek motivasyon sahibi, (5) kişisel gelişim, (6) rol model ve (7) yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık olarak Şekil 37’deki gibi kategorilendirilmiştir.

Şekil 37. 2050 Yılında Bir Sosyal Bilgiler Öğretmenin Sahip Olması Gereken Tutumlar

1.3.1. Araştıran ve Öğrenen Öğretmen

Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin araştırma ve öğrenmeye istekli olmasının önemine dikkat çekerek, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Elde edilen bulguya ilişkin doğrudan alıntılar şöyledir:

“Dolayısıyla gelecek açısından baktığımızda geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerinin uuu bir kere entelektüel bir yapıya sahip olması gerekiyor. Kendini bir sosyal bilimci olarak değerlendirip hani bizde şöyle bir handikap vardır ya hep bende lisansım sosyal bilgiler mesela ya tarihçiye bakıyoruz tarih alanında uzman olabiliyor, coğrafyacı coğrafya alanında uzman olabildiğini iddia edebiliyor, matematikçe hakeza öyle. Biz kendimize bakıyoruz biz neyin uzmanıyız diye sorduğumuzda tam bir cevap bulamıyoruz. Yani ne tam anlamı ile tarihçiyiz ne coğrafyacı ne ekonomiciyiz, ekonomistiz, ne sosyoloğuz böyle bir uzmanlık alanımız yok ama biz sosyal bilimciyiz. Sosyal bilimler üzerine kendimizi geliştirebiliriz. İu ve sosyal bilgiler eğitimcisiyiz diyoruz kendimize dolayısıyla sosyal bilimler konusundaki okumalarımızı akademik anlamda güçlendirmemiz gerekiyor ve bunu öğrenirken de pedagojik bilgi ile de harmanlamamız gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyabilmelidir:

“Sürekli temas halinde olmak sosyal bilgilerin yani halkla sorarak, araştırma yaparak yani uygulamalı bir yönü var. Uygulamalı yönlerinde klasik en azından veri toplama yöntemlerinde, yöntem ve teknikleri de öğreterek ve bunları da isteyerek ödevler verilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

“İuu bazı öğretmenlerimiz var şu akademik yönü güçlü olan öğretmenlerimiz var. yani biz öyle öğretmenler tanıyoruz Akademik kaygısı olduğu için meslekte de çok ileriye gidiyor. Niye çünkü akademik kaygı onu araştırmaya, okumaya yöneltiyor. Okuyup araştırdıkça kendi becerilerini fark ediyor, kendi yeteneklerini keşfediyor ve bu da doğrudan onun mesleğine yansıyor.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Geleceğin öğretmenlerinin bence önemli bir yetkinliklerinden bir tanesi de bilgi mimarı olmaları gerekiyor, bilgi okuryazarı ya da bunun başka bir ifadesi ile bilgi mimarı ya da bilgi görselleştirme yeteneklerinin, araştırma becerilerinin uu çok iyi geliştirilmesi gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, bilgi edinme sürecinde basılı kaynaklardan yararlanabilmelidir:

“Öğrencilerime de her zaman söylerim ödev yaparken yüksek lisans öğrencilerimi kastediyorum, sadece internet kaynaklarından, Wikipedia'dan, Google'dan yararlanmayın bir zahmet kütüphaneye gidin... Basılı kaynaklar bizim için en birincil güvenilir kaynaklardır. Çünkü belirli bir denetimden, kontrol sürecinden geçer ve artık piyasada da dolaşıma girdiği için 2 kere, 3 kere, 4 kere okunmuş farklı gözlerle bir şekilde dikkate alınmıştır.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

“Yani internet bilgilerine ben çok güvenmiyorum. Ama makale alırsak, kitap alırsak sıkıntı yok. Ama wikipedia'dan bilmem nereden alırsak uu onlar bilimsel bilgi olmuyor bence... Kitap somut bir bilgi kaynağıdır. Dijital veriler bir bakıyorsun kayboluyor, bir bakıyorsun silinmiş.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyabilmelidir:

“Yani dediğim gibi öğretmende aslında bir öğrenci olduğunu unutmamalı. Sadece hani kendisi bile merakını kaybetmemeli. Öyle bir okula atandı diye bir öğretmen öğretmenliğe başlamış olmuyor aslında bakarsanız. Hani mesleki hayatı devam ettiğince uu eğitime aslında kendisi açık olmalı. O yüzden de öğrencilerden önce kendisi öğrenmeyi sevmeli. 30 sene sonra ya da 50 sene fark etmez, kişinin içindeki öğrenme arzusu çok fazla olmalı bence.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“Yani uu yeniliğe açık olduktan sonra biraz da öğrenmeye istekli hani o öğrenmeyi öğrenme dediğimiz yaşam boyu öğrenme uu hani her bir şeyin bize bir şey katabileceğini düşünmek.... Yani her şeyin üstünde bir eğitimsel anlamı olabileceğini düşünerek hareket etmek. Bence temel insanlarda olması gereken beceri bu. En çok da yaşadığımız şey

değişime direnç, en büyük sıkıntımız.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

“Yani 2050 yılı çok uzak bana göre. 2050’yi bırakın bir 3-5 sene sonra bizim şu anda yaptığımız popüler olan konular eskimiş olacak, kenara atılmış olacak. Ve bu yüzden hatırlar mısınız bilmiyorum ben derslerimde hep şunu söyledim, domates yetiştiricisinden köydeki herhangi bir çiftçiden memura veya öğretmene veya üniversite hocasına kadar her an her daim kendimizi yenileyemezsek devre dışı kalırız. Lüzumsuz hale geliriz, çöpe gideriz.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

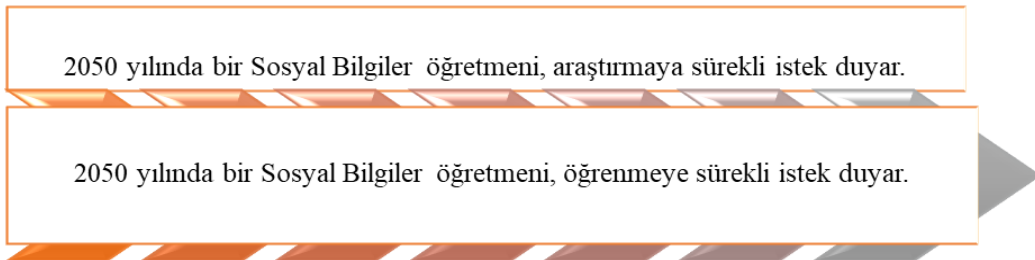
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yaşamı anlamlandırma noktasında da istekli olabilmelidir:

“...çoğunda öyle bir bilgiyi öğreneyim, sindireyim, bunu ben bir hayat tarzı haline getireyim, bunu işte uı yani sadece bir şeye ulaşmak için değil, yani hayatımı yaşadığım hayatı anlamlı kılmak için uı ben bu bilgiyi öğreneyim diye bir şey yok yani.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Sosyal bilgiler öğretmenleri de. Yani çocukları hayata hazırlama noktasında öncelikle kendileri bu hayatı anlamlandırabilmeli. Onun için de modern yaşamın insanları, hayatlarını şekillendirirken kullandığı temel paradigmaları anlayabilmeli.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Araştıran ve Öğrenen Öğretmen” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, araştırmaya ve öğrenmeye sürekli istek duymasına değinen yeterlik maddeleri Şekil 38’de sunulmuştur:

Şekil 38. *Araştıran ve Öğrenen Öğretmen Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri*

1.3.2. Değişim ve Çağdaş Gelişmeleri Takip Etmeye İstekli

Bilimsel bilginin ve teknolojinin gelecekte daha büyük değişimlere neden olacağı düşünüldüğünde çağdaş gelişmeleri takip etmek ve bu değişimin bir parçası olmak özellikle bireyleri içinde bulunulan çağın gereklerine uygun yetiştirecek bir öğretmen için büyük önem taşımaktadır. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin

değişim ve çağdaş gelişmeleri takip etmeye istekli olmasının gerekliliği uzmanlarca şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yeni teknolojilere açık olması gerekiyor. Kendisini geliştirmesi gerekiyor... günün teknolojisine uyum sağlaması gerekiyor. Yani hani kendisini farklı alanlara taşıyabilecek bir dinamik hani. Bu yapıya sahip olası gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“... teknolojiye açık olacaksınız. Okuyacaksınız okumak zorundasın. E dijitalleşme zaten hayatımızın her alanında var. Bunu da her daim takip etmek zorundasın ... Yapmak öğrenmek zorundasın yani bu kadar basit. Yani teknolojinin içerisinde kalmak zorundasın. Dediğim gibi geçen seneye kadar hiçbirimiz bu şekilde bir eğitimin, uzaktan eğitimin olacağına dair bir bilgimiz yoktu ama sistem şu an bize bunu getirdi ve her öğretmen bu konuda teknoloji alanında kendisini yenilemek zorunda. Şöyle şanslıyız işte dijitalleşme bizim için artık aslında şey bir u şey oldu işte benim Iphone 'um var senin şu telefonun var. Sistem bizi zaten oraya itti. Dijitalleşmenin içerisinde öğretmenler bir şekilde yer alıyor. Ne oldu mesela Zoom, EBA işte farklı şeyler var uzaktan eğitim yöntemleri var u teknikleri var diyelim. Bunlara girerken de bunları da öğrenmek zorundasın yoksa çemberin dışında kalırsın. Çemberin dışında kaldığında ne öğrenciye ne veliye ne de topluma bir şekilde faydan olmuyor. Yani öğretmen kendisini teknolojik olarakta yetiştirmek zorunda, geliştirmek zorunda. Hiçbir şekilde ben kapalı olacağım, ben gelişmek istemiyorum diyorsa zaten sistem seni bir şekilde bunun içerisine ya atacaktır ya da içerisine gireceksin mecbursun yani.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Mesela diyorum ki örneğin bir ortaokula bir liseye gittiğiniz zaman şimdi öğrenci interneti sizden iyi kullanıyor, internete sizden daha iyi hakim, bilgisayarı sizden daha iyi kullanıyor, akıllı tahta ve benzerini sizlerden daha iyi biliyor şimdi siz böyle bir sınıfa öğretmenlik yapacaksınız... Şimdi bunu bilmesi gerek öğretmenin. Yani artık böyle bir eski klasik sistem eğitim söz konusu değil.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istekli olabilmelidir:

“Aslında bugün teknoloji bizim için bir yeterlik gibi görülse de beklide 2050 yılında teknolojiyi kullanmak artık bir zorunluluk u yani bugün bizim için ben bu aleti kullanabiliyorum ya da şu yazılımı kullanabiliyorum u işte cv'lere veya bir özgeçmişe artı bir değer olarak yazılabiliyorken 2050 yılında artık ya sen bunu nasıl kullanamıyorsun, kullanmak zorundasın diyebileceğimiz bir dönemden bahsediyorum. O yüzden ben tamamen bilişim teknolojilerini kullanabilen bireyler diyorum ve teknolojiye ayak uydurabilen.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Hiç kimse Fişinin(?) bir sözü var güzel 'insanın aşamayacağı tek hapisane vardır, yaşadığı çağdır' diyor. Yani çağdaşlaşma, çağın gereklerine uyma bu noktada kaçınılmaz bir şeydir. Ama insanların altyapısı, işte bürokrasi, gelenek bunları engelleyen şeylerde var. Basit bir inanç bile pek çok teknolojik aleti kullanmayı engelleyebilir. Dolayısıyla

mümkün olduğu kadar insanların zihni açıdan kendilerini olgunlaştırması bu noktada her uzmanlık alanında ciddi bir ihtiyaç.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, küresel gündeme de duyarlı olabilmelidir:

“2050 yılına uyum sağlayacak insanın bir kere teknolojik gelişmelere ve bütün haber kanallarını her boyutu ile takip edebilme becerisine sahip bir insan olması gerektiğini düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

“Sosyal Bilgisi alanında kişilerin bilgilerinin geçmiş mevcut bilgilerden çok da sınırlı kaldığını düşünüyorum. Mesela günümüzde Marsla ilgili yeni yepyeni bulgular yapılıyor, uzayla ilgili inanılmaz çalışmalar yapılıyor. Bununla ilgili derslerde içerik zengin mi bilmiyorum hani bununla ilgili geliştirme sağlanabilir yine. İşte günümüz güncel şeylerini takip edebilir.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini takip edebilmelidir:

“Ya aslında biraz sadece Türk sistemi ile de sınırlı kalmaması gerekiyor öğretmenlerin. Sadece sizin branşınız için demiyorum. Genel anlamda ilköğretim ve lise düzeyindeki tüm öğretmenlerin hani karşılaştırmalı olarak hani dünya ülkelerinde neler yapılıyor mesela. Sizin alanınızda örneğin bir İngiltere’de, Almanya’da nasıl eğitimler veriliyor? Bunu karşılaştırmak gerekiyor. Eğitim sistemleri bence çok önemli. Hani müfredatlar ıı dünya ülkeleri arasında kıyas edilmeli. Aynı yaş grubuna örneğin İngiltere’de, Amerika’da neler veriliyor? Siz neler veriyorsunuz? Siz geride mi kaldınız, onlar çok mu ileride ya da tam mı tersi?” (Öğretim Üyesi Zümra, Hukuk)

“Yani sonuçta eğitim evrensel bir şey. Yani dünyanın her yerinde yapılan bir şey bu sadece Türkiye’ye has değil. O yüzden biraz bizim dünya ile olan bağlantımızı geliştirmemiz lazım.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“ıııı Yine şeye dönüyoruz ııı yine şuna dönüyoruz, en başta kendi ııı sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili bütün gelişmeleri çok iyi takip edebilmeli ve bunu sadece takip etmekle kalmayacak ııı eğitim sürecine de yani kendi becerilerini artıracak yönde bunu verdiği eğitim, kendi işine uyarlayabileli, hayata geçirebilmeli... Sosyal bilgiler öğretmenliği sadece içeriye kapanmakla olmaz. Dışarıdaki gelişmeler ne? Onun için başka ülkelerde sosyal bilgiler öğretmenleri ne yapıyor?.. Mesele bir yönlü değil. Tüm bunları takip edip kendi ııı meslek uygulamasına diyelim aktarabilmeli, uyarlayabilmeli.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Sosyal bilgiler öğretmenleride ııı günümüz şartlarına uyum sağlayacak şekilde eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum ve yani dünyadaki trendleride takip etmek gerekiyor bu anlamda. Yeni yeni trendleri takip edip farklı ülkelerde neler yapılıyor onlara da bakmak gerekiyor.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içinde bulunulan çağa uyum sağlayabilmelidir:

“Milli Eğitim Bakanlığı veya başka bir şey olsun. Onların da dönem dönem zaten şu anda da yapılıyor hizmet içi eğitimler ama o yıllarda teknoloji çok hızlı değiştiği için teknolojinin seyrine paralel sürekli upgrade edilmesi lazım sosyal bilgiler öğretmenlerinin. Bir şekilde hep güncellenmeleri lazım...Teknoloji başka şeylere benzemiyor. Yani teknoloji, bilgi iletişim teknolojisi ile olan gelişim, değişim her dakika sosyal bilgiler öğretmeni tarafından da bir şekilde içselleştirilmek durumunda bu anlamda.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

“Yine 4. Yarıyıldan pek çok eğitim fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliğinde Bilim, Teknoloji ve Toplum diye bir ders var. bence çok önemli bir ders. Burada da çünkü teknolojinin toplum üzerindeki o dönüştürücü bir şekilde toplumları biçimlendirici etkisinin anlatılması gerekiyor henüz lisans eğitimi alırken öğrencilere ki bunun üzerine artık tuğlaları birer birer inşa edip iyi bir, nitelikli bir öğretmen haline gelsinler.” (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derslerini çağdaş yaklaşımlara uygun planlayabilmelidir:

“Bizler nasıl öğrendiysek, bizlere nasıl öğretilirse bizde o yöntemleri kullanıp öğretmeye çalışıyoruz. Bize tahtadan anlattılar bizde şimdi tahtadan anlatmaya çalışıyoruz. Son zamanlarda Power Point kullanıldı herkes Power Point kullanıyor ama Power Point'e metinleri yazıpta öğrenciye sunmak ders anlatım şekli değil. Mesleki gelişim açısından farklı yöntemleri öğrenmek zorundayız.” (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişimi takip etmeye istekli olabilmelidir:

“Yok yani dediğim gibi genel olarak ben Türkiye'nin çok büyük sıkıntıları olduğunu düşünüyorum. Yani teknoloji anlamında değil ama var olan çağa adapte olma anlamında. Yani bu internet hızı, işte tablet olması, akıllı tahta olması değil. Yani eğitimin mantalitesini anlayabilme noktasında bence Türkiye'de hala uı problemler var. Yani bir eleştirel bakış açısı geliştirebilme noktasında hem akademisyenlerde hem öğretmenlerde hem öğrencilerde uı bunları sağlayamadan Türkiye'nin çok böyle bulunduğu yerin ben değişeceğini pek zannetmiyorum açıkçası.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Şöyle, şimdi eğitim aslında sadece okulda biten bir şey değil. Dolayısıyla üniversite eğitimi bittikten sonra da mezunların bu anlamda okullarındaki yeni yöntem ve teknikler hakkında uı bilgi sahibi olmaları hani sahada öğretmenliği yapsalar bile bir taraftan bu yöndeki yeni yaklaşımları, yaklaşımlardan haberdar olmaları çok önemli.” (Öğretim Üyesi Deniz, Antropoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişen aile yapılarının öğrenciler üzerindeki etkilerinin de farkında olabilmelidir:

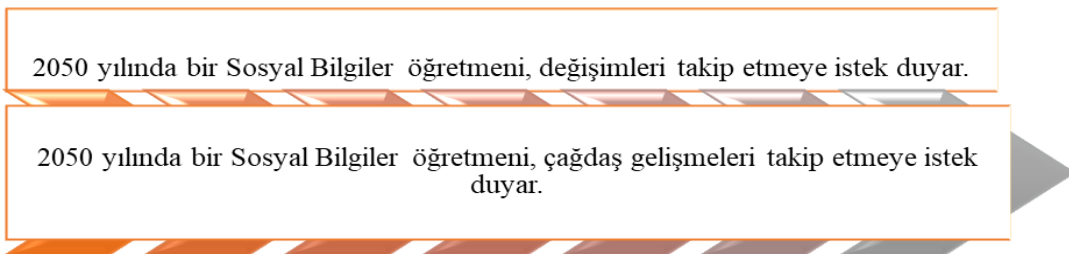
“... değerler ve beceriler adına konuşuyorum, bugün belki aile birliğine önem verme önemli bir değerdir program içinde ama 2050 yılında artık küreselleşen ve bireyselleşen bir toplumdaki bahsedeceğimiz. Bu aile bireylerinin koruma değerinin ne kadar saklı tutabilecek ya da işte bazı programdaki yine özellikle sorumluluk uı değer, sorumluluk değeri mesela artık 2050 yılında olabilecek.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Yani kesinlikle bu beceriler ve değerler ile 2050 sosyal bilgiler varsa bile devam edemeyiz diye düşünüyorum ben. Çünkü ihtiyaçlarımız artık tamamen değişti. Bunu yükseköğretimde de görmekteyiz işte artık mesleklere baktığımız zaman yazılım, donanım, yapay zekâ uı nano teknoloji, nano tıp gibi alanların şeyde olduğunu görüyoruz. Bizde de bunun yansımaları ne kadar olacaktır şu anda bugünden baktığımız zaman çok tablonun flu olduğunu görüyorum Tuğçe.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

“Yani o günün dünyasındaki çocukların neye göre sosyalizasyon sürecinden geçeceğini kestirmek şu anda şöyle mümkün olabilir, belki batı toplumlarında sadece annelerin yetiştirdiği çocuklarla sosyalizasyon sürecinden geçiyor pek çok çocuk. Çünkü %50'lere varıncaya kadar boşanma oranlarının yükseldiği toplumlar bulunmakta... Bu çocuklarda disiplin, bağımsızlık, elektronik ortamlarında etkisi ile işte hayalperestlik, benmerkezcilik bu gibi refleksler geliştirmeleri beklenebilir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Değişim ve Çağdaş Gelişmeleri Takip Etmeye İstekli” alt teması kapsamında iki yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin değişimleri ve çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duymasına vurgu yapan yeterlik maddeleri Şekil 39’da sunulmuştur:

Şekil 39. Değişim ve Çağdaş Gelişmeler Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

1.3.3. Öğrencileri Seven

Uzmanlar, çocukları sevmenin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikler arasında yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. 2050 yılında

bir sosyal bilgiler öğretmeninin çocukları sevmesi gerektiğini belirten uzman görüşleri aşağıdaki gibidir:

“... özellikle çocuk sevgisi olmayan bir insanın öğretmen olmaması gerekir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Öğrencileri Seven” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin çocukları sevmesi gerektiğine değinen yeterlik maddesi Şekil 40’ta sunulmuştur:

Şekil 40. Öğrencileri Seven Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çocukları sever.

1.3.4. Yüksek Motivasyon Sahibi

Uzmanlara göre 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, yüksek motivasyon sahibi olmalıdır. Bu motivasyon sayesinde öğretmenler, hayal edilen hedefte çaba sarf edebilmeli ve mutluluk, başarı, kariyer gibi kavramları yaşamın bir parçası haline getirebilmelidir. Bu bulguyu destekleyen uzman görüşleri şu şekildedir:

“Yani uzaktan eğitimle birlikte özellikle daha fazla uzaktan eğitime yöneleceğiz ve bu süreçte iç motivasyonun self motivation dediğimiz yani kendine ait disiplini yüksek olan insanlar u aynı zamanda iyide psikolog olacak. Yani alanında iyi insanlar hep öz motivasyonu yüksek olan insanlar olacak.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyoloji alanındaki uzmanın da ifade ettiği gibi, mutluluk, başarı, kariyer gibi kavramları yaşamın bir parçası haline getirebilmelidir:

“... geleneksel kurallar bizim davranışlarımızı şekillendirmedeki gücünü kaybetmiştir. İu yani mutluluk, başarı, kariyer gibi yeni kavramlar hayatımıza eklendi. 2050 yılı için bunun çok daha yoğun bir şekilde gerçekleşeceğini düşünebiliriz... insanların hedefi mümkün olduğu kadar kestirme yoldan mutluluğa ulaşma noktasında bir şeye, çabaya girdi günümüzde. İu hiçbir çaba sarf etmeden veyahut da çok az çaba sarf ederek çok daha büyük ödüller elde edebileceğini düşünüyor insanlar.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, başarısız olsa bile yeniden denemeye istekli olabilmelidir:

“Bir kere başarısız oldu diyebilirim yani siz yönetimi sağlayamadınız diyelim ikinci defa deneyebilir. Yani biraz daha uı denemeye istekli olabilir farklı şeyleri.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, vizyon sahibi olabilmelidir:

“Bir kere öğretmende böyle bir vizyonun olması beklenir. Yani öğretmen bu söylenenlerin gerçekleşeceğini bilip artık bundan sonra bu yönde bir çaba harcaması gerektiğini bilmeli.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

“İrfanı gelişmiş olmalı. Yani us 'unu aklını kullanabilmeli. Yani uı sadece bu toplumun üyesi olmamalı. ‘Doğdukları Yerde Ölenler’ şeklinde Yaşar Kemal’in çok güzel bir şiiri vardır. Bizim toplumumuzu anlatmak için özellikle geçmiş dönemleri anlatmak için çok sık referans aldığım bir metindir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütölen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Yüksek Motivasyon Sahibi” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın, içsel motivasyonunu artırması gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 41’de sunulmuştur:

Şekil 41. Yüksek Motivasyon Sahibi Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.

1.3.5. Kişisel Gelişime İstekli

Uzmanlar, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın kişisel gelişimlerini sağlamaya istekli olmasının önemini vurgulamışlardır. Ayrıca, bu noktada 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninın kişisel gelişimini sağlamak için sorumluluk almasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Yani sizin 4 sene boyunca kendi şeyinizi kişisel gelişiminizi sağlamanız lazım. İcinizi doldurmanız lazım yani bir anlamda. Yani uıı, böyle sınavlardan 2 gün önce çalışıp soruları ezberleyip girip puan alıp sonuçta mezun olmak değil yani olması gereken.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

“Yani ilk çağda insanlar ok atanlar yaşayabildi, avcılık yapanlar yaşayabildi ama yapamayanlar öldü. Yani bizde de aynı şey eğer bir eğitmen, eğitimci kendi mesleğinin gerektirdiği çağa uygun becerileri kazanamazsa mesleki becerisini iyileştiremez. Yani kişisel gelişimini iyileştiremez.” (Öğretim Üyesi Yiğit, Ölçme ve Değerlendirme)

“Ve hepsinin odağında bu var aslında yani bu konuda hem teknolojiyi bilen hem de sosyal bilimler konusunda zengin bir akademik altyapıya sahip, kendini güçlü hisseden öğretmenlere ihtiyacımız var. pedagojik anlamda da desteklenmiş bir öğretmen eğitimine ihtiyacımız var en başta bizim.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

“Evet bu anlamda aslında bugün de sahip olmamız gereken yeterliklerin daha üst düzeyde gerçekleşmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Yağız, İletişim)

Yine uzmanlara göre gerek günümüzde gerekse 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilik serüvenlerinin yaşam boyu sürdüğünün farkında olabilmelidir:

“Mesleğe girdikten sonra da kendini sürekli yenileyebilmeli. Yani şöyle, klasik uu şöyle diyelim Eğitim Fakültesi bitti mesleğe adım attı artık öğretmen atandı. Kendi öğrenimi orada bitmiyor... Dolayısıyla bir öğretmen mesleğe girdikten sonra hem öğrenciliği devam eder hem de öğretmendir.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kişisel gelişimini sağlamaya istekli olabilmelidir:

“Mesleki gelişime ihtiyaçları olmadığını düşünüyorlar zaten. Evet gelişim konusunda çok çok kat edilecek yol var çünkü her geçen gün farklı. Eğitim sistemi değişiyor, öğrenci profili değişiyor, okulların özellikleri, materyaller, her şey hani farklılaşıyor. Programlar zaten sürekli oynuyor en basiti ama öğretmenler aynı. Ya asla değişmiyorlar. Yaptıkları hiçbir şey değişmiyor ... O isteksizlik, temel beceri bence onlara istek verebilirsek gerisi gelecek zaten yani.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, hizmet içi eğitimleri kişisel gelişimi için fırsata dönüştürebilmelidir:

“Şöyle bir şey söz konusu, birçok kişi gidiyor oraya bir an önce vakit bitsin de gideyim diyor. Bazıları uyuyor. Bazıları ona katılmıyor. Şimdi bir kişi diyelim ki katılmadı. Bir kişi çok önemli değildir, o kocaman konferans alanında, bir kişi çok önemli değildir. Ama bir öğretmen yüzlerce öğrenci demek. O eksik kaldığı zaman yüzlerce öğrenci eksik kalıyor. Demek ki bu hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim yanlış bir yolla izleniyor.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

“... öğretmen oldun, atadın kalmayacaksın. Neden? Kendini geliştirmek zorundasın, okumak zorundasın, çağa ayak uydurmak zorundasın, dijitalleşmenin peşinde olmak zorundasın. Onun haricinde hizmet içi eğitimler var. Dünya değişiyor, ihtiyaç, beklenti değişiyor ve devlette ve de üniversitelerde ve de Milli Eğitim bununla ilgili eğitimler veriyor. Bu eğitimlere de öğretmen olan kişi dâhil olmak zorunda. Bu şekilde dediğim gibi yani her yaşanmışlık müthiş bir tecrübeler ve bu tecrübeler bizim dokunacağımız öğrenci grubu üzerinde çok büyük etkiye sahiptir.” (Öğretim Üyesi Ozan, Öğretmen)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çevrimiçi (online) eğitimler ile kişisel gelişimini destekleyebilmelidir:

“Yine internette özellikle bu dönemde çok farklı eğitimler var. bu eğitimleri kendi alanı ile ilgili sanal konferanslar oluyor zaman zaman geliyor bize de bunun duyuruları bunlara katılmak. Yani bilgi, bilgiye aç olmalı aslında. Bilgi öğrenmeye, yeni bir şeyler öğrenmeye aç olmalı, bunun heyecanını duymalı.” (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat)

Ayrıca uzmanlar, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel gelişimlerini sağlama noktasında yeterli istekliliğe sahip olmadıklarını şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Süreçte öğretmenler kendilerini geliştirmek, yepyeni beceriler üzerine koyması gerektiği halde aslında mevcut eğitim sisteminin içinde git gide yılarak u kendini geliştirme ihtiyacı duymuyor.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

“Sosyal bilgiler öğretmenlerimiz var. u bunların içerisinde dinamik, yetkin öğretmenlerimiz var, idealist öğretmenlerimizde var. ben özellikle yeni yetişen öğretmenlerin bu konuda gerçekten çok güzel işler çıkardığına inanıyorum ama bizde şöyle bir sorun var u belirli bir süre sonra öğretmenlikte bu tükenmişlik dediğimiz kavram devreye giriyor siz çok idealist öğretmen bile olsanız u öğretmenlikte süre geçtikçe gerek öğretmen açısından düşündüğümüzde akran etkisi yani bir kere ben öğretmenler odasının psikolojik bir etkisinin olduğunu düşünüyorum.” (Öğretim Üyesi Doruk, Ekonomi)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Kişisel Gelişime İstekli” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunması gerektiğine vurgu yapan yeterlik maddesi Şekil 42’de sunulmuştur:

Şekil 42. *Kişisel Gelişime İstekli Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi*

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.

1.3.6. Rol Model

Öğrencilere rol model olma, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken bir yeterlik olarak görülmektedir. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeni, duruşu ve yaşamı ile öğrencilere rol model olabilmelidir. Bu bulgu uzmanlarca şöyle ifade edilmiştir:

“ ... eğitimci bir rol modelidir aynı zamanda. Öyle de olmalıdır. Sadece sınıfa girip ders anlatıp çıkan birisi değil. Sadece o işlemesi gereken konuyu verip çıkan birisi değil. Onu

belirli örneklerle hatta kendi değerlerini, en azından duruşunu öğrencilere empoze etme anlamında değil ama gösterebilen uı birisi olmalı. Bir rol modeli mutlaka olmalı. Ama bu rol modeli olma işi bana göre eğitimde önemlidir, çok önemlidir ama uı uzaktan eğitimde ne derece bir eğitimci rol model olabilir? çünkü yüz yüze eğitimdeki öğrencinin katılımı, gözlemi direkt hoca ile etkileşimi, eğitimci ile etkileşimi uzaktan eğitimde aynı olmayacaktır.” (Öğretim Üyesi Arda, Siyaset)

“Eğer ki bir öğretmen adayı gönüllü olarak eğer çalışırsa, para beklemeden fedakarlık yapar. İnsan fedakarlık yaparsa fedakarlığı öğrencilere de öğretir. Yapmadığımız bir şeyi başkalarına tavsiye edemeyiz. Etsek dahi etkili olmaz. Yani bizim gönüllülük esasına dayalı hizmet vermiş olmamız lazım. Almış değil de vermiş olmamız lazım. Zaten verdiğin zaman bunu öğreniyorsun.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, saygın kişiliği ile öğrencileri etkileyebilmelidir:

“Yüz yüze konuşsan nezaketlerini koruyorlar ama kendi dünyaları o kadar böyle serbest bir haldeki mesela bazıları okul müdürlerine şikâyetle bulunuyorlar ama hiçbir değişiklik yok. Çünkü çocuklar üzerinde öğretmenlerin bir kıymeti veyahut da tasarrufu yok artık. Yani bizim mesela çok kıymetli gördüğümüz hocalar vardı hala ilkokul hocama arada mesajlar falan atarım... Okulu önemsemiyorlar ki yani hocayı önemsesinler. Dolayısıyla bu sürecin, bu yalnızlaşmanın çok farklı bir şekilde insanların birbirine daha değer verdiği bir süreç evrilmesi gerekir.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, artan şiddet eğilimine karşı kararlı bir duruş da sergileyebilmelidir:

“Yani bu noktada da uı toplumumuzdaki bireylerin çok fazla zorluk çekeceğini düşünmüyorum ama çok artan bir şiddet eğilimi var insanlarda. Bir baba yere düşen çocuğunu bir video vardı Twitter’da işte 2-3 gün önce, adam gözüne alınmış. Çocuk bebek arabasından düşüyor 1.5-2 yaşında yerdeyken işte tekmeliyor mu tokatlıyor mu çocuğu duvara çarpıyor. Yani çok kontrol edilemez bir öfke durumu var.” (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilere karşı kararlı bir duruş sergileyebilmelidir:

“... aile boyutunda biliyorsun günümüzde şey var aileler ne olursa olsun çocuğum başarılı olsun. Yani sonucu ne olursa olsun ama. Çocuğum başarılı olsun arzusunda ve öğretmenler de genellikle aile ne istiyorsa onu verme çabasında. Yani çocuğın ne öğrendiğinden ziyade aile ne istiyor. Aile çocuğın başarılı mı olmasını istiyor? Biliyorsun özel okullarda bu trend git gide artmaya başladı ve şişirilmiş okul ortalamalarıyla karşımıza çıkıyor. Bu noktada bence ailelerin tabi ki tutumu yanlış ama öğretmenlerde çok boynunu eğmemeli bu anlamda ailelere karşı. Yani şey yapmamalı eğitimin kendi niteliği ile ilgili taviz vermemeli.

Bir öğrenci başarısızsa gayet sınıf tekrarlayabilmeli. Bu anlamda sosyal bilgiler öğretmenleride bence ailelere işte öğrencilerin başarıları ile ilgili yaklaşırken samimi olmalı ve gerçekçi olmalı. İu işte yani başarılı olan öğrencileri ve başarısız olana öğrencileri ayırt edebilmemiz gerekiyor sistemin içerisinde.” (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji)

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sabırlı ve özenli davranabilmelidir:

“Acelec olmaması, özenli olması lazım.” (Öğretim Üyesi Mert, Tarih)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Rol Model” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilere rol model olması gerektiğini savunan yeterlik maddesi Şekil 43’te sunulmuştur:

Şekil 43. Rol Model Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur.

1.3.7. Yerel, Ulusal ve Evrensel Değerlere Bağlı

Uzmanlara göre yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken önemli yeterliklerden biridir. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikler arasında yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılığın da olduğunu savunan uzman görüşleri aşağıdaki gibidir:

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, etik ve ahlâki değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesini sağlayabilmelidir:

“Yani tamam sınav önemli ama ister istemez artık bu yıl şunu gördük yani ekrandan sınav yapıyoruz. Dolayısıyla öğrencinin başında bir öğretmen yok. ... Öğrenciyi tamamen kendisiyle ve vicdanı ile baş başa bıraktığımız bir sürecin içine girdik.” (Öğretim Üyesi Can, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere programdaki değerleri kazanabilecekleri öğrenme ortamları oluşturabilmelidir:

“İuu teorik bilgi yığını yapmadan çocukları eğlendirerek o bence becerileri kazandırabiliriz. Yoksa hani sende eleştirel düşünme becerisi olması lazım, sende teknolojik okuryazarlık olması lazım diye ben bunları madde madde anlatırım çocuklara hani bu sorun değil. Bunu bilir ama o becerilerin nasıl kazandırılacağı önemli. Yani sen sınıfta

eleştirel düşünme örneği gibi vereceksin ki o çocuğu ona, hani o ortamı yaratacaksın ki o çocuk bir şey söylediğinde aşağılanmayacağını bilecek, farklı davranılmayacağını bilecek, dışlanmayacağını bilecek mesela hani. Ya da yaratıcı bir şey söylediğinde ya saçmalama gibi tepkiler almayacak. Hani o ortamı yaratmak önemli hizmet öncesinde de. İuu onu da çok yaşıyoruz ya öğrenci ile hoca arasında o ağız dalaşları da çoktur. Hocalar da biraz kurar çocuklara onu yaşatmak yani o şeylerde. Sorumluluk diyoruz mesela değer olarak, bunu kazandıracamız da verdiğimiz sorumluluk ne çocuğa? Yani bunu anlatarak sorumluluk bilincinde olmalı çocuklar falan diyerek olacak bir şey değil. Bir sürü sorumluluk vereceğiz ki onu nasıl yerine getiriyor ve getirmeyi öğrenecek zamanla. Birinciyi kötü getirirse ikinciyi daha iyi getirecek yani yerine. O anlamda yaşatarak sürekli iuu bir şeyler vermemiz gerekiyor. Bu tarz değerler çünkü anlatarak yapılacak şeyler değil.” (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin milli bilince sahip olmasını sağlayabilmelidir:

“Yani biz dersimiz açısından şundan vazgeçmeyeceğiz, biz canlı ders olsun, uzaktan eğitim olsun ya da yüz yüze eğitim olsun bizim öncelikli amacımız şu, öncelikli amacımız iyi bir insan yetiştirmek, ikinci amacımız bizim iyi bir vatandaş yetiştirebilmek... ulus bilincine erişmiş vatandaşa ihtiyacımız var bizim. Bir eğer ulus bilincini öğrenciye aktarabilirsek, bunu farkına vardırabilir isek bizler zaten eğitimdeki en büyük amaçlarımızdan bir tanesini gerçekleştirmiş olacağız.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

“Diğer nokta, mesela biz her zaman derste şunu söyleriz Mustafa Kemal mesela eğitim sisteminden bahsederken eğitim diyor ki hem milli olmalı hem çağdaş olmalı. Biz bunu öğrenciye aktarmak zorundayız. Yani bu birey hem milli özelliklere sahip olacak hem sahip çıkacak. Ayrıca da çağa ne yapmak zorunda ayak uydurmak zorunda. Yani ulusal değerlerine sahip çıkan vatandaş olması lazım, birey olması lazım ve bunun yanında da evrensel düşünceye de sahip olabilmesi lazım. Yani eğer kişi evrensel değerleri düşünemiyorsa, ulusal değerlerin de bir anlamı kalmayacaktır.” (Ozan Öğretmen, Sosyal Bilgiler)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, evrensel değerlere sahip olmaya da önem verebilmelidir:

“Birincisi evrensel değerlere sahip olması gerekir. Yani bizim evrensel değerler eğitimi diye bir ders koymamız gerekiyor.... Hak nedir, hukuk nedir, bir öğrenciye adaletli nasıl olunur yani bir öğrenci yakışıklı diye ona iyi not verip öbürü afedersin çok özür dilerim şişman diye ya da biraz haylaz diye ona düşük not vereyim değil yani. Hak, hakkı neyse onu verecek. Doğru olmayı öğretecek, dürüst olmayı öğretecek, yalan konuşmamayı, başkasının hakkına girmemeyi, kıskançlığın, çekememezliğin kötü olduğunu. Yani hasılı evrensel değerler eğitiminin olması gerekiyor Tuğçe Hocam. İuu belki biz bunlar zaten veriliyor diye

düşünüyoruz ama değil yani. Sadece bu odaklı bir dersin olması gerektiğine, bir eğitimin olması gerektiğine ben inanıyorum.” (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat)

Ayrıca, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel düşüncesini evrensel, küresel sorunlarla entegre edebilmelidir:

“... yerel ve lokal değerleri koruyarak bir üst seviyeye geçebilmek. Yani onları reddetsin demiyorum ama onları koruyarak, saklayarak bir üst düzeyde atılabilmesi tabii ki o bireyden istediğimiz bir şeydir. Çünkü lokal düzeyde kalan hiç kimsenin bize hiçbir faydası olmaz. Yani kendi sorununu dışarıdaki sorunla entegre etmeyen, birlikte düşünmeyen çünkü Kapitalizm bir sistemdir ve hepimiz içindeyiz. Bunun dışında olan inan ki Amazondaki yerliler bile bunun dışında değil. Onların ormanını gidip baltaladığımız sürece. Dolayısıyla lokal düşüncesini evrensel, global sorunlarla entegre edebilen, şüphelenen, yerel düşüncesini de global düzeyde tuttuğu sürece bize fayda sağlayacak bireydir.” (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe)

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen birinci Delphi turu sonucunda, “Tutum” teması, “Yerel, Ulusal ve Evrensel Değerlere Bağlı” alt teması kapsamında bir yeterlik maddesi elde edilmiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık göstermesine değinen yeterlik maddesi Şekil 44’te sunulmuştur:

Şekil 44. Yerel, Ulusal ve Evrensel Değerlere Bağlı Alt Teması Kapsamında Elde Edilen Yeterlik Maddesi

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.

2. BİRİNCİ DELPHI TURU SONUCUNDA ELDE EDİLEN YETERLİK MADDELERİ

Birinci turda sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) 16 akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 18 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, üç tema altında gruplandırılmıştır. Bu temalar; “Bilgi”, “Beceri” ve “Tutum” olarak adlandırılmıştır. Uzmanlardan elde edilen veriler ışığında birinci temada üç, ikinci temada 32 ve üçüncü temada dokuz yeterlik maddesi oluşturulmuştur. Böylece birinci Delphi turunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler

öğretmenin taşıması gereken 44 yeterlik maddesi belirlenmiştir. Belirlenen bu maddeler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Birinci Delphi Turu Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

Tema	Yeterlik Maddesi
Bilgi	1. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.
	2. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.
	3. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.
Beceri	1. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.
	2. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur.
	3. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.
	4. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır.
	5. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir.
	6. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur.
	7. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar.
	8. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.
	9. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.
	10. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.
	11. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir.
	12. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir.
	13. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.
	14. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözüme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.
	15. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.
	16. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, meslektaşları ile etkili iletişim kurar.
	17. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.
	18. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.
	19. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.
	20. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.
	21. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.
	22. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.
	23. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.
	24. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.
	25. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.
	26. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.
	27. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.
	28. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır.
	29. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır.
	30. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilere etkili rehberlik hizmeti sunar.
	31. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.
	32. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder.

Tablo 6 (Devamı). Birinci Delphi Turu Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

Tema	Yeterlik Maddesi
Tutum	1. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar.
	2. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.
	3. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları sever.
	4. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişimleri takip etmeye istek duyar.
	5. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.
	6. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.
	7. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur.
	8. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.
	9. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.

3. İKİNCİ DELPHI TURU

Delphi sürecinin ikinci turunda, birinci turdan elde edilen yeterlik maddeleri ile “Delphi İkinci Tur Anketi” oluşturulmuştur. Anket, çevrimiçi (online) form olarak tasarlanmış olup katılımcılara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Katılımcılardan maddelere katılım düzeylerini (1) Kesinlikle Katılmıyorum ve (5) Kesinlikle Katılıyorum aralığında derecelendirmeleri istenmiştir. Ayrıca, maddelerde değiştirilmesini/düzenlenmesini istedikleri noktaları belirtebilecekleri yanıt alanları oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu, bir önceki turda araştırma sürecine katılan 18 uzman ile paylaşılmıştır. Yeterli katılımın oluşabilmesi için katılımcılara farklı zamanlarda üç hatırlatma e-postası gönderilmiştir. Süreç sonunda 16 katılımcı çevrimiçi (online) formun uygulanmasına katılım sağlamıştır.

İkinci Delphi süreci sonunda katılımcılardan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen nicel bulgular tablolar ile sunulmuş olup katılımcıların maddelerin açıklama bölümüne ekledikleri ifadeler doğrudan alıntılarla aktarılmıştır.

3.1. BİLGİ

“2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikler”in belirlenmesi amacıyla yürütülen Delphi araştırmasının ikinci turunda, “Bilgi” teması kapsamındaki üç yeterlik maddesi uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların bu üç yeterlik maddesine vermiş oldukları yanıtların analizine ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Bilgi Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaşma	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.	5.00	5.00	4.25	4.00	1.12	4.00	5.00	1	✓	
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75		✓
3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.	4.00	4.00	4.00	3.00	1.03	3.25	5.00	1.75		✓

Tablo 7 incelendiğinde “Madde 1 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.)” üzerinde uzlaşma sağlandığı anlaşılmaktadır. Maddenin çeyrek değerler genişliği (IQR) “1” olarak belirlenmiştir. Bu değer uzmanlar arasında uzlaşma sağlandığına işaret etmektedir. Maddeye ilişkin “1.12”lik standart sapma değeri ise orta dereceli uzlaşmayı ifade etmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bu değerler, uzmanların “Madde 1” üzerinde uzlaşma sağladıklarını göstermektedir.

Tablo 7’den elde edilen veriler ışığında, “Madde 2 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.)” üzerinde uzlaşma sağlanamadığı dikkat çekmektedir. Maddenin çeyrek değerler genişliği (IQR) “1.75” olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu değer uzlaşma sağlanamadığını göstermektedir. Elde edilen mod, medyan ve aritmetik ortalama değerleri belirlenen ölçütleri karşılasa da çeyrek değerler genişliğinin ölçüt değerleri karşılamaması nedeniyle uzmanların “Madde 2” üzerinde fikir ayrılığına düştükleri belirlenmiştir.

Bilgi temasının son maddesi “Madde 3 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.)”e ilişkin veriler incelendiğinde, madde üzerinde uzlaşma sağlanamadığı görülmektedir. Maddenin çeyrek değerler genişliğinin (IQR) “1.75” olması uzlaşma sağlanamadığını

göstermektedir. Bu nedenle uzmanların “Madde 3” üzerinde fikir ayrılığına düştükleri belirlenmiştir.

Genel olarak ikinci Delphi turunda uzmanların yalnızca “Madde 1” üzerinde uzlaşma sağladıkları anlaşılmaktadır. Uzmanlar tarafından ifade edilen görüşler de bu bulguyu desteklemektedir. Bu bağlamda uzmanların, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin teknolojik yeniliklere uyum sağlama (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji) ve alanı ile bağlantılı diğer disiplinlerin bilgisine sahip olmalarının (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat) gerekliliğini vurguladıkları görülmüştür.

“2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel kültürünü geliştirmesi” noktasında uzmanların fikir ayrılığına düştükleri görülmüştür. 2050 yılında öğretmenlerin genel kültürünü geliştirmesi noktasında genellikle olumsuz görüşler yer almaktadır. Bu noktada bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin genel kültürünü geliştirmesi noktasında isteksiz davranabileceğine değinirken aynı zamanda değişen çağda robot öğretmenlerin eğitim sürecinde yaygınlaşması ile birlikte genel kültürü geliştirmenin önemini kaybedebileceği öngörüsünde bulunmuştur.

Bilgi temasının son yeterlik maddesi olan “Madde 3 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.)” ile ilgili uzman görüşleri incelenerek bu maddede de görüş birliği sağlanamadığı belirlenmiştir. Uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirmesi noktasında fikir ayrılığına düştükleri görülmüştür. Bu noktada bir uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) *söz konusu yeterliğin gelecekte de önemini koruyacağını ancak yaşanacak teknolojik gelişmeler doğrultusunda teknoloji odağında evrileceğini* belirtmiştir. Bir diğer uzmanın (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) ise *program öğelerinin 30 yıl sonra bugünkü yapının çok ötesinde bir yapıya sahip olacağını* vurguladığı görülmüştür.

İkinci Delphi süreci sonucunda bilgi boyutunda katılımcıların bir madde üzerinde uzlaşma sağladıkları, iki maddede ise uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür. İkinci Delphi turu/Bilgi boyutu uzlaşma durumu Şekil 45’te sunulmuştur:

Şekil 45. Delphi İkinci Tur/Bilgi Boyutu Uzlaşma Durumu

3.2. BECERİ

İkinci Delphi turunda “Beceri” temasına ilişkin 32 yeterli maddesine yer verilmiştir. Bu 32 maddeye ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 8. Beceri Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaşma	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.	5.00	4.00	4.12	3.00	1.02	4.00	5.00	1	✓	
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur.	4.00	4.00	4.25	2.00	.683	4.00	5.00	1	✓	
3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.	3.00	4.00	4.00	2.00	.894	3.00	5.00	2		✓
4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır.	3.00	3.50	3.37	4.00	1.25	3.00	4.00	1	✓	
5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir.	4.00	4.00	4.00	3.00	.816	4.00	4.75	0.75	✓	
6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur.	4.00	4.00	4.06	3.00	.853	4.00	5.00	1	✓	
7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar.	5.00	4.00	4.25	2.00	.774	4.00	5.00	1	✓	
8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.	4.00	4.00	4.00	2.00	.730	3.25	4.75	1.5		✓
9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.	4.00	4.00	3.81	4.00	1.16	3.00	5.00	2		✓
10	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.	4.00	4.00	3.75	4.00	1.18	3.00	5.00	2		✓

Tablo 8 (Devamı). Beceri Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaş	
										+	-
11	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir.	4.00	4.00	4.31	2.00	.704	4.00	5.00	1	✓	
12	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir.	4.00	4.00	4.18	3.00	.834	4.00	5.00	1	✓	
13	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.	5.00	3.50	3.56	4.00	1.45	2.00	5.00	3		✓
14	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.	4.00	4.00	3.93	2.00	.771	3.00	4.75	1.75		✓
15	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.	4.00	4.00	3.68	4.00	1.30	3.25	4.75	1.5		✓
16	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, meslektaşları ile etkili iletişim kurar.	4.00	4.00	4.18	2.00	.655	4.00	5.00	1	✓	
17	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.	5.00	4.00	4.00	3.00	.966	3.00	5.00	2		✓
18	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.	3.00	4.00	3.68	4.00	1.19	3.00	5.00	2		✓
19	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.	5.00	4.00	4.12	2.00	.885	3.00	5.00	2		✓
20	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75		✓
21	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75		✓

Tablo 8 (Devamı). Beceri Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaş	
										+	-
22	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.	4.00	4.00	3.81	3.00	.910	3.00	4.75	1.75		✓
23	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75		✓
24	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.	5.00	4.50	4.25	3.00	.930	4.00	5.00	1	✓	
25	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.	5.00	4.50	4.18	3.00	.981	3.25	5.00	1.75		✓
26	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.	4.00	4.00	4.12	2.00	.806	3.25	5.00	1.75		✓
27	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.	5.00	4.00	4.12	3.00	1.02	4.00	5.00	1	✓	
28	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır.	5.00	5.00	4.56	2.00	.629	4.00	5.00	1	✓	
29	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır.	5.00	5.00	4.37	3.00	.957	4.00	5.00	1	✓	
30	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilere etkili rehberlik hizmeti sunar.	3.00	3.50	3.43	4.00	1.15	3.00	4.00	1	✓	
31	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.	3.00	4.00	3.81	2.00	.834	3.00	4.75	1.75		✓
32	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder.	5.00	5.00	4.37	3.00	.885	4.00	5.00	1	✓	

Tablo 8’den de anlaşılacağı üzere uzmanların “Madde 1 (SS=1.02, IQR=1)”, “Madde 2 (SS=.683, IQR=1)”, “Madde 4 (SS=1.25, IQR=1)”, “Madde 5 (SS=.816, IQR=0.75)”, “Madde 6 (SS=.853, IQR=1)”, “Madde 7 (SS=.774, IQR=1)”, “Madde 11 (SS=.704, IQR=1)”, “Madde 12 (SS=.834, IQR=1)”, “Madde 16 (SS=.655, IQR=1)”,

“Madde 24 (SS=.930, IQR=1)”, “Madde 27 (SS=1.02, IQR=1)”, “Madde 28 (SS=.629, IQR=1)”, “Madde 29 (SS=.957, IQR=1)”, “Madde 30 (SS=1.15, IQR=1)” ve “Madde 32 (SS=.885, IQR=1)” üzerinde görüş birliğine vardıkları anlaşılmaktadır.

İkinci Delphi turunda “Beceri Teması” kapsamındaki 18 madde üzerinde uzmanların fikir ayrılığına düştükleri görülmektedir. Bu maddeler “Madde 3 (SS=.894, IQR=2)”, “Madde 8 (SS=.730, IQR=1.5)”, “Madde 9 (SS=1.16, IQR=2)”, “Madde 10 (SS=1.18, IQR=2)”, Madde 13 (SS=1.45, IQR=3)”, “Madde 14 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 15 (SS=1.30, IQR=1.5)”, “Madde 17 (SS=.966, IQR=2)”, “Madde 18 (SS=1.19, IQR=2)”, “Madde 19 (SS=.885, IQR=2)”, Madde 20 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 21 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 22 (SS=.910, IQR=1.75)”, “Madde 23 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 25 (SS=.981, IQR=1.75)”, “Madde 26 (SS=.806, IQR=1.75)” ve “Madde 31 (SS=.834, IQR=1.75)” olarak belirlenmiştir. Uzmanların belirtilen bu maddelerde uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür.

Beceri temasının ilk maddesini oluşturan “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar” yeterli maddesinin, görüş birliği sağlanan maddeler arasında yer aldığı görülmüştür. Uzmanların 1. maddede yüksek düzeyde uzlaşma sağladıkları saptanmıştır (SS=1.02). Ancak sosyal bilgiler öğretmenin 2050 yılında amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlamasına ilişkin çekimser görüşler de yer almaktadır. Çekimser görüşler incelendiğinde bir uzmanın (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat) 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin tek başına ölçme aracı geliştirmesinin eksik olacağını vurguladığı ve bu noktada alanda uzman kişilerin bilgisine başvurmasının gerekliliğine değindiği görülmüştür. Benzer şekilde yeterli maddesine çekimser yaklaşan bir diğer uzman (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji) ise ölçme aracı tasarlamak yerine mevcut teknolojiyi kullanarak ölçme araçlarının temin edilebileceğini belirtmiştir. Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlamasına çekimser yaklaşan bir diğer uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) ise 2050 yılında bilinenin dışında farklı ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerinin ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin demokratik bir öğrenme ortamı oluşturması, uzmanlar tarafından görüş birliği sağlanan diğer bir yeterli maddesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Beceri temasının 2. maddesinde uzmanların yüksek düzeyde uzlaştıkları belirlenmiştir (SS=.683). Maddeye ilişkin olumlu görüş bildiren bir uzmanın (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) günümüzde de gerçekleştirilmeye çalışılan bu hedefin

gelecekte de önemini koruyacağına ilişkin görüşleri de söz konusu yargıyı açıkça desteklemektedir. Ancak 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin demokratik öğrenme ortamı oluşturması noktasında tereddütleri olan uzmanlar da yer almaktadır.

Derse öğrencinin ilgisini çekmenin uzmanlar tarafından tereddütle karşılandığı görülmüştür. Uzmanların “Madde 3 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.)”e verdikleri yanıtlar incelendiğinde uzlaşma sağlanamadığı saptanmıştır (IQR=2). Bir uzman (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji) konuya ilişkin tereddütlerini 2050 yılında mevcut öğretim sistemlerinin tamamen değişeceğini ifade ederek belirtmiştir. Benzer şekilde bir diğer uzman da (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) yine değişime vurgu yaparak özellikle yapay zekâ çalışmalarının nasıl bir çıkır açacağına bilinmemesi nedeniyle söz konusu yeterlik maddesine çekimsiz yaklaştığını ifade etmiştir.

Uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin derslerinde programlama dillerini kullanması noktasında orta dereceli uzlaşma içerisinde oldukları anlaşılmıştır (IQR=1, SS=1.25). Ancak 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde programlama dillerini kullanmasına yönelik olumsuz görüş bildiren uzmanlar da bulunmaktadır. Bu noktada çekinceleri olan uzmanların söz konusu programlama dillerini bilmenin ayrı bir uzmanlaşma gerektirdiğini (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) ve herkes tarafından bilinmeyeceğini (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim) vurguladıkları görülmüştür. Ayrıca, bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) gelecekte insan beynine yerleştirilecek çipler yardımıyla bilgilerin kullanılabilir hale getirilmesi durumunda kodlama öğrenmeye gerek kalmayacağını belirtmiştir.

“2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeni dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir” yeterlik maddesi üzerinde yüksek düzeyde uzlaşma sağlandığı görülmüştür (IQR=0.75, SS=.816). Yeterlik maddesine katılan bir uzman görüşlerini (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) “*Gelecek 30 yıl içerisinde olay ve olgulara ilişkin laboratuvar tarzında oluşturulacak sanal yaşam ortamlarında derslerin yürütüleceğini hayal ediyorum. Yani ders materyali yerine ders ekosistemlerinin ortaya çıkacağını düşünüyorum.*” sözleriyle ifade etmiştir.

Yine eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturmak, uzmanlar tarafından görüş birliği sağlanan bir diğer yeterlik maddesi olarak karşımıza çıkmaktadır (IQR=1). Uzmanların

6. maddede yüksek düzeyde uzlaşa sağladıkları belirlenmiştir (SS=.853). Ancak eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturmanın öne çıkmak isteyen öğrencileri olumsuz etkileyebileceği yönünde çekinceleri olan uzman (Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe) ise öne çıkmak isteyen öğrencilerin eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturmak adına engellenmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

İkinci Delphi turu sonucunda uzmanların görüş birliğine vardıkları yeterlik maddelerinden biri de “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar.”dır (IQR=1). Güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirmeye vurgu yapan 7. maddede yüksek düzeyde uzlaşa sağlandığı görülmüştür (SS=.774). Bu bulguyu coğrafya alanındaki uzmanın süreç içerisinde *ortaya çıkacak yeni yöntem ve tekniklerin daha güvenilir ölçme-değerlendirme yapabilmeyi kolaylaştıracağı* yönündeki görüşleri açıkça desteklemektedir.

Beceri temasının 8. maddesi olan “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.” yeterlik maddesinde uzmanların uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür (IQR=1.5). Yine “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.” yeterlik maddesinde de uzlaşma sağlanamamıştır (IQR=2). Özellikle intihal programlarının öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanılmasına yönelik çekinceleri olan bir uzman (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), intihal programlarının kullanımının öğrencilerin derse olan ilgisini kaybetmesine neden olabileceğini vurgulamıştır. İntihal programlarının 2050 yılında anlamını yitirebileceği de yine bir uzman (Öğretim Üyesi Engin, Psikoloji) tarafından dile getirilmiştir.

Ayrıca, uzmanların “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.” yeterlik maddesi üzerinde de fikir ayrılığına düştükleri saptanmıştır (IQR=2). 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirmesi noktasında çekinceleri olan bir uzman, geliştirilecek yeni aygıtlarla yabancı dil becerilerinin geliştirilmesine gerek kalmayabileceğine dikkat çekerken bir diğer uzman ise dilin ayrı bir eğitim süreci gerektirmesi nedeniyle 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin yabancı dil becerilerini geliştirmelerine gerek kalmayacağı öngörüsünde bulunmuştur.

İkinci Delphi süreci sonucunda sosyal bilgiler öğretmeninin, bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirmesine vurgu yapan “Madde 11”de uzlaşma sağlandığı belirlenmiştir (IQR=1). Bu uzlaşmanın yüksek düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır (SS=.704). Ancak maddeye ilişkin çekincelere sahip olan uzman da bulunmaktadır. Coğrafya alanındaki uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), bu çekincelerini öğretmenlerin tamamının teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanabileceğine inanmadığını belirterek ifade etmiştir.

Uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirmesi hakkında yüksek derecede görüş birliğine vardıkları belirlenmiştir (IQR=1, SS=.834). Bu noktada sosyoloji alanındaki uzman, *“Geleceğe ilişkin kestirimler genellikle gerçekte olacakları tutturamaz. Ancak planlamanın vazgeçilmez parçası olarak bu kestirimler yapılır. Sosyal bilgiler alanında da bu girişimler olacaktır. (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji)”* sözleriyle olumlu görüş belirterek fütüristik yaklaşımın gelecekte sosyal bilgiler alanında da yer bulacağını savunmaktadır. Konuya çekimser yaklaşan uzman ise görüşlerini *“Kısmen katılıyorum. Tam tersi de olabilir. Örneğin bugün teknolojik imkânların öğretmenleri düşünüp araştırmak yerine, hazır olana yönelme kolaylığına sevk ettiğini görüyoruz. (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)”* sözleriyle açıklamıştır.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin kendi girişimcilik becerisini geliştirmesinin uzlaşma sağlanamayan maddeler arasında yer aldığı saptanmıştır (IQR=3). Bu doğrultuda bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) girişimciliğin ileri yaşlarda gelişmesinin mümkün olmadığını belirtmesi nedeniyle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin kendi girişimcilik becerisini geliştirmesinin mümkün olmadığına inandığı görülmüştür.

Yine 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirmesine vurgu yapan “Madde 14”ün de uzlaşma sağlanamayan maddeler arasında yer alması dikkat çekmektedir (IQR= 1.75). Bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) bu çekincesini yaşam ve düşünce becerilerinin büyük oranda ilk ve ortaöğretim dönemlerinde şekillenmesine dayandırmıştır.

Benzer şekilde “kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etme” noktasında da uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları anlaşılmaktadır (IQR=1.5). Bu noktada çekinceleri olan bir uzman (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), öğretmenlere kendi uzmanlık alanları dışındaki ikinci bir görevi yüklemenin kendi alanına ayıracağı zamanı ve motivasyonunu azaltacağına vurgu yapmış ve kitle iletişim araçlarını kullanmaya rehberlik etme sorumluluğunu üstlenecek kişilerin teknoloji öğretmenleri olmaları gerektiğini belirtmiştir.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin meslektaşları ile etkili iletişim kurması uzmanlar tarafından yüksek derecede uzlaşma sağlanan yeterli maddelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (IQR=1, SS=.655). Araştırma sürecinde yer alan uzmanlar, “Madde 16”ye büyük ölçüde katılım gösterirken bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), çekincelerini teknolojinin getirebileceği yalnızlaşmaya dayandırarak teknolojinin gelecekte bir sosyal bilgiler öğretmenin meslektaşları ile etkileşimini olumsuz etkileyebileceği öngörüsünde bulunmuştur.

İkinci Delphi süreci sonucunda 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre edebilmesine değinen “Madde 17”de uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları saptanmıştır (IQR=2). Bu noktada görüş belirten bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre edebilmeleri için daha fazla imkâna sahip olacakları öngörüsünde bulunmuştur. Ancak artacak olan bu imkânların söz konusu entegrasyonun sağlanmasında tek başına yeterli olmayacağını belirttiği ve bu noktada özellikle sosyal bilgiler öğretmenin duyu, düşünce ve hislerinin önemine dikkat çektiği görülmüştür.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilere etkili rehberlik hizmeti sunmasını ifade eden “Madde 18”, uzmanların uzlaşma sağlayamadıkları bir diğer madde olarak belirlenmiştir (IQR=2). Konuya ilişkin çekimser yaklaşan bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), 2050 yılında rehberliğe olan ihtiyacın öngörülememesi nedeniyle çekimser yaklaştığını ifade ederken, bir diğer uzman (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat) ise rehberlik hizmetinin sosyal bilgiler öğretmenin uzmanlık ve sorumluluk alanında olmadığına vurgu yaparak sosyal bilgiler öğretmenlerine ikinci bir sorumluluk yüklemenin doğru olmayacağını, bu nedenle söz konusu yeterli maddesine katılmadığını ifade etmiştir.

Yine mevcut verilerin analizi sonucunda uzmanların “Madde 19” üzerinde de fikir ayrılığı yaşadıkları belirlenmiştir (IQR=2). Uzlaşma sağlanamayan “Madde 19”, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) desteklemesi gerektiğini savunmaktadır.

Ayrıca, uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal becerilerini desteklemesi gerektiğini savunan “Madde 20” (IQR=1.75), öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturması gerektiğini savunan “Madde 21” (IQR=1.75), öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer vermesi gerektiğini savunan “Madde 22” (IQR=1.75) ve öğrencilerle etkili iletişim kurmasına vurgu yapan “Madde 23” (IQR=1.75) üzerinde de fikir ayrılığı yaşadıkları saptanmıştır.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirmesine vurgu yapan “Madde 24” uzlaşma sağlanan maddeler arasında yer almaktadır (IQR=1). Maddeye ilişkin uzlaşımın yüksek düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Bununla birlikte konuyla ilgili çekinceleri olan bir uzman da bulunmaktadır. Uzmanın (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), *2050 yılında öğrenme ortamlarının zenginleştirilmesinde kullanılması hedeflenen söz konusu teknolojik gelişmelere sosyal bilgiler öğretmenlerinin uyum sağlaması noktasında çekinceleri olduğu* anlaşılmıştır.

Uzmanlarca görüş birliği sağlanamayan maddelerden biri de “Madde 25”tir (IQR=1.75). 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanmasına değinen maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı saptanmıştır. Ancak bu becerinin 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşınması gerektiğini bir uzman, *“Olabilir, olmalı! (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)”* sözleriyle savunmuştur.

Benzer şekilde 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapması gerektiğini savunan “Madde 26”da da uzlaşma sağlanamadığı belirlenmiştir (IQR=1.75).

Delphi ikinci tur verileri ışığında 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanması da uzmanlarca uzlaşma sağlanan bir madde olarak karşımıza çıkmaktadır (IQR=1). Maddenin orta dereceli

uzlaşayı işaret ettiği görülmektedir (SS=1.02). Konuya ilişkin uzman görüşleri incelendiğinde, olumlu görüş belirten uzmanın (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanmasının önem taşıyabileceğini ifade ettiği görülmüştür. Bu noktada konuya ilişkin olumsuz görüş bildiren uzmanın (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji), ise sosyal medyanın özellikle eğitimli insanları kendisine çekmekte zorlanacağına değindiği saptanmıştır.

Yine uzaktan eğitime vurgu yapan “Madde 28” ve “Madde 29” üzerinde de uzmanların görüş birliğine vardıkları görülmektedir. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanması (IQR=1, SS=.629) ve uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanması (IQR=1, SS=.957) uzmanların, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinden bekledikleri yeterlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki yeterlik maddesinde de yüksek dereceli uzlaşa sağlanması dikkat çekmektedir.

Uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin velilere etkili rehberlik hizmeti sunması hakkında orta dereceli uzlaşa sağladıkları belirlenmiştir (IQR=1, SS=1.15). Bu noktada görüşlerini belirten bir uzmanın (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), *rehberlik hizmetinin velilere öğrencinin derse yönelik durumunun bildirilmesi ile sınırlandırılmasının gerekli olduğunu ancak sosyal bilgiler öğretmenlerine bir rehber öğretmen sorumluluğu yüklemenin doğru olmadığını* belirttiği görülmüştür.

Beceri temasının 31. maddesi olan ve 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin velilerle etkili iletişim kurmasına değinen maddede uzmanlar arasında fikir ayrılığı olduğu saptanmıştır (IQR=1.75). Konuya ilişkin olumlu görüş belirten bir uzmanın (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), *2050 yılında veliler ve sosyal bilgiler öğretmenleri arasında iletişim noktasında yer alan mevcut sınırlılıkların ortadan kalkacağına inandığı* anlaşılmıştır.

Beceri temasının son maddesi olan “Madde 32” üzerinde yüksek düzeyde uzlaşa sağlandığı belirlenmiştir (IQR=1, SS=.885). Bu noktada bir uzman (Öğretim Üyesi Emir, Teknoloji), söz konusu entegrasyonun günümüzde de gerçekleşmiş olmasının gerekliliğini belirtmiştir.

İkinci Delphi süreci sonucunda beceri boyutunda katılımcıların 15 madde üzerinde uzlaşa sağladıkları, 17 maddede ise uzlaşa sağlayamadıkları görülmüştür. İkinci Delphi turu/Beceri boyutu uzlaşa durumu Şekil 46’da sunulmuştur:

Şekil 46. Delphi İkinci Tur/Beceri Boyutu Uzlaşma Durumu

3.3. TUTUM

İkinci Delphi turunda “Tutum” temasına” ilişkin dokuz yeterlik maddesine yer verilmiştir. Bu dokuz maddeye ilişkin bulgular Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9. Tutum Temasına İlişkin İkinci Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	IQR	Uzlaşma	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar.	4.00	4.00	4.18	2.00	.750	4.00	5.00	1	✓	
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.	5.00	4.00	4.18	2.00	.834	3.25	5.00	1.75		✓
3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları sever.	4.00	4.00	3.93	2.00	.771	3.00	4.75	1.75		✓
4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişimleri takip etmeye istek duyar.	4.00	4.00	4.18	2.00	.655	4.00	5.00	1	✓	
5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.	3.00	3.50	3.75	2.00	.856	3.00	4.75	1.75		✓
6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.	4.00	4.00	4.12	2.00	.619	4.00	4.75	0.75	✓	
7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur.	3.00	4.00	3.62	4.00	1.02	3.00	4.00	1	✓	
8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.	4.00	4.00	3.93	2.00	.771	3.00	4.75	1.75		✓
9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.	4.00	4.00	3.87	3.00	.885	3.00	4.75	1.75		✓

Yürütülen ikinci Delphi turu sonucunda, Tablo 9’da da görüldüğü üzere, 4 madde üzerinde uzlaşma sağlandığı, 5 maddede ise fikir ayrılığına düşüldüğü anlaşılmaktadır. İncelemeler sonucunda uzlaşma sağlanan maddeler, “Madde 1 (SS=.750,

IQR=1)”, “Madde 4 (SS=.655, IQR=1)”, “Madde 6 (SS=.619, IQR=0.75)” ve “Madde 7 (SS=1.02, IQR=1)” olarak belirlenmiştir. Uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları maddeler ise, “Madde 2 (SS=.834, IQR=1.75)”, “Madde 3 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 5 (SS=.856, IQR=1.75)”, “Madde 8 (SS=.771, IQR=1.75)”, “Madde 9 (SS=.885, IQR=1.75)” olarak saptanmıştır.

“Tutum” temasının ilk maddesini oluşturan “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar.” yeterlik maddesi hakkında yüksek dereceli uzlaşa sağlandığı belirlenmiştir (IQR=1, SS=.750).

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duymasına vurgu yapan “Madde 2”nin uzmanlar tarafından uzlaşma sağlanamayan maddeler arasında yer aldığı görülmektedir (IQR=1.75). Bu maddeye ilişkin bir uzman, bir sosyal bilgiler öğretmenin mesleki gelişim açısından çağdaş gelişimleri takip etmekte istekli olabileceğini ancak her konuda bu isteğin mümkün olmayacağını belirtmiştir.

Benzer şekilde çocuk sevgisine yer veren “Madde 3” de fikir ayrılığı yaşanan bir madde olarak ortaya çıkmıştır (IQR=1.75). 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin çocukları sevmesinin bir yeterlik olarak yer alması noktasında çekinceleri olan uzman (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), sevginin mecburiyet gerektirmeyen bir durum olduğunu ve dolayısıyla sevgi dayatması yapmanın doğru olmadığını belirterek açıklamıştır. Söz konusu düşüncesini ise öğretmenin görev ve sorumluluklarını nesnel bir şekilde yerine getirmesinin gerekliliğine vurgu yaparak ifade etmiştir.

Uzmanların 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin değişimleri takip etmeye istek duyması hakkında yüksek düzeyde görüş birliğine vardıkları belirlenmiştir (IQR=1, SS=.655). Bu bağlamda bir uzmanın (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) *artacak değişim hızı ile birlikte özellikle alana ilişkin değişimlerin takibinde söz konusu isteğin artacağına olan inancını belirttiği* görülmüştür.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin içsel motivasyonunu artırmasının gerekli bir yeterlik olacağını savunan “Madde 5”in uzlaşamayan maddeler arasında yer aldığı saptanmıştır (IQR=1.75). Uzmanların içsel motivasyon geliştirmenin 2050 yılında gerekli sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri arasında yer alması hususunda fikir ayrılığı yaşadıkları anlaşılmaktadır.

2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunmasına vurgu yapan “Madde 6”nın görüş birliği sağlanan maddeler arasında yer aldığı görülmektedir (IQR=0.75). Mevcut uzlaşımın yüksek derecede gerçekleştiği saptanmıştır (SS=.619).

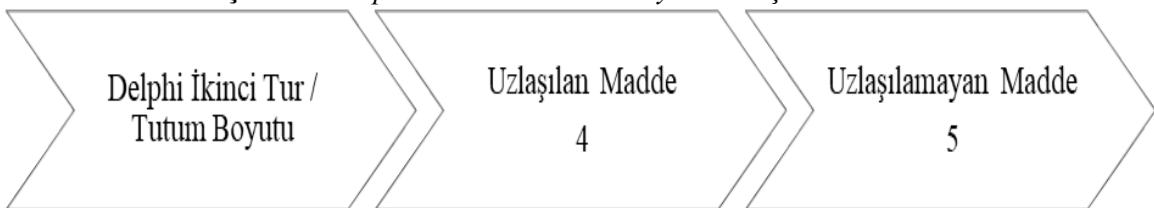
Yine sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilere rol model olmasına değinen “Madde 7”de de uzlaşma sağlandığı anlaşılmaktadır (IQR=1). Bu uzlaşımın derecesi incelendiğinde ise orta dereceli bir uzlaşımın gerçekleştiği saptanmıştır (SS=1.02). 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilere rol model olmasına ilişkin çekinceleri olan bir uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji), çok kısa zamanda pek çok şeyin hızla değiştiği bir teknolojik çevrede bir üst jenerasyona benzemenin istenmeyeceğini ifade ederek açıklamıştır. Bu konuda görüş bildiren bir diğer uzmanın (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat) ise öğretmenin görev ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra kendini rol model olmak için zorlamaması gerektiğini, öğretmeni rol model olarak seçmenin öğrencinin tarafsız düşüncesine bırakılmasının gerektiğine inandığını belirttiği görülmüştür.

“Tutum” temasının 8. maddesi olan ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrenmeye sürekli istek duymasına değinen yeterlik maddesinde ise uzmanlar arasında fikir ayrılığı olduğu belirlenmiştir (IQR=1.75).

İkinci Delphi turu, “Tutum” temasının son maddesi olan “Madde 9” üzerinde de uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı saptanmıştır (IQR=1.75). Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık göstermesine vurgu yapan madde uzlaşma sağlanamayan maddeler kapsamına dâhil edilmiştir.

İkinci Delphi süreci sonucunda tutum boyutunda katılımcıların dört madde üzerinde uzlaşma sağladıkları, beş madde üzerinde ise uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür. İkinci Delphi turu/Tutum boyutu uzlaşma durumu Şekil 47’de sunulmuştur:

Şekil 47. Delphi İkinci Tur/Tutum Boyutu Uzlaşma Durumu

4. ÜÇÜNCÜ DELPHI TURU

Araştırma sürecine 18 uzmanın katılımı hedeflenmiştir fakat 16 uzman geri dönüş sağlamıştır. Bu nedenle İkinci Delphi süreci 16 uzmandan elde edilen veriler ile sonuçlandırılmıştır. Uzmanlardan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma ve üçüncü çeyrek sapma değerleri hesaplanmıştır. Sonuçlar, uzmanlardan elde edilen doğrudan alıntılarla desteklenerek raporlaştırılmıştır.

İkinci Delphi turu sonucunda, “Bilgi” temasında bir maddede uzlaşa sağlandığı, iki maddede uzlaşa sağlanamadığı; “Beceri” temasında 15 maddede uzlaşa sağlandığı, 17 maddede uzlaşma sağlanamadığı; “Tutum” temasında dört maddede uzlaşa sağlandığı, beş maddede ise uzlaşa sağlanamadığı saptanmıştır. İkinci Delphi turu sonucunda uzlaşa sağlanan ve sağlanamayan maddelere ilişkin bilgiler Tablo 10’da sunulmuştur:

Tablo 10. İkinci Delphi Süreci Sonucunda Temalara İlişkin Uzlaşma Durumu

Tema	Uzlaşılan Madde	Uzlaşılmayan Madde
Bilgi	1	2
Beceri	15	17
Tutum	4	5
Toplam	20	24

İkinci Delphi turu sonucunda “Bilgi” temasında iki, “Beceri” temasında 17 ve “Tutum” temasında beş maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı belirlenmiştir. Bu nedenle Üçüncü Delphi turunun oluşturulmasına karar verilmiştir. İkinci Delphi turunda uzmanların uzlaşa sağlayamadıkları 24 madde ile “Delphi Üçüncü Tur Anketi” oluşturulmuştur. Anket uzmanlara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Çevrimiçi (online) anket formu uzmanlara farklı zamanlarda hatırlatma e-postası ile gönderilmiş, tüm uzmanların sürece dâhil olması sağlanmıştır. Uzmanların araştırma sürecinden uzaklaşmalarını engellemek amacıyla Delphi İkinci Tur anketinin tamamlanmasından 35 gün sonra Delphi Üçüncü Tur Anketinin uygulamasına geçilmiştir.

4.1. BİLGİ

Üçüncü Delphi turu “Bilgi” teması kapsamında iki yeterlik maddesi, yeniden uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan ikinci Delphi turunda mevcut maddeye vermiş oldukları yanıtları ve maddeye ilişkin istatistiki hesaplamaları inceleyerek yanıtlarını yeniden vermeleri istenmiştir. Süreç sonunda elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur:

Tablo 11. Bilgi Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaş	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75		✓
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.	4.00	4.00	3.81	4.00	1.10	3.25	4.75	1.5		✓

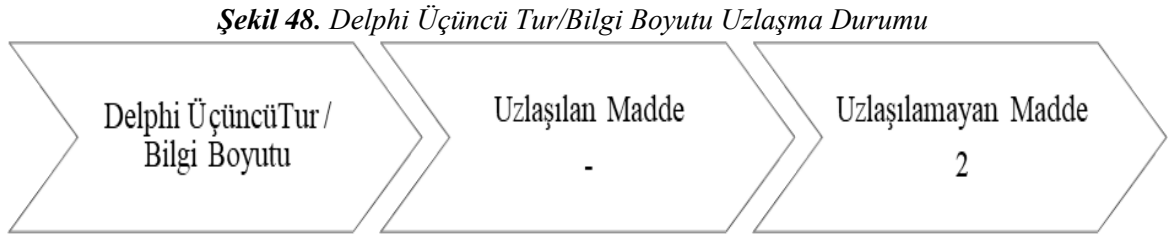
Tablo 11’den anlaşılacağı üzere uzmanların “Bilgi” teması kapsamında yer alan tüm maddelerde fikir ayrılığı yaşadıkları anlaşılmaktadır (M1=IQR=1.75; M2=IQR=1.5).

Uzmanlar, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin genel kültürünü geliştirmesi hususunda farklı görüşlere sahiptirler (IQR=1.75). Bu noktada görüş bildiren bir uzman (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya), sosyal bilgiler öğretmenin genel kültür gelişiminde Milli Eğitim sistemi ve içinde bulunduğu okul, aile ve arkadaş çevrelerinin etkisine dikkat çekmiştir. Bir diğer uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) ise 2050 yılında gerçekleşeceği öngörülen teknolojik gelişmeler ile birlikte genel kültür gibi günlük bilgilerin öğretilmesinin bir öğretmen aracılığıyla yürütülmeme ihtimaline dikkat çekerek, 2050 yılında bilgiye ulaşma kanallarında gerçekleşebilecek değişimlere vurgu yapmıştır.

Uzmanlarca uzlaşılamayan bir diğer madde ise 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirmesine vurgu yapan “Madde 2” olarak saptanmıştır (IQR=1.5). Konuya ilişkin farklı uzman görüşleri yer almaktadır. Yeterlik maddesine ilişkin olumlu görüş bildiren bir uzmanın (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat), sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini ilişkilendirebilme yeterliğini kazanmada öğretmenlere verilen formasyon eğitiminin önem taşıdığını

belirtmiştir. Konuya ilişkin olumsuz görüş belirten bir uzman (Öğretim üyesi Emre, Sosyoloji) ise konuyu ölçme ve değerlendirme üzerinden ele alarak hızla değişen bir çağda standartlaştırılmaya çalışılan eğitim süreçleri nedeniyle program öğelerinin 2050 yılında önemini yitireceğine işaret etmiştir. Konuya farklı bir açıdan yaklaşan bir diğer uzmanın (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) ise “2050 yılında yapay zekalı robot öğretmenler görev yapacak ise sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğeleri ve ilişkilendirme formatları yüklenir. Böylece daha başarılı bir sonuç alınabilir. Ancak gerçek öğretmenler göreve yapacak ise öğretmenin içinde yetiştiği ortam, mezun olduğu okullar ve kişisel bakış açısı büyük rol oynayacaktır kanaatindeyim. Hatta bazı gelişmiş ülkelerde bilgi öğretmene gerek olmadan mikroçiplerle yüklenebilir.” sözleriyle söz konusu yeterliğin gelecekte gerçekleşecek teknolojik gelişmelerle birlikte şekilleneceğine vurgu yaptığı görülmüştür.

Üçüncü Delphi süreci sonucunda, bilgi boyutunda katılımcıların maddelerin tamamında uzlaşma sağlayamadıkları belirlenmiştir. Üçüncü Delphi turu/Bilgi boyutu uzlaşma durumu Şekil 48’de sunulmuştur:

4.2. BECERİ

Üçüncü Delphi turunda “Beceri” teması kapsamındaki 17 yeterlik maddesi yeniden uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan ikinci Delphi turunda bu 17 maddeye vermiş oldukları yanıtları ve maddeye ilişkin istatistiksel hesaplamaları inceleyerek yanıtlarını yeniden vermeleri istenmiştir. Süreç sonunda elde edilen bulgular Tablo 12’de sunulmuştur:

Tablo 12. Beceri Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaşma	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.	4.00	4.00	4.00	2.00	.730	3.25	4.75	1.5		✓
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.	4.00	4.00	3.93	3.00	.853	3.25	4.75	1.5		✓

Tablo 12 (Devamı). Beceri Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaş	
										+	-
3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.	4.00	4.00	3.81	4.00	1.16	3.00	5.00	2		✓
4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.	4.00	4.00	3.87	4.00	1.08	3.00	5.00	2		✓
5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.	5.00	4.00	3.56	4.00	1.31	2.25	5.00	2.75		✓
6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.	4.00	4.00	4.00	3.00	.730	4.00	4.00	0	✓	
7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.	4.00	4.00	3.62	4.00	1.14	3.00	4.00	1	✓	
8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.	5.00	4.00	3.93	3.00	1.06	3.00	5.00	2		✓
9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.	4.00	4.00	3.56	4.00	1.09	3.00	4.00	1	✓	
10	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.	4.00	4.00	4.31	2.00	.704	4.00	5.00	1	✓	
11	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.	4.00	4.00	4.12	2.00	.619	4.00	4.75	0.75	✓	
12	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.	5.00	4.00	4.25	2.00	.774	4.00	5.00	1	✓	
13	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.	4.00	4.00	3.87	3.00	.885	3.00	4.75	1.75		✓

Tablo 12 (Devamı). Beceri Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{X}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	IQR	Uzlaşma	
										+	-
14	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.	4.00	4.00	4.00	3.00	.816	4.00	4.75	0.75	✓	
15	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.	5.00	5.00	4.37	3.00	.885	4.00	5.00	1	✓	
16	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.	4.00	4.00	4.18	2.00	.750	4.00	5.00	1	✓	
17	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.	4.00	4.00	4.00	2.00	.816	3.00	5.00	2		✓

Tablo 12 incelendiğinde uzmanların “Madde 6 (SS=.730, IQR=0)”, “Madde 7 (SS=1.14, IQR=1)”, “Madde 9 (SS=1.09, IQR=1)”, “Madde 10 (SS=.704, IQR=1)”, “Madde 11 (SS=.619, IQR=0.75)”, “Madde 12 (SS=.774, IQR=1)”, “Madde 14 (SS=.816, IQR=0.75)”, “Madde 15 (SS=.885, IQR=1)” ve “Madde 16 (SS=.750, IQR=1)” üzerinde uzlaşma sağladıkları görülmektedir.

Uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları maddeler ise “Madde 1 (SS=.730, IQR=1.5)”, “Madde 2 (SS=.853, IQR=1.5)”, Madde 3 (SS=1.16, IQR=2)”, “Madde 4 (SS=1.08, IQR=2)”, “Madde 5 (SS=1.31, IQR=2.75)”, “Madde 8 (SS=1.06, IQR=2)”, “Madde 13 (SS=.885, IQR=1.75)” ve “Madde 17 (SS=.816, IQR=2)” olarak saptanmıştır.

Üçüncü Delphi turunda “Beceri” temasının ilk maddesini oluşturan “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker” yeterlik maddesinin uzlaşılabilen maddeler arasında yer aldığı belirlenmiştir (IQR=1.5). 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin derse öğrencinin ilgisini çekmesinin gerekli olduğunu savunan uzmanlar olduğu gibi bu konuya çekimser yaklaşan uzmanların olduğu da anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin görüş bildiren bir uzman (Öğretim Üyesi Mustafa, Edebiyat), verimli bir ders sürecinin yürütülebilmesi için derse öğrencinin ilgisinin çekilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Yine, derse öğrencinin ilgisini çekmenin önemli olduğuna inanan bir diğer uzman ise (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya) teknolojinin öğretim sürecine entegrasyonuna vurgu yaparak *sanal geziler, artırılmış gerçeklik ve daha ileri teknolojiler (Metaverse) sayesinde derslerin daha ilgi çekici hale getirilebileceğini* ifade etmiştir.

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapmasına değinen “Madde 2” de de uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı belirlenmiştir (IQR=1.5). Bir uzman, “*İdealist ve mesleğini seven öğretmen yapabilir. (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)*” ifadesiyle maddeye ilişkin olumlu görüş belirtse de mevcut analiz sonuçları bu noktada farklı düşüncelerin de olduğunu göstermektedir.

Beceri temasının 3. maddesini oluşturan ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanmasına vurgu yapan yeterlik maddesinde de uzlaşma sağlanamadığı görülmüştür (IQR=2). Bu noktada bir uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji), İnternetin yoğun kullanımının bireysel çabaları azalttığını, bu nedenle intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanmanın gelecekte bir ihtiyaç hâline geleceğini belirtmiştir.

Benzer şekilde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirmesi gerektiğini savunan “Madde 4”te de uzmanların fikir ayrılığı yaşadığı saptanmıştır (IQR=2). Söz konusu yeterliğin 2050 yılında önemli olmayacağına inanan bir uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji) bu düşüncesini “*İlişkisiz görüyorum. Öğretmenin bileceği herhangi bir dili öğrencilerine uzmanlığını aksettirmesi konusunda bir role sahip olacağını düşünmüyorum. Araçsal bir şekilde yabancı bir dil bilmeyi gerektirecek bir bilgi aktarımının dilimiz ile yapılabilmesi pekâlâ mümkündür.*” sözleriyle açıklamıştır.

İncelemeler sonucunda “Madde 5 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir)” üzerinde de uzlaşma sağlanamadığı belirlenmiştir (IQR=2.75). Konuya ilişkin çekinceleri olan uzmanların (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji; Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe), 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin girişimcilik becerisini geliştirmesinin gerekli ve mümkün olmadığına inandıkları görülmüştür.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirmesi (Madde 6), uzmanlarca uzlaşma sağlanan maddelerden biri olarak saptanmıştır (IQR=0). Maddeye ilişkin veriler bu uzlaşmanın yüksek derecede gerçekleştiğini göstermektedir (SS=.730 Bir uzman, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin kendi yaşam ve düşünme becerilerini geliştirmesine

vurgu yapan Madde 6'ya ilişkin görüşlerini “*Bunun için ülkemizdeki öğretmen yetiştirme sistemi yeni baştan organize edilmeli. Öğretmen yetiştiren kurumlar özel sınavlarla öğrenci almalı. (Öğretim Üyesi Tarık, Coğrafya)*” sözleriyle açıklayarak, söz konusu yeterliğin gelişiminin sağlanabilmesi için öğretmen yetiştirme sistemlerinin revize edilmesinin gerekliliğini belirtmiştir.

Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etmesine vurgu yapan “Madde 7”de de uzlaşma sağlandığı görülmektedir (IQR=1). Gerçekleşen uzlaşmanın, orta dereceli uzlaşmayı ifade ettiği belirlenmiştir (SS=1.14). Maddeye ilişkin diğer değerler ise $\bar{X}$ =3.62, mod=4 ve medyan=4 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen veriler ışığında sosyal bilgiler öğretmeninin kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etmesinin 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşınması gereken yeterlikler arasında yer aldığı saptansa da bu konuda çekinceleri olan uzmanların olduğu da görülmektedir. Bu noktada bir uzmanın (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), rehberlik hizmetinin sosyal bilgiler öğretmeninin görev ve sorumluluğunda olmadığına vurgu yaptığı görülmüştür. Konuya ilişkin çekinceleri olan bir diğer uzman (Öğretim Üyesi Öykü, Eğitim Programları ve Öğretim) ise söz konusu çekincesini 2050 yılında *öğrencilerin bu konuda rehberliğe ihtiyacı kalmayacağı* düşüncesine dayandırarak açıklamıştır.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre etmesini ifade eden “Madde 8”de ise uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları belirlenmiştir (IQR=2). Bu nedenle “Beceri” temasının 8. maddesi uzlaşamayan yeterlik maddeleri kapsamına dâhil edilmiştir.

Beceri temasının 9. maddesini oluşturan ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunması gerektiğini savunan yeterlik maddesinde uzmanların uzlaşma sağladıkları saptanmıştır (IQR=1). Gerçekleşen bu uzlaşmanın ise orta dereceli uzlaşmayı ifade ettiği belirlenmiştir (SS=1.09). Bu yeterlik maddesine katılmayan uzmanların (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat; Öğretim Üyesi Zeynep, Felsefe), rehberlik hizmetinin sosyal bilgiler öğretmeninin görev ve sorumluluğunda olmaması nedeniyle sosyal bilgiler öğretmenlerine yüklenmemesi gerektiğine inandıkları görülmüştür.

Benzer şekilde uzmanların 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) desteklemesini vurgulayan “Madde 10”da yüksek düzeyde (IQR=1, SS=.704), 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerin sosyal becerilerini desteklemesine vurgu yapan “Madde 11”de yüksek düzeyde (IQR=0.75, SS=.619) ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturmaya değinen “Madde 12”de yüksek düzeyde uzlaşma içinde oldukları görülmüştür (IQR=1, SS=.774).

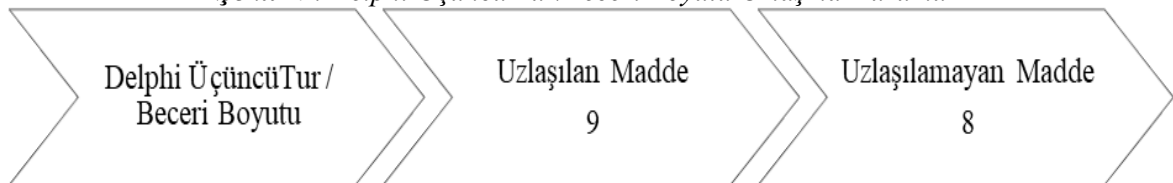
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer vermesini savunan “Madde 13”te ise uzmanlar tarafından uzlaşma sağlanamadığı belirlenmiştir (IQR=1.75).

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencilerle etkili iletişim kurmasına değinen “Madde 14”te yüksek dereceli uzlaşma (IQR=0.75, SS=.816), 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanmasına değinen “Madde 15”te (IQR=1, SS=.885) yüksek dereceli uzlaşma ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapmasına vurgu yapan “Madde 16”da yine yüksek dereceli uzlaşma (IQR=1, SS=.750) olduğu saptanmıştır. Her üç madde hakkında uzmanların yüksek dereceli uzlaşma içinde oldukları dikkat çekmektedir.

Beceri temasının son yeterlik maddesini oluşturan “Madde 17”de ise uzmanların uzlaşma sağlayamadıkları belirlenmiştir (IQR=2). 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin velilerle etkili iletişim kurmasına vurgu yapan maddede uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları görülmüştür.

Üçüncü Delphi süreci sonucunda beceri boyutunda katılımcıların dokuz madde üzerinde uzlaşma sağladıkları, sekiz maddede ise uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür. Üçüncü Delphi turu/Beceri boyutu uzlaşma durumu Şekil 49’da sunulmuştur:

Şekil 49. Delphi Üçüncü Tur/Beceri Boyutu Uzlaşma Durumu

4.3. TUTUM

Üçüncü Delphi turunda “Tutum” teması kapsamındaki beş yeterlik maddesi yeniden uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan ikinci Delphi turunda bu beş maddeye vermiş oldukları yanıtları ve maddeye ilişkin istatistiki hesaplamaları inceleyerek yeniden yanıt vermeleri istenmiştir. Süreç sonunda elde edilen bulgular Tablo 13’te sunulmuştur:

Tablo 13. Tutum Temasına İlişkin Üçüncü Delphi Turu Analiz Sonuçları

Madde No	Yeterlik Maddesi	Mod	Medyan	$\bar{x}$	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	IQR	Uzlaş	
										+	-
1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.	5.00	4.00	4.25	2.00	.774	4.00	5.00	1	✓	
2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları sever.	4.00	4.00	4.00	2.00	.730	3.25	4.75	1.5		✓
3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.	4.00	4.00	3.87	3.00	.885	3.00	4.75	1.75		✓
4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.	4.00	4.00	4.00	3.00	.894	3.25	5.00	1.75		✓
5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.	4.00	4.00	4.12	2.00	.718	4.00	5.00	1	✓	

Tablo 13’ten elde edilen veriler ışığında “Madde 1 (SS=.774, IQR=1)” ve “Madde 5” (SS=.718, IQR=1) üzerinde uzmanların görüş birliğine vardıkları saptanmıştır. Uzmanlar tarafından fikir ayrılığı yaşanan maddeler ise “Madde 2 (SS=.730, IQR=1.5)”, “Madde 3 (SS=.885, IQR=1.75)” ve “Madde 4, (IQR=1.75)” olarak belirlenmiştir.

“Tutum” temasının ilk maddesi olan “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.” yeterlik maddesinde yüksek dereceli uzlaş sağlandığı belirlenmiştir (IQR=1, SS=.774). Bu noktada olumsuz görüşe sahip olan bir uzmanın (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji), “Günümüzdeki hızlı teknolojik değişimin artarak devam edeceği öngörülürse bunu bir insanın takip etmek için başlı başına bir mesai harcaması gerekir. Kimsenin buna ilişkin bir enerjisi olmayacaktır.” sözlerinden değişimin hızına karşı öğretmenlerin çağdaş gelişmeleri takip etmesinin mümkün olmadığına inandığı anlaşılmaktadır.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin çocukları sevmesine değinen “Madde 2”de uzlaşma sağlanamaması ise dikkat çekmektedir (IQR=1.5). Bu noktada bir uzman (Öğretim Üyesi Tuna, Sanat), görüşlerini tüm öğrencilere eşit mesafede yaklaşmanın önemine değinerek ifade etmiştir.

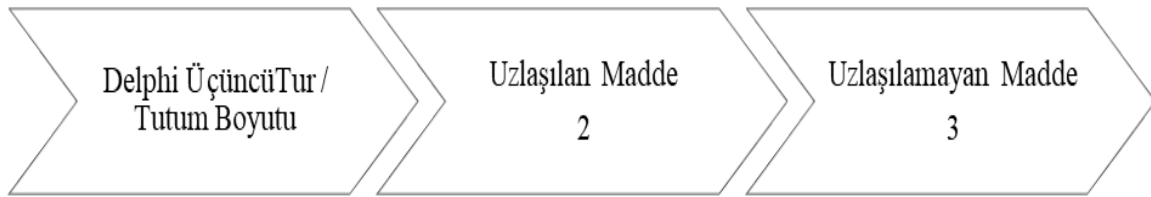
Yine 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin içsel motivasyonunu artırmasına vurgu yapan “Madde 3”te de uzlaşma sağlanamadığı saptanmıştır (IQR=1.75). 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin içsel motivasyonunu artırması noktasında çekinceleri olan bir uzman (Öğretim Üyesi Emre, Sosyoloji), bu çekincelerini mevcut memuriyet zihniyetine dayandırarak, mevcut zihniyetinin değişmemesi durumunda söz konusu yeterliğin geliştirilmesinin mümkün olamayacağını vurgulamıştır.

Ayrıca, uzmanların 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrenmeye sürekli istek duyması noktasında da fikir ayrılığı yaşadıkları belirlenmiştir (IQR=1.75).

Son olarak, “Tutum” temasının son maddesi olan “Madde 5 (2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.)”te uzmanların yüksek düzeyde uzlaşma içinde oldukları saptanmıştır (IQR=1, SS=.718).

Üçüncü Delphi süreci sonucunda tutum boyutunda katılımcıların iki madde üzerinde uzlaşma sağladıkları, üç maddede ise uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür. Üçüncü Delphi turu/Tutum boyutu uzlaşma durumu Şekil 50’de sunulmuştur:

Şekil 50. Delphi Üçüncü Tur/Tutum Boyutu Uzlaşma Durumu

5. DELPHI SÜRECİNİN SONLANDIRILMASI

Yürütülen ikinci Delphi Turu sonucunda 24 madde üzerinde uzlaşma sağlanamadığı görülmüştür. Uzlaşma sağlanamayan bu maddeler, üçüncü Delphi turu ile uzmanlara yeniden yöneltilmiştir. Üçüncü Delphi turundan elde edilen IQR değerlerinin incelenmesi sonucu uzmanların ikinci Delphi turundan farklı olarak bazı maddelerde uzlaşma sağladıkları belirlenmiştir. Yeterlik maddelerine ilişkin ikinci ve üçüncü Delphi turlarından elde edilen IQR değerleri Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. İkinci Delphi Turunda Uzlaşılamayan Maddelere İlişkin Üçüncü Delphi Turu Sonucunda Elde Edilen İQR Değerleri

Tema	Madde No	Yeterlik Maddesi	2. Delphi Turu IQR Sonucu	3. Delphi Turu IQR Sonucu
Bilgi	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.	1.75	1.75
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.	1.75	1.5
Beceri	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.	2	1.5
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.	1.5	1.5
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.	2	2
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.	2	2
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.	3	2.75
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.	1.75	0
	7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.	1.5	1
	8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.	2	2
	9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.	2	1
	10	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.	2	1
	11	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.	1.75	0.75
	12	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.	1.75	1
	13	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.	1.75	1.75
	14	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.	1.75	0.75
	15	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.	1.75	1
	16	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.	1.75	1
	17	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.	1.75	2
Tutum	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.	1.75	1
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları sever.	1.75	1.5
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.	1.75	1.75
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.	1.75	1.75
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.	1.75	1

Tablo 14'ten de anlaşılacağı üzere ikinci Delphi turunda uzlaşma sağlanamayan 11 madde üzerinde üçüncü Delphi turu sonucunda uzlaşma sağlandığı anlaşılmaktadır. "Bilgi" teması kapsamında ikinci Delphi turunda uzlaşma sağlanamayan ve uzmanlara yeniden yöneltilen hiçbir soru üzerinde uzlaşma sağlanamaması dikkat çekmektedir.

“Beceri” teması kapsamında yer alan 17 maddenin dokuzu üzerinde uzmanların fikirlerini değiştirdikleri ve uzlaşmaya vardıkları görülmektedir. “Beceri” teması kapsamında yer alan diğer sekiz maddede ise uzlaşma ölçütünü sağlayacak bir değişikliğin olmadığı saptanmıştır. “Tutum” temasına dâhil edilen beş maddenin ise yalnızca ikisi üzerinde olumlu yönde değişiklik olduğu belirlenmiştir. Mevcut tema kapsamında yer alan diğer üç maddede ise uzlaşmanın sağlanması yönünde bir değişimin olmadığı belirlenmiştir.

Elde edilen ikinci ve üçüncü Delphi turu sonuçları incelendiğinde 13 maddenin sekizinde elde edilen IQR değerlerinde bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır (Bilgi M1 (IQR=1.75); Beceri M2 (IQR=1.5), Beceri M3 (IQR=2), Beceri M4 (IQR=2), Beceri M8 (IQR=2), Beceri M13 (IQR=1.75); Tutum M3 (IQR=1.75), Tutum M4 (IQR= 1.75)). Dört maddede ise mevcut değişimin uzlaşma ölçütünü sağlamaya yetecek düzeyde olmadığı görülmektedir (Bilgi M2 (IQR=1.75, IQR=1.5); Beceri M1 (IQR=2, IQR=1.5), Beceri M5 (IQR=3, IQR=2.75); Tutum M2 (IQR=1.75, IQR=1.5). “Beceri” temasındaki Madde 17’de ise IQR değerinde artış gözlemlenmiştir (IQR=1.75, IQR=2). Mevcut maddede üçüncü Delphi turu ile birlikte uzlaşmadan daha fazla uzaklaştığı saptanmıştır. Uzlaşma sağlanamayan yeterlik maddeleri Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Uzman Görüşleri Sonucunda Uzlaşmaya Varılmayan Yeterlik Maddeleri

Tema	Madde No	Yeterlik Maddesi
Bilgi	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.
Beceri	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.
	7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.
	8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.
Tutum	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çocukları sever.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.

Uzmanlar tarafından uzlaşma sağlanamayan maddeler incelendiğinde genellikle IQR değerlerinde değişiklik olmadığı ya da uzlaşmayı sağlayacak düzeyde bir değişim

oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Uzmanlardan elde edilen IQR değerlerinde çoğunlukla bir değişime rastlanmaması uzmanların mevcut görüşlerinde kararlı olduklarını göstermektedir. Bu nedenle gerçekleştirilen üçüncü Delphi turu ile Delphi sürecinin sonlandırılmasına karar verilmiştir. Üzerinde uzlaşa sağlanamayan 13 maddenin hazırlanan yeterlik maddelerinden çıkartılması ile 2050 yılı sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri son şeklini almıştır. Yürütülen Delphi süreci sonucunda elde edilen yeterlik maddeleri Tablo 16’da sunulmuştur:

Tablo 16. Delphi Süreci Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

Tema	Madde No	Yeterlik Maddesi
Bilgi	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.
Beceri	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır.
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir.
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur.
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar.
	7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir.
	8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir.
	9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.
	10	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.
	11	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, meslektaşları ile etkili iletişim kurar.
	12	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.
	13	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.
	14	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.
	15	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.
	16	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.
	17	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.
	18	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.
	19	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.
	20	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.
	21	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır.
	22	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır.
	23	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilere etkili rehberlik hizmeti sunar.

Tablo 16 (Devamı). Delphi Süreci Sonucunda Elde Edilen Yeterlik Maddeleri

Tema	Madde No	Yeterlik Maddesi
	24	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder.
Tutum	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişimleri takip etmeye istek duyar.
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur.
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları özetlenmiş, tartışılmış ve sonuçlar ışığında araştırmacılara ve uygulamaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

ARAŞTIRMA SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

İçinde bulunulan çağda bireylerin değişen dünyaya uyumu bireylere eğitim ile kazandırılacak bilgi ve becerilerle sağlanmaktadır. Bireylerin geleceklerini şekillendirmeleri ve değişen yaşam koşullarına hazırlanabilmeleri için onlara yol gösteren eğitim sürecinin (Tatan, 2021) etkin bir şekilde yürütülebilmesi ise eğitimin en önemli değişkenlerden biri olan öğretmenlerin (Özer, 2021) yeterlikleri ile şekillenmektedir. Bu nedenle öğretmen yeterliklerinin gelecek kuşakların eğitimi üzerinde sahip olduğu önemli etki (TED, 2009), nitelikli eğitim için nitelikli öğretmenleri zorunlu kılmaktadır (Erus ve Zeren, 2017). Bu zorunluluk ise beraberinde öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterliklerin değişen dünyaya uygun olarak sürekli sorgulanması ve geliştirilmesini getirmektedir (Kaya, 2017). Bu nedenle bu araştırmada bireyleri geleceğe hazırlamada önemli bir rol üstlenen sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2050 yılında taşınması gereken yeterliklere ışık tutacak bir çerçeve sunulmuştur.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (antropoloji, coğrafya, eğitim programları ve öğretim, ekonomi, felsefe, hukuk, iletişim, ölçme ve değerlendirme, psikoloji, sanat, siyaset bilimi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyoloji, tarih, teknoloji ve Türk dili ve edebiyatı) akademisyenlerin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda belirlenmesinin hedeflendiği bu araştırma sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken 31 yeterlik maddesi oluşturulmuştur. Yeterlik maddeleri, nitel ve nicel verilerin bir bütün olarak (Creswell, 2019) çözümlenmesini temel alan karma yöntem araştırmasına uygun olarak, Delphi tekniğinden elde edilen veriler ışığında elde edilmiştir.

Araştırma, Türkiye'nin yedi bölgesinden birinci Delphi turunda 18, ikinci ve üçüncü Delphi turlarında ise 16 uzmanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi (online) yürütülen Delphi sürecinin birinci turunda, katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerin çözümlenmesi sonucunda veriler, tema ve alt temalara ayrılarak gruplandırılmıştır. Bu kapsamda Bilgi, Beceri ve Tutum olmak üzere üç ana tema belirlenmiştir. Bu temaların öğretmenlik mesleği

tanımlanırken vurgulanan Bilgi, Beceri ve Tutum boyutları (MEB, 2017a) ile uyumlu olduğu görülmüştür. Uzmanlardan elde edilen görüşme verileri bu üç ana tema kapsamında incelenmiş ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırma sürecinin temelini oluşturan yeterlik maddeleri bu alt temalar kapsamında şekillendirilmiştir. Yürütülen birinci Delphi süreci sonucunda Bilgi teması kapsamında üç, Beceri teması kapsamında 32 ve Tutum teması kapsamında dokuz olmak üzere toplam 44 yeterlik maddesi oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilen üç Delphi turu sonucunda uzmanların 31 yeterlik maddesi üzerinde uzlaşmaya vardıkları fakat 13 yeterlik maddesi hakkında fikir ayrılığı içinde oldukları belirlenmiştir. Bu 13 madde üzerinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle 13 madde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler kapsamından çıkartılmıştır.

Uzmanların, “Bilgi” teması kapsamında yer alan ve 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin genel kültürünü geliştirmesini ve sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirmesini temel alan yeterlik maddelerine çekimsiz yaklaştıkları belirlenmiştir.

Ayrıca, mevcut veriler ışığında uzmanların, “Beceri” teması kapsamında yer alan derse öğrencinin ilgisini çekme, hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapma, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanma, kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirme, kendi girişimcilik becerisini geliştirme, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre etme, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verme ve velilerle etkili iletişim kurma yeterliklerinin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler arasında yer almaması gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır.

Yine “Tutum” teması kapsamında yer alan çocukları sevme, içsel motivasyonu artırma ve öğrenmeye sürekli istek duyma yeterliklerinin de uzmanlarca 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler arasında görülmediği saptanmıştır.

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirmesinin “Bilgi” teması kapsamında uzmanlarca uzlaşa sağlanan tek yeterlik maddesi olduğu görülmüştür.

“Beceri” teması kapsamında yer alan ve uzmanlarca 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikler arasında görülen yeterlikler ise; amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlama, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturma, derslerinde programlama dillerini kullanma, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirme, eşitlikçi ve demokratik bir öğrenme ortamı oluşturma, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapma, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirme, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirme, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirme, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etme, meslektaşları ile etkili iletişim kurma, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunma, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekleme, öğrencilerin sosyal becerilerini destekleme, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturma, öğrencilerle etkili iletişim kurma, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirme, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanma, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapma, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanma, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma, velilere etkili rehberlik hizmeti sunma ve Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre etme olarak belirlenmiştir.

Yine “Tutum” teması kapsamında yer alan araştırmaya sürekli istek duyma, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyma, değişimleri takip etmeye istek duyma, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunma, öğrencilere rol model olma ve yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterme yeterliklerinin de uzmanlarca 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler arasında görüldüğü belirlenmiştir.

2050 YILINDA BİR SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİNİN “BİLGİ” TEMASI KAPSAMINDA TAŞIMASI GEREKEN YETERLİKLERE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin “Bilgi” teması kapsamında taşınması gereken yeterliklerden biri, “Alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.” olarak belirlenmiştir. Uzmanların teknoloji bilgisinin alan bilgisi ve pedagoji bilgisi ile birlikte desteklenmesi temeline dayanan “teknolojik pedagojik alan bilgisi” (Mishra ve Koehler, 2006’dan akt. Güdek ve Açıksöz, 2018) modeline vurgu yaptıkları anlaşılmıştır. Bu noktada öğretmenlerin “bilgi ve iletişim teknolojilerini uygun pedagojik yöntemler doğrultusunda alana özgü kullanım” (Albayrak Sarı vd., 2016: 6) bilgisi olarak ifade edilen teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) yeterliğini geliştirmelerinin hem günümüzde hem de gelecekte eğitim üzerinde etkisinin büyük olacağına inanılmaktadır.

Uzmanların öğretmenin alan bilgisi konusunda kendisini zayıf hissetmesinin dersin verimini de düşürdüğü fakat tek başına alan bilgisine sahip olmanın etkili bir öğretim sürecinin yürütülmesinde etkili olmayacağını sıklıkla vurguladıkları görülmüştür. Öğrenci başarısında fark yaratan; öğretmenin sahip olduğu alan bilgisinden çok öğretmenin alan bilgisinin nasıl öğretileceğini bilmesidir (TED, 2009). Ayrıca, 2050 perspektifinde bir sosyal bilgiler dersinde teknolojiyi öğretim sürecinden bağımsız düşünmenin olanaklı olamayacağı da açıktır. Bu bağlamda Ünlü vd. (2017) yürüttükleri araştırmalarında aktif bilgisayar kullanan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif bilgisayar kullanıcısı olmayan öğretmen adaylarına göre tekno-pedagojik alan bilgisi açısından kendilerini daha yeterli gördüklerini; Çifçi ve Dikmenli (2018)’nin araştırmalarında da benzer şekilde bilgisayar kullanma becerisine sahip öğretmen adaylarının pedagojik bilgi, teknolojik bilgi, alan bilgisi, teknolojik alan bilgisi, teknolojik pedagojik bilgi, pedagojik alan bilgisi ve teknolojik pedagojik alan bilgisi düzeyinde avantaja sahip olduklarını bulmaları, savunulan yargıyı destekler niteliktedir.

Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin tekno-pedagojik alan bilgisi yeterliklerine yönelik birçok araştırma bulunduğu görülmüştür. Örneğin Kaya ve Yazıcı (2019) yürüttükleri araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi açısından kendilerini ileri düzeyde yeterli gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Bal ve Karademir (2013) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleri ile

yürütülen araştırmada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin pedagojik bilgi açısından kendilerini yüksek düzeyde yeterli gördüklerini, teknolojik bilgi konusunda ise düşük düzeyde yeterli gördüklerini saptamışlardır. Demirezen ve Keleş (2020) ise genel anlamda TPAB (Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi) açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir alandaki bilgilerinde yaşanan artış ile birlikte diğer alandaki bilgilerinin de arttığını belirlemişlerdir.

Eğitim birçok bilgi türünü içinde barındıran çok yönlü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle etkili bir öğretim sürecini yürütecek bir öğretmenin gerekli tüm bilgi türlerinde yetkinlik kazanması; pedagojik bilgiyi, alan bilgisini ve teknolojik bilgiyi entegre edebilmesi gerekmektedir (Yusufoğlu ve Gençtürk Güven, 2021). Bu bağlamda elde edilen “2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir” yeterlik maddesinin, incelenen tüm bu araştırmaların sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmüştür.

2050 YILINDA BİR SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİNİN “BECERİ” TEMASI KAPSAMINDA TAŞIMASI GEREKEN YETERLİKLERE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonuçları, “Beceri” teması kapsamında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin çeşitli yeterlikleri taşıması gerektiğini göstermiştir. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin ölçme ve değerlendirme kapsamında taşıması gereken bu yeterlikler; “Amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlama” ve “güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapma” olarak saptanmıştır. Bu doğrultuda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin “Beceri” teması kapsamında taşıması gereken yeterliklerden ilkinin, “Amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.” olduğu belirlenmiştir.

Eğitim pek çok unsuru içinde barındıran çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sadece programın sonunda öğrencilere uygulanan testler gerçeği yansıtmamaktadır (Tyler, 2014) çünkü her birey, keşfedilmeyi bekleyen eşsiz bir potansiyele sahiptir. Farklı yaşantılar ve deneyimler geçiren, farklı bakış açılarına ve sosyoekonomik düzeylere sahip bireyleri tek bir değerlendirme aracına tabi tutan bir ölçme-değerlendirme yaklaşımı insanın doğasına aykırıdır. Bu nedenle öğretmenler ölçme-değerlendirme sürecinde özgün ve yaratıcı olmalıdırlar (MEB, 2018; Erbudak, 2021). Her birey eşsizdir ve içinde keşfedilmeyi bekleyen zenginlikler barındırır. Bu

nedenle bireyin eğitim hayatında en önemli aktörlerden biri konumunda olan öğretmenlerin bu zenginlikleri keşfedecek özgün ve yaratıcı ölçme-değerlendirme araçlarını geliştirmesinin/kullanmasının eğitimde fark yaratacağına inanılmaktadır.

Araştırma sonucunda, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin, ölçme ve değerlendirmeye ilişkin “güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapma” yeterliğine de sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim sürecinde belirlenen hedeflere ulaşılma düzeyi ölçme-değerlendirme ile saptanmaktadır (Abalı Öztürk ve Şahin, 2022). Ölçme-değerlendirme sürecinde etkili geri bildirim sağlanabilmesi ise iyi bir ölçme-değerlendirme sürecinin yürütülmesini gerekli kılmaktadır (Bayram, 2012).

Ölçme-değerlendirme sürecinde öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri tercih ettikleri bilinmektedir (Bulut vd., 2022). Konuya ilişkin yürütülen araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme sürecinde genellikle öğrencilerin alt düzey düşünme becerilerini ölçecek nitelikte (Uymaz ve Çalışkan, 2019) klasik ölçme-değerlendirme araçlarını tercih etmeleri dikkat çekmektedir (Develioğlu, 2021; Ekem, 2019). Benzer şekilde Kayran (2021)’in sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yürütmüş olduğu çalışmada da öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme sürecini sonuç odaklı bir bakış açısıyla açıkladıkları belirtilmiştir. Ayrıca, araştırma sonucunda öğretmen adaylarının süreç odaklı ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Oysaki etkili bir ölçme-değerlendirme sürecinin gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin sıklıkla tercih ettikleri klasik ölçme-değerlendirme araçlarının yanı sıra tamamlayıcı değerlendirme araçlarını da sürece dâhil etmeleri gerekmektedir (Yanpar Yelken, 2006). Etkili ve verimli bir ölçme-değerlendirme süreci ancak öğrenciyi sürecin bir parçası yapan, çok yönlü ölçüm araçları ile olanaklı olmaktadır (Karamustafaoğlu vd., 2012). Ancak ölçme-değerlendirme sürecinde doğru ölçme-değerlendirme tekniğinin seçimi tek başına yeterli olmamaktadır. Seçilen yöntemin geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşması da bu süreçte büyük önem taşımaktadır çünkü geçerli ve güvenilir bir ölçüm, Baştürk vd. (2013)’nin de değindiği gibi ölçülmek istenen özelliğin ne oranda kazandırıldığına tespitini sağlayan önemli bir unsurdur. Bu nedenle bir sosyal bilgiler öğretmenin 2050 yılında geçerli ve güvenilir ölçme-değerlendirme yapabilme yeterliğine sahip olmasının gerekliliğine inanılmaktadır.

Yürütülen Delphi süreci sonucunda elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin demokratik ve eşitlikçi bir öğrenme ortamı

oluşturabilme noktasında da çeşitli yeterlikler taşıması gerektiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerden ilki “demokratik bir öğrenme ortamı oluşturma” olarak saptanmıştır. Toplumlar demokratik, hak ve sorumluluklarının bilincinde vatandaşlara sahip olmayı hedeflerler (Durdi, 2020). Ancak ne geçmişte ne günümüzde bu beklentinin gerçekleştiği söylenemez çünkü bireyler kendilerinden farklı olanları tehdit unsuru olarak görmektedirler. Bu durum beraberinde farklı olanı ayırma, dışlama, yaşam alanlarından izole etmeyi getirmektedir (Kocadağ, 2019). Söz konusu anlayış ise demokratik bir dünya düzeninin oluşturulmasına engel olmakta ve insanları acıya sürüklemektedir. Hâlbuki gelişimden, ilerlemeden ve modernlikten bahsedilen bir çağda bu sorunların yaşanıyor olması utanç vericidir. En azından gelecek nesillere daha iyi bir yaşam hakkı verilebilmesi için demokrasi bilincinin şimdiden tüm bireylere kazandırılması gerektiğine inanılmaktadır.

Bir toplumda demokrasinin yerleşmesi ancak yeni nesillere verilen eğitim ile sağlanabilir (Göney, 2021). Okullar yapısı gereği demokratik yaşamın gerektirdiği çeşitliliğe ve temellere sahiptir (Baki Pala, 2020). Bu bağlamda demokrasi bilincinin ilköğretimde tüm derslerde kazandırılması hedeflenmesine karşın en önemli görev, doğası gereği sosyal bilgiler dersine düşmektedir (Kozaner, 2012). Bu bilinci kazandırmada en önemli rolü üstlenen kişiler ise şüphesiz ki sosyal bilgiler öğretmenleridir. Duman ve Şahiner (2008) tarafından da vurgulandığı gibi sosyal bilgiler dersi demokratik değerleri kazandırabilmelidir. Gerek eğitim süreci gerekse sınıf ortamı demokratik değerleri kazandıracak şekilde tasarlanmalıdır. Özellikle ilköğretim yaş grubunda bireylerin çoğunlukla gözlemleri ile öğrendiği düşünüldüğünde demokratik bir sınıf atmosferi oluşturmanın önemi açıktır. Bu nedenle öğretmenin eğitim sürecinin tamamında demokratik bir tutum sergilemesinin büyük önem taşıdığı (Tahiroğlu ve Çetin, 2019) ortaya çıkmıştır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de “eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturma” olarak saptanmıştır. Eşitlik olgusu, Delphi sürecinde bir uzmanın sözleri ile ifade ettiği gibi insanlığın en temel sorunlarından biridir ve bu sorunun 2050 yılında da tamamen çözülmesi ne yazık ki olanaklı görülmemektedir. Çelikkol ve Avcı (2017)’nin da belirttiği gibi eşitsizliklerin tamamen ortadan kalkması, bir ütopyadır. Ancak bu

sorunun çözümüne yönelik atılacak adımlar ile eşitsizlikleri en aza indirgeyerek gelecek nesiller adına daha yaşanabilir bir dünya bırakılabileceğine inanılmaktadır.

Yaşamın her alanında ortaya çıkan eşitsizlik, özellikle eğitim ve sosyo-ekonomik boyutlarda bireylerin doğrudan etkilenmesine neden olmaktadır (Kaya, 2021). Bu nedenle eşitliğin sağlanabilmesi için gerekli görülen fırsat eşitliği anlayışı, eşitsizliklerin kaldırılmasında büyük önem taşımaktadır çünkü bu anlayış temelde bireylerin “kendini gerçekleştirme ve geliştirmesi sürecince önünde var olan engellerin kaldırılması” hedefine dayanmaktadır (Kurtdaş, 2021a). Bu engellerin kaldırılmasında eğitim önemli bir rol üstlenmektedir. Eğitim sürecinde yaşanan eşitsizlikler, Bilgin ve Erbuğ (2021)’un da belirttiği gibi “sosyal yapıdaki eşitsizliklerin hem bir sebebi hem de bir sonucudur”. Bu durumda sosyal yapıda yaşanan eşitsizliklerin giderilmesi için yürütülen çalışmaların eğitim sürecindeki eşitsizlikler giderilmeden bir sonuca ulaşamayacağı açıktır. Mevcut eşitsizliklerin sonlanması ise her bireyin eğitim hakkından koşulsuz yararlanabilmesi ve eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması ile olanaklı olacaktır (Çelikkol ve Avcı, 2017).

Bireylerin eğitimde fırsat ve imkân eşitliğine sahip olabilmesi en temel hakkıdır ve bu hakkı kanunla güvence altına alınmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (MEB, 1973)’nin Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri ile ilgili 4. maddesinde yer alan “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.” ifadesi eğitimin genel ve eşit bir yapıya sahip olduğunu açıkça vurgulamaktadır. Sekizinci maddesinde yer alan “Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.” ifadesi ise her bireyin eğitimde fırsat ve imkân eşitliğine sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak Kıbrıslıoğlu Uysal ve Gelbal (2018)’in da araştırmalarında belirttikleri gibi Türkiye’de bölgeler arasında sosyoekonomik ve sosyokültürel eşitsizlikler olduğu gibi halen eğitim alanında da erişim ve nitelik bakımından önemli eşitsizlikler bulunmaktadır. Örneğin, Atmaca ve Aydın (2020)’in araştırmalarında özellikle yüksek kültürel birikime sahip olan ailelerin ve çocuklarının akademik başarı noktasında ciddi bir avantaj yarattığı sonucuna ulaşmaları bu kanıyı destekler niteliktedir.

Eğitim alanında fırsat eşitsizliğine neden olan etmenler Bilgin ve Erbuğ (2021) tarafından “ekonomik, toplumsal, coğrafi/bölgesel, biyolojik ve politik” olmak üzere beş boyutta gruplandırılmıştır. İlgili gruptan da anlaşılacağı üzere eğitim sürecinde

fırsat eşitsizliğine neden olan birçok etmen bulunmaktadır. Belirtilen etmenlerin yarattığı fırsat eşitsizlikleri, bireylerin eğitim süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve/veya cinsiyetçi tutumlar bireylerin eğitimine engel olan en önemli etmenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Özaydınlık, 2014). Bu durum Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022) tarafından yayımlanan istatistiksel verilerde de açıkça görülmektedir. Buna göre 2020 yılında okuryazar olmayan erkekler toplumun %1'ini oluştururken okuryazar olmayan kadınların toplum içindeki oranının %6.5 olduğu görülmektedir. Eğitim alanında yaşanan bu eşitsizlik beraberinde kadının toplum içindeki diğer yapılara katılımında da engellere neden olmaktadır. Kadınların 2020 yılında yüksek okul veya fakülte mezun olma (25+ yaş = Toplam: %19.2, Kadın: %17.3, Erkek: %21.1), istihdam (15+ yaş = Toplam: %42.8, Kadın: %26.3, Erkek: %59.8), işgücüne katılma (15+ yaş = Toplam: %49.3, Kadın: %30.9, Erkek: %68.2) ve işsizlik (15+ yaş = Toplam: %13.2, Kadın: %15.0, Erkek: %12.3) oranları (TÜİK, 2022) da söz konusu kanıyı açıkça desteklemektedir.

Eğitim sürecinde karşılaşılan eşitsizlik, Stromquist (2010'dan akt. Yaşar, 2018: 57-58)'in de ifade ettiği gibi "eğitimin içeriğinin ve okul kültürünün, verili toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretme ve pekiştirmedeki etkisi" nedeniyle eşitsizliklerin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bireylere eşitlikçi bir eğitim süreci oluşturmak büyük önem taşımaktadır. Bunu sağlayacak olanlar da hiç şüphesiz ki öğretmenlerdir çünkü eşitlikçi bir sınıf ortamını ve öğretim sürecini yürüten en önemli aktörlerden biri öğretmenlerdir. "Eşitlik" değerinin (MEB, 2018) sosyal bilgiler dersi kapsamında kazandırılacak değerler arasında yer aldığı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu bağlamda ayrı bir öneminin olduğu görülmektedir. Şanlı (2019)'nın da vurguladığı gibi birleştirici bir özellik taşıyan sosyal bilgiler dersi, öğrenciler arasında kaynaştırıcı rolünü daha fazla üstlenmektedir. Elde edilen tüm bu bulgular ışığında gerek günümüzde gerekse araştırmada temel alınan 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin "eşitlikçi bir öğrenme oluşturması" önemli bir yeterlik alanı olarak saptanmıştır.

Yürütülen Delphi araştırması sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin teknolojik dönüşümlere uyum sağlaması gerektiğini açıkça göstermiştir. Bu kapsamda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin teknoloji kapsamında taşıması gereken önemli yeterliklere işaret edildiği görülmüştür. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin teknolojik yeniliklere uyum sağlamasına ve söz konusu teknolojik yenilikleri öğretim süreçlerine entegre edebilmesine vurgu yapan bu yeterlikler

“derslerinde programlama dillerini kullanma”, “dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirme”, “öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirme”, “sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanma” ve “Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre etme” olarak saptanmıştır.

Araştırma sonucunda, teknoloji vurgusunun dikkat çektiği ilk yeterlik “Derslerinde programlama dillerini kullanır.” olarak belirlenmiştir. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda yaşanan dijital dönüşümler yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinde de köklü değişimleri beraberinde getirmiştir (Taşkiran, 2017). Tüm bu değişimler öğretmenler için 21. yüzyılın getirmiş olduğu çeşitli beklentileri karşılama gerekliliğini doğurmuştur (Kıyasoğlu ve Çeviker Ay, 2020). Etkileşimli tahtalar, tablet bilgisayarlar ve çeşitli eğitim yazılımları öğretim ortamlarında kullanılmaya başlanmıştır (Bakırcı, 2019). Ancak söz konusu tüm bu teknolojik yeniliklerin kullanımının tek başına yeterli olmayacağı açıktır çünkü içinde bulunulan çağda önemli olan mevcut teknolojileri üreterek teknolojik dönüşüme yön verebilmektir. Bu bağlamda teknolojiyi üreten ve üst düzey düşünme becerilerini kullanan (Dönmez Usta ve Turan Güntepe, 2019) bireylerin yetiştirilmesi için tasarımı, üretimi ve bilgisayar programlarını yazabilmeyi yani kodlamayı (Demir, 2018) içeren bir eğitim sürecine gereksinim duyulmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde bireylere “dijital okuryazarlık” becerisinin kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Ayrıca, 21. yüzyılda bireyin sahip olması beklenen pek çok becerinin (eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği, problem çözme, vd.) de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programında yer aldığı görülmektedir. (MEB, 2018). Bu nedenle programlamanın/kodlamanın 21. yüzyıl becerilerinin kazanımı ve gelişimini sağlaması (Williams, 2013’ten akt. Aytekin vd., 2018) ve bir problemi bilgisayar ile çözebilmenin ötesinde probleme geniş bir bakış açısıyla yaklaşma ve çözüm için yaratıcı fikirler oluşturma (Konan, 2020) imkânı sunmasının sosyal bilgiler dersi açısından büyük katkıların olacağına inanılmaktadır. Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin programlama dillerini bilmesi ve bu dilleri derslerine entegre edebilmesinin bir lüks değil, gereklilik olacağı düşünülmektedir.

Yürütülen Delphi araştırması ile 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin “dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini

geliştirme” yeterliğini de taşıması gerektiği ortaya çıkmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 13. maddesinde (MEB, 1973) yer alan “Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim yöntemleriyle ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke gereksinimlerine göre sürekli olarak geliştirilir.” ifadesi de elde edilen yeterlik maddesi ile paralellik göstermektedir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) temel beceriler kapsamında kazandırılması hedeflenen “dijital okuryazarlık” becerisi de dijital öğretim materyallerinin sosyal bilgiler öğretim sürecine entegrasyonunun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğrencileri dijital araçları doğru ve etik ilkelere uygun olarak (Turan ve Karasu Avcı, 2018) kullanabilecek ve üretebilecek yetkinlikte yetiştirmenin gerekliliği açıkça görülmektedir.

Konuya ilişkin alanyazın incelendiğinde Bal İncebacak ve Tangülü (2015)’nin 4. sınıf öğrencileri ile yürüttükleri araştırmaları sonucunda, öğrencilerin bilgisayar ve İnterneti eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olarak gördükleri anlaşılmıştır. Beldağ ve Yaylacı (2014)’nin sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yürüttükleri araştırmalarında ise öğretmen adaylarının “okullarda ve sınıflardaki teknolojik donanımı başarılı çalışmalar için yaşamsal öneme sahip unsurlar” olarak gördükleri saptanmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretiminde dijital öykülerin (Ünlü ve Yangın, 2018; Olur, 2021) kullanımının olumlu yönde sonuçlarının olduğu görülmüştür.

Elde edilen tüm bu veriler, öğrencilerin ilgisini çekecek bir sınıf ortamı oluşturmak, çağdaş bir eğitim-öğretim gerçekleştirebilmek için teknolojinin tüm unsurlarını eğitim-öğretim sürecine entegre etmek (Ayaydın, 2014) ve bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak bu teknolojileri uygun pedagojik yöntem ve ilgili alan bilgisiyle bütünleştirebilme yeterliğine sahip olmak gerektiğini göstermektedir (Erdoğan ve Şerefli, 2021). Öğretmen ve öğrencilerin teknoloji kullanımını etkileyen en önemli etken teknolojik yeterlikler olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş vd., 2021).

Araştırma sonuçları, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrenme ortamını “sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirme” yeterliğine de sahip olması gerektiğini göstermektedir. Dijital araçlar, özellikle gençlerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle günlük yaşamda teknoloji ile iç içe olan bireylere teknoloji entegrasyonundan yoksun bir eğitim süreci oluşturmanın faydalı olamayacağı açıktır çünkü artık sosyal bilgiler dersinde bireylerin dersi ezberlemesi değil, bizzat akışın içine dâhil olarak öğrenme sürecinin temel

aktörleri konumunda olmaları beklenmektedir (Akçelik, 2021). Bu nedenle mevcut eğitim sürecinin inşa edilen kurgusal evrenlerde oluşturulan “evrensel nitelikli, postmodern metinler üretilerek uçsuz bucaksız, bitmeyen, her kültüre göre form alabilen içerikler”i ifade eden transmedya hikâye anlatımı (transmedia storytelling) (İspir ve Bilginer Kucur, 2021) ve pek çok alanda “başta sanal ortamda gerçeklik hissi sağlama, farklı deneyim oluşturma, bilgi sağlama ve kolaylık sağlama” imkânı sunan artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik (Demirezen, 2019) gibi yenilikçi teknolojiler ile yapılandırılması, öğrenmenin daha çekici hale getirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Bulut, 2020). İlgili alanyazın incelendiğinde bu sonuçla paralellik gösteren pek çok araştırma sonucu olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları, sosyal bilgiler dersinde sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamalarının öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını (Aslan, 2021; Daşdemir, 2019), ilgilerini daha çok çektiğini, kalıcı öğrenmeleri sağladığını (Altınbay, 2019), bu uygulamaları kullanmaktan zevk aldıklarını (Aydın, 2021) ve derse olan sevgilerini artırdığını (Azı, 2020) açıkça göstermektedir. Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirmesinin gerekli olduğuna inanılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken diğer bir yeterlik ise, “Sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.” olarak saptanmıştır. Hızla gelişen teknoloji sayesinde her türlü bilgi ve belge paylaşımı için “Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp, Youtube, Flickr, Slideshare, Ning, Elgg, Blogg, LinkedIn, Myspace, Slas, Hdot, Reddit, Digg, Delicious, StumbleUpon, FriendFeed, Last.fm, Friendster, LiveJournal, Hi5, Tagged, Xanga, Classmates.com, Bebo vb.” (Oral ve Yazar, 2017: 631-632) pek çok sosyal paylaşım ağı yaşamda yer bulmaktadır. Bilici (2021)’nin sosyal bilgiler öğretmenlerinin özellikle içinde bulunulan pandemi süreci ile birlikte sosyal medya uygulamaları ile eğitim içeriklerinin paylaşımlarının arttığı sonucuna ulaşması, sosyal medya platformlarının eğitim sürecine entegrasyonunun hız kazandığını açıkça göstermektedir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı (2021: 11) tarafından da vurgulandığı gibi, “öğrenciler, aileler, öğretmenler, birim/kurum yönetimleri tarafından oluşturulan bilginin basit, anlık ve çift taraflı paylaşılması ve ulaştırılmasını sağlayan “yeni medya” anlayışı, sosyal medyadır”. Elde edilen tüm bu bulgular ışığında, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin

öğrencilerin aktif olarak kullandıkları tüm bu sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanabilmesinin gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de “Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder” olarak belirlenmiştir. Web 2.0 araçlarının Web 1.0’ın yerini alması, “iletişim, veri paylaşımı ve sosyal medya araçlarının” gelişimine olanak tanımıştır. Yaşanan bu gelişmeler, “eğitim, ekonomi, bilim ve projelere global boyutlar kazandırmış ve bilgi üretiminin ve paylaşımının hızlanmasına yardımcı olmuştur” (eTwinning, b.t). Özellikle Web 2.0 araçlarının sosyal medya araçlarına gelişim imkanı sunması ile birlikte sosyal medya araçları yaşamın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Ancak bu uygulamaların öğrenciler üzerindeki dikkat dağıtıcı etkisi, yalnızca eğitim amaçlı kullanılacak sosyal medya platformlarını gerekli kılmıştır (Günbaş ve Yıldız, 2020). Eğitim içerikli sosyal medya platformlarından bazıları Polat ve Saban (2019: 46) tarafından “Edmodo, Beyazpano, Edcanvas, Edublogs, SchoolTube, Edshelf, Glogster ve Teachem” olarak ifade edilmiştir. Web 2.0 araçlarının sağladığı tüm bu avantajlar eğitim içerikli Web 2.0 araçlarına olan ilginin her geçen gün artmasını sağlamıştır (Almalı, 2020; Timur vd., 2020).

Web/mobil tabanlı öğrenci yanıtı sistemi (Akkuş vd., 2021) özelliği taşıyan Kahoot ve haber kaynağında paylaşım, ödev uygulaması, sınav uygulaması, anket uygulaması ve kütüphane uygulaması (Durak vd., 2014) gibi özelliklere erişim imkânı sunan Edmodo (sanal sınıf) (Yaylak, 2020) araştırma sürecinde uzmanlar tarafından belirtilen platformlar olarak karşımıza çıkmıştır. Söz konusu Edmodo (Dere vd., 2016; Hamutoğlu ve Kıyıcı, 2017; Durak vd., 2014; Kazez ve Bahçeci, 2016; Karatay vd., 2018; Yaylak, 2020) ve Kahoot (Mete ve Batıbay, 2019; Saraçoğlu, 2019; Tetik ve Korkmaz, 2018; Yapıcı ve Karakoyun, 2017; Zengin vd., 2017) platformlarının öğretim sürecinde kullanımına ilişkin yürütülen araştırma sonuçlarının elde edilen bu sonucu destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarında genellikle Edmodo ve Kahoot platformlarının öğretim sürecinde kullanımının olumlu etkiler yarattığı saptanmıştır. Ancak bahsi geçen platformların öğretim sürecinde kullanımına ilişkin çeşitli sınırlılıklara yer verildiği de görülmüştür. Akkoyunlu (1995)’nin da vurguladığı gibi tüm bu teknolojiler, dikkatlice ve yerinde kullanılırsa eğitimin etkililiğini artıracaktır. Bu nedenle elde edilen tüm bu veriler ışığında Web araçlarını (Edmodo,

Kahoot, vb.) öğretim sürecine entegre edebilmenin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerden biri olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin rehberlik ile ilgili çeşitli yeterliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken bu yeterlikler; “kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etme”, “öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunma” ve “velilere etkili rehberlik hizmeti sunma” olarak saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, “kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik etme” yeterliğine de sahip olmalıdır. Kitle iletişim araçlarının yaşamdaki yeri her geçen gün artmakta ve özellikle çocuklar için vazgeçilmez bir unsur olmaktadır. Toplumların “fikirlere, inançlarına, tutum ve davranışlarına” yön vermede oldukça etkili olmaları özellikle çocuklar açısından pek çok riski beraberinde getirmektedir. Karaboğa (2018: 3)’nın da ifade ettiği gibi, çocuklar “kitle iletişim araçlarının ürettiği eğlenceli, çekici, güzel, güçlü kahramanlarla özdeşleşip duygusal bağ kurmakta, onları taklit etmekte, onların yaşam tarzlarına özenerek model almaktadırlar”. Kitle iletişim araçlarında sıklıkla karşı karşıya kalınan “kan, şiddet, saldırganlık” içerikli programların yer alması, “çocuk ve gençlerin suça eğilimini tetiklemekte ve bu tür eğilimi olan genç ve çocuklarda saldırgan, uyumsuz, şiddet yanlısı tavırlar” (Dilber, 2014: 60) sergilenmesine neden olmaktadır. Bu durum çocukların bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve ahlâki gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Ünlü ve Kaşkaya, 2018). Tüm bu nedenler, çocukların kitle iletişim araçlarının kullanımı ile karşılaşılacak olumsuzluklardan korunmasını ve gerekli bilincin oluşturulmasını önemli kılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin “kurguyla gerçeği ayırt edebilme” konusunda çocuklara rehberlik etmelerinin kitle iletişim araçlarının etkin ve verimli kullanılabilmesi için gerekli olduğuna inanılmaktadır (Temizyürek ve Acar, 2014). Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin kitle iletişim araçlarının kullanımı noktasında öğrencilere rehberlik etmeleri önem taşımaktadır çünkü kitle iletişim araçlarının bilinçli kullanımını hedefleyen “medya okuryazarlığı” becerisi, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler arasında yer almaktadır (MEB, 2018). Kitle iletişim araçlarının yaşamdaki öneminin her geçen gün arttığı düşünüldüğünde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin kitle

iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik edebilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin rehberlik hizmeti sunması ile ilgili çeşitli yeterliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken bu yeterlikler; “Öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar” ve “Velilere etkili rehberlik hizmeti sunar” olarak saptanmıştır. Bilgilerin bireylere doğrudan aktarıldığı (Ünal ve Çelikkaya, 2009), bireylerin pasif alıcılar konumunda olduğu bir eğitim anlayışının günümüzde gereksinim duyulan bireylerin yetiştirilmesinde yeterli olamayacağı açıktır. Bu nedenle 2005-2006 eğitim-öğretim yılında yapılandırıcı eğitim reformu (Öztürk ve Cinoğlu, 2018) ile öğretmenin egemen olduğu eğitim anlayışı yerini öğrenciyi aktif kılan bir anlayışa bırakmıştır (Evrekli vd., 2009). Böylece öğretmen, “kenardaki bilge”, “öğrenme ortamı düzenleyicisi” sorumluluğunu üstlenmiştir. Etkin bir eğitim süreci, Sünbül (1996)’ün de belirttiği gibi bilgiyi öğrencilere sunan, öğrenme etkinliklerini yöneten ve rehberlik eden öğretmenler ile olanaklı olmaktadır. Ayrıca, bu anlayış doğrultusunda yürütülen sosyal bilgiler öğretiminde ezbercilik yerine anlayarak öğrenmenin (Sağlam ve Bilgili, 2006) gerçekleşeceği de bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin de gerek günümüzde gerekse araştırma sürecinde temel alınan 2050 yılında, anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilme, bilgiye ulaşabilme, teknoloji okuryazarlığı, gelişimsel özellikler, meslek seçimi vb. çağın gerektirdiği birçok konuda öğrencilere ve eğitim sürecinin önemli paydaşlarından biri konumunda olan velilere rehberlik etmesinin gerekli olduğuna inanılmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin uzaktan eğitim ile ilgili çeşitli yeterliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken bu yeterlikler; “Uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır” ve “Uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır” olarak saptanmıştır. Küresel boyutta yaşanan pandemi süreci beraberinde eğitimin yöntem ve tekniklerinin farklı bir bakış açısıyla sorgulanmasını (Asandaş ve Hacıcaferoğlu, 2021) ve uzaktan eğitim yöntem ve tekniklerinin eğitim süreçlerinde kullanımının hız kazanmasını sağlamıştır (Kurtdaş, 2021b). Böylece Ülger (2021)’in de belirttiği gibi, mevcut eğitim stratejilerinin sorgulanarak öğretim yöntemlerinin yeniden yapılandırılması ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Gelişen pandemi sürecinin etkisiyle uzaktan eğitimin ani ve geniş bir kitleye hitaben (Çardak ve Güler, 2020) uygulanması, paydaşları bu süreçte çeşitli zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır (Koç, 2021; Kurnaz vd., 2020). Ancak yaşanan tüm bu zorluklara rağmen uzaktan eğitim sürecini deneyimleme fırsatı bulunması kalıcı değişikliklerin gerçekleştirilmesine imkân sunmuştur (Yurtsever vd., 2021). Böylece çağın dijital araçlarıyla yapılandırılan uzaktan eğitim uygulamaları ile etkin ve faydalı eğitim ortamları (Akyürek, 2020) oluşturulmasının gerekliliği anlaşılmıştır. Artık bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ile birlikte öğrenilecek bilgilerin sürekli artması (Kaçan ve Gelen, 2020), geleneksel eğitimde ortaya çıkan sınırlılıkları azaltması (Oral ve Yazar, 2017), dijitalleşmenin her alanda köklü değişiklikleri zorunlu kılması, pandemi vb. gibi acil durumların varlığı uzaktan eğitim sürecinin önemini anlaşılmıştı. Ayrıca, bu araştırmaya katılan uzmanlar tarafından da vurgulandığı gibi uzaktan eğitim süreçlerinin gelecekte de eğitimin bir parçası olacağı açıktır. Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini ve uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanabilme yeterliğine sahip olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yürütülen Delphi araştırması sonucunda uzmanların 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikleri ifade ederken, sosyal bilgilerin disiplinlerarası etkileşiminin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu doğrultuda, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerden biri de “öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanma” olarak belirlenmiştir. Kaynağını sosyal bilimlerden alan sosyal bilgiler dersi (Zayimoğlu Öztürk, 2011), mevcut yapısına uygun olarak pek çok sosyal bilim disiplininden yararlanmaktadır (Kayacan, 2021; Turan, 2019). Bu nedenle sosyal bilgiler dersini yalnızca coğrafya, tarih ve vatandaşlık disiplinlerinden ibaret düşünen bir anlayışın (Keçe ve Merey, 2011) bireyin çok yönlü gelişiminin önem kazandığı (Turan vd., 2019) günümüz eğitim anlayışında yer bulamayacağı açıktır. Bu doğrultuda disiplinlerarası yaklaşımın 2050 yılında gelişen dijital süreçler ile daha büyük bir önem taşıyacağına inanılmaktadır. Tüm bu nedenler 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanma yeterliğine sahip olması gerekliliğini açıkça ortaya çıkarmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin düşünme becerilerine ilişkin çeşitli yeterliklere sahip olması

gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken bu yeterlikler; “kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirme”, “kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirme” ve “kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirme” olarak saptanmıştır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin düşünme becerilerine vurgu yapan yeterliklerden ilki “Kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir.” olarak belirlenmiştir. “Bireyin kendi bilgisi hakkındaki bilgisi, bununla ilgili süreçleri, bilişsel ve etkili durumları, bilinçli ve kasıtlı denetleme yeteneğini ve bireyin bilgisini düzenlemesine” (Demir ve Kaya, 2015: 36) işaret eden bilişsel farkındalık becerisi; Demir ve Doğanay (2009)’ın da belirttiği gibi “üst düzey düşünmeyi öğreten” bir beceridir. Bu becerilerin kazanımı ise yine Demir ve Doğanay (2009)’ın ifade ettiği gibi bireylerin “yaşam boyu öğrenen, bilgi edinme yollarını bilen, yaşamda karşılaştığı problemleri çözen ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenen bağımsız” birer birey olarak var olmalarını sağlayacaktır. Bilişsel farkındalık becerilerinin kazanımı ile planlama, organizasyon, denetleme ve değerlendirme alanlarında söz edilen becerilere sahip olunması ise anlamlı öğrenmelerin oluşumunu destekleyecektir (Demir, 2013). Bu bağlamda bireylerin anlamlı öğrenmelerini sağlamayı hedefleyen öğretmenlerin öncelikle bu becerilere yüksek düzeyde sahip olması gerektiğine inanılmaktadır.

Yürütölen Delphi araştırması sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterliklerden biri de “kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirme” olarak belirlenmiştir. Kelime anlamı gelecekçilik olan (Türk Dil Kurumu, b.t) fütürizm kavramı, yaşamın her alanına dâhil olabilen ve sınırlandırılmayan bir bakış açısını ifade etmektedir. Uzgörö kavramının önemli bir yer edindiği anlayışta bu kavram, “fütüristler için bir yol haritası, geleceğe yönelik doğru planlama metodu” anlamı taşımaktadır. Bu nedenle fütüristik düşünebilen bireyler, uzgörölü ve gelecekçi düşünebilme becerisine sahiptirler (Akboğa, 2021). İçinde bulunulan çağda yaşanan değişimlerin hızı dikkate alındığında bu becerinin ne denli önemli olduğu açıkça görölmektedir. Bu bağlamda şengöleç (2021)’in de belirttiği gibi, üretilen bir bilgi kısa bir süre sonra yerini başka bir bilgiye bırakmakta, geçmişte önemli görölen beceriler günümüz sorunlarının çözümünde yeterli olamamaktadır. Bu nedenle

eğitim, Kartal (2020)'in da vurguladığı gibi hem günümüz dünyasının hem de gelecek dünyanın öngördüğü bireylerin yetiştirilmesini sağlayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Gelecek dünyanın öngördüğü bireylerin yetiştirilebilmesi için eğitim alanındaki öngörüler daha çok gündeme gelmeli ve artırılmalıdır (şener ve Gündüzalp, 2018). Bu noktada sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir çünkü sosyal bilgiler dersi, etkin bir birey olma yolunda bireylere gerekli kazanımları sağlaması ile geleceğin inşasında önemli bir yere sahip bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır (Er ve Bayındır, 2015). Bu süreçte bireyler, gelecek perspektifi ile içinde bulunulan dönemde gerekli donanıma sahip etkin vatandaşlar yetiştirecek bir yapıya sahip olmalıdır (Zayımoğlu ztrk, 2011). Bu nedenle sosyal bilgiler ğretmenlerinin kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirebilmesi önem taşımaktadır.

Araştırma sonuçları, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem zme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirme” yeterliğine de sahip olması gerektiğini göstermektedir. İçinde bulunulan çağda gençler, “küresel ısınma, kıtlık, yoksulluk, nüfus patlaması, intihar” gibi ortaya çıkan birçok sosyal, duygusal, fiziksel ve psikolojik sorunla karşı karşıya kalmaktadır (Prajapati vd., 2017). Bireylerin yaşamı boyunca karşılaştıkları bu sorunlarla etkili bir şekilde baş edebilmeleri (Calp ve Edis, 2020), gelecek yaşamlarını “başkalarına bağımlı olmadan mutlu, sağlıklı ve üretken biçimde sürdürebilmeleri” (Kılıç ve Gültekin, 2015: 264) ve yaşamlarında başarılı olabilmeleri (Kasapoğlu ve Didin, 2019) için yaşam becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, bireyin belirtilen tüm bu becerilerini geliştirebilmesi, düşünme becerilerinin de gelişimini gerekli kılmaktadır (Güneş, 2012) nk kendi içinde birçok beceriyi kapsayan düşünme becerileri (Tok ve Sevinç, 2010), düşünme kapasitesini bilinçli bir şekilde kullanabilmeyi içermektedir (Fisher, 2006'dan akt. Erbağcı ve Kaf, 2020). Bu nedenle bireylerin yaşam becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmesi için düşünme becerilerinin gelişiminin sağlanması gerekli görülmektedir.

Dünya Sağlık rgt (World Health Organization) (1994) yaşam becerilerini; “z farkındalık, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, karar verme, problem zme, etkili iletişim kişilerarası ilişki, empati, stresle başa çıkma, duygularla başa çıkma” olarak açıklamıştır. Bahsi geçen becerilerden “eleştirel düşünme, empati, iletişim, karar verme, problem zme, yenilikçi düşünme” becerileri, Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programında “ğrencilere kazandırılması hedeflenen temel beceriler” arasında yer

almaktadır (MEB, 2018). Elde edilen sonuçlar, yaşam becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ayrı bir öneme sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle öncelikle sosyal bilgiler öğretmenleri belirtilen yaşam ve düşünme becerileri açısından yeterliklerini geliştirmelidir çünkü Erduran Avcı ve Selçuk (2021)'un da belirttiği gibi bireylerin istenilen becerilere uygun yetiştirilebilmesi için öncelikle kendilerinin bu becerilere sahip olmaları ve kendilerini bu konuda yeterli hissetmeleri gerekmektedir.

Elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin iletişim ile ilgili çeşitli yeterliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenin iletişime ilişkin sahip olması gereken bu yeterlikler; “meslektaşları ile etkili iletişim kurma” ve “öğrencilerle etkili iletişim kurma” olarak saptanmıştır. Ayrıca, alanyazında yer alan bazı araştırmalarda öğretmenlerin iletişim becerisinin önemini vurgulandığı dikkat çekmektedir (Alpaydın vd., 2019; Kıbıcı, 2019). Benzer şekilde Ersoy ve Yağcıoğlu (2019)'nun sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda öğretmen adaylarının “etkili iletişim becerilerini” lisans eğitimi sürecinde en çok kazanmak istedikleri beceri olarak ifade etmeleri de elde edilen sonuç ile paralellik göstermektedir. İletişim becerisinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “temel beceriler” kapsamında yer alması (MEB, 2018) ise sosyal bilgiler öğretmenlerine ayrı bir sorumluluk yüklemektedir.

Tüm bu sonuçlar bir sosyal bilgiler öğretmenin hangi çağda olursa olsun gerek öğrencilerle gerek meslektaşlarıyla gerekse diğer paydaşlarla etkili iletişim kurabilme becerisine sahip olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bir öğretmenin bilgi düzeyi ne kadar iyi olursa olsun bunu aktaramıyorsa bir anlam ifade etmemektedir (Vatansever Bayraktar, 2015). Etkili bir aktarım süreci ise öğretmen ve öğrenci arasındaki etkili iletişimi zorunlu kılmaktadır (Elikesik, 2013; Sarılarhamamı ve Demirkaya, 2021).

Yürütülen Delphi araştırması sonucunda uzmanların 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikleri ifade ederken, aktif öğrenme ortamlarının oluşturulmasının ve öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini desteklemenin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu doğrultuda, 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin aktif öğrenme ortamlarının oluşturulması ve öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerinin desteklenmesi noktasında taşıması gereken yeterlikler; “aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları

oluşturma” ve “öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekleme” olarak saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken önemli yeterliklerden biri de “Öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur” olarak belirlenmiştir. “Öğrenci, öğretmenin yaptığı şeyi değil, kendi yaptığını öğrenir” (Tyler, 2014: 55). Bu nedenle kalıcı bir öğrenmenin sağlanması ancak öğrencinin aktif katılımının sağlanacağı öğrenme yaşantıları ile olanaklı olmaktadır (Aşılıoğlu, 2008; Sağlam ve Bilgili, 2006). Hesapçioğlu (2011: 215)’nun da vurguladığı gibi “bilgiler öğrenci tarafından ne denli fazla işlenirse, o denli verimli etki yapmaktadır”. Öğrencinin öğrenme sürecinde pasif kalması, gerçek yaşamla bağ kuramaması öğrencilerin dersten sıkılmalarını, soğumalarını (Sidekli vd., 2013: 312) ve ezberciliği beraberinde getirmektedir. Dersi anlamayan, gerçek yaşamla öğrenilen arasında bağ kuramayan öğrenci, ezberlemek zorunda kalmaktadır (Akyüz, 2015: 426).

Yaşamla öğrenilenler arasında bağ kurmak ve öğrencilerin dersi sevmelerini sağlamak, sosyal bilgiler dersinin temel hedefleri arasında yer almaktadır (Yapıcı, 2015). Ancak yürütülen araştırmalardan elde edilen sonuçların belirlenen hedeflerle örtüşmediği görülmüştür. İlgili araştırmalarda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerini sıklıkla öğrenciyi pasif kılan geleneksel yöntemlerle işledikleri sonucuna ulaşılması dikkat çekmektedir (Hanaylı vd., 2020; İlter, 2018: 14; Kabapınar ve Karakurt, 2016). Oysaki öğrenciyi aktif kılacak yöntemlerin öğrenci başarısını artırdığını gösteren birçok araştırma yer almaktadır. Örneğin derslerde geleneksel yöntemler yerine belgesel (Kocabıyık Kaymak, 2016), eğitsel oyun (Yeşilkaya, 2013) ve müze ve tarihi mekân (Üztemur vd., 2018) gibi öğrenciyi öğretim sürecinde aktif kılacak yöntemlerin kullanımının öğrenme sürecine olumlu yönde katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle elde edilen tüm bu sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin “öğretimi farklı ve yeni yöntem ve teknikleri ile donatması” (Vural, 2008: 5), öğretim programı kapsamında yer alan “ilke ve yöntemleri bilmesi” (Önal vd., 2017), içinde bulunulan çağın yenilikçi öğretim teknolojilerini öğretim sürecine dâhil ederek öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturmasının gerekliliğine inanılmaktadır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşınması gereken yeterliklerden biri de “Öğrencilerin kendi öğrenme

süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.” olarak belirlenmiştir. Baldan (2017: 6) tarafından “bireylerin var olan durumdan istendik bir duruma geçmeye yönelik olarak oluşturdukları ve işe koştukları duygu, düşünce ve eylemler” olarak ifade edilen öz-düzenleme, “kendi öğrenme sorumluluğunu alma, kendi eksikliklerinin farkında olma, eksikliklerini giderebilmek için plan dâhilinde çaba gösterme ve çalışmada bulunma” (Oruç, 2012: 1) imkânı sunması nedeniyle bireylerin eğitiminde büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, bireyin kendi öğrenme süreçlerine etkin katılım (Güvenç, 2011) düzeylerini belirlemesi nedeniyle yeterliklerini yaşamı boyunca geliştirdiği (Köğce vd., 2014) bir süreci ifade eden ve 21. yüzyılda bireye yapılabilecek önemli bir yatırım olduğuna inanılan yaşam boyu öğrenme anlayışının edinimi ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi de öz-düzenlemeli öğrenme becerisine ayrı bir önem yüklemektedir. Öz-düzenleme becerisi Eker (2014)’in de belirttiği gibi yaşam boyu süren bir beceri özelliği taşımaktadır. Bu becerinin bireylere kazandırılmasında öz-düzenlemeli öğrenme becerisinin kazanımını destekleyici etkili bir eğitim-öğretim ortamının (Eker, 2014; Doğan ve Şahin Taşkın, 2015) öğretmenler tarafından oluşturulması büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle elde edilen veriler ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekleme yeterliğine sahip olmasının gerekliliği açıkça görülmüştür.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de “öğrencilerin sosyal becerilerini destekleme” olarak saptanmıştır. Sosyal bilgiler dersi, bireyin sosyalleşme (Adanalı, 2008: 4; Kan, 2006; Kaya ve Bayram, 2020; Pala ve Şimşek, 2016) ve sosyal-toplumsal kimlik kazanma sürecinde önemli bir yere sahiptir (Aldan Karademir ve Akgül, 2019; Tonga, 2017). Sarılarhamamı ve Demirkaya (2021)’nin da vurguladığı gibi yaşamlar eğitimi programları arasında bağ kuran sosyal bilgiler dersi, hedeflenen sosyal bireyin yetiştirilmesi için temellerin atıldığı önemli bir derstir (Toptaş, 2020). Gelecek kuşağın dijital süreçlerin getirdiği olumsuz sonuçlar nedeniyle sosyal becerilerini geliştirme açısından daha fazla desteğe gereksinim duyacağına inanılmaktadır. Bu nedenle 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerin sosyal becerilerini destekleme yeterliğine sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, “paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapma” yeterliğine de sahip olmalıdır. Etkili bir

eğitimin sağlanabilmesi uzmanların (Batu, 2017), ailenin (Şişman, 2015) ve eğitim sürecinde etkili tüm paydaşların iş birliği içinde olmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle öğretim programı kapsamında bireylere “iş birliği” becerisinin (MEB, 2018) kazandırılmasının hedeflendiği sosyal bilgiler dersinde iş birliği becerisinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Kılınçkaya (2018), bazı velilerin sosyal bilgiler dersini önemli bir ders olarak düşünmediklerini ortaya koymuştur. Velilerin dersin önemine yönelik olumsuz görüşlerinin okul-aile iş birliğini azaltacağı açıktır. Ancak etkin bir eğitimin sağlanabilmesi için okul-aile iş birliğinin sağlanabilmesi büyük önem taşımaktadır (Öztürk, 2017). Bu nedenle elde edilen tüm bu bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapma becerisine sahip olabilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2050 YILINDA BİR SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİNİN “TUTUM” TEMASI KAPSAMINDA TAŞIMASI GEREKEN YETERLİKLERE İLİŞKİN GENEL BİR BAKIŞ

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin “Tutum” teması kapsamında taşıması gereken yeterliklerden ilki, “Araştırmaya sürekli istek duyar.” olarak saptanmıştır. Araştırma becerisinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018) öğrencilere kazandırılması hedeflenen temel beceriler arasında yer alması da elde edilen bu sonuçla paralellik göstermektedir. Bu nedenle 2050 yılında araştırmaya istek duyacak öğrencileri yetiştirecek bir sosyal bilgiler öğretmeninin öncelikle kendisinin araştırma isteğine sahip olması gerekmektedir. Öğrencilerin araştırma becerilerinin gelişimi, öğretmenlerin söz konusu beceriye ilişkin yetkinliği ve meslek bilgisi ile doğru orantılıdır (Alkan Dilbaz vd., 2012; Büyüköztürk, 1999; Uzunöz ve Meydan, 2017).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin çağdaş gelişmeleri ve değişimleri takip etme ile ilgili çeşitli yeterliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken bu yeterlikler; “Çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.” ve “Değişimleri takip etmeye istek duyar.” olarak saptanmıştır. Sosyal bilgilerin çok yönlü yapısı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin “çevresine, ülkedeki ve dünyadaki olaylara ve gelişmelere karşı duyarlı” olmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca, öğrenilen konuların günlük yaşamla bağlantısının sağlanmamasının öğrencilerin konuya isteksiz olmalarına (İskender, 2007) neden olduğu bilinmektedir. Bu nedenle özellikle

sosyal bilgiler öğretmenlerinin değişimi ve çağdaş gelişmeleri takip etmeye istekli olmaları önem taşımaktadır. Bireylerin “değişim ve sürekliliği algılama” becerisi (MEB, 2018) geliştirmelerinin ve değişen dünyada sürekli tetikte ve hazır (Sel, 2020) olmalarının sağlanması hedefi de sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu açıdan kendilerini geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Belirtilen tüm bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için 21. yüzyılda “dijital çağın şartlarında büyümüş olan öğrenci ile etkili bir iletişim kurabilen, onların ilgilerini çekebilecek ve çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde öğrenme-öğretme süreçlerini düzenleyecek” (Karakoç, 2020: 16), sürekli bir değişim sürecinin yaşandığını (Çelik vd., 2018) anlamlandırmalarını sağlayacak öğretmenlere gereksinim duyulmaktadır. Tüm bu sonuçlar değişime uyum sağlayan (Buldu, 2014), çağdaş ve inovatif bir bakış açısına sahip öğretmenlerin önemini açıkça ortaya koymuştur. İlerlemenin durdurulamaz doğası nedeniyle bu gerekliliğin 2050 yılında daha büyük bir önem taşıyacağına inanılmaktadır. Bu nedenle 2050 yılında öğrencilerinin yaşamında iz bırakmayı hedefleyen nitelikli bir sosyal bilgiler öğretmenin çağdaş gelişmeleri ve değişimleri takip etmeye istekli olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerden biri de “Kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.” olarak belirlenmiştir. Delphi sürecinde bir uzmanın sözlerinin de sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel gelişimlerini desteklemelerinin önemini açıkça ortaya koyduğu görülmüştür. Öğretmen, etkili bir öğretim sürecinin oluşturulmasında önemli bir unsurdur (Karakelle, 2005). Bu nedenle geleceğimizi şekillendirecek bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir konumda olan öğretmenlerin her açıdan iyi yetiştirilmeleri (Karataş vd., 2017) ve sürekli bir gelişim, öğrenme arzusu ve heyecanı (Özdemir, 2016) içinde olmaları gerekmektedir. Söz konusu bu gelişimin sağlanabilmesi için ise öncelikle öğretmenlerin bu açıdan sorumluluk alabilmeleri ve kişisel gelişimlerini destekleyici girişimlerde bulunabilmeleri gerekmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin “Tutum” teması kapsamında taşıması gereken yeterliklerden biri de “Öğrencilere rol model olur.” olarak saptanmıştır. Koç Akran ve İş Üner (2018)’in de belirttiği gibi “topluma faydalı bireyler yetiştirmek, her davranışınızla insanoğluna model olmak, insanların amaçlarına ışık tutmak” bir öğretmenin görevleri arasında yer almaktadır.

Özellikle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının bireylerin değer ve beceri gelişimini destekleyecek zengin bir içeriğe sahip olması, bu değer (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik) ve becerileri (araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama) (MEB, 2018) kazandıracak sosyal bilgiler öğretmenlerine ayrı bir sorumluluk yüklemektedir. Öğretmenin sınıf içindeki davranışları öğrencileri etkileyerek öğretmenin değerlerinin öğrenciler tarafından benimsenmesini sağlamaktadır (Tonga, 2017). Bu nedenle öğretmenlerin çoğu noktada öğrencilere “rol model olduklarının bilincinde olmaları” büyük önem taşımaktadır (Demir ve Köse, 2016). Özellikle eğitim-öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceri ve değerlerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından içselleştirilmesinin büyük önem taşıdığına inanılmaktadır. Bu nedenle elde edilen tüm bu veriler ışığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilere rol model olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin “Tutum” teması kapsamında taşıması gereken son yeterlik ise “Yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin değer kazanmalarında öğretmenler önemli bir yere sahiptir (Tonga, 2017). Özellikle bireyin kendisini anlamlandırması ve toplumdaki ve evrendeki yerini bulmasını sağlaması (Mindivanlı ve Aktaş, 2011) amacını taşıyan sosyal bilgiler öğretmenlerinin söz konusu değerleri kazandırmada ayrı bir öneme sahip olduğu açıktır. Bu noktada Esemen (2020)’in yürütmüş olduğu araştırmanın, “2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarından 4. sınıfta 33 kazanımdan 16 kazanımın, 5. sınıfta 33 kazanımdan 19 kazanımın, 6. sınıfta 34 kazanımdan 14 kazanımın ve son olarak 7. sınıfta 31 kazanımdan 13 kazanımın evrensel değerlerle ilişkili” olduğu sonucu, ortaya konan bu bulguya ek kanıt sunmuştur. Ayrıca, Ezer ve Kınacı (2020)’nin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere

yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda “sosyal bilgiler dersinin değerler eğitiminde; etkili vatandaş yetiştirme, ulusal ve evrensel değerleri tanıtmaya, ulusal değerlere sahip çıkma, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, değerleri öğrencilere kazandırma ve sosyal yaşama hazırlama” açısından büyük bir önem taşıdığı sonucuna ulaşmaları da araştırmanın bu sonucuyla paralellik göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilere kazandırılacak yerel, ulusal ve evrensel değerlerin sosyal bilgiler dersinin temel amaçları arasında yer alan “iyi vatandaş yetiştirme misyonunun yerine getirilmesinde olduğu kadar küresel sorunlara duyarlı ve bu sorunlara çözüm üretmeye istekli” (Palaz, 2017) bireylerin yetiştirilmesi için de gerekli olduğuna inanılmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen bir eğitim ile etkin, çevresine duyarlı, üretken (Memişoğlu ve Güçin, 2017) bireylerin yetiştirileceğine inanılmaktadır. Ayrıca, tüm bu değerlerin bireylere kazandırılması ile günümüzde karşı karşıya kalınan pek çok soruna çözüm bulunacağı da açıktır. Elde edilen tüm bu sonuçlar yerel, ulusal ve evrensel değerleri bireylere kazandırmanın önemini açıkça ortaya koymuştur. Bugün bile insan yaşamında önemli bir yere sahip olan eşitsizlik, göç, iklim sorunu, savaş, pandemi, vb. gibi pek çok sorunun gelecekte de devam edeceği düşünüldüğünde daha yaşanılabilir bir dünya için tüm bu değerleri kazandırmanın 2050 yılında da sosyal bilgiler öğretmenleri açısından önemli bir yeterlik olacağına inanılmaktadır.

Elde edilen bulgular ışığında, geleceğin eğitimini belirleyecek temel unsurun teknoloji olduğuna inanılmaktadır. Bu noktada teknolojinin gelecekte geçireceği dönüşüm dikkate alındığında teknoloji odaklı bir dünyada yalnızca teknolojiyi kullanan bireyleri yetiştirmenin yeterli olamayacağı açıktır. Bu nedenle bireyleri teknolojiyi etkin ve bilinçli bir şekilde kullanabilecek okuryazarlık düzeyine getirmenin önemli olacağına inanılmaktadır. Bu durumun bireylere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmada da geçerli olduğuna inanılmaktadır (Aksin, 2020). Ayrıca, 2050 yılında yaşanacak teknolojik dönüşümlerin iletişim süreçlerinde de değişimlere neden olacağına inanılmaktadır. Mevcut iletişim süreçlerinde dijital ortamların etkisinin artacağı ve bu doğrultuda bireyselleşmenin de artacağına inanılmaktadır. Söz konusu değişimlerin toplumun her alanında önemli gelişimlere neden olacağı açıktır. Ancak yaşanacak dijitalleşmenin gelecekte bireyleri daha fazla tehditle karşı karşıya bırakacağına inanılmaktadır. Bu noktada öğrencilerin ve ailelerin dijital kimlik oluşturma, bağımlılıklar, siber zorbalık gibi konularda daha fazla desteğe ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Ayrıca,

toplumun her alanında etkisini her geçen gün daha fazla hissettiren dijitalleşmeye ilişkin gerekli ilerlemeler sağlanamazsa 2050 yılında eşitsizliklerin artacağı ve bireylerin demokratik haklarından yeterince faydalanamayacağına inanılmaktadır. Uzaktan eğitim süreçleri mevcut kanıyı açıkça desteklemektedir. Bu süreçte gerekli teknolojik araçlara ulaşamayan bireylerin eğitim haklarından yeterince faydalanamadığı görülmüştür. 2050 yılında teknolojik dönüşümün eğitim bağlamları ve öğrenme süreçlerinde köklü değişimler yaratacağı, öğretim süreçlerinin belki de tamamen uzaktan yürütüleceği bir döneme girileceği düşünüldüğünde teknolojik yatırımların eğitim açısından önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mevcut sosyal bilgiler öğretim programının ve sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programlarının teknoloji odağında, geleceğin koşullarının dikkate alınarak yapılandırılması gerektiğine inanılmaktadır.

ARAŞTIRMA SONUCUNDA ELDE EDİLEN YETERLİK MADDELERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ ÖZEL ALAN YETERLİKLERİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yürütülen Delphi çalışması sonucunda elde edilen yeterlik maddeleri, Milli Eğitim Bakanlığı (2017b) tarafından yayımlanan Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri kapsamında değerlendirildiğinde bazı benzerlik ve farklılıklar olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda ölçme ve değerlendirme ile ilişkili olarak elde edilen yeterlik maddelerinin (2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar, 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar) ilgili metinde “Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme” yeterliği kapsamında yer alan performans göstergeleriyle; demokratik ve eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturabilme becerisine vurgu yapan (2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur, 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur.) yeterlik maddelerinin “Demokratik yönetim anlayışını, insanların doğuştan ve toplum içinde kazandığı haklar ile kişilere, topluma, insanlığa karşı sorumlulukları olduğu bilincini kazandırabilme” yeterliği kapsamında yer alan performans göstergeleriyle; aktif öğrenme ortamlarını oluşturabilme becerisine vurgu yapan (2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur) yeterlik maddesinin “Öğrenme ortamlarını düzenleyebilme” yeterliği kapsamında yer alan performans göstergeleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Yine

Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri (MEB, 2017b) kapsamında yer alan “Öğretim sürecinde uygun materyaller ve kaynaklar kullanabilme” yeterlik alanının teknoloji odaklı bir öğretim süreci oluşturabilmeye yönelik çeşitli performans göstergelerine yer verdiği belirlenmiştir. Bu yönüyle çalışma sonucunda teknolojiyi öğretim sürecine entegre edebilme vurgusu taşıyan yeterlik maddelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri ile benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca, elde edilen yeterlik maddeleri arasında yer alan ve paydaşlarla iş birliği yapabilme yeterliğinin izlerinin de farklı yeterlik alanları kapsamında vurgulandığı görülmüştür. Öğretmenlerin araştırmaya istek duyması ve kişisel gelişimlerini desteklemek için girişimde bulunmasının Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinde ele alındığı görülmüştür. Ancak Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin (MEB, 2017b) fütüristik düşünme, 21. yüzyılda gerekli olan düşünme becerilerinin gelişimi, iletişim, rehberlik, sosyal medya platformlarının etkin kullanımı, öğrencilere rol model olma gibi yeterlik maddeleriyle farklılaştığı görülmüştür. Bu nedenle Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri (MEB, 2017b) kapsamında yer alan yeterliklerin geleceğin öğretmen niteliklerini yansıtmada yetersiz kaldığına inanılmaktadır. Ayrıca, söz konusu yeterlik alanlarında disiplinlerarası yaklaşıma ilişkin yeterliklere yer verilmemesinin önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. Söz konusu eksikliğin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında (YÖK, 2018) da yer aldığı saptanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı (YÖK, 2018) ile bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterlikler, “meslek bilgisi”, “genel kültür” ve “alan eğitimi” kapsamında yer alan dersler doğrultusunda kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak söz konusu derslerin sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısıyla uyumlu olmadığı görülmüştür. Alan eğitimi kapsamında verilen derslerin tarih, coğrafya ve vatandaşlık odağında şekillenmesi, alan bilgisi (felsefe, sosyoloji, arkeoloji, estetik, hukuk, ekonomi vb.) gibi derslerin programdan çıkarılması ya da ağırlığının azaltılması (Akarsu vd., 2020) bu yargıyı açıkça desteklemektedir. Ayrıca, 2050 yılına uyum sağlayacak bir öğretmenin taşıması gereken yeterlikleri kazandıracak bazı dersler (Açık ve Uzaktan Öğrenme, Kapsayıcı Eğitim, Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme, İnsan ilişkileri ve İletişim, Medya Okuryazarlığı, Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri vb.) seçmeli olarak verilmektedir. Bu durum öğretmenlerin yeterlik gelişimini olumsuz etkilemekte hem günümüze hem de geleceğin eğitim sistemine uyum sağlamalarını

güçleştirmektedir. Programda yer alan derslerin teorik odaklı olduğu ve öğretmen adaylarına yeterince uygulama fırsatı sunmadığına (Ünlü vd., 2015) inanılmaktadır. Geleceğin inşası, günümüzde karşı karşıya kaldığımız sorunları belirlemenin ötesine geçebilmeyi ve geleceği değiştirmek adına adımlar atabilmeyi gerektirmektedir (OECD, 2006a). Bu nedenle mevcut sosyal bilgiler öğretim programının (Yakar, 2013) ve sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programının çağın gereklerine uygun olarak sürekli revize edilmesi önemlidir.

DELPHI SÜRECİ SONUCUNDA UZLAŞI SAĞLANAMAYAN MADDELERE İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Yürütülen Delphi araştırması sonucunda uzmanların, “Bilgi” teması kapsamında yer alan “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir” ve “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir” yeterlik maddeleri üzerinde uzlaşa sağlayamadıkları görülmüştür. Ayrıca, mevcut veriler ışığında uzmanların, “Beceri” teması kapsamında yer alan “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi (yabancı) dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.” ve “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.” yeterliklerinin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterlikler arasında yer almaması gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Yine “Tutum” kapsamında ise uzmanların, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çocukları sever.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.”, “2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.” yeterlik maddelerinin 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterlikler arasında yer almaması gerektiğine inandıkları saptanmıştır.

Uzmanlar tarafından uzlaşa sağlanamayan yeterlik maddelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında (YÖK, 2018) ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri (MEB, 2017b) ve Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (MEB, 2017a) kapsamında kazandırılmaya çalışıldıkları görülmüştür. Örneğin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında (YÖK, 2018) “genel kültür” bilgisini kazandırmaya yönelik birçok derse yer verilmektedir. Yine, Kapsayıcı Eğitim, İnsan İlişkileri ve İletişim, Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama, Okul Dışı Öğrenme Ortamları derslerinin seçmeli olarak programda yer aldığı görülmektedir. Söz konusu derslerin etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için önem taşıdığına inanılmaktadır. Söz konusu derslerin yaşanan değişimlerle birlikte 2050 yılında daha büyük bir öneme sahip olacağına inanılmaktadır. Benzer şekilde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (MEB, 2018), bir sosyal bilgiler öğretmenin okuma ve yazma düzeyinde en az bir yabancı dili bilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Uzmanlar tarafından uzlaşılamayan yeterlikler incelendiğinde özellikle bazı yeterliklerin gerek günümüzde gerekse 2050 yılında bir öğretmen tarafından taşınmasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim bu yeterliklerden biri olarak görülmektedir çünkü sosyal bilgiler kaynağını yaşamdan almaktadır. Bu nedenle sosyal bilgilere ilişkin konuların günlük yaşamla ilişkilendirilmesinde (Tarman vd., 2012) okul dışı öğrenme ortamlarının önemli bir rolü vardır. Gerçekleştirilen geziler yoluyla eğitim süreci sınıf dışında bir boyut kazanarak otantik tecrübeler edinilmesine fırsat sunar (Kottler & Gallavan, 2015). Ayrıca, bir sosyal bilgiler öğretmenin genel kültür bilgisine de sahip olması gerekli görülmektedir. Benzer şekilde 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin çocukları sevme yeterliğine de sahip olmasının gerektiğine inanılmaktadır çünkü Yaylak (2019)'ın da belirttiği gibi öğretmenlik mesleğini seçen birinin çeşitli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Çocuklara karşı duyulan sevgi de bu özelliklerden biri olarak görülmektedir. Benzer şekilde içsel motivasyonunu artırma ve öğrenmeye sürekli istek duyma da özellikle sürekli tazelenmeleri gerektiği düşünülen sosyal bilgiler öğretmenlerinin taşımaları gereken yeterlikler arasında yer almalıdır. Bu durumun 2050 yılında da aynı öneme sahip olacağına inanılmaktadır. Ayrıca, 2050 yılında dijitalleşme ile birlikte bilgi hırsızlığı, intihal vb. olumsuzlukların daha ileri bir boyut kazanacağı öngörüldüğünde intihal programlarının tüm eğitim kademelerinde öğrenci ürünlerini değerlendirmede gerekli olacağı öngörülmektedir.

Yine uzmanlarca uzlaşa sağlanamayan ancak 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterliklerden biri de kendi girişimcilik becerisini geliştirmektir. Girişimci öğretmenler öğretim sürecine farklı uzmanları dahil edebilme, eğitim sürecinde karşılaşılabilecek ekonomik ihtiyaçları akılcı bir şekilde çözümleme (European Commission, 2014'ten akt. Deveci, 2021) gibi önemli sorumluluklar üstlenirler. Bu nedenle girişimcilik becerisine sahip bir öğretmenin her dönemde fark yaratacağına inanılmaktadır.

Sonuç olarak, uzmanlar tarafından uzlaşa sağlanamayan pek çok maddenin aslında sosyal bilgiler açısından önemli bir nitelik taşıdığına inanılmaktadır. Uzmanların bu maddeler üzerinde fikir ayrılığı yaşamalarının çeşitli nedenlere dayanabileceği düşünülmektedir. Uzmanların uzlaşma sağlayamamalarının 2050 yılında sosyal bilgiler öğretim sürecinin geçireceği değişimin öngörülmesinin zor olmasından kaynaklanabileceğine inanılmaktadır. Ayrıca, mevcut öğretmen yetiştirme programlarında ve öğretim programlarında söz konusu yeterliklerden bazılarında yer verilmiş olsa da bu yeterliklerin öğretmenlere kazandırılması ve izlenmesi noktasında yaşanan eksikliklerin uzmanların uzlaşmaya varmaları önünde bir engel yaratmış olabileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Yürütülen Delphi turları sonucunda 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşınması gereken yeterlikler belirlenmiş, söz konusu yeterlikler ilgili alanyazınla desteklenerek sunulmuş ve elde edilen sonuçlar ışığında gelecek araştırmalara ve uygulamaya yönelik şu önerilerde bulunulmuştur:

GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

- Sosyal bilgiler öğretimine ve sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine ilişkin fütüristik çalışmaların gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler, çok disiplinli yapısı ile zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak yürütülen araştırmalar incelendiğinde araştırmalarda sosyal bilgiler kapsamında yer alan farklı disiplinlerden uzmanlara çok fazla yer verilmediği görülmüştür. Bu nedenle yürütülecek araştırmalarda sosyal bilim disiplinlerinden uzmanların görüşlerine daha fazla yer verilebilir.
- Eğitim sürecinde etkili olan farklı paydaşlarla (öğrenci, veli, okul müdürü, vd.) araştırma tekrarlanabilir.

- Bu araştırma kapsamında belirlenen yeterlikleri içeren bir ölçek geliştirme ve geçirme araştırması yürütülebilir ve daha büyük örneklemelerden geliştirilen ölçek ile veri toplanabilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlikleri, farklı değişkenler açısından araştırılabilir.

- Gerçekleştirilecek olgubilim araştırmaları ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2050 yılında taşımaları gerektiğine inanılan yeterliklere ilişkin algıları incelenebilir. Böyle bir araştırmanın öğretmenlerin taşımaları gereken yeterliklere ilişkin algıladıkları güçlü ve geliştirmeye açık yönlerin belirlenmesinde ve geleceğe yönelik bir yol haritası hazırlanmasında etkili olacağına inanılmaktadır.

- Sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi hedefiyle gelecekte yürütülecek çalışmalar için mevcut araştırma referans alınabilir.

UYGULAMAYA YÖNELİK ÖNERİLER

- 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırmanın sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı güncellenebilir.

- 2050 yılında da önem taşıyacağına inanılan Açık ve Uzaktan Öğrenme, Kapsayıcı Eğitim, Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme, İnsan ilişkileri ve İletişim, Medya Okuryazarlığı, Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri vb. dersler, zorunlu dersler kapsamına dahil edilebilir.

- Ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretmenlere yol göstermesi için uzaktan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bir kılavuz oluşturularak öğretmenlerin bu konuda daha yetkin olmaları sağlanabilir.

- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında uygulama derslerinin ağırlığı artırılarak öğretmen adaylarının lisans eğitimi süresince edindikleri bilgi ve becerileri yapılandırmaları sağlanabilir.

- Öğretmenden beklenen öğrenciyi aktif kılacak, teknoloji entegrasyonun sağlandığı, gelecek odaklı bir sınıf ortamının lisans süresince deneyimlenmesi için uygulama sınıfları oluşturulabilir.

- Gelecekte de etkili olacağına inanılan uzaktan eğitim uygulamaları öğretmenlerin yeterliklerini geliştirebilecekleri eğitim ortamlarına dönüştürülebilir.

Uzaktan eğitim araçları ile öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerin süreç içinde belirli aralıklarla verilmesinin daha etkili olacağına inanılmaktadır.

- Dijital araçların eğitim süreçleri üzerindeki etkisinin her geçen gün daha fazla arttığı açıktır. Bu bağlamda öğretmenlerin teknolojiyi güvenli ve etkili bir şekilde kullanabilmelerinin hem günümüz hem de gelecek açısından büyük bir öneme sahip olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin dijital yeterliklerinin artırılmasını teşvik edici çalışmalar yaygınlaştırılabilir.

- Uzgörü yapmak gelecekte karşılaşılabilecek olumlu ve olumsuz her türlü duruma önceden hazırlanma imkânı sunar. Bu nedenle eğitim sistemlerinin tasarlanmasında uzgörüsel bir bakış açısı benimsenerek geliştirilecek programlarda uzgörüsel çalışmalardan yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

- Abalı Öztürk, Y. ve Şahin, Ç. (2022). Sınıf Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Eğitim Programlarında Yer Alan Alternatif Ölçme-Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 259-272.
- Ablak, S., Ergün, A. ve Yeşiltaş, Z. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Beşerî Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(1), 48-62.
- Adanalı, K. (2008). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Alternatif Değerlendirme: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Eğitiminin Alternatif Değerlendirme Etkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Adeyemi, B. A. (2016). The Efficacy of Social Studies Teachers' Competence in the Use of Playway Method in Lower Primary Schools in Osun State, Nigeria. *Journal of Education and Human Development*, 5(1), 249-255.
- Adıgüzel, O. C. (2016). *Eğitim Programlarının Geliştirilmesinde İhtiyaç Analizi El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ağbal, S. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Alan Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *Eğitimde Güncel Yaklaşım ve İncelemeler Dergisi*, 1(1), 33-47.
- Akar, E. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Verdikleri Değer Ve Mesleki Yeterlilikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Akarsu, H. A., Yılmaz, A. ve Geçit, Y. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi Programlarının Yapısı: 2006-2018 Programlarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 23-60.
- Akboğa, İ. (2021). Süper Akıllı Toplum: Fütürizm ve Dijital Kültür. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(7), 1835-1864.
- Akcan, C. (2019). *Sosyal Bilgiler Ve Sınıf Öğretmen Adaylarının Coğrafya Öğretimine Yönelik Teknolojik Pedagojik Ve Alan Bilgisi Yeterlilikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Akçelik, M. (2021). *Sanal Gerçeklik Uygulamasıyla Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akhan, N. E. (2013). Adım Adım Ekonomi Okuryazarlığı: Sosyal Bilgiler Dersleri İçin Alternatif Yollar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 1-36.
- Akinoğlu, O. (2006). Coğrafya Eğitimi ve Toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (13), 25-48.
- Akkoyunlu, B. (1995). Bilgi Teknolojilerinin Okullarda Kullanımı ve Öğretmenlerin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(11), 105-109.
- Akkuş, İ., Özhan, U., ve Çakır, H. (2021). Öğrenci Yanıtlama Sistemlerinin Kullanımı Hakkında Öğrenci Görüşleri: Kahoot! Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 25, 243-262.

- Akkuş, Z. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yapılandırmacı Yaklaşımına Dayalı Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerine İlişkin Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 13-27.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Akpınar, M., Çolak, K. ve Yiğit, E. Ö. (2012). Öğretmenlik Uygulaması Dersi Kapsamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yeterliklerine Yönelik Uygulama Öğretmenlerinin Görüşleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (36), 41-67.
- Aksay, C. S., Ketenoğlu, O. ve Kurt, L. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 1(25), 29-42.
- Aksin, A. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yenilikçi Teknoloji Kullanımı. İçinde; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Teknoloji Kullanımı*, (Ed: Y. Ayaydın), ss. 35-61. İstanbul: Yeni İnsan.
- Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan Eğitim: Bir Alanyazın Taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s.1-9.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk Eğitim Tarihi* (27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Al Bataineh, M., & Anderson, S. (2015). Jordanian Social Studies Teachers' Perceptions of Competency Needed for Implementing Technology in the Classroom. *Contemporary Educational Technology*, 6(1), 38-61.
- Albayrak Sarı, A., Canbazoğlu Bilici, S., Baran, E. ve Özbay, U. (2016). Farklı Branşlardaki Öğretmenlerin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Yeterlikleri İle Bilgi Ve İletişim Teknolojilerine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(1), 1-21.
- Alberta Education. (2005). *Social Studies Kindergarten to Grade 12 Curriculum Guide*. <http://www.learnalberta.ca/ProgramOfStudy.aspx?lang=en&ProgramId=564423#>. (Erişim Tarihi: 05.09.2022).
- Aldan Karademir, Ç. ve Akgül, A. (2019). Öğretmenlerin “Etkili Sosyal Bilgiler Öğretmeni” Algısı: Nitel Bir Araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 186-207.
- Alıcı, A. H. ve Van, N. (2016). Ortaokullarda Okutulan “Hukuk Ve Adalet” Dersinin Öğrenciler Üzerinde Hukuka Yönelik Duyuşsal Eğilimler Algısına Etkisi. *The Journal of Europe- Middle East Social Science Studies*, 2(1), 107-131.
- Alkan Dilbaz, G., Özgelen, S. ve Yanpar Yelken, T. (2012). Araştırma Becerileri Testinin (ABT) Geliştirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 305-332.
- Alkan, V., Şimşek, S. ve Armağan Erbil, B. (2019). Karma Yöntem Deseni: Öyküleyici Alanyazın İncelemesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 559-582.
- Almalı, H. (2020). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Coğrafya Konularının WEB 2.0 Teknolojileri Kullanılarak Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Alpaydın, Y., Kocabaş, C., Dervişoğulları, M. ve Çakır, G. S. (2019). Öğretmenlik Eğitiminde Kazandırılan Yeterliklerin Öğretmenlik Mesleği İle Uyumu: Öğretmen

- Görüşlerine Dayalı Bir Karma Araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 49, 17-49.
- Altay, N. (2021a). Salgın Sürecinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlilikleri Üzerindeki Etkileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1097-1109.
- Altay, N. (2021b). Estonya ile Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 262-289.
- Altınbay, R. (2019). *Sosyal Bilgiler Dersinde Sanal Tur Kullanımının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Altun, A. (2020). Gelecek Okuryazarlığı Ve Sosyal Bilgiler Eğitimi. İçinde: *Dr. Kemal Daşcıoğlu'na Vefa Kitabı*. https://www.academia.edu/44655516/GELECEK_OKURYAZARLI%C4%9EI_VE_SOSYAL_B%C4%B0LG%C4%B0LER_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0. (Erişim Tarihi: 01. 05. 2022).
- Appau, B. K., Osman, S., Asuah, M. G., Kyeremeh, E., & Boateng, D. A. (2022). Social Studies Teachers' Competence in Assessing Learning Outcomes in Affective Domain. *Universal Journal of Social Sciences and Humanities*, 2(2), 70-84.
- Asandaş, N. ve Hacıcaferoğlu, S. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Döneminde Uzaktan Eğitim Süreci. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 213-223.
- Aslan, A. (2022). *Teknoloji Destekli Öğretmen Gelişimi Kapsamında Ortaöğretim Öğretmenlerinin Teknolojik Formasyon Yeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Aslan, S. (2021). *Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Ders Başarısına ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Aşçı, M., Topal, T. ve Yıldırım, R. (2021). Türkiye'de 2050 Yılına Yönelik Öğretmen Yetiştirme Programlarına İlişkin Senaryolar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 5099-5115.
- Aşlıoğlu, B. (2008). Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar. İçinde; *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (2. Baskı) (Ed: M. Arslan), ss.1-28. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atasoy, B., Güyer, T., Ünal, M., Yüksel, A. O. ve Aydoğdu, Ş. (2021). Delphi Tekniği Kullanılarak Kritik Ve Öncelikli Öğrenme Analitiği Göstergelerinin Belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 697-728.
- Atık Kara, D. ve Sağlam, M. (2014). Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Yeterliliklerinin Kazandırılması Yönünden Değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 28-86.
- Atmaca, T. ve Aydın, A. (2020). Eğitimde Toplumsal Eşitsizliğin Kültürel Sermayenin Aktarımıyla Yeniden Üretilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 778-797.
- Ayaydın, Y. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Hizmet-içi ve Hizmet-Öncesi Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Aydın, M. (2021). *Artırılmış Gerçeklik Anlayışına Göre Hazırlanmış Bir Ders Kitabı Ünitesinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın-Çakır, A. ve Türkeş-Kılıç, S. (2021). Bilimsel Çalışmalarda Karma Yöntem Nasıl Kullanılır? *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(Özel Sayı 1), 1-15.
- Aytekin, A., Sönmez Çakır, F., Yücel, Y. B. ve Kulaöz, İ. (2018). Geleceğe Yön Veren Kodlama Bilimi ve Kodlama Öğrenmede Kullanılabilecek Bazı Yöntemler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 24-41.
- Azı, F. B. (2020). *Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı ve Ders Tutumlarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bahar, M. ve Somuncu Demir, N. (2021). Delphi Tekniği Uygulama Sürecine Yönelik Örnek Bir Çalışma: Çok Fonksiyonlu Tarım Okuryazarlığı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 35-53.
- Bakırcı, F. (2019). *Blok Tabanlı Programlama Aracının 6. Sınıf Öğrencilerinin Programlama Başarısı, Algoritma Geliştirme Öz-Yeterlikleri ve Güdülenmelerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Baki Pala, Ç. (2020). *Tartışmalı ve Hassas Konuların Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında İncelenmesi: Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bal İncebacak, B. ve Tangülü, Z. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğretmenim “İyi Ki Var”. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 52-66.
- Bal, M. S. ve Karademir, N. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Konusunda Öz-Değerlendirme Seviyelerinin Belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 15-32.
- Baldan, B. (2017). *Lisans Öğrencilerinin Öz Düzenlemeli Öğrenme Becerisi Düzeyleri ve Yükseköğretim Programlarının Öz Düzenlemeli Öğrenme Becerisini Geliştirmedeki Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baştürk, S., Dönmez, G. ve Dicle, A. N (2013). Geçerlik ve Güvenirlik. İçinde; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ed: S. Baştürk), ss. 161-196. Ankara: Vize Yayıncılık. https://www.academia.edu/44878047/Ba%C5%9Ft%C3%BCrk_S_D%C3%B6nmez_G_ve_Dicle_A_N_2013_Ge%C3%A7erlik_ve_g%C3%BCvenirlik_S_Ba%C5%9Ft%C3%BCrk_Ed_Bilimsel_Ara%C5%9Ft%C4%B1rma_Y%C3%B6ntemleri_sf_161_196_Ankara_Vize_Yay%C4%B1nc%C4%B1%C4%B1k (Erişim Tarihi: 28. 03. 2022).
- Batu, E. S. (2017). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. İçinde; *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (14. Baskı) (Ed: İ. H. Diken), ss. 105-121. Ankara: Pegem Akademi.

- Bayram, H. (2012). *Sosyal Bilgiler Dersinde Alternatif Ölçme Değerlendirme Yöntemi Olarak Portfolyo (Öğrenci Ürün) Dosyası, Performans ve Proje Görevi Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981.
- Beldağ, A. ve Yaylacı, A. F. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitim Sistemi Hakkındaki Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 90-107.
- Bilgili, A. S. (2012). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgiler. İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (5. Baskı), (Ed. A. S. Bilgili), ss. 2-35. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, R. ve Erbuğ, E. (2021). Eğitimde Fırsat Eşitsizliği Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 4(2), 230-238.
- Bilici, N. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersini Veren Öğretmenlerin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Bilici, Ş. ve Bedirhanoglu, H. (2020). Almanya Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Programı. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 23-30.
- Black, A. (2014). A School For the Future – 2025: Practical Futures Thinking. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 14(1), 51-65.
- Bodur, G. ve Kaya, H. (2015). Hemşireliğin Geleceği: 2050’li Yıllar. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 23(2), 166-173.
- Boikhutso, K., Dinama, B. & Kgotlaetsile, M. F. (2013). Secondary School Teacher’s Perceptions of the Role of Social Studies in Fostering Citizenship Competencies. *Journal of Education and Training Studies*, 1(2), 126-135.
- Bowles, N. (1999). The Delphi Technique. *Nursing Standard*, 13(45), 32-36.
- Buldu, M. (2014). Öğretmen Yeterlik Düzeyi Değerlendirmesi ve Mesleki Gelişim Eğitimleri Planlaması Üzerine Bir Öneri. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204), 114-134.
- Bulut, F., Ceylan, D. ve Ceylan, B. (2022). İlkokulda Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntemlerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi. *Black Sea Journal of Public and Social Science*, 5(2), 48-55.
- Bulut, İ. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uzaktan Eğitim Yolu ile Yapılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Bursa, S. ve Çengelci Köse, S. (2017). Türkiye ve Kanada Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(2), 338-372.
- Butgel Tunalı, S., Gözü, Ö. ve Özen, G. (2016). Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Bir Arada Kullanılması “Karma Araştırma Yöntemi”. *Kurgu*, 24(2), 106-112.
- Büyüköztürk, Ş. (1999). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Araştırma Yeterlikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(18), 257-269.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calp, Ş. ve Edis, A. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Yaşam Becerileri ile İlgili Bilgi ve Deneyimleri. *Neveşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 549-565.
- Can, A. (2018). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, M. K. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Yeterliliklerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Creswell, J. W. (2019). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (2. Baskı). (Çev: M. Sözbilir). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W., & Plano-Clark, V. L. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd ed.). Los Angeles: SAGE.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları* (31. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır İlhan, A. (1994). Üniversitelerde Sanat Eğitiminin Gerekliliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(1), 173-183.
- Çalışkan, H., Uymaz, M. ve Tekin, D. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 239-261.
- Çardak, U. ve Güler, Ç. (2020). Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Akademisyen Uygulama, Görüş ve Önerileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinin Kuruluşunun 40. Yıl Dönümü Şubat Özel Sayısı, 323-353.
- Çelik, H., Karadeniz, H. ve Cabul, E. (2018). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Derslerindeki Deneyimleri Bağlamında Değişim ve Sürekliliğe İlişkin Değerlendirmeleri: Misafirperverlik Örneği. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 2(2), 39-57.
- Çelikkaya, T. ve Koç, İ. (2015). Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Drama Yöntemini Uygulama Yeterliliklerinin Belirlenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 304-316.
- Çelikkol, Ö. ve Avcı, N. (2017). Aile Gelir Düzeyi Bağlamında Liselere Erişimde Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği). *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 165-183.
- Çengelci Köse, T. ve Bursa, S. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Okuryazarlığına İlişkin Algıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 372-388.
- Çifçi, T. ve Dikmenli, Y. (2018). Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Özdeğerlendirme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 1-30.
- Çiydem, E. ve Kaymakçı, S. (2021). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Yönelimi Üzerine Bir Değerlendirme. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 179-207.

- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yeterlikleri Ve Özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(186), 72-84.
- Dalkey, N. C. (1967). Delphi. *Proceedings of the Second Symposium on Long Range Forecasting and Planning*, 1-12.
- Daşdemir, İ. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sanal Tur Uygulamalarının Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Demir, A. G. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları (İnönü Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Demir, A. (2018). Endüstri 4.0'dan Eğitim 4.0'a Değişen Eğitim-Öğretim Paradigmaları. *Turkish Studies*, 13(15), 147-171.
- Demir, B. ve Oğuz Haçat, S. (2018). Sosyal Bilim Disiplinlerine Göre 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 27-56.
- Demir, E. ve Köse, M. (2016). Öğretmenlerin Rol Modelliği Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Akademik Bakış Dergisi*, (53), 38-57.
- Demir, Ö. (2013). Öğretmen Adaylarının Ders Çalışma Sırasında Bilişsel Farkındalık Becerilerini Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(44), 133-148.
- Demir, Ö. ve Doğanay, A. (2009). Bilişsel Farkındalık Becerilerinin Geliştirilmesinde Bilişsel Koçluk Yaklaşımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(60), 601-623.
- Demir, Ö. ve Kaya, H. İ. (2015). Öğretmen Adaylarının Bilişsel Farkındalık Beceri Düzeylerinin Eleştirel Düşünme Durumları ile İlişkilerinin İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 35-68.
- Demir, S. T. (2021). Teknolojinin Neresindeyiz? Bilim ve Kurguda Gelecek-Zaman Tasavvurları. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 12(47), 49-64.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-89.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramdan Uygulamaya* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirezen, B. (2019). Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Turizm Sektöründe Kullanılabilirliği Üzerine Bir Literatür Taraması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-26.
- Demirezen, S. ve Keleş, H. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknopedagojik Alan Bilgisi Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 131-150.
- Demirhan, S. (2012). *Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Bilgi ve İletişim Teknolojilerine İlişkin Özyeterlik Algıları ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma Durumları (Denizli İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Dere, E., Avcı Yücel, Ü. ve Yalçınalp, S. (2016). İlköğretim Öğrencilerinin Eğitsel Bir Çevrimiçi Sosyal Öğrenme Ortamı Olan Edmodo'ya İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(3), 804-819.
- Deveci, İ. (2021). Girişimci Zihniyet. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya 21. Yüzyıl Becerileri ve Öğretimi*, (Ed: Ü. Ormancı ve S. Çepni), ss. 565-581. Ankara: Nobel.
- Develioğlu, B. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçları Hakkında Görüşleri ve Uygulama Örnekleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilber, F. (2014). Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 60-66.
- Dilci, T. ve Yıldız, H. (2012). Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterliklerine İlişkin İnançları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 245-265.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 1(1), 17-49.
- Doğan, M. F. ve Şahin Taşkın, Ç. (2015). İlkokul Öğrencilerinin Öz-Düzenlemeli Öğrenme Becerilerinin Geliştirilmesi: Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongre Kitabı*, 5-8 Haziran 2014, Ankara, Türkiye, ss. 589-598.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dönmez Usta, N. ve Turan Güntepe, E. (2019). Bilişim Teknolojileri Rehber Öğretmenlerinin Programlama Araçlarına İlişkin Deneyimlerinin İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 373-396.
- Duman, D. ve Şahiner, D. G. S. (2008). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 135-146.
- Durak, G., Çankaya, S. ve Yünkül, E. (2014). Eğitimde Eğitsel Sosyal Ağ Sitelerinin Kullanımı: Edmodo Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 309-316.
- Durdi, M. (2020). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Earth 2050. (b.t). <https://2050.earth/> (Erişim tarihi: 20.04.2022).
- Eğmir, E. (2019). Karma Yöntem Araştırma Deseni. İçinde; *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ed: G. Ocağ), ss. 154-176. Ankara: Pegem Akademi.
- Ekem, K. B. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eker, C. (2014). Öz-Düzenlemeli Öğrenme Modellerine Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Turkish Studies*, 9(8), 417-433.

- Ekinci, A. (2010). Japon Eğitim Sisteminden Türk Eğitim Sistemine İyi Örnekler. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(188), 32-49.
- Elikesik, M. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Empati ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Er Tuna, Y. ve Mazman Budak, F. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Tarih” Kavramına İlişkin Algılarının Mecazlar/Metaforlar Yardımıyla Analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 609-642.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Değer Kazanımı İle Öğretim Programı Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 357-379.
- Erbağcı, N. ve Kaf, Ö. (2020). Düşünme Becerileri Kavramları Bağlamında İlkokul Ders Kitaplarının ve Öğrencilerin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(204), 383-399.
- Erbudak, K. D. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bilimsel Okuryazarlık Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, E. ve Şerefli, B., (2021). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Teknoloji Kullanımı: Beş Öğretmenin Yolculuğu. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 27, 232-256.
- Erduran Avcı, D. ve Selçuk, A. M. (2021). Öğretim Elemanları Penceresinden Yaşam Becerileri Eğitimi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 42-85.
- Eroğlu, E. (2014). Eğitim Teknolojisinin Tarihî Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 174-188.
- Ersoy, F. ve Yağcıoğlu, Ö. (2019). 21. Yüzyılın Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitiminden Beklentileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(9), 1-26.
- Erus, M. ve Zeren, Ş. G. (2017). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kariyer Uyumları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(3), 657-668.
- Esemen, A. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarında Evrensel Değerler. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 4(2), 89-109.
- eTwinning. (b.t). *Web 2.0 Araçları Nedir?* <http://etwinningonline.eba.gov.tr/lesson/web-2-0-araclari-nedir/> (Erişim tarihi: 02.04.2022).
- Evans, M., & Sommerville, S. (2007). A Design for Life: Futures Thinking in the Design Curriculum. *Futures Research Quarterly*, 23(3), 5-20.
- Evrekli, E., İnel, D., Balım, A. G. ve Kesercioğlu, T. (2009). Fen Öğretmen Adaylarının Yapılandırmacı Yaklaşımına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 673-687.
- Ezer, F. ve Kınacı, M. K. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 346-365.

- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I., ve Ersoy, A. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 65-86.
- Freestone, R. (2012). Futures Thinking in Planning Education and Research. *Journal for Education in the Built Environment*, 7(1), 8-38.
- Gelen, D. İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 100-119.
- Gordon, T. J. (1994). The Delphi Method. *Futures Research Methodology*, 2(3), 1-30.
- Gökırmaklı, Ç. ve Bayram, M. (2018). Gıda İçin Gelecek Öngörüler: Yıl 2050. *Akademik Gıda*, 16(3), 351-360.
- Göney, H. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Demokrasi Eğitimi Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 109-114.
- Green, R. A. (2014). The Delphi Technique in Educational Research. *Sage Open*, 4(2), 1-8.
- Grime, M. M. & Wright, G. (2016). Delphi Method. *Wiley StatsRef: Statistics Reference Online*, 1-6.
- Güdek, B. ve Açıksoz, F. (2018). Teknolojik Pedagojik İçerik Bilgisi Modeli Çerçevesinde Müzik Öğretiminde Teknoloji Entegrasyonu. *Akademik Bakış Dergisi*, (65), 370-380.
- Güler, N. (2017). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gültekin, M. (2012). Reflections to Future in Primary Education Programs in Turkey. *Journal of Education and Future*, (1), 1-20.
- Günaydin, H. M. (2006). The Delphi method. *Optimization Group*. https://www.researchgate.net/publication/308653253_The_Delphi_Method (Erişim Tarihi: 10.05.2022).
- Günbaş, N. ve Yıldız, H. (2020). Matematik Öğretim Programı Dersinde Edmodo Sosyal Paylaşım Platformunun Kullanımı: Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(29), 109-129.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin Düşünme Becerilerini Geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146.
- Güneş, G., Ayantaş, T., Güneş, C., Güteryüz, O. ve Arıkan, A. (2021). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Teknoloji Kullanımına Yönelik Araştırmaların İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(3), 859-890.
- Güvenç, H. (2011). Çalışma Günlüklerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Öz Düzenlemeli Öğrenmeleri Üzerindeki Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 206-218.

- Hamutoğlu, N. B. ve Kıyıcı, M. (2017). Bir Eğitsel Sosyal Ağ Olarak Edmodo'nun Yükseköğretimde Kullanımına Yönelik ğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 322-343.
- Han, B. ve Elecek, Z. (2021). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2023 Eğitim Vizyon Belgesindeki Eğitim Yönetimine İlişkin Değişim Alanlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 22-41.
- Hanaylı, G., ztrk, A. A., Baysan, S. ve Akar Vural, R. (2020). Sosyal Bilgilerin Doğası, Anlamı ve Nasıl öğretildiği zerine Bir Durum alışması: Öğretmen Görüşleri, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 210-238.
- Hayta, N. ve Akhan, N. E. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Ekonomi Okuryazarlığının Geliştirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 205-230.
- Hesapoğlu, M. (2011). *ğretim İlke Ve Yöntemleri: Eğitim Programları Ve ğretim* (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hsu, C. C., & Sandford, B. A. (2007). The Delphi Technique: Making Sense of Consensus. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 12(10), 1-8.
- İlhan Tunç, A. (2017). Çocuklarla Felsefe. *ocuk ve Medeniyet*, (2), 71-89.
- İlter, İ. (2018). Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde ğretim Yöntemleri Ve Uygulamaları zerine Bir Değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 1-29.
- İskender, P. (2007). İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler ğretiminin ncelikleri Ve Sosyal Bilgiler ğretmeni Yetiştirmeye Yönelik ıkarımlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 21-29.
- İspir, N. ve Bilginer Kucur, A. (2021). Yakınsama Kültürü, Transmedya Hikye Anlatıcılığı: Angry Birds Kurgusal Evreni. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 37-54.
- Jones, A., Bunting, C. M., Hipkins, R., McKim, A. M., Conner, L., & Saunders, K. J. (2012). Developing Students' Futures Thinking in Science Education. *Research in Science Education*, 42(4), 687-708.
- Kab, İ. & Açıkalin, M. (2016). Yaşamın İçinden Etkinliklerle Sosyal Bilimler Temelli Derslerin ğretimi: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri Ve Japonya rnekleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(211), 45-61.
- Kabapınar, Y. ve Karakurt, F. (2016). Hakkri'de Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Dersi ğrenme Ortamlarına İlişkin Bir Değerlendirme: Değişim Kolay Mı? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 1897-1918.
- Kaçan, A. ve Gelen, İ. (2020). Türkiye'deki Uzaktan Eğitim Programlarına Bir Bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 1-21.
- Kaçar, T. ve Bulut, B. (2020). Sosyal Bilgiler ğretim Programı ve 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Coğrafya Kavramları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652-679.
- Kale, N. (1994). Felsefe ğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(1), 113-120.

- Kalemkuş, F. ve Bulut Özek, M. (2022). Ortaokul Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik İçerik Bilgisi Modeline Göre Bit Entegrasyon Yeterliklerinin İncelenmesi: Kars İli Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (61), 52-74.
- Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Kantekin, S. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler, Tarih Ve Coğrafya Kavramlarıyla İlgili Metaforik Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi (Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Karaboğa, M. T. (2018). Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-17.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin Yeterlilik Algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 70-97.
- Karaçay, T. (2010). Yıl 2050. *Eğitim Sempozyumu*, 28 Mayıs 2010, Yalova. http://www.baskent.edu.tr/~tkaracay/etudio/agora/egitim/yil_2050.html. (Erişim Tarihi: 26. 05. 2022).
- Karadağ, Y. ve Özdemir Özden, D. (2020). Çokkültürlü Eğitim Ortamlarına Geleceğin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerini Hazırlamak: Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Yeterlikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 179-201.
- Karadeniz, O., Eker, C. ve Burunsuz, E. (2015). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 563-580.
- Karakelle, S. (2005). Öğretmenlerin Etkili Öğretmen Tanımlarının Etkili Öğretmenlik Boyutlarına Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 30(135), 1-10.
- Karakoç, M. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitimsel Donanımları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karamustafaoğlu, S., Çağlak, A. ve Meşeci, B. (2012). Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçlarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Öz Yeterlikleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 167-179.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (35. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Coğrafya Disiplininin Rolü. *Araştırma Ve Deneyim Dergisi*, 1(1), 36-58.
- Karataş, K., Ardiç, T. ve Oral, B. (2017). Öğretmenlik Mesleğinin Yeterlikleri Ve Geleceği: Metaforik Bir Analiz. *Turkish Studies*, 12(33), 291-312.
- Karatay, H., Karabuğa, H. ve İpek, O. (2018). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Edmodo'nun Kullanımı: Bir Durum Çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1064-1090.

- Kartal, Ş. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Yenilikçi Düşünme Becerilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Kasapoğlu, K. ve Didin, M. (2019). Life Skills as a Predictor of Psychological Well-Being of Pre-Service Pre-School Teachers in Turkey. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 6(1), 70-85.
- Katıtaş, S. (2019). Karma Yöntem Araştırmalarına Bütüncül Bir Bakış. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(49), 6250-6260.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye’de Nüfus Ve Eğitim: Uzun Vadeli (2010–2050) Nüfus Projeksiyonları Ve Eğitim Sistemine Yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 86-104.
- Kaya, E. (2021). Toplumsal Eşitsizlik Ve Dijital Okuryazarlık: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 32-69.
- Kaya, E. ve Bayram, H. (2020). Decroly’nin Toplu Öğretim Sistemi ile Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Dersi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 483-504.
- Kaya, H. ve Aydın, F. (2011). Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafya Konularının Öğretiminde Akıllı Tahta Uygulamalarına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 3(1), 179-189.
- Kaya, K. (2017). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Öz-Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 446-454.
- Kaya, M. T. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerinin Teknopedagojik Eğitim Yeterlikleri Ve Akıllı Tahta Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi: Afyonkarahisar Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kaya, M. T. ve Yazıcı, H. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknopedagojik Eğitim Yeterliklerine İlişkin Görüşleri. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 105-136.
- Kayacan, F. (2021). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Soruların Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kaymakcı, S. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü Ve Yazılı Edebî Türlerin Kullanım Durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 230-255.
- Kayran, A. (2021). *Öğretmenlik Mesleki Yeterliklerine Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kayran, A. ve Tunç Şahin, C. (2021). Öğretmenlik Mesleki Yeterliliklerine Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1352-1386.

- Kazem, H. ve Bahçeci, F. (2016). BÖTE Bölümü Öğretmen Adaylarının Edmodo Kullanımına Dair Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 9-20.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine Ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kıbıç, N. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Velilerin ve Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Becerilerine İlişkin Önem Sıralamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kıbrıslıoğlu Uysal, N. ve Gelbal, S. (2018). PISA Ve TÜİK Eğitimde Verileri Çerçevesinde Türkiye’de Eşitsizlik. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1195-1206.
- Kılıç, A., Aydın, M., Ökmen, B. ve Şahin, Ş. (2019). *Kuramdan Uygulamaya İhtiyaç Belirleme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, Z. ve Gültekin, M. (2015). Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkin Öğrenme Uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 261-281.
- Kılınçkaya, Ö. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kıyasoğlu, E. ve Çeviker Ay, Ş. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Öğrenen Ve Öğreten Becerilerini Kullanma Düzeylerine İlişkin Görüşleri Nelerdir? *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 240-261.
- Kocabıyık Kaymak, B. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretimi: Onlar Bizim İçin Keşfetti. *Araştırma Ve Deneyim Dergisi*, 1(1), 75-86.
- Kocadağ, Ş. (2019). *Sosyal Bilgiler Ortaokul Programının Ötekileştirme Olgusu Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ağrı.
- Koç Akran, S., ve İş Üner, Z. (2018). Danışman Öğretmenlerin Danışman Eğitimi Ve Aday Öğretmen Yetiştirme Sürecine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1723-1736.
- Koç, E. S. (2021). Nasıl Bir Uzaktan Eğitim? 1 Yıllık Sonunda Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7(2), 13-26.
- Koçoğlu, E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliklerine İlişkin Öğrenci Algıları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9).
- Konan, F. (2020). *Programlama Öğretimine Yönelik Bir İçerik Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Kot, M. ve Özcan, E. (2019). Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Öğretiminin Akademisyenler ve Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 208-225.
- Kottler, E. ve Gallavan, N. P. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarının Sırları*. (Çev. Ed: S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.

- Kozaner, Ç. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerindeki Demokrasi Konularına Yönelik Görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köğce, D., Özpinar, İ., Mandacı Şahin, S. ve Aydoğan Yenmez, A. (2014). Öğretim Elemanlarının 21. Yüzyıl Öğrenen Standartları Ve Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 185-213.
- Koroğlu, H. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kurnaz, A., Kaynar, H., Şentürk Barışık, C. ve Doğrukök, B. (2020). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 293-322.
- Kurtdaş, E. M. (2021a). Eğitimde Cinsiyet Temelli Fırsat Eşitsizliği. *Sosyolojik Düşün*, 6(2), 112-144.
- Kurtdaş, E. M. (2021b). Dijital Çağda Uzaktan Eğitim: Umutlar, Hayaller ve Gerçekler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 2347-2378.
- Küçüksakarya, S. ve Göçmen, A. H. (2019). Suyun Ekonomik Değeri Üzerine Bir İnceleme. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 44-62.
- Linstone, H. A. & Turoff, M. (2002). *The Delphi Method Techniques and Applications*. <https://web.njit.edu/~turoff/pubs/delphibook/delphibook.pdf> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2022).
- Memişoğlu, H. ve Güçin, G. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Güncel Konuların Öğretimi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1274-1295.
- Menderes, N. (2019). *İletişim Kaygısı, Yüz Yüze İletişim Ve İnternet Kullanım İlişkisi: Selçuk Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Menzi, N., Çalışkan, E. ve Çetin, O. (2012). Öğretmen Adaylarının Teknoloji Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1), 1-18.
- Mete, F. ve Batıbay, E., F. (2019). Web 2.0 Uygulamalarının Türkçe Eğitiminde Motivasyona Etkisi: Kahoot Örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1029-1047.
- Metin, E. (b.t). *Tarih Nedir? Niçin Tarih Öğrenilmelidir?* https://www.researchgate.net/publication/350357944_TARİH_NEDİR_NİCİN_TARİH_ÖĞRENİLMELİDİR. (Erişim Tarihi: 20.05.2022).
- Miguel-Revilla, D., Martínez-Ferreira, J. M., & Sánchez-Agustí, M. (2020). Assessing the Digital Competence of Educators in Social Studies: An Analysis in Initial Teacher Training Using the TPACK-21 Model. *Australasian Journal of Educational Technology*, 36(2), 1-12.
- Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Performans Değerlendirme Ve Aday Öğretmenlik İş Ve İşlemleri Yönetmeliği (Taslak). (b.t.). https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Meslek-

- Yuksekokullar%C4%B1/Ogretmen_Performans_Degerlendirme_ve_Aday_Ogretmenlik.pdf. (Erişim Tarihi: 29.05.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1973, 24 Haziran). Milli Eğitim Temel Kanunu. *Resmi Gazete*, 14574. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>. (Erişim Tarihi: 05.03.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Temel Eğitime Destek Projesi "Öğretmen Eğitimi Bileşeni": Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/13161921_YYretmenlik_MesleYi_Genel_YETERLYKLERi_onaylanan.pdf. (Erişim Tarihi: 25.05.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017a). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf. (Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017b). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/06160558_9YYretmen_Yeterlikleri_KitabY_sosyal_bilgiler_YYretmeni_Yzel_alan_yeterlikleri_ilkYYretim_parYa_12.pdf. (Erişim Tarihi: 25.05.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>. (Erişim Tarihi: 25.02.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). *Milli Eğitim Bakanlığı Kurumsal Sosyal Medya Kullanım Kılavuzu*. https://basinmus.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_04/12123508_Sosyal_Medya_KYlavuzu.pdf. (Erişim Tarihi: 02.04.2022).
- Mindivanli, E. ve Aktaş, E. (2011). Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Müfredatında Yer Alan Milli Ve Evrensel Değerler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-85.
- National Council for the Social Studies. (2018). *National Standards for the Preparation of Social Studies Teachers*. [ncss_teacher_standards_2017-rev9-6-17.pdf](https://www.ncss-teacherstandards.org/standards/2017-rev9-6-17.pdf). (Erişim Tarihi: 05.09.2022).
- National Council for the Social Studies. (2022). *What is Social Studies?* <https://www.socialstudies.org/about>. (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- Nganga, L. (2016). Promoting Intercultural Competence in a Globalized Era: Pre-Service Teachers' Perceptions of Practices that Promote Intercultural Competency. *Journal of International Social Studies*, 6(1), 84-102.
- Ocak, G. (2019). Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Veri Toplama Yolları. İçinde; *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ed. G. Ocak), ss. 218-268. Ankara: Pegem Akademi.
- Oğuz Haçat, S. ve Çakmak, A. M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Turkish Studies*, 13(4), 919-940.
- Olur, B. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Dijital Hikaye Kullanımı: Öğrencilerin Yeterlik ve Değerlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Oral, B. ve Süer, S. (2017). Program Değerlendirmede Kullanılan Araştırma Yöntemleri ve Veri Toplama Araçları. İçinde; *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*, (Ed: B. Oral ve T. Yazar), (ss. 510-536). Ankara: Pegem Akademi.
- Oral, B. ve Yazar, T. (2017). Program Geliştirme Ve Teknoloji İlişkisi. İçinde; *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*, (Ed: B. Oral ve T. Yazar), (ss. 610-641). Ankara: Pegem Akademi.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2006a). *Starterpack: The Futures Thinking In Action*. Paris: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2006b). *What is Shaping the Future of Schooling? – Introduction*. Paris: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD.
- Oruç, A. (2012). *Öz Düzenlemeli Öğrenmenin Okuduğunu Anlamaya Tutuma Ve Üst Bilişsel Düşünmeye Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Ökmen, B., Şahin, Ş., Kılıç, A. ve Adıgüzel, A. (2019). A Needs Analysis on the Competences that Students Should Have for Curriculum and Instruction Graduate Programs: A Delphi Study. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(2), 149-158.
- Önal, H., Kılıç, B. C., Çolak, İ. ve Kızıldağ, A. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Etkinlik Yaptırma Ve Materyal Kullanımına Yatkınlıkları. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 11-19.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın Ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 93-112.
- Özdemir, S. M. (2015). Eğitimde Program Geliştirme Ve Program Geliştirme Süreçlerinin Unsurları. İçinde; *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (8. Baskı), (Ed. G. Ocak), ss. 59-116. Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. M. (2016). Öğretmen Niteliğinin Bir Göstergesi Olarak Sürekli Mesleki Gelişim. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 233-244.
- Özer, F. (2021). *Türkiye Avrupa Birliği Üyelik Sürecinin Birliğin Demokratik Yapısına Etkisi: Delphi Tekniği İle Bir Öngörü Modeli*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Özer, N. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ile Mesleki Coşku Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özkan, B. (2020). Çocuklar İçin Felsefe Neden Önemlidir? *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 4(1), 49-61.
- Öztürk Demirbaş, Ç. ve Yıldırım, A. (2021). Türkiye’de Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi Bibliyografyası. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 592-620.
- Öztürk, C. ve Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112-126.

- Öztürk, M. (2017). *Denizli İli Emekli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Deneyimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Öztürk, M. ve Cinoğlu, M. (2018). Türkçe Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Anlayışı Uygulama Düzeyinin İncelenmesi (Kilis İli Örneği). *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 105-129.
- Pala, F. ve Şimşek, A. (2016). Sosyal Bilgiler Derslerinde Tarihlerin (Dates) Öğretimi. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 136-156.
- Palaz, T. (2017). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Sorunlar ve Öğretimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim Ve Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 352-372.
- Polat, O. ve Saban, A. (2019). Educational Social Media Platforms and Edmodo Sample Application. *Journal of Teacher Education & Lifelong Learning*, 1(1), 45-54.
- Powell, C. (2003). The Delphi Technique: Myths and Realities. *Journal of Advanced Nursing*, 41(4), 376-382.
- Prajapati, R., Sharma, B., & Sharma, D. (2017). Significance of Life Skills Education. *Contemporary Issues in Education Research*, 10(1), 1-6.
- RAND Corporation. (2022). *Delphi Method*. <https://www.rand.org/topics/delphi-method.html> (Erişim Tarihi: 01.05.2022).
- Renzi, A. B. & Freitas, S. (2015). The Delphi Method For Future Scenarios Construction. *Procedia Manufacturing*, 3, 5785-5791.
- Rowe, G., & Wright, G. (2001). Expert Opinions in Forecasting: The Role of the Delphi Technique. In J. S. Armstrong, (Ed.), pp. 125-144. *Principles of Forecasting*, Boston, MA: Springer.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. İçinde; *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed: B. Tay ve A. Öcal), ss. 1-18. Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, H. İ. ve Bilgili, A. S. (2006). Aktif Öğrenmeyi Temel Alan Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 271-285.
- Sak, N. (2017). *Bilişim Teknolojileri Ve Yazılım Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Bir Delphi Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Saraçoğlu, G. (2019). Lise Öğrenci ve Öğretmenlerinin Kahoot Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(29), 1-19.
- Sarılarhamamı, H. ve Demirkaya, H. (2021). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi. *International Journal of Field Education*, 7(1), 131-155.

- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sel, B. (2020). *Sosyal Bilgiler Dersinde Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Eşya Pedagojisine Dayalı Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Selanik Ay, T. (2021). Kültürel Farkındalık. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya 21. Yüzyıl Becerileri ve Öğretimi*, (Ed: Ü. Ormancı ve S. Çepni), ss. 647-663. Ankara: Nobel.
- Selanik Ay, T., Kurtdede Fidan, N. ve Ergün, M. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinin Sosyolojik Boyutu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 235-254.
- Sezer, H., Başer, A. ve Şahin, H. (2020). *Delphi Tekniğinin İhtiyaç Belirleme Aşamasında Kullanımı*. İzmir Demokrasi Üniversitesi Uluslararası Dış Hekimliği ve Sağlık Kongresi, 28-29 Kasım 2020, İzmir, Türkiye, ss. 347-352.
- Shields, T. J., Silcock, G. W. H., Donegan, H. A., & Bell, Y. A. (1987). Methodological Problems Associated with the Use of the Delphi Technique. *Fire Technology*, 23(3), 175-185.
- Sidekli, S., Tangülü, Z. ve Yangın, S. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğretmenim Bana Hikaye Anlatır Mısın? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 311-323.
- Skulmoski, G. J., Hartman, F. T., & Krahn, J. (2007). The Delphi Method for Graduate Research. *Journal of Information Technology Education*, 6(1), 1-21.
- Sönmez, Ö. F. ve Aycıl, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(20), 541-576.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stewart, J. (2001). Is the Delphi Technique a Qualitative Method? *Medical Education*, 35, 922-923.
- Stone Fish, L., & Busby, D. M. (2005). The Delphi Method. In D. H. Sprenkle & F. P. Piercy (Eds.), *Research Methods in Family Therapy* (pp. 238–253). New York: The Guilford Press.
- Su Turan, E. (2018). Türkiye'nin İklim Değişikliğine Bağlı Kuraklık Durumu. *Artvin Çoruh Üniversitesi Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 4(1), 63-69.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği Ve Öğretimdeki Rollerini. *Kuram Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-607.
- Şahin, A. E. (2001). Eğitim Araştırmalarında Delphi Tekniği Ve Kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 215-220.
- Şahin, M. ve Güvercin Çetinoğlu, A. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bölümlerindeki Ders ve Uygulamalara İlişkin Algıları. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 50-69.

- Şanlı, B. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitime ve Sosyal Bilgiler Dersine Entegrasyonları Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Şener, G. ve Gündüzalp, S. (2018). Eğitim Sisteminin Gelecekteki Görünürlüğü. 13. *Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiriler Kitabı*, 326-336. https://www.researchgate.net/publication/330244360_EGITIM_SISTEMININ_GELECEKTEKI_GORUNURLUGU. (Erişim Tarihi: 25.02.2022).
- Şengüleç, M. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin (X Kuşağı), Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının (Y Kuşağı) ve 8. Sınıf Öğrencilerinin (Z Kuşağı) 21. Yüzyıl Becerilerine Bakışı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeren, N., Tut, E., Aydın-Çolak, E. ve Kiroğlu, K. (2021). Türkiye ve Kanada'daki (Alberta Eyaleti) Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Beceri Boyutu Açısından Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 292-311.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 495-509.
- Şişman, M. (2015). *Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tahiroğlu, M. ve Çetin, T. (2019). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi ve Diğer Duyuşsal Süreçlerde Ölçme ve Değerlendirme: Sorunlar ve Çözüme Yönelik Etkinlik Örnekleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(38), 295-331.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri Ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tarman, B., Ergür, Ş. ve Eryıldız, F. (2012). Yenilenen Sosyal Bilgiler Programına Dair Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 103-135.
- Taş, M. ve Düz, İ. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Teknoloji Entegrasyonu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 180-188.
- Taşgın, A. ve Sönmez, S. (2013). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, (3), 80-90.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Özelliklerin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 283-298.
- Taşkıran, A. (2017). Dijital Çağda Yükseköğretim. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 96-109.
- Tatan, M. (2021). *Türkiye ve Güney Kore'deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Uygulamalarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

- Tay, B. ve Öcal, A. (2008). (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Temizyürek, F. ve Acar, Ü. (2014). Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(3), 25-39.
- Tetik, A. ve Korkmaz, Ö. (2018). Örgün ve Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Derslerde Kahoot ile Oyunlaştırmaya Dönük Görüşleri. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 7(2), 46-55.
- Timur, S., Timur, B., Arcagök, S. ve Öztürk, G. (2020). Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Web 2.0 Araçlarına Yönelik Görüşleri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 63-108.
- Tok, E. ve Sevinç, M. (2010). Düşünme Becerileri Eğitiminin Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 67-82.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi. https://www.academia.edu/35716262/Halil_TOKCAN_2015_Sosyal_Bilgilerde_Kavram_%C3%96%C4%9Fretimi_pdf. (Erişim Tarihi: 29.05.2022).
- Tonga, D. (2017). Rol Model Olarak Sosyal Bilgiler Öğretmeni. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 17-30.
- Toptaş, D. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Geleneklerine Yaklaşımları (Samsun İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tuğan, N. H. (2022). İletişim Araştırmalarında Üçüncü Bir Yöntembilimsel Yaklaşımın Olanakları: Karma Yöntem Araştırması ve İletişim Çalışmaları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (57), 112-137.
- Tuğluk, M. N. ve Kürtmen, S. (2018). Türkiye’de Öğretmen Yeterlikleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 809-841.
- Tunalı, S. ve Kiraz, E. (2017). Gelecek Üzerine Araştırma Yapma Yöntemlerinin Eğitim Araştırmalarında Kullanılması. *Yaşadıkça Eğitim*, 31(2), 41-54.
- Tuncay, S. (2000). Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 231-257.
- Turan Bektaş, B. (2020). *Toplumsal Fen Okuryazarlığını Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması: Delphi Tekniği Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Turan, S., Karasu Avcı, E. ve Faiz, M. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Disiplinlerarası Yaklaşım Yönelik Görüşleri. *International Journal of Field Education*, 6(1), 141-163.
- Türk Dil Kurumu. (b.t). *Fütürizm*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.05.2022).

- Türk Eğitim Derneği. (2009). *Öğretmen Yeterlikleri Özet Raporu*. https://www.ted.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Ogretmen_Yeterlik_Kitap_Ozet_rapor.pdf. (Erişim Tarihi: 25.03.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *İstatistiklerle Kadın, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>. (Erişim Tarihi: 10.04.2022).
- Tyler, R. W. (2014). *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri*. (Çev. M. E. Rüzgar ve B. Aslan). Ankara: Pegem Akademi.
- Ukpokodu, O. N. (2020). Marginalization of Social Studies Teacher Preparation for Global Competence and Global Perspectives Pedagogy: A Call for Change. *Journal of International Social Studies*, 10(1), 3-34.
- Uslu, S., Yazıcı, K. ve Karakuş, A. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretim Tekniklerini Seçme Yeterliklerine İlişkin Algıları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 145-158.
- Uymaz, M. ve Çalışkan, H. (2019). Öğretmen Yapımı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Soru Türleri ve Kapsam Geçerliğine Göre İncelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 77-113.
- Uzunöz, A. ve Meydan, A. (2017). Coğrafya Öğretmenlerinin Bilimsel Araştırma Süreci Becerileriyle İlgili İnanç Düzeyleri (Doğu Karadeniz Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1053-1078.
- Ülger, K. (2015). Sanat Eğitiminin Düşünme Becerileri Üzerine Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 135-147.
- Ülger, K. (2021). Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 7(1), 393-412.
- Ülger, M. ve Yel, S. (2013). Ara Disiplin Alanı Olarak İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili İlköğretim Öğretmenlerinin Yeterlik Algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(10), 19-32.
- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.
- Ünlü, B. ve Yangın, S. (2018). Dijital Öykülerle Sosyal Bilgiler Öğretimi: Kontrol Odağı Ve Başarıdaki Değişim. *II. Uluslararası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi*, 27- 29 Ekim 2018, Rize, Türkiye, ss. 214-227.
- Ünlü, İ. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Materyali Olarak Edebi Ürün Kullanımına Yönelik Görüşleri, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 120-136.
- Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2656-2679.
- Ünlü, İ., Kaşkaya, A. ve Coşkun, M. K. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 214-228.

- Ünlü, İ., Koçoğlu, E. ve Ay, A. (2015). Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 371-386.
- Ütkür-Güllühan, N. ve Bekiroğlu, D. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Amerika Birleşik Devletleri Ve Türkiye Örneği. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(2), 787-804.
- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 135-168.
- Valtonen, T., Sointu, E., Kukkonen, J., Kontkanen, S., Lambert, M. C., & Mäkitalo-Siegl, K. (2017). TPACK Updated to Measure Pre-Service Teachers' Twenty-First Century Skills. *Australasian Journal of Educational Technology*, 33(3), 15-31.
- Vatansever Bayraktar, H. (2015). Eğitim Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (18), 262-285.
- von der Gracht, H. A. (2008). The Delphi technique for futures research. In H. A. von der Gracht, (Ed.), pp. 21-68. *The Future of Logistics: Scenarios for 2025*, Wiesbaden: Gabler Edition Wissenschaft.
- Vural, C. T. (2008). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yaratıcı Düşünme: Yeni İlköğretim Programı Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Etkinliklerin Yaratıcılığı Geliştirmesi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- World Health Organization. (1994). *Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools: Introduction and Guidelines to Facilitate the Development and Implementation of Life Skills Programmes*. Geneva, Switzerland: World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63552>. (Erişim Tarihi: 22.04.2022).
- Yakar, H. (2013). *Cumhuriyetten Günümüze Uygulanmış Olan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Seyahatnamelerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yalçınkaya, E. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgilerin Tarihçesi ve Temel Eğitimdeki Yeri. İçinde; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed: R. Sever), ss. 25-47. Ankara: Nobel.
- Yanpar Yelken, T. (2006). İlköğretim Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Tamamlayıcı Değerlendirme Yaklaşımları Konusundaki Görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-75.
- Yapıcı, H. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 346-364.
- Yapıcı, İ. Ü. ve Karakoyun, F. (2017). Biyoloji Öğretiminde Oyunlaştırma: Kahoot Uygulaması Örneği. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 8(4), 396-414.
- Yaşar, N. (2018). Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Okullaşma Oranına Etkisi: Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırması. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (17), 55-69.
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği Üzerine Bir Öngörü Denemesi. *Akademik Matbuat*, 2(1), 16-29.

- Yaylacı, Z. ve Aksoy, B. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimindeki Yeterlikleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (6), 19-40.
- Yaylak, E. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 25-40.
- Yaylak, E. (2020). Eğitimde Edmodo Kullanımına Yönelik Öğretmen Adaylarının Tutumları. *Eurasian Journal of Teacher Education*, 1(2), 113-128.
- Yazıcı, K. (2009). Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 423-435.
- Yeşil, R. (2008). Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretimde Sorulardan Yararlanma Yeterlikleri (AEÜ Eğitim Fakültesi Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 161-174.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretim Yeterlikleri (Kırşehir Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 327-352.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihî Yerlerin Kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (23), 209-222.
- Yeşilkaya, İ. (2013). *7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Zaman İçinde Bilim" Ünitesinin Eğitsel Oyun Yöntemi İle Öğretimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yeşilyurt, E. (2012). Öğretmen Adaylarının Bilişsel Alanla İlgili Sınama Durumu Soruları Yazma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 519-530.
- Yeşilyurt, Y. (2020). Sosyal Bilgiler Programındaki Beceri ve Değerlerin Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Programındaki Beceri ve Değerler ile Karşılaştırılması. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 450-464.
- Yılar, M. B. ve Cüce, K. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterliklerini Etkileyen Faktörler Ve Bunların Lisans Programıyla İlişkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 661-683.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Ş. ve Kardeş, M. N. (2018). Türkçe Ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Eğitimi Yeterlikleri Ve Bu Yeterliklerinin Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 165-182.
- Yıldız Durak, H. ve Şahin, Z. (2018). Kodlama Eğitiminin Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliliklerinin Geliştirmesine Katkısının İncelenmesi. *Ege Eğitim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 55-67.
- Yılmaz, E., Ablak, S. ve Akpınar, E. (2022). Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Coğrafya Konuları Üzerine Yapılmış Bilimsel Yayınlar Analitik Bir Bakış. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 365-384.
- YÖK AKADEMİK. (2022). *Yükseköğretim Akademik Arama*. <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/> (Erişim Tarihi: 15.12.2019-01.02.2020).

- Yurtsever, M., Tarhan, Ç. ve Tecim, V. (2021). Covid-19 Sürecinde Eğitim: Uzaktan Eğitim Yeni “Normal” Mi? *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi*, 7(2), 56-64.
- Yusufoğlu, A. ve Gençtürk Güven, E. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Yeterliliklerinin İncelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi*, 5(2), 181-203.
- Yükseköğretim Kurulu. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı*. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>. (Erişim Tarihi: 08.09.2022).
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliliklerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(2), 25-42.
- Zayimoğlu Öztürk, F. ve Öztürk, T. (2013). Kanada (Ontario) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Ve Bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla Karşılaştırılması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 485-514.
- Zengin, Y., Bars, M. ve Şimşek, Ö. (2017). Matematik Öğretiminin Biçimlendirici Değerlendirme Sürecinde Kahoot! Ve Plickers Uygulamalarının İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 602-626.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Katılımcı Davet ve Bilgilendirme Mektubu	225
Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	226
Ek 3: Delphi İkinci Tur Anket Formu	228
Ek 4: Delphi Üçüncü Tur Anket Formu	253
Ek 5: Etik Kurul Onayı	272
Ek 6: Araştırma Uygulama Onayı	273
Ek 7: Orjinallik Raporu.....	295
Ek 8: Delphi Süreci Sonucunda Elde Edilen Öğretmen Yeterlikleri.....	296
Ek 9: Örnek Kodlama Tablosu	298

Ek 1: Katılımcı Davet ve Bilgilendirme Mektubu

KATILIMCI DAVET VE BİLGİLENDİRME MEKTUBU

Sayın Katılımcı;

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programında Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU danışmanlığında “**2050 Yılında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmak: Bir Delphi Çalışması**” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasını yürütmekteyim. Amacımız, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlikleri, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (tarih / coğrafya / ekonomi / sosyoloji / antropoloji / psikoloji / felsefe / siyaset bilimi / hukuk / iletişim / sanat / edebiyat / teknoloji / program geliştirme / ölçme değerlendirme ve sosyal bilgiler) uzmanların görüşleri doğrultusunda belirlemektir. Bu noktada sizden 2050 yılında branşınızda meydana gelebilecek değişimlerden hareketle bir sosyal bilgiler öğretmenin 2050 yılında taşıması gereken yeterlikler hakkında görüşlerinizi sunmanız istenmektedir.

Araştırmada “Delphi tekniği” kullanılacaktır. Delphi süreci İnternet ortamında gerçekleştirilecek olup üç turda tamamlanması öngörülmektedir. Birinci turda yapılacak yarı yapılandırılmış görüşme kapsamında “2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlikler” ile ilgili sorulara yanıt vermeniz beklenmektedir.

İkinci turda, görüşme sürecinde verilen cevapların analizi sonucu oluşturulan anket maddeleri kullanılacaktır. Katılımcıların her bir maddeye ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 5’li Likert tipi ölçek kullanılacaktır. Ayrıca katılma/katılmama gerekçelerinizi belirtebileceğiniz bir bölüm oluşturulacaktır.

Üçüncü turda ise, ikinci tur anketlerinin analizleri doğrultusunda geliştirilen “üçüncü tur anketi” kullanılacaktır. Bu ankette her bir yeterlik için elde edilen “medyan, aritmetik ortalama, standart sapma ve çeyrek değerler genişliği”ni de görebileceksiniz. Bu oturum sonunda yeterlikler üzerine bir uzlaşmaya varılması beklenilmektedir. Uzlaşma olmaması durumunda 4. turda aynı işlemler tekrarlanacaktır (Adıgüzel, 2016; Aydın, Kılıç, Şahin, Ökmen, 2019). Süreç sonunda elde edilecek sonuçlar katılımcılara rapor hâlinde gönderilecektir.

Araştırma sürecinde gizliliğe ayrıca dikkat edilecektir. Elde edilecek verileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Görüşme verileri diğer uzmanlar ve öğretmenler ile paylaşılmayacaktır. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, takma isimlere yer verilecek ve görüşülen siz değerli katılımcıların isimleri kesinlikle rapora yansıtılmayacaktır.

Araştırma sonuçlarının, gelecek dönemde sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine katkı sağlayacağı ve sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesinde gözden geçirilecek önemli bir kaynak olacağına inanılmaktadır. Bu araştırmanın oluşturulmasında sizlerden elde edeceğimiz görüşler büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sürece katılım sağlamanız ve değerli görüşlerinizi bizimle paylaşmanız ümit edilmektedir.

Zaman ayırıp katılım sağladığınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Saygılarımızla.

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı	Yüksek Lisans Öğrencisi Tuğçe Zehra KIZILGÖL Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Tel: e-posta:
--	--

Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme Formu

Araştırma Sorusu:

2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler nelerdir?

Tarih ve saat (başlangıç-bitiş): _____ Görüşmeci: _____

GİRİŞ

Merhaba, ben Tuğçe Zehra KIZILGÖL. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU'nun danışmanlığında 2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler üzerine yüksek lisans tez çalışması yürütmekteyim ve sizinle bu konu ile ilgili konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, 2050 yılında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken yeterlikleri, sosyal bilgileri oluşturan farklı disiplinlerden (tarih / coğrafya / ekonomi / sosyoloji / antropoloji / psikoloji / felsefe / siyaset bilimi / hukuk / iletişim / program geliştirme / sanat / edebiyat / teknoloji / ölçme değerlendirme ve sosyal bilgiler) uzmanların görüşleri doğrultusunda belirlemektir. Bu noktada sizden 2050 yılında branşınızda meydana gelebilecek değişimlerden hareketle bir sosyal bilgiler öğretmeninin 2050 yılında taşıması gereken yeterlikler hakkında görüşlerinizi sunmanız istenmektedir. Araştırmamızın, gelecek dönemde sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine katkı sağlayacağı ve sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesinde gözden geçirilecek önemli bir kaynak olacağına inanılmaktadır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

1. Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
2. Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
3. Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
4. Bu görüşmenin yaklaşık 40 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

GİRİŞ SORULARI

1. Lütfen kendinizi kısaca tanıtır mısınız (Görev yeri, kıdem, unvan, uzmanlık alanı, yaş, vs.)?

İÇERİK İLE İLGİLİ SORULAR

1. Uzmanlık alanınızın 2050 yılında ne tür değişimler geçireceğini düşünüyorsunuz? Neden?
2. Uzmanlık alanınızı dikkate aldığımızda 2050 yılına uyum sağlayacak bir bireyin / insanın sahip olması gereken temel özellikler sizce neler olmalıdır? Neden?
3. Uzmanlık alanınızın geçireceği değişim dikkate alındığında, 2050 yılında belirttiğiniz özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek bir sosyal bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterlikler sizce nelerdir?

Sonda: Öğretim sürecini planlama ve düzenleme ile ilgili?
Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili?
İzleme ve değerlendirme ile ilgili?
Okul, aile ve toplumla işbirliği yapma ile ilgili?
Mesleki gelişimi sağlama ile ilgili?
Bunların dışındakiler ile ilgili?

4. Mevcut öğretmen yetiştirme programının yukarıda belirttiğiniz öğretmen yeterliklerini kazandırmada yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
5. Belirttiğiniz yeterliklere sahip bir sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmek için neler yapılabilir?

Sonda: Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programları açısından?
Hizmet içi öğretmen yetiştirme programları açısından?

Ek 3: Delphi İkinci Tur Anket Formu

12.06.2022 02:47

2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAK: BİR DELPHİ ÇALIŞMASI

2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAK: BİR DELPHİ ÇALIŞMASI

Değerli Katılımcı;

Bu anket, 2050 yılında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterlikleri belirlemek amacı ile siz değerli katılımcılarımızın görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Delphi çalışmamızın 2. turu olan bu ankette, oluşturulan maddelere katılım düzeyinizi 1) Kesinlikle Katılmıyorum ve 5) Kesinlikle Katılıyorum aralığında derecelendirmeniz istenmektedir. Maddelerde değiştirilmesini/düzenlenmesini istediğiniz noktaları belirtebilmeniz için her sorunun altına kısa yanıt alanı oluşturulmuştur. Anketimiz Bilgi, Tutum ve Beceri boyutlarından oluşmaktadır. Bu ankete vereceğiniz yanıtlar ile Delphi çalışmamızın 3. tur anketi şekillenecektir.

Çalışmaya tahminen 10-15 dakikanızı ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya sizin dışınızda farklı disiplinlerden 17 uzman daha katılım sağlayacaktır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup araştırma sürecinde gizliliğe ayrıca dikkat edilecektir. Elde edilecek verileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Sürecin sonunda çalışmanın son hali siz değerli katılımcılarımız ile paylaşılacaktır.

Soru ve görüşleriniz için tugce.zhr.kizilgi@gmail.com adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Katılmanız için şimdiden çok teşekkür eder, sağlıklı günler dileriz...

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Tuğçe Zehra KIZILGÖL
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Programı Tezli YL Öğrencisi.

* Gerekli

Demografik Bilgiler

Bu bölümde sizden bazı demografik bilgiler istenmektedir.

1. Yaşınız: *

---

2. Cinsiyetiniz: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

Kadın

Erkek

3. Görev Yeriniz: *

---

4. Uzmanlık Alanınız: *

---

5. Kıdeminiz: *

---

6. Unvanınız: *

BİLGİ

7. 1-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

8. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

9. 2-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

10. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

11. 3-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

12. 3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

BECERİ

13. 1-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

14. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

15. 2-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

16. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

17. 3-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

18. 3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

19. 4-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

20. 4. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

21. 5-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

22. 5. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

23. 6-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

24. 6. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

25. 7-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

26. 7. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

27. 8-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Kabulmüyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

28. 8. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

29. 9-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Kabulmüyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

30. 9. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

31. 10-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) dili becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

32. 10. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

33. 11-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

34. 11. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

35. 12-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

36. 12. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

37. 13-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

---

39. 14-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

40. 14. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

41. 15-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

42. 15. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

43. 16-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, meslektaşları ile etkili iletişim kurar. *

Yalnızca bir şıkı işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

44. 16. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

45. 17-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder. *

Yalnızca bir şıkı işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

46. 17. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

47. 18-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmuyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

48. 18. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

49. 19-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmuyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

50. 19. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

51. 20-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

52. 20. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

53. 21-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

54. 21. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

55. 22-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

56. 22. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

57. 23-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

58. 23. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

59. 24-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış * ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

60. 24. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

61. 25-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası * etkileşimden yararlanır.

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

62. 25. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

63. 26-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) işbirliği yapar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

64. 26. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

65. 27-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

66. 27. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

67. 28-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

68. 28. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

69. 29-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

70. 29. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

71. 30-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, vellere etkili rehberlik hizmeti sunar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

72. 30. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

73. 31-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, vellele etkili iletişim kurar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

74. 31. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

75. 32-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabiliyorum

76. 32. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

TUTUM

77. 1-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabiliyorum

78. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

79. 2-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Kabulmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

80. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

81. 3-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çocukları sever. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Kabulmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Kabiliyorum

82. 3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

83. 4-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, değişimleri takip etmeye istek duyar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

84. 4. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

85. 5-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

86. 5. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

87. 6-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

88. 6. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

89. 7-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	1	2	3	4	5	
Kesinlikle Katılmıyorum	☐	☐	☐	☐	☐	Kesinlikle Katılıyorum

90. 7. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

91. 8-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

92. 8. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

93. 9-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir. *

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

94. 9. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz...

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar

2050 YILINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAK: BİR DELPHİ ÇALIŞMASI

Değerli Katılımcı;

2050 yılında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin taşıması gereken yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yürütmüş olduğumuz Delphi çalışmasının birinci ve ikinci turları, siz değerli katılımcılarımızın katkıları ile tamamlanmıştır.

İkinci Delphi Turunda vermiş olduğunuz yanıtlar, istatistiksel olarak incelenmiş ve Üçüncü Delphi anketi oluşturulmuştur. Elde edilen istatistiksel hesaplamalar (mod, medyan, aritmetik ortalama, ranj, standart sapma, birinci çeyrek sapma (B.Ç.S. %25), üçüncü çeyrek sapma (B.Ç.S. %75) değerleri ve çeyrek değerler genişliği (IQR)) her bir yeterlik maddesine tablo biçiminde eklenmiştir. Ayrıca bir önceki turda yeterlik maddelerine katılım düzeyiniz de ((1) Kesinlikle Katılmıyorum ve 5)Kesinlikle Katılıyorum aralığında)) tabloya dahil edilmiştir.

Üçüncü Delphi anketinde yer alan istatistiksel hesaplamalara ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır;

Mod: Puanlar içinde en çok tekrarlanan puandır.

Medyan: Sıralanmış verilerin tam ortasında yer alan puandır.

Aritmetik Ortalama: Puanların toplamının puan sayısına bölünmesiyle elde edilen değerdir.

Ranj: Bir dağılımdaki en düşük ve en yüksek puanlar arasındaki farktır.

Standart Sapma: Madde yanıtlarının yaygınlığını göstermektedir. Delphi çalışmalarında standart sapma 1 olduğunda "yüksek dereceli uzlaşma", standart sapma 1 ile 2 arasında olduğunda "orta dereceli uzlaşma", standart sapma 2'den fazla olduğunda ise "düşük dereceli uzlaşma" ifade edilmektedir.

Birinci Çeyrek Sapma (B.Ç.S. %25): Yanıtların %25'ini soluna, %75'ini sağına alan ortanca değerdir.

Üçüncü Çeyrek Sapma (B.Ç.S. %75): Yanıtların %75'ini soluna, %25'ini sağına alan ortanca değerdir.

Çeyrek Değerler Genişliği (IQR): Çeyrek değerler genişliği, yanıtların birbirlerinden ne kadar geniş aralıkta farklılaştığını gösterir. Bu farkın az olması görüş birliği olduğunu gösterir. 5 birimlik ölçeklerde 1 ya da daha düşük bir IQR değeri uzmanlar arasında uzlaşma olduğunu göstermektedir.

Bu turda sizden, yeterlik maddesine ilişkin istatistiksel hesaplamaları inceleyerek önceki yanıtınızı değerlendirmeniz ve maddelere katılım düzeyinizi yeniden belirtmeniz istenmektedir. Maddeye ilişkin varsa görüşlerinizi açıklama bölümlerine ekleyebilirsiniz.

Tahminen 10-15 dakika sürecek anketimizi 31 Aralık tarihine kadar göndermeniz

https://docs.google.com/forms/d/1i_YE1uAKxarF0Tvy1Sq_PYyRJJ0000M5hANdnuKoww/edit

1/19

beklenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup araştırma sürecinde gizliliğe ayrıca dikkat edilecektir. Elde edilecek verileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Süreç sonunda çalışmanın son hali siz değerli katılımcılarımız ile paylaşılacaktır.

Soru ve görüşleriniz için tugce.zhr.kzlgol@gmail.com adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Değerli katılımlarınız için şimdiden çok teşekkür eder, sağlıklı günler dileriz...

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Tuğçe Zehra KIZILGÖL
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Programı Tezli YL Öğrencisi.

* Gerekli

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: *

Yalnızca bir şıkki işaretleyin.

Kadın

Erkek

2. Görev Yeriniz: *

_____

3. Uzmanlık Alanınız *

_____

BİLGİ

4. 1-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir. *

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Med	Medyan	i	Rank	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇİNG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, genel kültürünü geliştirir.	4	4.00	4.00	4.06	2.00	.771	3.25	5.00	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

5. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

6. 2-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.

Yeterlik Maddesi	Önceki Farklılık	Mod	Medyan	İ	Kesif	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇMG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerini (kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme) ilişkilendirir.	4	4.00	4.00	4.00	3.00	1.03	3.25	5.00	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

7. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

BECERİ

8. 1-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker. *

Yeterlik Maddesi	Öncelik Yansız	Mod	Medyan	İ	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, derse öğrencinin ilgisini çeker.	3	3.00	4.00	4.00	2.00	.894	3.00	5.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

9. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

10. 2-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar. *

Yeterlik Maddesi	Öncelik Yansız	Mod	Medyan	İ	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni hem süreci hem de ürünü değerlendirerek öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yapar.	4	4.00	4.00	4.00	2.00	.739	3.25	4.75	1.5

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

11. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

12. 3-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.

Yeterlik Maddesi	Önceki Yansıtıcı	Med	Medyan	S	Rank	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, intihal programlarını öğrenci ürünlerini değerlendirmede kullanır.	4	4.00	4.00	3.81	4.00	1.16	3.00	3.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

13. 3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

14. 4-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.

Yeterlik Maddesi	Önceki Yansız	Mod	Medyan	İ	Rang	Standart Sapma	B.Ç.S (N20)	B.Ç.S (N70)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi (Yabancı) Dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir.	4	4.00	4.00	3.75	4.00	1.18	3.00	5.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabiliyorum

15. 4. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

16. 5-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.

Yeterlik Maddesi	Önceki Yansız	Mod	Medyan	İ	Rang	Standart Sapma	B.Ç.S (N20)	B.Ç.S (N70)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi girişimcilik becerisini geliştirir.	3	5.00	5.50	3.56	4.00	1.45	2.00	5.00	3

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabiliyorum

17. 5. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

18. 6-)2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.

Yeterlilik Maddesi	Öncelik Yerleşik	Mod	Medyan	İ	Basf	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S. (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.	3	4.00	4.00	3.93	1.00	.771	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

19. 6. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

20. 7-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Mod	Medyan	İ	Ranaj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.	4	4.00	4.00	3.68	4.00	1.30	3.25	4.75	1.3

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

21. 7. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

22. 8-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Mod	Medyan	İ	Ranaj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecine entegre eder.	4	3.00	4.00	4.00	3.00	.968	3.00	3.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

23. 8. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

24. 9-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Yansız	Mod	Medyan	İ	Emj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.	4	3.00	4.00	3.68	4.00	1.19	3.00	5.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

25. 9. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

26. 10-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Med	Medyan	İ	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.	5	5.00	4.00	4.12	2.00	.885	3.00	5.00	2

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

27. 10. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

28. 11-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Med	Medyan	İ	Ranj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.	5	4.00	4.00	4.00	2.00	.771	3.25	5.00	1.73

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

29. 11. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

30. 12-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.

Yeterlilik Maddesi	Öncelik Tutarısız	Med	Matyan	İ	Rasf	Standard Sapma	B.Ç.F (%25)	B.Ç.E (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.	4	4,00	4,00	4,00	2,00	,771	3,25	3,00	1,75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmıyorum   Kesinlikle Kabulyorum

31. 12. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

32. 13-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir. *

Yeterlik Maddesi	Özneli Yanıtlar	Mod	Medyan	İ	Bayj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak kapsayıcı eğitim uygulamalarına yer verir.	4	4.00	4.00	3.81	3.00	.810	3.00	4.73	1.73

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabulyorum

33. 13. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

34. 14-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar. *

Yeterlik Maddesi	Özneli Yanıtlar	Mod	Medyan	İ	Bayj	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.	4	4.00	4.00	4.06	2.80	.771	3.25	5.80	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabulyorum

35. 14. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

36. 15-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Mod	Medyan	İ	Rang	Standart Sapma	B-Ç:İ (%25)	B-Ç:İ (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.	4	3.00	4.10	4.18	3.00	.801	3.25	3.00	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Kabulyorum

37. 15. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

38. 16-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) işbirliği yapar.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Med	Medyan	İ	Rank	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.	4	4.00	4.00	4.12	2.00	.806	3.25	5.00	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

39. 16. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

40. 17-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Faktörü	Med	Medyan	İ	Rank	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, velilerle etkili iletişim kurar.	3	3.00	4.00	3.81	2.00	.834	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmüyorum   Kesinlikle Kabuluyorum

41. 17. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

TUTUM

42. 1-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.

Yetenek Maddesi	Öncelik Yansız	Mod	Medyan	1	Oran	Standart Sapma	B.Ç.S. (%75)	B.Ç.S. (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.	4	3.00	4.00	4.18	2.00	.834	3.25	5.00	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

43. 1. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

44. 2-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çocukları sever. *

<i>Fikirin Maddesi</i>	<i>Önceki Yantı</i>	<i>Mod</i>	<i>Medyan</i>	<i>$\bar{x}$</i>	<i>Skor</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>B.Ç.S (%25)</i>	<i>B.Ç.S (%75)</i>	<i>ÇDG</i>
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, çocukları sever.	4	4	4	3.93	2	.771	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

45. 2. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

46. 3-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır. *

<i>Fikirin Maddesi</i>	<i>Önceki Yantı</i>	<i>Mod</i>	<i>Medyan</i>	<i>$\bar{x}$</i>	<i>Skor</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>B.Ç.S (%25)</i>	<i>B.Ç.S (%75)</i>	<i>ÇDG</i>
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, içsel motivasyonunu artırır.	4	3	3.50	3.75	2	.856	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılmıyorum   Kesinlikle Katılıyorum

47. 3. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

48. 4-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar. *

Yeterlik Maddesi	Önceki Yantınız	Med	Medyan	İ	Rank	Standart Sapma	B.Ç.S. (%25)	B.Ç.S. (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öğrenmeye sürekli istek duyar.	4	4.00	4.00	2.93	2.00	.771	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir piko işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmıyorum   Kesinlikle Kabulyorum

49. 4. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

---

50. 5-) 2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.

Yeterlik Maddesi	Öncelik Yararları	Mod	Medyan	t	Max	Standart Sapma	B.Ç.S (%25)	B.Ç.S (%75)	ÇDG
2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.	4	4.00	4.00	3.87	5.00	.885	3.00	4.75	1.75

Yalnızca bir şıkla işaretleyin.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Kabulmuyorum   Kesinlikle Kabulyorum

51. 5. Maddeye ilişkin eklemek istedikleriniz.

Değerli katılımınız için teşekkür ederiz...

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar

Ek 5: Etik Kurul Onayı

Ek 6: Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 6 (Devamı): Araştırma Uygulama Onayı

Ek 7: Orjinallik Raporu

TUĞÇE ZEHRA KIZILGÖL YL TEZ

ORJİNALLİK RAPORU

%2

BENZERLİK ENDEKSİ

%2

İNTERNET KAYNAKLARI

%0

YAYINLAR

%0

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikerisim.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
4	www.ices-uebk.org İnternet Kaynağı	<%1
5	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1
6	bys.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	sosbilder.org İnternet Kaynağı	<%1
8	AKBAŞ, Yavuz and TOROS, Saliha. "SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İNTERAKTİF KAVRAM KARİKATÜRLERİ VE KAVRAM HARİTALARI KULLANIMININ AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ",	<%1

Ek 8: Delphi Süreci Sonucunda Elde Edilen Öğretmen Yeterlikleri

Tema	Madde No	Yeterlik Maddesi
Bilgi	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, alan, pedagoji ve teknoloji bilgisini bütünleştirir.
Beceri	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, amaca uygun ölçme-değerlendirme aracı tasarlar.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, demokratik bir öğrenme ortamı oluşturur.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, derslerinde programlama dillerini kullanır.
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, dijital öğretim materyalleri ile öğrencilerinin dijital yetkinliğini ve üretkenliğini geliştirir.
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, eşitlikçi bir öğrenme ortamı oluşturur.
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, güvenilir ve geçerli ölçme-değerlendirme yapar.
	7	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi bilişsel farkındalık becerilerini (planlama, organizasyon, vs.) geliştirir.
	8	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi fütüristik (gelecekçi/gelecek odaklı) düşünme becerisini geliştirir.
	9	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi yaşam ve düşünme becerilerini (problem çözüme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünme, algoritmik düşünme, empati kurma vs.) geliştirir.
	10	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik öğrencilere rehberlik eder.
	11	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, meslektaşları ile etkili iletişim kurar.
	12	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere etkili rehberlik hizmetleri sunar.
	13	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerini (öz-düzenlemeli öğrenmelerini) destekler.
	14	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerin sosyal becerilerini destekler.
	15	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerinin aktif öğrenmelerini sağlayacak öğrenme ortamları oluşturur.
	16	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerle etkili iletişim kurar.
	17	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenme ortamını sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları (hologramlar) ile zenginleştirir.
	18	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim sürecinde disiplinlerarası etkileşimden yararlanır.
	19	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, paydaşlarla (kişi, kurum vb.) iş birliği yapar.
	20	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal medya platformlarını etkin bir biçimde kullanır.
	21	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır.
	22	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, uzaktan ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır.

	23	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, velilere etkili rehberlik hizmeti sunar.
	24	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, Web araçlarını (Edmodo, Kahot, vb.) öğretim sürecine entegre eder.
Tutum	1	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmaya sürekli istek duyar.
	2	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, çağdaş gelişmeleri takip etmeye istek duyar.
	3	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, değişimleri takip etmeye istek duyar.
	4	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, kendi kişisel gelişimini desteklemek için girişimde bulunur.
	5	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilere rol model olur.
	6	2050 yılında bir sosyal bilgiler öğretmeni, yerel, ulusal ve evrensel değerlere bağlılık gösterir.

Ek 9: Örnek Kodlama Tablosu

9.GÖRÜŞME

Araştırma Sorusu:

2050 yılında bir Sosyal Bilgiler öğretmeninin taşıması gereken yeterlikler nelerdir?

Görüşmeci: Tuğçe Zehra Kızılgöl

Görüşme Tarihi: 23/09/2020

Görüşme Saati: 12:10- 13:08

Görüşme Platformu: Zoom

<p>Araştırmacı: Uzmanlık alanımızı dikkate aldığımızda 2050 yılına uyum sağlayacak bir bireyin/insanın sahip olması gereken yeterlikler sizce neler olmalıdır?</p> <p>Katılımcı: Yani bu yy'a özgü sahip olması gereken sadece eğitimdeki bireyler değil genel bütün bireyler için söylüyorum, başarıyı hedefleyen her birey için söylüyorum mutlaka bir kere yaratıcılık seviyesinin yüksek olması lazım. Yani buradaki yaratıcılıktan kastımız şu, özgün ürün ortaya koyabiliyor mu? Kendinden olan, kendisine ait olan katma değeri yüksek ürünler ortaya koyabiliyor mu? Yani bunun için iste yeni bir sistem geliştiriyor mesela diyelim ki gittin ııı çok zor şartlarda bir okulda öğretmensen o zor imkanları kullanıp ııı iyi bir fırsata çevirebiliyor mu öğretmen? Biz buna yaratıcılık diyoruz yani oluşturmaçılıkta diyorlar. Mutlaka öğretmenlerin bu beceriye sahip olması gerekiyor bu birincisi. İkincisi iletişim artık hayatımızın vazgeçilmezi. İletişim becerisinin çok yüksek olması lazım özellikle öğretmenin. Çünkü yapılan çalışmalar şunu gösteriyor ııı eğitimde başarının %25'i, %25 çok büyük bir parçadır, varyanstır ııı öğrenci ile iletişimi arasındaki faktörden kaynaklanıyor. Dolayısıyla öğretmen eğer yani iletişim becerisi yoksa işte kendi bildiğini aktaramıyorsa, kişi ile iletişime giremiyorsa isterse bütün Sosyal Bilgiler kitabını öğrenmiş olsun bir şey ifade etmiyor. Mutlaka iletişim becerisinin yüksek olması gerektiğini düşünüyorum. Bu ikinci yeterlik. Bir diğeri ııı eleştirel olarak olaylara bakabiliyor muyuz? Biz buna İngilizcede Critical Thinking diyorlar yani eleştirel düşünce. Tabi Türkiye'de eleştirel düşünce dediğiniz zaman kişi diyor ki ben seni niye eleştireyim? Sadece olumsuz yaptığımız için bu işi bizde böyle algılanıyor ama eleştiri 2 yönlüdür; olumlu ve olumsuz. ııı ben derslerimde hep şunu söylüyorum öğrenci arkadaşlarımıza ben bu dersi anlatırken yanlış gördüğünüz noktalarda veya daha iyi olması gerektiğini düşündüğünüz bir nokta varsa bunu eleştirel bir gözle bana aktarın ki bende kendimi geliştirebileyim. Yani mutlaka bir öğretmenin sahip olması gereken işte dedi ki, okul yönetimi dedi ki böyle yapalım, öğretmenin onu olduğu gibi kabul etmeyip daha iyi bir alternatif sunması, eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirebilmesi gerekiyor. Buda önemli bir beceri bence eleştirel düşünme becerisi. Bir diğeri ııı biliyorsunuz artık hayatımızda problemlerimiz daha fazla. Evet yani imkanlarımız çok daha fazla ama problemlerimizde çok daha fazla. Yani 20 yıl önceki eğitim sistemi gibi basit bir eğitim sistemimiz yok. Bir köy okuluna atan git orada çalış gel falan. Artık çok daha kompleksli yapılarımız var işte ne bileyim öğrencinin teknoloji bağımlılığı var bir taraftan, ailevi yapısı Türkiye'de yıkılıyor şu an bozulmaya yüz tutmuş o var işte bazı öğrencilerimizin depresif sorunları çok fazla hani bu da yine teknolojinin getirdiği bir şey. Böyle bir sürü problemle yarışıyoruz biz aynı zamanda. Dolayısıyla öğretmen böyle problemlerle karşılaştığı zaman problem çözme becerisinin yüksek olması gerekiyor. Yani bir tarafa çekilip öğrenciyi problemi ile baş başa bırakmak yerine öğrencinin problemine çözüm önerileri sunması gerekiyor. Yani eğer öğretmenin problem çözme becerisi yüksek değilse zaten kendisi bir problemdir başkalarına bunun zaten bir faydası olmaz...</p> <p>Araştırmacı: Uzmanlık alanınızın geçireceği değişimi dikkate aldığımızda 2050 yılında az önce belirttiğiniz özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek bir Sosyal Bilgiler öğretmenin taşıması gereken temel yeterlikler sizce nelerdir?</p> <p>Öğretim sürecini planlama ve düzenleme ile ilgili bir şey eklemek ister misiniz?</p>	<p>Yaratıcılık</p> <p>İletişim becerisi</p> <p>Eleştirel düşünme</p> <p>Problem çözme becerisi</p>
--	--

<p><u>Katılımcı:</u> ııı yani planlama ve düzenleme çok böyle benim alanıma da girmiyor eğitim programcısının alanına girer ama ııı eğer öğretmen zaten bir eğitim programında planlama sürecini hani öğrenme ve öğretme sürecini iyi gerçekleştiremiyorsa işte içerik, hedef ve kazanımlar ve ölçme değerlendirme zaten bir şey ifade etmeyecek. Dolayısıyla dediğim gibi yani çok da alanım olmamasına rağmen bence mutlaka bir öğretmenin, bir Sosyal Bilgiler öğretmenin ııı iyi bir planlama ve düzenleme becerisine de sahip olması gerekiyor. Yani 2050 yılında buna ne kadar yaklaşıyoruz bilmiyorum ama ııı şu anki çerçeveye baktığımızda eğitim bilimlerinin işte eğitim programları, eğitim yönetimi ve ölçme ve değerlendirmenin çok daha sağlam oturtulması gerekiyor. Buna yönelik çok fazla daha bireyin yetiştirilmesi gerekiyor. Bunlar yetiştirilirse bunların yetiştireceği öğrencilerde bu becerilere 2050 yılında ulaşması sağlanabilir diye düşünüyorum ama şu an ııı çok zayıf. Yani eğitim bilimleri şu an ülkede en zayıf alan maalesef. Yani her üniversitede bu görünüyor zaten. ııı dediğim gibi bir Sosyal Bilgiler öğretmenin 2050 yılında tabii bu beceriye yine sahip olması gerekiyor. Yani planlamayı ve yönetmeyi iyi yapabiliyor olması şart...</p>	<p>Planlama ve düzenleme becerisi</p> <p>Yönetme becerisi</p>
<p><u>Görüşmeci:</u> Teşekkür ediyorum hocam. Son olarak bu soru ile ilgili, mesleki gelişimi sağlama ile ilgili öğretmen sizce hangi yeterliklere sahip olmalı 2050 yılında?</p>	
<p><u>Katılımcı:</u> Mesleki gelişimle ilgili?</p>	
<p><u>Görüşmeci:</u> Evet, mesleki gelişimi sağlama ile ilgili.</p>	
<p><u>Katılımcı:</u> Evet yani bu şöyle aslında yani şu an biliyorsunuz mesela çok fazla şey var koçluk eğitimi bilmem ne eğitimi hani daha iyi yapabileceğimize yönelik bir sürü böyle eğitimler ortada geziyor ve bunları verenlerin ne kadar uzman olduklarında bilmiyoruz ama bir rağbetleri var, insanlar rağbet ediyor falan. ııı bence işte bir öğretmenin mesleki ııı yeterliğinin yüksek olması için az önce konuştuğumuz beceriler vardı ya 21. Yı becerileri, yani yaşadığımız çağa uyum sağlayabilme becerilerine mutlaka sahip olmak zorundasınız. Yani ilk çağda insanlar ok atanlar yaşayabildi, avcılık yapanlar yaşayabildi ama yapamayanlar öldü. Yani bizde de aynı şey eğer bir eğitmen, eğitimci kendi mesleğinin gerektirdiği çağa uygun becerileri kazanamazsa mesleki becerisini iyileştiremez. Yani kişisel gelişimini iyileştiremez. Dolayısıyla bu yy 'da kazanmamız gereken beceriler belli işte empati yapabiliyor mu öğretmen işte iletişim becerisi yüksek mi, öğretmen iyi anlatı mı, öğretmenin eleştirel düşünme becerisi yüksek mi, problem çözmeye odaklı bir öğretmen mi bu tarz şeylerin öğretmen bunları mutlaka kendinde gerçekleştirmesi lazım. İşte örnek veriyorum, öğretmenin diyelim ki ııı empati becerisi düşük. Empati becerisini yükseltecek faaliyetlerde bulunması lazım mesleki deneyiminin de artması için, becerisinin artması için. Dolayısıyla bu yy'ın bizden beklediği ortada. Hangi becerilere sahip olmamız gerektiğinde ortada. İşte teknoloji becerisi yüksek olacak, iletişim becerisi yüksek olacak. Tüm bunlara sahip olan bir öğretmenin mesleki becerisinde yüksek olduğunu söyleyebiliriz. ııı bazı öğretmenlerimiz var şu akademik yönü güçlü olan öğretmenlerimiz var. yani biz öyle öğretmenler tanıyoruz. ııı ve akademik kaygısı olduğu için meslekte de çok ileriye gidiyor. Niye çünkü akademik kaygı onu araştırmaya, okumaya yöneltiyor. Okuyup araştırdıkça kendi becerilerini fark ediyor, kendi yeteneklerini keşfediyor ve bu da doğrudan onun mesleğine yansıyor. Biz yani ben çok fazla uygulama yaptığım için okullardaki öğretmenleri çok fazla tanırım. Yani ayın 15'ini bekleyen öğretmen ile akademik kaygısı olan öğretmen arasında dağlar kadar fark var. işte akademik kaygısı yüksek olan öğretmende bu söylediğimiz 21. Yı becerilerini kazandığı için böyle. Bu şekilde yani mesleki tecrübe dediğimiz, mesleki deneyim dediğimiz şeyin yüksek olması için 21. Yı becerilerinin yüksek olması gerektiğini düşünüyorum.</p>	<p>Yaşadığı çağa uyum sağlayabilme</p> <p>Empati</p> <p>İletişim</p> <p>Eleştirel Düşünme</p> <p>Problem çözmeye odaklı</p> <p>Akademik kaygı</p> <p>21. yy becerileri</p>

ÖZGEÇMİŞ